

Financira
Europska unija
NextGenerationEU

Ministarstvo turizma i sporta Republike Hrvatske
Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske

Institut za turizam

IZRADA INDIKATORA ODRŽIVOSTI TURIZMA KAO PODLOGE NOVOG ZAKONA U TURIZMU (Element 5.)

Zagreb, 22. studenog 2023. godine

Financira Europska unija –
NextGenerationEU.

Izneseni stavovi i mišljenja samo su autorova i ne odražavaju nužno službena stajališta Europske unije ili Europske komisije. Ni Europska unija ni Europska komisija ne mogu se smatrati odgovornima za njih.

Projekt: Uspostavljanje Sustava satelitskih računa održivog turizma Republike Hrvatske

Projektni partneri: Ministarstvo turizma i sporta
Ministarstvo znanosti i obrazovanja
Institut za turizam

Izrađivač: Institut za turizam, Zagreb, Vrhovec 5

Dokument: Izrada indikatora održivosti turizma kao podloge novog zakona u turizmu (Element 5)

Mjesto i datum: Zagreb, 22. studenog 2023. godine

Sadržaj

1. UVOD	6
1.1. Ciljevi dokumenta	6
1.2. Struktura dokumenta	7
2. SUSTAV POKAZATELJA NA DESTINACIJSKOJ RAZINI	8
2.1. Pregled postojeće literature i najboljih praksi	8
2.1.1. Sustav pokazatelja održivog razvoja prema Svjetskoj turističkoj organizaciji (UNWTO).....	11
2.1.2. ETIS – Europski sustav pokazatelja za održive turističke destinacije	13
2.1.3. OECD – Pokazatelji za mjerenje konkurentnosti turizma.....	13
2.1.4. GSTC.....	14
2.1.5. UNWTO-MST	15
2.1.6. Inicijativa Eurostata	18
2.1.7. Okolišni sustavi pokazatelja	18
2.2. Konceptualni okvir i Zakon o turizmu	19
2.3. Metodologija odabira relevantnih pokazatelja održivosti turizma.....	23
2.4. Obvezni pokazatelji i prilagodbe.....	26
2.5. Metodološki okvir obveznih pokazatelja	33
2.5.1. Društveni pokazatelji	34
ZL-1 - Zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom	34
ZL-2 - Zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom	36
ZL-3 - Zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom	38
ZT-1 - Zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja destinacijom	39
ZT-2- Namjera preporuke destinacije	42
PD-1- Pristupačnost destinacije.....	44
SD-1 - Sigurnost destinacije	45
SD-2 - Sigurnost destinacije	47
2.5.2. Okolišni pokazatelji	49
UVR-1 - Upravljanje vodnim resursima	49
GOV-1 - Gospodarenje otpadnim vodama	51
GO-1 Gospodarenje otpadom	53
GO-2 - Gospodarenje otpadom	55
BR-1 - Zaštita bioraznolikosti	58
UEN-1 -Održivo upravljanje energijom.....	60
UPK-1 - Ublažavanje i prilagodba klimatskih promjena.....	62
UPK-2 - Ublažavanje i prilagodba klimatskih promjena.....	63
2.5.3. Ekonomski pokazatelji	66
TP-1 - Turistički promet.....	66

TP-2 - Turistički promet.....	67
PGS-1 - Poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu.....	68
PGS-2 - Poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu.....	70
2.5.4. Prostorno-upravljački	72
TI-1 - Turistička infrastruktura	72
UOD-1 - Održivo upravljanje destinacijom	73
OUP-1 - Održivo upravljanje prostorom	74
2.6. Metodološke smjernice za primarna istraživanja za potrebe obveznih pokazatelja	77
2.6.1. Metodološke smjernice za istraživanje percepcije i stavova lokalnog stanovništva (Anketa lokalnog stanovništva).....	79
2.6.2. Metodološke smjernice za istraživanje zadovoljstva turista i jednodnevnih posjetitelja (Anketa turista i jednodnevnih posjetitelja)	81
2.6.3. Metodološke smjernice za istraživanje gospodarskih subjekata u turizmu.....	82
2.7. Prijedlog specifičnih pokazatelja	83
Prijedlog društvenih specifičnih pokazatelja	84
Prijedlog okolišnih specifičnih pokazatelja	85
Prijedlog ekonomskih specifičnih pokazatelja	86
Prijedlog prostorno-organizacijskih specifičnih pokazatelja.....	86
2.8. Metodološki okvir Specifičnih pokazatelja	88
2.8.1. Društveni pokazatelji	88
zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom.....	88
Zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja destinacijom.....	94
Pristupačnost destinacije.....	96
Sigurnost destinacije.....	100
2.8.2.Okolišni pokazatelji.....	106
Upravljanje vodnim resursima.....	106
Gospodarenje otpadnim vodama.....	109
Gospodarenje otpadom	115
Zaštita bioraznolikosti.....	121
Održivo upravljanje energijom	124
Ublažavanje i prilagodba klimatskih promjena.....	128
2.8.3.Ekonomski pokazatelji	132
Turistički promet.....	132
Poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu	135
2.8.4. Prostorno – organizacijski pokazatelji.....	146
Turistička infrastruktura.....	146
Održivo upravljanje destinacijom	148
Održivo upravljanje prostorom.....	155

3. SUSTAV POKAZATELJA NA NACIONALNOJ RAZINI	164
3.1. Povezanost Satelitskog računa održivosti turizma (TSSA) i Nacionalnih pokazatelja održivosti turizma: Makroagregati	164
3.2. Ekonomski makroagregati	165
Unutarnji turistički izdaci u godini t $UTIt$	166
Unutarnja turistička potrošnja u godini t ($UTPt$).....	166
Dodana vrijednost turističkih industrija u godini t ($DVTIt$)	167
Dodana vrijednost turizma u bazičnim cijenama u godini t ($DVTt$)	167
Bruto domaći proizvod turizma u Hrvatskoj u godini t ($BDPT_t$)	168
3.3. Okolišni makroagregati	168
Udio potrošnje vode izravno generirane turizmom u ukupnoj potrošnji vode u godini t ($TPV\%t$)	169
Udio potrošnje energije izravno generirane turizmom u ukupnoj potrošnji energije u godini t ($TPE\%t$).....	169
Udio emisije stakleničkih plinova izravno generiranih turizmom u ukupnoj emisiji stakleničkih plinova u godini t ($TGHGE\%t$).....	170
Udio krutog otpada izravno generiranog turizmom u ukupno stvorenom krutom otpadu u godini t ($TKO\%t$)	171
3.4. Ekonomsko-okolišni makroagregati.....	171
Izravna potrošnja vode u turizmu po jedinici bruto domaćeg proizvoda turizma t ($IPVt/BDPTt$)	172
Omjer potrošnje vode u turizmu u ukupnoj potrošnji vode i udjela bruto domaćeg proizvoda turizma u ukupnom bruto domaćem proizvodu u godini t ($OPVuTt$).....	173
Izravna potrošnja energije u turizmu po jedinici bruto domaćeg proizvoda turizma u godini t ($IPEt/BDPTt$)	174
Omjer udjela potrošnje energije u turizmu u ukupnoj potrošnji energije i udjela bruto domaćeg proizvoda turizma u ukupnom bruto domaćem proizvodu u godini t ($OPEuTt$)	174
Izravna emisija stakleničkih plinova turizma po jedinici bruto domaćeg proizvoda turizma u godini t ($IGHGEt/BDPTt$).....	175
Omjer emisije stakleničkih plinova u turizmu u ukupnoj emisiji stakleničkih plinova i udjela bruto domaćeg proizvoda turizma u ukupnom bruto domaćem u godini t ($OGHGEuTt$).....	176
Izravno generiran kruti otpad turizma po jedinici bruto domaćeg proizvoda turizma u godini t ($IKOt/BDPTt$)	176
Omjer krutog otpada generiranog turizmom u ukupno generiranom krutom otpadu i udjela bruto domaćeg proizvoda turizma u ukupnom bruto domaćem proizvodu u godini t ($OKOuTt$)	177
LITERATURA	179
PRILOZI.....	182

1. UVOD

Da bi se razvojem turizma moglo upravljati u skladu s načelima održivosti turizma, nužan preliminarni korak jest utvrđivanje trenutnog stanja u odnosu na sva tri stupa, odnosno sve tri dimenzije održivosti. Tek ocjenom stanja, ali i kontinuiranim praćenjem održivosti, stvara se potrebna informacijska osnova za djelotvorno upravljanje razvojem u željenom, održivom smjeru. Potreba za praćenjem održivosti je posebno važna u destinacijama koje karakterizira snažna ovisnost o turizmu mjerena relativno velikim udjelom turizma u bruto domaćem proizvodu. U tu kategoriju spada i Hrvatska kao atraktivna europska destinacija ljetnog odmorišnog turizma.

Nezadovoljavajuća primjena održivog razvoja u odnosu na ambiciozan te ponekad nerealan razvoj destinacija stvara veliki pritisak na ekonomsku i socijalnu, ali poglavito ekološku komponentu održivosti turističkog razvoja (Lacitignola i sur, 2007). Prebacivanje odgovornosti te nedostatak planiranja i provedbe programa, upravljanja aktivnostima, komunikacije i koordinacije među uključenim dionicima odraz su nedostatka jedinstvenog vodstva i unaprijed određenih pravila. U tom je kontekstu uloga organizacije na nacionalnoj i lokalnoj razini od osobitog značenja (Drljača, 2012:12), što će u konačnici biti postignuti kroz implementaciju Zakona o turizmu. Okupljanje dionika javnog, privatnog i civilnog sektora u cilju strateškog i operativnog upravljanja destinacijom i ostvarivanja zajedničke, prethodno usuglašene, vizije od ključnog je značaja.

Stoga važnu ulogu za veću uključenost u održivost imaju destinacijske menadžment organizacije koje se javljaju kao aktivni kreatori promjena, a ne pasivni promatrači. Osim što razvijaju, promoviraju i prodaju turistički proizvod igraju i ključnu ulogu u spajanju javnih institucija, kao i komunalnih i turističkih poduzeća, a sve u svrhu razvoja turističke destinacije (Hall, 2018). S aspekta održivog upravljanja, destinacijski menadžment najčešće je povezan s konkretnim funkcijama, zadaćama i aktivnostima te operativnim odgovornostima koje provode turistički profesionalci. Vodeći posebno računa o održivosti, jasnom i pravovremenom koordinacijom dionika (Negrusa et al., 2017:72) dugoročno se nastoji utjecati na podizanje svijesti o važnosti uključivanja svih dionika u održive aktivnosti i adekvatnu raspodjelu odgovornosti. Od planiranja do implementacije projekata i aktivnosti naglasak se stavlja na javno-privatno partnerstvo uz odgovarajuće ljudske i financijske resurse. Pritom veliku pomoć u profesionalizaciji i formalizaciji doprinose regionalne i lokalne turističke zajednice kao jedni od važnijih uključenih dionika. Međutim, zbog njihovog neujednačenog djelovanja mnoge destinacije nemaju razvijenu svijest o nužnosti za uključenost u održivost. S obzirom da se uspješnost destinacija mjeri i u vidu održivosti, uključenost svih dionika u taj proces vrlo je zahtjevan zadatak. Danas gotovo da ne postoji dokument koji se ne poziva na održiv razvoj, no uključenost u aktivnosti i mjerenje održivosti rijetko gdje postoje. Pitanje je stoga može li se procijeniti uključenost u održivost destinacija kako bi se dale preporuke za daljnje procese i promjene u ovom smjeru.

1.1. Ciljevi dokumenta

U skladu s ranije navedenim, a kako bi se usmjerilo očuvanje i unaprjeđenje održivog razvoja turizma na regionalnoj i lokalnoj razini, te u skladu sa svjetskim i europskim trendovima i listama pokazatelja, metodološkim okvirom TSSA, te potrebama Zakonskog okvira upravljanja u turizmu obvezni cilj dokumenta je predložiti sustave praćenja održivosti turizma na nacionalnoj i destinacijskoj razini.

Polazeći od aktualnog razvojnog trenutka hrvatskog turizma kao i činjenice da se sustavno mjerenje pokazatelja održivosti turizma u Republici Hrvatskoj nalazi u početnoj fazi razvoja, jedan od ciljeva ovog dokumenta je osiguranje obveznih preduvjeta za mjerenje. Ovim dokumentom definirati će se smjernice za unaprjeđenje mjerenja održivosti, ali i dati jasan metodološki okvir za praćenje i izračun predloženih skupova pokazatelja.

Sukladno tome, ovim dokumentom će se posebno obuhvatiti definiranje smjernica za:

- **definiranje obveznog i specifičnog skupa pokazatelja na destinacijskoj razini**
- **određivanje zajedničke metodologije mjerenja pokazatelja na destinacijskoj razini**
- **određivanje zajedničke metodologije mjerenja pokazatelja na nacionalnoj razini**

Važno je naglasiti da je Turistička satelitska bilanca održivog turizma okvir iz kojeg proizlazi prijedlog nacionalnih pokazatelja, koji su neodvojivi od provedbe TSSA, dok su destinacijski pokazatelji prijedlog utemeljen na međunarodnim praksama i potrebama destinacija u Hrvatskoj.

1.2. Struktura dokumenta

U poglavljima 2.1. do 2.4. utvrđuju se postojeće prakse praćenja održivosti na međunarodnoj razini, konceptualni i zakonski okvir, metodologija odabira pokazatelja i određivanje prioriteta, te prilagodba pokazatelja. Također, daje se i pregled postojećih indikatorskih okvira za praćenje i izvještavanje o održivosti turizma, s prijedlogom konačno odabranih pokazatelja i metodološke osnove njihovog izračuna ovog dokumenta, usvajajući zadatosti indikatorskog okvira te njegovih ograničenja, prvenstveno u smislu strukturiranosti i raspoloživosti relevantnih podataka te metodologija prikupljanja i obrade. Nadalje u ovom dijelu dokumenta se opisuje, argumentira i predlaže odabir te razvoj metodološkog izračuna za razinu turističke destinacije RH (poglavljja 2.5. i 2.6). Pritom se u obzir uzimaju odrednice Strategije razvoja održivog turizma RH do 2030., Nacionalni plan razvoja održivog turizma do 2027., projekt „Uspostava Sustava satelitskih računa održivog turizma“ (NPOO) te rezultati Hrvatskog opservatorija za održivi turizam (CROSTO).

U poglavlju 3. dat je pregled pokazatelja održivosti turizma na nacionalnoj razini, kao i metodologija njihovog izračuna. Temeljem metodološkog okvira *Satelitskog računa održivosti turizma Republike Hrvatske* definirana je izrada 11 povezanih i sadržajno ujednačenih računa/tablica turizma koje su istovremeno i informacijska osnovica razvoja sustava ekonomskih, okolišnih te ekonomsko-okolišnih makroagregata turizma odnosno nacionalnih pokazatelja održivosti turističke aktivnosti. U sklopu poglavljja definira se pet ekonomski makroagregata (poglavljje 3.2), četiri okolišna makroagregata (poglavljje 3.3) i osam ekološko-ekonomskih makroagregata (poglavljje 3.4.), koji su ključna analitička snaga nacionalnih pokazatelja turističke aktivnosti iz perspektive vođenja održive turističke politike. Integriranjem pokazatelja ekonomskih i okolišnih učinaka turizma, ekonomsko-okolišni makroagregati omogućavaju cjelovito utvrđivanje, a time neizravno i uspoređivanje s drugim sektorima, iskaza veličine pojedinih okolišnih tokova prema jedinici dodane vrijednosti, ali i njihovog relativnog omjera u odnosu na generirani bruto domaći proizvod.

2. SUSTAV POKAZATELJA NA DESTINACIJSKOJ RAZINI

2.1. Pregled postojeće literature i najboljih praksi

Pokazatelj (lat. *indicator*) je opći naziv za sredstvo koje pokazuje stanje ili promjenu stanja nekoga sustava, a rezultat je stručne obrade podataka i informacija dobivenih mjerenjem, izračunom ili procjenom. Pokazatelj kvantificira podatak i informaciju agregiranjem različitih, diskretnih i periodičkih mjerenja u jednu numerički reprezentativnu veličinu (HAOP, 2015). Pokazatelji održivog razvoja imaju višestruke funkcije, među kojima možemo izdvojiti sagledavanje prošlih i predviđanje budućih promjena, a koje pridonosi boljem razumijevanju složenih procesa u destinaciji. Pravilno određeni pokazatelji održivog razvoja mogu dovesti do kvalitetnog informiranog upravljanja i učinkovitijeg mjerenja. Oni su također korisni alati za komunikaciju, promišljanje i uspostavljanje sustava vrijednosti. Također, pokazatelji su kompromis između teorije i podataka, odražavaju ravnotežu pitanja koja se pojavljuju na početku prikupljanja podataka i pitanja kojima se treba pozabaviti u budućnosti.

Nastavno na prethodno opisani pojam, pokazatelj treba biti:

- o politički relevantan: trebao bi se baviti važnim političkim pitanjem ili temom, ali ne bi nužno trebao biti politički vođen, budući da odgovaranje samo na određeni politički program može dati djelomičnu sliku situacije koja se ispituje;
- o robusan: pokazatelj mora biti povezan s globalnim i trajnim karakteristikama sustava, kako bi se izbjegla prevelika osjetljivost na slučajne fluktuacije;
- o povezan s prioritetima i značajnim aktualnim pitanjima;
- o koherentan: treba biti logički povezan/poveziv s drugim pokazateljima;
- o izvediv: podaci za izradu pokazatelja su pristupačni i lako su dostupni;
- o pristupačan (jednostavan i jasan) širokoj publici;
- o valjan, pouzdan, točan: što podrazumijeva visoku kvalitetu podataka;
- o pravovremen: na osnovi aktualnih podataka izvediv je i javno objavljen.

Nadalje, pokazatelji mogu biti jednostavni ili kompozitni, pri čemu se radi njihove sadržajnosti teži kompozitnima (mogućnost pregleda više podataka u jednom kontekstu), a koji i dalje zadržavaju jasnoću i jednostavnost prikaza podataka. Svrhovitost svakog od odabranih pokazatelja očituje se u uspostavljenom sustavu praćenja (monitoring), ujednačenoj formi izvješćivanja s ciljem utemeljenog i informiranog donošenju odluka radi usmjeravanja politike razvoja održivog turizma. Također, pokazatelji po načinu prezentacije podataka mogu biti kvantitativni, koji olakšavaju usporedbu, te kvalitativni, koji omogućuju opis pojava koje nemaju nužno numeričku vrijednost.

Pokazatelji održivosti ključni su za: i) praćenje sektorskog razvoja kako bi se olakšala procjena turističkih politika i praksi; ii) mjerenje sektorskog napretka i razvoj odgovarajuće strategije za željenu budućnost; i iii) prenošenje znanja putem generiranja kvalitativnih, kvantitativnih i objektivnih podataka koji pružaju potpunije razumijevanje turističkih fenomena u njihovom prostornom kontekstu (Blancas et al., 2016; Castellani i Sala, 2010).

Pregled znanstvene literature o pokazateljima održivosti u turizmu ukazuje na razlike u pristupima odabiru i ponderiranju pokazatelja (Mikulić i sur., 2015.), što potvrđuje da uporaba turističkih pokazatelja ostaje relativno konzistentna i da se velikim dijelom temelji na široko korištenim setovima

pokazatelja Europskog sustava pokazatelja turizma (ETIS) i Svjetske turističke organizacije (UNWTO) (EC, 2016.; UNWTO, 2004.). Znanstvena literatura, kao što je navedeno, obiluje pokušajima kvantificiranja pokazatelja, pri čemu se autori okreću različitim metodologijama (Cabello i sur., 2014.) koje su uspješne u tom zadatku. Međutim, svi oni imaju zajedničku metodologiju testiranja koja se odnosi na manje destinacije (Dimoska i Petrevska, 2012; Lew i sur., 2016), fokusirajući se ne samo na rezultat, već i na poboljšanje metodologije (Miller, 2001; Vojnović, 2014; Font i sur, 2021).

Pokazatelji moraju uspostaviti ravnotežu između svoje kontekstualne specifičnosti i globalne važnosti, kako bi uključili lokalne i globalne utjecaje (Blancas et al., 2016; Torres-Delgado i Palomeque, 2018; Crabolu et al, 2023). Odabir pokazatelja održivosti turizma za destinaciju uključuje strukturiranu metodologiju kako bi se osiguralo da odabrani pokazatelji točno odražavaju aspekte održivosti destinacije. Stoga je u prvoj fazi bitno jasno definirati svrhu odabira pokazatelja održivosti, a to je: praćenje, izvještavanje i usmjeravanje održivog razvoja turizma na temelju informiranog i transparentnog upravljanja.

Izgradnja indikatorskog okvira na sustavan način može doprinijeti utvrđivanju nedostataka u postojećim okvirima pokazatelja i podacima/informacijama koje prenose, zahtijevajući novo prikupljanje podataka istraživanjem postojećih (sekundarnih izvora) i primarni istraživanjima. Sustavni pristup korišten u izradi indikatorskog okvira ne sprječava rizik od pretjeranog pojednostavljivanja, jer među ostalim razlozima postoji nedostatak podataka kao ključan izazov relevantnosti okvira. Sustavan je pristup, dakle, polazište za povezivanje indikatorskog okvira sa teoretskim istraživanjem, pri čemu jaz između informacija koje pokazatelji pružaju i hipoteza i/ili rezultata istraživanja treba dokumentirati. Naime, prije prikupljanja podataka postoji potreba za teorijskim okvirom, no analiza podataka konačan je kriterij za njegov redizajn, u skladu s novim odnosima ili dokazima. Stoga je gotovo neizostavno izvršiti prilagodbu postojećih pokazatelja u skladu sa izazovima uspostave tijekom potrebnih podataka i konačnog definiranja sveobuhvatnog i što dugotrajnijeg indikatorskog okvira.

Istraživanje utjecaja turizma i njegove međuovisnosti s ostalim sektorima u kontekstu aspekata održivosti te razmatranje relevantnosti pokazatelja i dostupnosti podataka ključno je za uspostavu indikatorskog okvira. Poželjno je da se indikatorski okvir referira na međusobnu povezanost pokazatelja u smislu vezanih pokazatelja te razvoja pod-pokazatelja, tamo gdje je to primjenjivo. Tako postavljeno istraživanje može poduprijeti tumačenje uspostavljenog indikatorskog okvira te pružiti korisne informacije za mjerenje ili tumačenje uzroka i učinaka. Osim navedenih preduvjeta uspostave indikatorskog okvira, kod prioritizacije pokazatelja i njihovog konačnog odabira važno je uzeti u obzir najprikladniji i najinformativniji format prikaza podataka i/ili informacija.

Stručna i znanstvena literatura, kao i primjeri dobre prakse izdvajaju slijedeće indikatorske okvire i dokumente važne za razvoj prvog sveobuhvatnog seta pokazatelja - indikatorskog okvira održivog turizma u RH na razini destinacije:

- o UNWTO, 2004. Indicators of Sustainable Development for Tourism Destnations. A Guidebook, World Tourism Organization, Madrid, Spain.
- o European Commission, 2016. European Tourism Indicator System. ETIS Toolkit for sustainable destinations.
- o Dupeyras, A. and MacCallum, N. (2013). Indicators for Measuring Competitiveness in Tourism: A Guidance Document, OECD Tourism Papers, 2013/02, OECD Publishing.

- o GTSC (2013) Global Sustainable Tourism Council Criteria for Destinations (GSTC-D) version 1.0 November 2013.
- o The System of Environmental-Economic Accounting 2012—SEEA Central Framework (SEEA Central Framework) i Linking the TSA and the SEEA: A Technical Note
- o UNWTO, Statistic Tourism Satellite Account Programme Measuring Sustainable Tourism (2016) Developing Statistical Framework for sustainable Tourism.
- o UNWTO, Measuring the Sustainability for Tourism (MST): Proposal for a set of indicators (October 2023).
- o Europski sustav računa 2010 [European system of accounts – ESA 2010], Uredba (EU) br. 549/2013 Europskog Parlamenta i Vijeća od 21. svibnja 2013
- o System of National Accounting 2008 [SNA 2008], European Commission, International Monetary Fund, Organisation for Economic Co-operation and Development, United Nations, World Bank
- o Europski ekonomski računi okoliša [European environmental economic accounts, EEEA], Uredba (EU) br. 691/2011 o europskim ekonomskim računima okoliša
- o Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework 2008 [TSA:RMF 2008], United Nations, World Tourism Organization, Commission of the European Communities, Organisation for Economic Co-operation and Development
- o International Recommendations for Tourism Statistics 2008 [IRTS 2008], United Nations, World Tourism Organization.
- o ODLUKA KOMISIJE (EU) 2017/175 od 25. siječnja 2017. o utvrđivanju mjerila za znak za okoliš EU-a za turistički smještaj (priopćeno pod brojem dokumenta C(2017) 299) (Tekst značajan za EGP)
- o UREDBA KOMISIJE (EU) 2018/2026 od 19. prosinca 2018. o izmjeni Priloga IV. Uredbi (EZ) br. 1221/2009 Europskog parlamenta i Vijeća o dobrovoljnom sudjelovanju organizacija u sustavu upravljanja okolišem i neovisnog ocjenjivanja Zajednice (EMAS)
- o DELEGIRANA UREDBA KOMISIJE (EU) /... o dopuni Direktive 2013/34/EU Europskog parlamenta i Vijeća u pogledu standarda izvještavanja o održivosti [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=PI_COM:C\(2023\)5303](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=PI_COM:C(2023)5303).
- o HRN EN ISO 14001 Sustavi upravljanja okolišem – Zahtjevi s uputama za uporabu (ISO 14001:2015; EN ISO 14001:2015)
- o ISO/TC 228. ISO TC 228/ WG 13 – Sustainable Tourism. Draft of New Proposal: Sustainable Tourism – Indicators for organizations – requirements and guidance for use (2022-04-13).
- o Hrvatski opservatorij održivosti turizma (Croatian Observatory for Sustainability of Tourism - CROSTO): Priručnik za mjerenje i praćenje održivosti turizma za destinacije, Institut za turizam, Zagreb 2019. (UNWTO/INSTO)
- o Nacionalna lista pokazatelja, Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, 2018, chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.haop.hr/sites/default/files/uploads/dokumenti/06_integrirane/dokumenti/nlp/-pdf.

Od početka 1990-ih godina, razne međunarodne organizacije, akademske institucije i vladine agencije rade na razvoju sustava pokazatelja održivosti, kako ukupnog gospodarskog tako i turističkog razvoja. Kao što je i ranije navedeno, u literaturi može naći razmjerno velik broj primjera sustava pokazatelja za ocjenu i praćenje održivosti turizma s detaljnim opisom primijenjene metodologije. Većina se tih primjera znatno oslanja na metodologiju Svjetske turističke organizacije te će stoga u nastavku biti dan njezin kratki prikaz. Osim metodologije UNWTO-a, u ovom dijelu studije je ukratko prikazana i

metodologija Europske komisije (eng. *European Tourism Indicators System - ETIS*), koja je za Hrvatsku iznimno bitna s obzirom na europsko okruženje, te zbog svoje raširene međunarodne primjene pokazatelji OECD-a i GSTC-a. Nadalje, sažeto je prikazan skup okolišnih podatkovnih (pokazateljskih skupova (ISO; EMAS; EU Ecolabel), te MST inicijativa UNWTO-a koja je još uvijek u postupku nastajanja (dostupni su nacrti sustava pokazatelja).

U konačnici, te u skladu s ESG izvještavanje, razmatrano je i izvještavanje o održivosti predstavlja oblik nefinancijskog izvještavanja u kojem tvrtka javno dijeli informacije o svom utjecaju na okoliš i društvo. Ovaj izvještaj obuhvaća barem pitanja vezana uz okoliš, društvo i ljudska prava, te se bavi i temama kao što su borba protiv korupcije i podmićivanja (sukladno Direktivi 2014/95/EU, čl. 1.).

Nefinancijski izvještaji obuhvaćaju tri glavna čimbenika:

Okolišni čimbenici (E): Fokusiraju se na utjecaj tvrtke na prirodu i okoliš.

Društveni čimbenici (S): Odnose se na način upravljanja odnosima s zaposlenicima, dobavljačima, kupcima te društvenim zajednicama.

Čimbenici korporativnog upravljanja (G): Uključuju teme kao što su upravljačke strukture, isplaćivanje naknada, unutarnje kontrole, transparentnost i prava dioničara.

Europska savjetodavna skupina za financijsko izvještavanje (EFRAG) radi na razvoju jedinstvenih standarda izvještavanja o održivosti (ESRS), što predstavlja značajan korak naprijed u području nefinancijskog izvještavanja.

2.1.1. Sustav pokazatelja održivog razvoja prema Svjetskoj turističkoj organizaciji (UNWTO)

Na globalnoj razini već više od tri desetljeća različite inicijative i međunarodne organizacije potiču primjenu održivosti u turizmu. Među njima se svakako ističe metodologija UNWTO-a s početka 1990-ih godina, kada se u sklopu Svjetske turističke organizacije pojavila inicijativa za razvoj pokazatelja održivosti turizma koji bi služili kao alat za sažimanje i prezentiranje ključnih informacija potrebnih za donošenje kvalitetnih odluka u upravljanju turističkom destinacijom. Godine 1992. predložena je inicijalna lista pokazatelja na nacionalnoj razini koja je potom bila testirana na skupini zemalja - Kanada, Meksiko, Nizozemska, SAD te Argentina. Na osnovi stečenih iskustava, UNWTO 1996. godine izdaje Priručnik za uspostavu sustava pokazatelja održivosti u turizmu pod nazivom „Što turistički menadžeri trebaju znati - Praktični vodič za razvoj i korištenje pokazatelja održivog turizma“ (eng. *What Tourism Managers Need to Know – A Practical Guide to the Development and Use of Indicators of Sustainable Tourism*). U vidu uspostave pokazatelja bitno je napomenuti da je Generalni sekretarijat UN-a 2001. inaugurirao etički kodeks turizma (eng. *Global Code of Ethics for Tourism - GCET*) UNWTO-a za vlade, tvrtke, lokalne zajednice i turiste, s ciljem smanjenja negativnih utjecaja turizma te stvaranja većeg doprinosa turizma kroz koncept okolišne, društvene i ekonomske održivosti. UNWTO je na globalnoj razini kontinuirano provodio različite aktivnosti koje produbljuju teme GCET-a te je između ostalog objavio Vodič za razvoj održivog turizma za lokalnu upravu (UNWTO, 1998).

Temeljem prikupljenih brojnih praktičnih iskustva, 2004. godine objavljen je Priručnik za uspostavu sustava pokazatelja održivosti u turizmu (eng. *Indicators of Sustainable Development for Tourism Destinations – A Guidebook*), (UNWTO, 2004). Metodologija UNWTO-a je u većoj mjeri usmjerena na razvoj sustava pokazatelja održivosti turizma na razini destinacije, pri čemu se pod pojmom destinacije ne mora nužno podrazumijevati pojedino turističko mjesto, već to može biti i čitava regija ili država u cjelini. Ovom metodologijom se predlažu tri faze implementacije procesa mjerenja, pri čemu svaku fazu čine četiri koraka. Osim detaljnog opisa same metodologije, UNWTO (2004) analizira i pedesetak značajnih tema, odnosno problema održivog razvoja turizma. Uz svaku temu su na konceptualnoj razini

predloženi i pokazatelji, a lista obveznih pokazatelja, koji se prate na razini svake destinacije, prikazana je u Tablici 2.1.

Tablica 2.1. **Pokazatelji održivog razvoja prema UNWTO-u**

Područje/tema	Pokazatelj
Zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom	Razina zadovoljstva lokalnog stanovništva turizmom
Učinci turizma na lokalnu zajednicu	Omjer broja turista i lokalnih stanovnika (prosječno i u vrhu sezone po danu)
	Postotak lokalnog stanovništva koje vjeruje da turizam može pomoći u izgradnji infrastrukture i pružanju novih usluga
	Broj i kapacitet društvenih usluga raspoloživih lokalnoj zajednici (postotak usluga koji se može pripisati turizmu)
Održavanje zadovoljstva turista	Razina zadovoljstva posjetitelja
	Percepcija dobivene vrijednosti za novac
	Postotak povratka turista
Sezonalnost turizma	Dolasci turista po mjesecima i tromjesečjima
	Stopa popunjenosti registriranog (službenog) smještaja po mjesecima (najviše sezone u odnosu na vansezonsko razdoblje) i postotak ukupne popunjenosti u najviše popunjenom tromjesečju ili mjesecu
	Postotak poduzeća koja rade cijelu godinu
	Ukupan broj i postotak radnih mjesta u turizmu koja su otvorena cijele godine (u odnosu na privremena radna mjesta, otvorena samo tijekom sezone)
Gospodarske koristi od turizma	Ukupan broj lokalnih stanovnika (omjer muškaraca i žena) zaposlenih u turizmu (kao i omjer turističke i ukupne zaposlenosti)
	Prihodi generirani turizmom kao postotak ukupnih prihoda generiranih u lokalnoj zajednici
Upravljanje energijom	Potrošnja energije po stanovniku iz svih raspoloživih izvora (ukupno i u turizmu po osobi po danu)
	Postotak poduzeća koja sudjeluju u programima očuvanja energije ili primjenjuju politike i tehnike štednje energije
	Postotak potrošnje energije iz obnovljivih izvora (na razini destinacije i na razini poduzeća)
Raspoloživost i očuvanje vode	Potrošnja vode (ukupni obujam i u litrama dnevno po turistu)
	Ušteda vode (postotak smanjene potrošnje ili reciklirane vode)
Kvaliteta pitke vode	Postotak turističkih poduzeća čija voda za piće zadovoljava međunarodne standarde
	Učestalost zaraza koje su uzrokovane pijenjem vode (broj/postotak posjetitelja koji izvještavaju da su imali tegoba uzrokovanih zarazom tijekom boravka)
Postupanje s otpadnim vodama iz domaćinstva	Postotak otpadnih voda iz domaćinstva koji se zbrinjava (na primarnoj, sekundarnoj i terciarnoj razini)
	Postotak turističkih poduzeća (ili smještajnih objekata) koji su uključeni u sustav zbrinjavanja otpadnih voda
Upravljanje krutim otpadom (smećem)	Količina smeća koja se proizvodi u destinaciji (mjesečno, u tonama)
	Omjer volumena recikliranog smeća u m ³ i ukupnog obujma smeća (specificirano prema različitim oblicima)
	Broj kontejnera za smeće na javnim površinama
Kontrola razvoja	Postojanje procesa planiranja razvoja ili upotrebe zemljišta, uključujući turizam
	Postotak površine koja se kontrolira (gustoća, prostorni razmještaj)

Kontroliranje intenziteta turizma	Ukupan broj turističkih dolazaka (prosječno, mjesečno, u vrhu sezone)
	Broj turista po m ² (plaže ili neke druge turističke atrakcije) te po km ² destinacije (prosječni broj i prosjek u vrhu sezone)

Izvor : UNWTO, 2004.

UNWTO-ovu metodologiju i pokazatelje treba shvatiti kao inicijativu čija je intencija bila izgradnja univerzalno primjenjivog sustava pokazatelja koji bi se mogao koristiti za bilo koju turističku destinaciju, u bilo kojem dijelu svijeta. Iako taj proces još uvijek nije u potpunosti završen, metodologija i obvezni pokazatelji UNWTO-a mogu poslužiti kao polazište nacionalnom, regionalnom ili lokalnom projektu razvoja sustava pokazatelja održivosti turizma. S obzirom na važnost uloge UNWTO-a u formiranju procesa mjerenja, dodatno treba istaknuti publikacije s fokusom na praćenje održivosti turizma: Smjernice za održivi razvoj i upravljanje turizmom u nacionalnim parkovima i zaštićenim područjima, (UNWTO/UNEP/IUCN, 2002), primjere dobre prakse u ekoturizmu (UNWTO, 2002a i UNWTO, 2002b) te doprinos važnih publikacija na ovu temu (UNDP 2014, IUCN 2015). Iz perspektive pokazatelja bitne su i publikacije: Kriteriji i pokazatelji održivog turizma za hotele i turoperatore (GSTC, 2013a) te za destinacije (GSTC, 2013b).

2.1.2. ETIS – Europski sustav pokazatelja za održive turističke destinacije

ETIS (eng. *European Tourism Indicator System*). je sustav uspostave monitoringa i menadžmenta za informirano upravljanje destinacijama koje je Europska komisija uspostavila kao dobrovoljni alat 2016. godine, a započela proces još 2013. pod nazivom Europski sustav pokazatelja za održive turističke destinacije. Temelj sustava predstavlja radna skupina koja prikuplja podatke, izvještava i stvara korelaciju s pitanjima održivosti turizma.

ETIS je podijeljen u četiri skupine u okviru kojih su 43 obvezna pokazatelja:

- upravljanje destinacijom (politike održivog turizma, upravljanje turizmom u turističkim poduzećima, zadovoljstvo korisnika, informiranje i komunikacija);
- gospodarski učinci (turistički tokovi, poslovni rezultati turističkih poduzeća, količina i kvaliteta zaposlenosti, sigurnost i zdravlje, turistički opskrbeni lanac);
- društveni/kulturni utjecaji (utjecaj na zajednicu/društvo, ravnopravnost spolova, zaštita i jačanje kulturnog nasljeđa, lokalnog identiteta i imovine) te
- zaštita okoliša/prirode (smanjenje utjecaja prometa, klimatske promjene, gospodarenje otpadom, obrada otpadnih voda, gospodarenje vodom, potrošnja energije, zaštita krajolika i bioraznolikosti, onečišćenje svjetlošću i bukom i kvaliteta vode za kupanje).

ETIS-ova 43 bazna pokazatelja obuhvaćaju temeljne aspekte praćenja održivosti destinacija, dok je zadaća dodatnih pokazatelja ta da nadograđuju i nude dodatne informacije prilagođene za pojedinu vrstu ili kategoriju destinacije ili turističkoga tržišta (EC, 2016). Važno je naglasiti da ETIS pokazatelji omogućuju usporedbu referentnih vrijednosti između destinacija tijekom vremena, čime se omogućuje provedba konkurentnoga položaja Europe kao turističke destinacije.

2.1.3. OECD – Pokazatelji za mjerenje konkurentnosti turizma

Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD) je razvila međunarodno primjenjiv i usporediv sustav pokazatelja za mjerenje konkurentnosti turizma kao relevantnog alata u donošenju nacionalnih

turističkih politika (Dupeyras i MacCallum, 2013). Pokazatelji su podijeljeni u obvezne i dodatne, pri čemu se predviđa daljnji razvoj sustava i uvođenje novih pokazatelja uvjetovano promjenama u širem okruženju. Prikupljanje podataka i mjerenja odvija se na nacionalnoj razini. Uzimajući u obzir pitanja s kojima se suočava okvir TSA, OECD je utvrdio skup pokazatelja koji se sastoje od tri vrste pokazatelja – ključnih, dopunskih i pokazatelja za budući razvoj. U cilju praćenja i mjerenja konkurentnosti turizma, rezultata na gospodarskom tržištu i relativnih promjena 11 obveznih pokazatelja i dodatnih 9 pokazatelja organizirano je u četiri kategorije:

- rezultati i utjecaji razvoja turizma
- sposobnost destinacije da pruža kvalitetne i konkurentne turističke usluge
- atraktivnost destinacije
- odgovor politike i gospodarske prilike (Dupeyras i McCollum, 2013).

Skupina dodatnih, 'dobrovoljnih' pokazatelja uključuje:

- diversificiranost tržišta i rastuća tržišta – pregled glavnih tržišta i rastućih tržišta, prema primicima;
- zaposlenost u turizmu – iskazana prema dobi, razini obrazovanja i vrsti ugovora;
- indeks potrošačkih cijena u turizmu – ukazuje na cjenovnu privlačnost destinacije za posjetitelje;
- zračna i prometna povezanost – ukazuje na dostupnost destinacije;
- OECD 'Indeks dobrog života' – ukazuje na razinu kvalitete života lokalnog stanovništva;
- državne potpore u turizmu – ukazuje na visinu državne potpore programima u turizmu;
- stopa gašenja poduzeća – prati broj neuspjelih poduzeća u turizmu na godišnjoj razini;
- korištenje e-business i inovativnih usluga – prati razvoj korištenja novih tehnologija u turizmu;
- struktura lanaca vrijednosti u turizmu – prati vrste i veličinu poduzeća, uključujući inozemne tvrtke.

Daljnji razvoj OECD sustava za mjerenje konkurentnosti u turizmu predviđa konstruiranje pokazatelja iz domena poput investicija, znanja i vještina, digitalne sposobnosti i brendiranja. Iako je mjerenje turističke konkurentnosti prioritetno područje ovoga sustava pokazatelja, OECD skup pokazatelja kreiran je i da obuhvati stanje okolišne komponente prostora kao dijela privlačnosti destinacije kao i obrazovanja za zaposlenike u tom sektoru, što ostaje stalan gospodarski, ali i društveni izazov.

2.1.4. GSTC

Kako bi se razvili globalni standardi za održivo putovanje i turizam za operatere i hotele, Globalno vijeće za održivi turizam (GSTC) razvilo je 2013. godine GSTC kriterije s jasnom vizijom očuvanja prirodnih i kulturnih resursa i ublažavanja siromaštva uz istovremeno osiguravanje zadovoljstva turista (GSTC, 2013a). Ovaj sustav ima za cilj pružiti okvir i smjernice za procjenu i unapređenje održivosti turizma na razini destinacije. Obvezni elementi GSTC sustava pokazatelja su:

- Upravljanje destinacijom: Ovaj element obuhvaća aspekte poput učinkovitog upravljanja destinacijom, uključujući strategije, politike i suradnju između dionika.
- Sociokulturna održivost: Procjenjuje utjecaj turizma na lokalnu zajednicu i kulturu. Ovo uključuje pitanja poput očuvanja kulturne baštine, poštivanja lokalne etike, poticanja socijalne uključenosti i doprinosa lokalnom blagostanju.
- Ekonomska održivost: Fokusira se na ekonomske aspekte turizma, uključujući ravnotežu između turističkog razvoja i lokalnih gospodarskih interesa, stvaranje radnih mjesta, doprinos lokalnom BDP-u i pravednu raspodjelu ekonomske koristi.

- Održivi turistički proizvodi: Ovaj element ocjenjuje turističke proizvode i usluge u destinaciji, potičući inovacije i prakse koje podržavaju održivost, uključujući ekološki prihvatljive ture, aktivnosti i smještaj.
- Očuvanje prirode i okoliša: Procjenjuje utjecaj turizma na okoliš, uključujući upravljanje otpadom, očuvanje prirodnih resursa, zaštitu biološke raznolikosti i promicanje ekološki osviještenih praksi.
- Tržište turizma i promocija: Fokusira se na promociju održivog turizma i marketing destinacije na način koji potiče odgovorno ponašanje turista, transparentnost i informiranje o održivim praksama.
- Održivi prijevoz: Ovaj element ocjenjuje pristup i korištenje održivih oblika prijevoza u destinaciji, s ciljem smanjenja negativnih utjecaja turističkog prometa na okoliš.

GSTC sustav pokazatelja održivosti turizma za destinacije pruža sveobuhvatnu strukturu za vrednovanje i poboljšanje održivosti turizma. Ove smjernice pomažu destinacijama da razviju i primijene održive prakse kako bi dugoročno očuvale svoje resurse i podržale održiv razvoj turizma.

2.1.5. UNWTO-MST

Statistički okvir za mjerenje održivosti turizma (*Statistical Framework for Measuring the Sustainability of Tourism* ili SF-MST) je konceptualni okvir za prikupljanje, analizu i prezentaciju podataka o održivosti turizma. Cilj mu je integrirati podatke o ekonomskim, okolišnim i društvenim učincima turizma, uzimajući u obzir različite geografske razine, od lokalne do nacionalne i međunarodne. SF-MST pruža obvezne pojmove, definicije, klasifikacije, tablice i račune kako bi podržao proizvodnju podataka i pokazatelja usporedivih tijekom vremena, između zemalja te s podacima drugih gospodarskih sektora. SF-MST objedinjuje sadržaj iz niza statističkih standarda i smjernica, uključujući Međunarodne preporuke za statistiku turizma 2008. (IRTS 2008), Satelitski račun turizma: Preporučeni metodološki okvir 2008. (TSA:RMF 2008), Sustav nacionalnih računa (SNA), Sustav ekonomske i okolišnih računa (SEEA), i druge. Razvijen pod okriljem Svjetske turističke organizacije (UNWTO) i uz podršku Međunarodne organizacije rada (ILO), mnogih zemalja i drugih međunarodnih organizacija, te nakon dugotrajnog procesa istraživanja, rasprava i konzultacija, u ožujku 2024. godine se očekuje konačna verifikacija statističkog okvira od strane Statističke komisije Ujedinjenih naroda (UNSC).

O prijedlogu pokazatelja temeljenih na SF-MST

Koristeći SF-MST kao osnovu, UNWTO je predstavio, za sada radni, prijedlog skupa pokazatelja kao polaznu točku za uspostavu dogovorenog obveznog skupa podataka za međunarodno izvještavanje o održivosti turizma.¹ U dokumentu su predstavljeni mnogobrojni dosadašnji radovi na razvoju skupova pokazatelja održivog turizma čime UNWTO argumentira kako poticaj za razvoj SF-MST nije bio nedostatak dosadašnjeg rada na mjerenju održivosti turizma, već nedostatak njihove usklađenosti i usporedivosti što predstavlja ključno ograničenje za korištenje dobivenih informacija od strane donositelja odluka.

UNWTO u dokumentu naglašava da je, s obzirom na raspon potencijalnih tema, predloženi skup pokazatelja, iako pruža širok skup informacija donositeljima odluka u bilo kojoj zemlji, nužno kompromis radi lakše usporedbe između zemalja. UNWTO očekuje da će se u pojedinim zemljama i/ili

---

¹ Measuring the Sustainability of Tourism (MST): Proposals for a set of indicators, Draft prepared for discussion at the 4th Meeting of the Expert Group on Measuring the Sustainability of Tourism, September 2023, https://webunwto.s3.eu-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/2023-09/MST_Indicators_EG_version_Sep2023_13092023_REV1.pdf

na lokalnim/destinacijskim razinama definirati i dodatni pokazatelji kako bi se istaknula određena specifičnost turističke aktivnosti na nekom području ili odgovorilo na specifična pitanja politike. Upravo ta različitost okruženja predstavlja najveći izazov uspostavljanju jedinstvenog obveznog skupa pokazatelja. Međutim, UNWTO naglašava da se pokazalo da, usprkos tim izazovima, postoji snažna i sve jača potreba za uspostavom takvog jedinstvenog skupa pokazatelja. Isto tako, UNWTO naglašava da su odabir pokazatelja, njihovih ciljnih i graničnih vrijednosti izvan obuhvata SF-MST-a.

Početni skup pokazatelja, temeljen na SF-MST, svrstan je u četiri skupine/teme:

- **Opći pokazatelji pritiska (opterećenosti)** usredotočeni su na opće obrasce turističkog prometa koji čine temelj procjena koristi od turizma, ali su i temelj kada se radi o održivosti turizma;
- **Ekonomski pokazatelji** usredotočeni su na ekonomsku korist i ekonomsku strukturu turističke aktivnosti;
- **Ekološki pokazatelji** usredotočeni su na povezanost okoliša i turističke aktivnosti, a uključuju vodu, energiju, emisije stakleničkih plinova i ekosustave.
- **Društveni pokazatelji** usredotočeni su na društvene učinke turizma na posjetitelje, lokalnu zajednicu, opskrbu u turizmu i upravljanje turizmom.

Većina predloženih pokazatelja temelji se na uspostavljenim statističkim pojmovima i definicijama koje donosi SF-MST pa bi, uz odgovarajuću koordinaciju između institucija zaduženih za prikupljanje podataka i unapređenje prikupljanja podataka, uspostavljanje predloženog skupa pokazatelja u većini zemalja trebalo biti izvedivo.

U tablici 2.2. je dan popis predloženih pokazatelja prema temama. U dokumentu su dana i obrazloženja izbora pojedinih pokazatelja te ocjena dostupnosti podataka, odnosno izvori podataka za pojedini pokazatelj.

Tablica 2.2. Pregled MST pokazatelja

Tema/skupina	Predloženi pokazatelj
Opći pokazatelji pritiska (opterećenosti)	
1. Duljina boravka turista	Prosječna duljina boravka (noćenja) stranih i domaćih turista
2. Intenzitet turističke aktivnosti (posjetitelja)	Broj posjetitelja na 100 stanovnika
3. Gustoća turističke aktivnosti (posjetitelja)	Broj posjetitelja po hektaru naseljene površine
4. Ovisnost o dolaznom turizmu	Broj dolaznih posjetitelja u odnosu na ukupan broj posjetitelja
5. Sezonalnost turističke aktivnosti	Postotak broja dolaznih posjetitelja tijekom mjeseci ili kvartala najveće opterećenosti u ukupnom godišnjem broju dolazaka
Ekonomski pokazatelji	
6. Izdaci posjetitelja	Prosječni izdaci posjetitelja
7. Gospodarski doprinos turizma	Izravni bruto domaći proizvod turizma (SDG pokazatelj 8.9.1)
8. Gospodarska struktura turizma	Udio dolaznih turističkih izdataka u ukupnim turističkim izdacima Udio domaćih turističkih izdataka u ukupnim turističkim izdacima
9. Struktura turističkih poduzeća	Udio registriranih malih i srednjih turističkih poduzeća u ukupnom broju poduzeća
10. Gospodarska struktura turizma	Udio smještajnih objekata u vlasništvu rezidenata u ukupnim smještajnim objektima
11. Zaposlenost u turizmu	Udio zaposlenih osoba u turističkim industrijama u ukupnom broju zaposlenih
12. Iskorištenost smještaja	Iskorištenost smještaja (temeljeno na broju kreveta)

13. Investicije u turizmu	Turističke investicije u bruto fiksni kapital u turističkim industrijama u odnosu na sve industrije (cijelo gospodarstvo)
14. Državne transakcije povezane s turizmom	Ukupni izdaci države povezani s turizmom u finalnoj potrošnji
Okolišni pokazatelji	
15. Potrošnja energije	Neto domaća potrošnja energije u turističkim industrijama noćenju dolaznog posjetitelja
16. Potrošnja vode	Finalna potrošnja vode u turističkim industrijama po noćenju dolaznog posjetitelja
17. Vodni resursi	Godišnja potrošnja vode za turizam kao udio neto promjene zaliha vodnih resursa
18. Emisije stakleničkih plinova	Udio emisija stakleničkih plinova (GHG) turističkih industrija u ukupnim nacionalnim emisijama GHG-a
19. Komunalni otpad	Udio proizvodnje komunalnog otpada u turističkim industrijama u ukupno proizvedenom komunalnom otpadu
20. Otpadne vode	Otpadne vode po turističkom noćenju u smještajnim objektima (industriji smještaja)
21. Ekosustavi povezani s turizmom	Postotak zaštićenih područja (morskih i kopnenih) u odnosu na ukupnu površinu
22. Bioraznolikost	Udio smještajnih objekata smješten u zaštićenim prirodnim područjima
Društveni pokazatelji	
23. Zadovoljstvo posjetitelja	Postotak posjetitelja zadovoljnih ukupnim iskustvom na odredištu Udio 'lojalnih' posjetitelja (koji se vraćaju u destinaciju) u ukupnom broju posjetitelja
24. Zadovoljstvo lokalnih stanovnika (lokalne zajednice)	Postotak lokalnog stanovništva koje podržava turizam
25. Dostojan rad	Prosječna satnica zaposlenih u turističkim industrijama u odnosu na prosječnu satnicu zaposlenih u ukupnom gospodarstvu i u sektoru uslugama
26. Dostojan rad	Postotak osoba zaposlenih u turističkim industrijama koje rade neslužbeno
27. Osnaživanje žena	Broj žena na upravljačkim pozicijama u turističkim industrijama
28. Pristupačnost	Postotak smještajnih objekata s pristupačnim smještajem
29. Upravljanje	Implementacija standardnih računovodstvenih alata za praćenje ekonomskih i okolišnih aspekata održivosti turizma (SDG pokazatelj 12b.1)

Iako je predloženi skup pokazatelja namijenjen primjeni na nacionalnoj razini i za izvještavanje na međunarodnoj razini, većina pokazatelja su prikladni, ili se mogu prilagoditi, i za subnacionalne razine, uključujući i razinu lokalne turističke destinacije. Glavni izazov u tome će biti dostupnost podataka. Posebno je pitanje dostupnosti podataka za sve turističke industrije. I dok bi idealno bilo da pokrivenost pokazatelja bude potpuna i u skladu s opsegom opisanim u SF-MST-u, u praksi će se prikupljanje možda svesti na ključne aktivnosti, poput smještaja. Nadalje, neki pokazatelji, poput izravnog bruto domaćeg proizvoda turizma se izvesti primjenom alternativnih metoda.

UNWTO zaključuje da bi svaki skup pokazatelja trebao biti izgrađen na temelju koherentnog skupa podataka o 15 statističkih domena (od kojih su mnoge već dobro utemeljene):

1. Protok posjetitelja

2. Izdaci posjetitelja
3. Zadovoljstvo posjetitelja
4. Turistička ekonomska aktivnost
5. Smještajna statistika
6. Zaposlenost u turizmu i plaće
7. Statistika turističkih poduzeća
8. Investicije i infrastruktura u turizmu
9. Državne financije
10. Vodni resursi i tokovi
11. Energija i emisije stakleničkih plinova
12. Otpad
13. Ekosustavi
14. Upravljanje i planiranje turizma
15. Percepcije domaćina/lokalne zajednice.

2.1.6. Inicijativa Eurostata

Eurostat je 2006. godine² objavio sveobuhvatni pregled mjerenja održivog turizma. U dokumentu je predloženo 20 pokazatelja, uglavnom iz ekonomske i okolišne domene, uključujući neke socijalno/kulturne pokazatelje, sve unutar DPSIR okvira pokazatelja³. Skup pokazatelja trebao se primjenjivati na regionalnoj/lokalnoj razini. Zasad se u Eurostat bazama podataka (<https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>) za sektor turizma može pristupiti podacima o turizmu (t_tour) i regionalnoj turističkoj statistici (reg_tour) iz ekonomske domene. Godine 2022., Eurostat je, zajedno s državama članicama, počeo raditi na skupu pokazatelja o održivosti turizma koji se može sastaviti iz postojeće službene statistike. Kako novi izvori podataka ili bolje tehnike raslojavanja postanu dostupni, skup će se produbljivati i proširivati. Glavne identificirane teme su: gospodarstvo, tržište rada, društvo i kultura (osim tržišta rada), okoliš i digitalizacija.

2.1.7. Okolišni sustavi pokazatelja

EMAS (Eco-Management and Audit Scheme) je sustav za upravljanje okolišem koji je razvijen u Europskoj uniji. EMAS prati i promiče ekološku održivost organizacija, uključujući one u turističkom sektoru. Neki od ključnih pokazatelja povezanih s turizmom su: potrošnja energije, upravljanje otpadom, potrošnja vode, emisije stakleničkih plinova, korištenje održivih resursa, socijalna odgovornost i drugi. EMAS potiče transparentnost i redovito izvještavanje o ekološkim rezultatima. Ovakav način upravljanja okolišem uvelike je koristan jer pridonosi povjerenju dionika, uključujući turiste, te pruža informacije o tome kako organizacija upravlja svojim utjecajem na okoliš. Ukratko, EMAS pruža organizacijama u turizmu alate za sustavno praćenje i poboljšanje njihove ekološke održivosti. Time pomaže smanjenju negativnog utjecaja turizma na okoliš i promiče odgovornije poslovanje u sektoru.

---

² Methodological work on measuring the sustainable development of tourism, <http://ec.europa.eu/eurostat/web/tourism/methodology/projects-and-studies>

³ DPSIR: Driving force, Pressure, State, Impact, Response used by EEA. This framework is an extension of the pressure-state-response framework proposed for environmental indicators and indicators of sustainable development developed by OECD (1994). Environmental indicators: Typology and overview, <http://www.eea.europa.eu/publications/TEC25>

HRN EN ISO 14001:2015 predstavlja normu koja se odnosi na sustave upravljanja okolišem. Ova norma postavlja zahtjeve za uspostavu, implementaciju, održavanje i poboljšanje sustava upravljanja okolišem u organizacijama. Ključni termini i odrednice sustava su:

-ISO 14001:2015: To je međunarodni standard za sustave upravljanja okolišem, koji je izdao Međunarodni zavod za normizaciju (ISO). Ovaj standard utvrđuje okvire za postavljanje ciljeva, politike i procedure vezane uz okoliš te za praćenje i poboljšanje ekološke učinkovitosti organizacije.

-EN ISO 14001:2015: Oznaka "EN" ukazuje na to da se standard implementira u skladu s europskim normama (Europska norma). EN ISO 14001:2015 je, dakle, europska verzija ISO 14001:2015. To znači da je standard usklađen s europskim zahtjevima i može se koristiti za postizanje certifikacije prema europskim propisima.

-ISO/TC 228 je tehnički odbor u okviru Međunarodnog zavoda za normizaciju (ISO) koji se bavi standardizacijom u području turizma. TC 228/ WG 13 označava radnu skupinu 13 unutar ovog tehničkog odbora, a ta radna skupina fokusira se na održivi turizam.

-*Draft of New Proposal: Sustainable Tourism – Indicators for organizations – requirements and guidance for use* predstavlja nacrt novog prijedloga norme vezane uz održivi turizam. Ovaj nacrt norme vjerojatno definira indikatore za organizacije u turističkom sektoru te postavlja zahtjeve i smjernice za njihovu primjenu. Ovakve norme pomažu organizacijama u turističkom sektoru da sustavno upravljaju svojim utjecajem na okoliš i da promiču održive prakse.

-ESG izvještavanje – Održivo financiranje preduvjet je ostvarivanja EU Zelenog plana, EU Akcijskog plana za održivo financiranje i principa EU Taksonomije te međunarodnih obveza Europske unije u pogledu klimatskih ciljeva i ciljeva održivosti. Ulaganjem u održive projekte i tvrtke ulagatelji preuzimaju odgovornost za posljedice i utjecaje svog poslovanja na okoliš, prirodu i klimu te na društvo i održivost upravljanja u svim sektorima pa tako i u turističkom. Izvještavanje se provodi u skladu s EU regulativom prema ESG faktorima (Environmental, Social and Governance), odnosno u skladu sa zadanim ESRS standardima (European Sustainability Reporting Standards), a obavezno je od 1.1.2024. za velika te od 1.1.2026. za srednje i mala poduzeća.

2.2. Konceptualni okvir i Zakon o turizmu

Kao dio aktualne reforme razvoja održivog turizma u RH, usvojena je **Strategija održivog razvoja turizma do 2030. godine**. Ovim je dokumentom definirano slijedećih deset ključnih izazova iz gospodarskog, društvenog i okolišnog aspekta razvoja turizma, kao jedne od ključnih gospodarskih grana hrvatskog gospodarstva:

- Vremenska i prostorna neujednačenost,
- Nepovoljan utjecaj turizma na okoliš i prirodu,
- Nepovoljan međuodnos turizma i klimatskih promjena,
- Prilagodba ubrzanim tehnološkim promjenama u turizmu,
- Kvaliteta života i dobrobit lokalnog stanovništva,
- Nedostatni ljudski potencijali u brojnosti i kvaliteti,
- Neadekvatna struktura i kvaliteta smještajnih kapaciteta,
- Nepovoljno poslovno i investicijsko okruženje,
- Nedovoljno učinkovit zakonodavni i upravljački okvir i
- Utjecaj kriza na turizam te promjene ponašanja i potreba turista.

Od navedenih ključnih izazova, ovaj dokument razrađuje izazove *Nepovoljan utjecaj turizma na okoliš i prirodu* i *Nepovoljan međuodnos turizma i klimatskih promjena*, koji su uostalom povezani s ostalim

navedenim izazovima, kao primjerice nepovoljno poslovno i investicijsko okruženje, utjecaj kriza na turizam, ili promjene ponašanja i potreba turista.

Naime, aktualna kretanja, kao i smjer kojeg je zacrtao EU Zeleni plan daju jasna usmjerenja sveukupnoj održivosti turističkog sektora, lokalnoj zajednici i poduzećima (svih veličina i djelatnosti) da se usmjere na:

- učinkovito korištenje resursa (energije, vode, prostora, bioraznolikosti)
- sprječavanje emisija, odnosno onečišćenja u sastavnice okoliša (zrak, vode, more, tlo), uključujući i stakleničke plinove
- te povećanje otpornosti na klimatske promjene.

Stoga su razmotreni pokazatelji nacionalne strategije, kako bi se osigurala njihova poveznica sa procesom kreiranja liste pokazatelja na destinacijskoj razini (Tablica 2.2.).

Tablica 2.2. **Pokazatelji Strategije razvoja održivog turizma RH do 2030.**

SROT 2030 (NN 2/23)	Naziv pokazatelja	Izvori podataka
SC2, PP 2.1. Smanjenje opterećenja iz turizma na sastavnice okoliša i prirodu i PP 2.2 Smanjenje negativnog utjecaja turizma na prostor	I.02.8.21 Indeks razvoja putovanja i turizma (TTDI – WEF) – okolišna održivost	T&T Sustainability, dostupno na: https://www.weforum.org/reports/travel-and-tourism-development-index-2021/explore-the-data
SC2, PP 2.3. Smanjenje negativnog utjecaja turizma na klimu	II.02.8.27 Emisije CO ₂ u zraku prema NACE (revizija II) aktivnostima u turizmu	Air emissions accounts by NACE Rev. 2 activity, Accommodation and food services activities, dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ENV_AC_AINAH_R2__custom_7079216/default/table?lang=en
SC4, PP 4.3. Unaprjeđenje sustava praćenja podataka	II.02.8.23 Indeks razvoja putovanja i turizma (TTDI – WEF) – Pokretači potražnje	T&T Demand Drivers dostupno na: https://www.weforum.org/reports/travel-and-tourism-development-index-2021/explore-the-data

Nadalje, razrada strateškog usmjerenja i konkretiziranje mjera definirana je **Nacionalnim planom razvoja održivog turizma do 2027.** Kako se u dokumentu navodi „srednjoročna vizija održivog turizma Hrvatske do 2027. godine dostiže se realizacijom posebnih ciljeva što se prati ostvarenjem definiranih pokazatelja ishoda“, koji osiguravaju ocjenu ostvaruju li se:

- uvjeti za smanjenje sezonalnosti hrvatskog turizma i kreće li se turizam prema cjelogodišnjem poslovanju uz povećanje turističkog prometa na kontinentu i u zaleđu, uključujući unutrašnjost otoka
- sustavno održivo upravljanje okolišem i prostorom, koje je utemeljeno na prihvatnom kapacitetu destinacije, doprinoseći smanjenju klimatskih promjena.
- rast broja i jačanje ljudskih potencijala uz razvoj programa cjeloživotnog obrazovanja te rast plaća u turizmu
- poticanje inovacija i digitalne transformacije turizma
- unaprjeđenje zakonodavnog okvira i poslovnog okruženja u funkciji su rasta investicija i konkurentnosti hrvatskog turizma

- o uspostava sustava praćenja podataka i razvoj IT alata kako bi se pratila realizacija ciljeva hrvatskog turizma i osigurala osnova za donošenje poslovnih odluka i mjera turističke politike. Stoga su razmotreni i pokazatelji nacionalnog plana, kako bi se osigurala njihova poveznica sa procesom kreiranja liste pokazatelja na destinacijskoj razini (Tablica 2.3.).

Tablica 2.3. **Pokazatelji nacionalnog plana razvoja održivog turizma RH do 2027.**

NPROT do 2027., nacrt	Naziv pokazatelja	Izvori podataka
SC2, PC3. Smanjenje negativnog utjecaja turizma na sastavnice okoliša, prirodu i prostor	<u>Udio potrošnje vode turista u ukupnoj potrošnji vode na razini RH</u> (DZS prema Eurostat metodi)	DZS, Isporučene vode), dostupno na: https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/06-01-02_01_2020.htm DZS, Broj stanovnika, dostupno na: https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=SP22_2.px&px_path=Stanovni%20a1tvo__Procjene%20stanovni%20a1tva&px_language=hr&px_db=Stanovni%20a1tvo&rxid=6bc06b64-83e7-482c-8036-9b5ba99ed7b3 DZS, Broj noćenja turista, dostupno na: https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/turizam/
PC4. Smanjenje negativnog međuodnosa turizma i klime	Indeks razvoja putovanja i turizma (TTDI-WEF) – Pritisak i utjecaj potražnje	T&T Demand Pressure and Impact, dostupno na: https://www.weforum.org/reports/travel-and-tourism-development-index-2021/explore-the-dana
SC2, PC4. Smanjenje negativnog međuodnosa turizma i klime	Intenzitet stakleničkih plinova prouzročen turizmom	EU Tourism Dashboard, Tourism GHG intensity, dostupno na: https://tourism-dashboard.ec.europa.eu/destination?lng=en&ctx=tourism&is=TOURISM&ts=TOURISM&pil=level-indicator&tl=0&tu=HR&cl=tourism&clc=environmental-impact&fvs=false
	Energetska intenzivnost u turizmu	EU Tourism Dashboard, Tourism energy intensity, dostupno na: https://tourismdashboard.ec.europa.eu/destination?lng=en&ctx=tourism&is=TOURISM&ts=TOURISM&pil=level-indicator&tl=0&tu=HR&cl=tourism&clc=environmental-impact&fvs=false
SC4, PS9. Uspostavljanje učinkovitog djelotvorno upravljanje razvojem održivog turizma	Indeks razvoja putovanja i turizma (TTDI-WEF) – Putovanja i turizam: politike i uvjeti djelovanja subindeks	T&T Policy and Enabling Conditions subindex, dostupno na: https://www.weforum.org/reports/travel-and-tourism-development-index-2021/explore-the-dana

Sustav satelitskih računa održivog turizma Republike Hrvatske za nacionalnu i regionalnu razinu, koji se od travnja 2023. do lipnja 2026. godine uspostavlja kao alat nužan za upravljanje javnim politikama, zajednički je projekt Ministarstva turizma i sporta, Ministarstva znanosti i obrazovanja te Instituta za turizam. Sustav će između ostalog, ishoditi podatke temeljem prikupljanja podataka iz sekundarnih izvora i primarnih istraživanja. Ti će podaci u budućnosti moći biti jedna od osnova za izradu konkretnih

pokazatelja, koji su definirani u okviru reforme C1.6. Nacionalnog plana oporavka i otpornosti RH 2021. 2026. (NPOO) te nacionalnih strateško-planskih i provedbenih dokumenata.

Podaci koji će se prikupljati u okviru primarnih istraživanja su podaci o nekomercijalnom turističkom smještaju, jednodnevnim posjetiteljima i stavovima lokalnog stanovništva, zatim podaci o okolišnim utjecajima cestovnog prometa (autobusni kolodvori), nautičkom turizmu s naglaskom na čarter segment jahtinga i domaći kruzing, o cestovnom linijskom i individualnom putničkom prijevoza te o putničkim agencijama i pružateljima usluga smještaja te pripreme i usluživanja hrane. Podaci koji su dostupni iz sekundarnih izvora jednako su važna osnova za izračun pokazatelja, primjerice: podaci o željezničkom, obalnom linijskom prometu putnika, o zaštićenim prirodnim vrijednostima i kulturnoj baštini.

Temeljem **nacrta Zakona o turizmu, u čl. 4** destinacija je definirana kao „ tržišno i turistički valorizirana prostorna cjelina koja predstavlja cilj turističkih putovanja i obuhvaća područje jedne ili više jedinica lokalne ili područne (regionalne) samouprave“. Elementi turističke destinacije su:

- prostor
- javna turistička infrastruktura
- poslovna turistička infrastruktura
- komunalna infrastruktura
- turističke atrakcije
- ljudski resursi
- prirodna i kulturna dobra
- identitet i imidž
- javne usluge i servisi
- promet (u pokretu i mirovanju).

Temeljem **nacrta Zakona o turizmu, u čl. 14, stv 2** pokazatelji održivosti destinacije definirani su kao alat za praćenje održivosti i informirano upravljanje razvojem turizma kojima se mjere utjecaji turizma na gospodarske, društvene, okolišne i prostorne aspekte održivosti destinacije:

- zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom
- zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja destinacijom
- pristupačnost destinacije
- sigurnost destinacije
- održivo upravljanje destinacijom
- upravljanje vodnim resursima
- gospodarenje otpadnim vodama
- gospodarenje otpadom
- zaštita bioraznolikosti
- održivo upravljanje energijom
- ublažavanje i prilagodba klimatskih promjena
- održivo upravljanje prostorom
- turistički promet
- turistička infrastruktura
- poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu.

Nadalje, nacrt Zakona definira izbor:

- a) obveznih pokazatelja, koje destinacija ima obvezu pratiti

- b) specifičnih pokazatelja, koje destinacija (ovisno o tipu i svom razvojnom usmjerenju) dobrovoljno odabire.

Obavezni pokazatelji održivosti prate se na razini svake destinacije.

Specifični pokazatelji održivosti koji će se pratiti na razini destinacije određuju se planom upravljanja destinacijom.

Popis obveznih i specifičnih pokazatelja za praćenje održivosti, izvor i evidentiranje podataka koji su potrebni za izračun pokazatelja, rokove, kao i način praćenja održivosti propisuje ministar pravilnikom iz članka 13. stavka 4. nacrtu Zakona o turizmu.

2.3. Metodologija odabira relevantnih pokazatelja održivosti turizma

Turistički se promet RH u glavnini odvija u sedam priobalnih županija: Istarskoj županiji, Primorsko-goranskoj županiji, Ličko-senjskoj županiji, Zadarskoj županiji, Šibensko-kninskoj županiji, Splitsko-dalmatinskoj županiji i Dubrovačko-neretvanskoj županiji (NUTS-3). Navedene županije su ključno područje za uspostavu sustava mjerenja na regionalnoj razini, a tendencija je mjerenjem održivosti obuhvatiti sve ostale (kontinentalne županije).

Ipak, dosadašnji top-down pristup međunarodne turističke zajednice u uspostavi tijeka podataka i metodologije njihove obrade te javnog prikaza pokazateljima nije osigurao kontinuirani i nesmetani tijek podataka, niti ujednačenost njihove obrade (metodologije) za sve aspekte održivosti, osim za gospodarski aspekt i dijelom društveni. Naime, statističke evidencije turizma uglavnom pokrivaju nacionalnu razinu, rijetko regionalnu te se svode mahom na gospodarske pokazatelje o turističkom prometu i zaposlenosti u turizmu (npr. Eurostat). Može se reći da je turizam radi svoje kompleksnosti i fragmentarnosti praćenja čitavog niza podataka raznorodnih gospodarskih sektora (NKD) koje obuhvaća ustvari veliki izazov za područja okoliša i prirodnih resursa (izuzev u računima emisija za zrak, ali samo za djelatnost smještaja te pripreme i posluživanje hrane). Situacija s podacima tematskog područja sigurnosti u smislu dobrobiti i zdravlja ljudi je još izazovnija, budući da ne postoje podaci na nacionalnim, niti regionalnim razinama koji prate ovo područje.

Nadalje, metodologija odabira pokazatelja za destinacijsku razinu informativno se temelji na postojećim pokazateljima viših teritorijalnih razina. Osnova ovog istraživanja su, dakle, postojeći destinacijski indikatorski okviri koji obuhvaćaju nekoliko stotina pokazatelja, od kojih je manji dio onih za koje je metodologija izračuna uspostavljena i koji se, u konačnici, uopće svrhovito i kontinuirano prate.

S obzirom na to da je Republika Hrvatska članica Europske Unije te radi usklađenosti s preporukama Europske komisije, u odabiru baznih pokazatelja primijenjen je Europski sustav indikatora turizma za održivo upravljanje destinacijama - ETIS. Međutim, s obzirom na INSTO inicijativu UNWTO-a, lista pokazatelja je potpuno prilagođena svim obveznim pitanjima održivosti koju je odabrao UNWTO. U tom smislu, primijenit će se, ukoliko je to moguće, svih devet ETIS sekcija pokazatelja koji potpuno pokrivaju osam od devet obveznih pitanja odabranih od UNWTO-a.

U skladu sa znanstveno-stručnim pristupom razmatranja postojećih resursa, mapiranja i evaluacije postojećih pokazatelja održivosti turizma, odabrani su slijedeći eminentni okviri destinacijskih pokazatelja održivosti turizma na međunarodnoj, EU i nacionalnoj razini:

- the Global Sustainable Tourism Council (GSTC)

- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)
- Measuring the Sustainability of Tourism (MST- UNWTO)
- European Commission (EC- ETIS)
- Sustavi upravljanja okolišem ISO 14001:2015, EMAS (Eco-management and Audit Scheme) i eko-oznaka EU Ecolabel
- faktori izvješćivanja poduzeća o održivosti - ESG (Environmental, Social and Governance Reporting; ESRS faktori), kako bi se smanjio potencijalni rizik dodatnog opterećenja gospodarskih subjekata u sektoru turizma po pitanju praćenja podataka i objave pokazatelja.

Navedeni, sustavi i okviri, pružaju sveobuhvatne smjernice i standarde za mjerenje održivosti u turizmu. Evo nekoliko razloga zašto su ti sustavi bitni:

1. Međunarodno priznati standardi: Navedeni okviri i sustavi su međunarodno priznati i široko prihvaćeni. To omogućava konzistentnost i usporedivost između različitih destinacija i turističkih subjekata, potičući globalni pristup održivosti turizma.
2. Interdisciplinarni pristup: Ti sustavi uzimaju u obzir različite aspekte održivosti, uključujući ekološke, socijalne i ekonomske dimenzije. Time pridonose holističkom pristupu održivom turizmu, uzimajući u obzir kompleksnost izazova s kojima se turističke destinacije suočavaju.
3. Podrška politikama i smjernicama: OECD, UNWTO i EU imaju ključnu ulogu u oblikovanju politika i smjernica vezanih uz održivi razvoj turizma. Korištenje njihovih okvira pridonosi usklađivanju s međunarodnim standardima i ciljevima održivosti.
4. Upravljanje okolišem: ISO 14001:2015, EMAS i EU Ecolabel pružaju specifične smjernice za upravljanje okolišem. To je ključno za turističke destinacije koje žele smanjiti svoj ekološki otisak i očuvati prirodna i kulturna dobra.
5. Smanjenje rizika i opterećenja: Uključivanje ESG faktora u izvješćivanje poduzeća pomaže smanjiti potencijalne rizike i opterećenja gospodarskih subjekata u sektoru turizma. Transparentno izvještavanje o ekološkim, društvenim i upravljačkim aspektima pridonosi povjerenju dionika.
6. Usklađenost s trendovima tržišta: Sve više putnika traži održiva putovanja. Korištenje ovih sustava pomaže destinacijama i turističkim subjektima da odgovore na rastuću potražnju za održivim turizmom i bolje zadovolje potrebe suvremenih putnika.

U konačnici, ovi sustavi pružaju strukturu i smjernice kako bi turističke destinacije mogle sustavno pratiti, ocjenjivati i poboljšavati svoje održivosti, što je ključno u eri kada su održivi pristupi postali ključni za dugoročni uspjeh turizma.

Konceptualni okvir za analizu pokazatelja (tablica 2.4) iz prethodno navedenih relevantnih indikatorskih okvira uspostavljen je na osnovi Tematskih područja (nacrt Zakona o turizmu, čl. 14, stv 2):

- zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom
- zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja destinacijom
- pristupačnost destinacije
- sigurnost destinacije
- održivo upravljanje destinacijom
- upravljanje vodnim resursima
- gospodarenje otpadnim vodama
- gospodarenje otpadom
- zaštita bioraznolikosti
- održivo upravljanje energijom
- ublažavanje i prilagodba klimatskih promjena

- održivo upravljanje prostorom
- turistički promet
- turistička infrastruktura
- poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu.

Svakom je pokazatelju pridruženo šire područje održivosti:

- ekonomski
- društveni
- okolišni – klimatski
- okolišni – prirodni
- prostorno-organizacijski aspekt održivosti destinacije.

Svakom je pokazatelju dodana karakteristika/atribut/relevantnosti za podatak, izvor podataka i razinu, kao ključna osnova za analizu, odabir i prioritizaciju pokazatelja:

Vrsta podatka (informacije):

- kvalitativni (informativni)
- kvantitativni (podatkovno i metodološki utemeljeni).

Kompleksnost pokazatelja:

- jednostavni (jedan podatak i/ili informacija)
- kompozitni (više od dva podatka).

Izvori podataka, potrebnih za izradu pokazatelja:

- sekundarni izvori podataka (podaci su javno dostupni)
- sekundarni izvor podataka (evidencije, baze, registri u organizacijama i institucijama za koje je potreban poseban zahtjev (nisu javo dostupni)
- primarna istraživanja (potrebno je provoditi u kontinuitetu, prema dogovorenoj frekvenciji, instrumentu i uzorku).

Dostupnost podataka, potrebnih za izradu pokazatelja, na osnovi teritorijalne podjele:

- regionalnoj
- destinacijskoj.

Relevantnost pokazatelja, na osnovi geografsko-klimatska karakteristika destinacija RH prema statističkoj podjeli ozemlja RH na dvije regije NUTS-2 za :

- Kontinentalnu Hrvatsku (HR04)
- Jadransku Hrvatsku (HR03).

Relevantnost pokazatelja, u odnosu na njihovu korisnost za alate upravljanja razvojem turizma definiranih nacrtom Zakona o turizmu, tj. za:

- Planove upravljanja destinacijom
- izračun prihvatnog kapacitete destinacije.

Tablica 2.4. Evaulacijska tablica

Sustav pokazatelja		ETIS/ GSTC/ OECD/MST/ EMAS/ ISO/ EU Ecolabel/ESG-ESRS
Pokazatelj		(naziv)
Tematsko područje		Teme iz Zakona o turizmu
Kompleksnots	Jednostavni pokazatelj/ kopmozitni (dva podatka)	Da/ne
	Kompozitni pokazatelj	Da/ne

Vrsta podataka	Kvantitativni	Da/ne
	Kvalitativni	Da/ne
Izvor podataka	Sekundarni podatci (javno dostupni)	Da/ne/djelomično
	Sekundarni podatci (u bazama /institucijama i drugo koji trebaju dodatan zahtjev ili obradu podataka)	Da/ne/djelomično
	Primarna istraživanja	Da/ne/djelomično
Dostupnost podataka	Dostupnost podataka na regionalnoj razini	Da/ne/djelomično
	Dostupnost podataka na lokalnoj razini	Da/ne/djelomično
Relevantnost	Relevantnost za Jadransku Hrvatsku	Da/ne/djelomično
	Relevantnost za kontinentalnu Hrvatsku	Da/ne/djelomično
	Relevantnost za izračun CC	Da/ne/djelomično
	Relevantnost za planove upravljanja	Da/ne/djelomično

2.4. Obvezni pokazatelji i prilagodbe

Sukladno članku 14. Zakona o turizmu, za svako od održivih područja utvrđenih zakonom, potrebno je utvrditi obvezne i specifične indikatore (izborne) koji će se mjeriti sukladno Planu upravljanja na razini destinacije, stoga je za svaki pokazatelj osim relevantnosti, određena prioritetnost temeljem:

- povezivanja s odabranih pokazatelja s UN ciljevima održivog razvoja, (SDGs - Sustainable Development Goals),
- logičke provjere, odnosno koherentnosti odabranih pokazatelja te njihove robusnosti temeljem utvrđenih karakteristika i atributa pokazatelja, podataka i izvora
- pregleda znanstvenih i stručnih međunarodnih, EU i nacionalnih izvora i primjera dobre prakse.
- provedbom ekspertnih fokus grupa:

Nacionalna ekspertna grupa za podatke i pokazatelje (MINGOR, MINTS, IZTZG, EFST, FTMH, PMF, DZS, EIHP)

Nacionalna ekspertna grupa upravljačkih tijela (MINTS, TZ-ovi i JLS-ovi)

U ovom dijelu strukturiranog procesa određivanja prioriteta pokazatelja, nakon preliminarnog prijedloga stručnjaka iz Ministarstva Turizma i sporta i Instituta za turizama, uključen je niz dionika, kroz nacionalne ekspertne fokus skupine. Tijekom procesa razmatrana je ravnoteža pokazatelja kroz identificirane dimenzije održivosti, relevantnost pokazatelja, dostupnost podataka, fokusiranost, jednoznačnost i slično. Također, u vidu definiranja što korisnijeg skupa pokazatelja u sklopu OECD- ove radionice usmjerene na pokazatelja, održana je ekspertna radna skupina s međunarodnim autoritetima i regijama s iskustvom u implementaciji sustava pokazatelja.

Predloženi sustav pokazatelja u konačnici je prilagođen kontekstu i mogućnostima Hrvatskih destinacija, temeljem niza izmjena i užeg sagledavanja termina. Primjerice, u međunarodnim sustavima učestalo se koristi termin *visitors*, koji obuhvaća i jednodnevne posjetitelje i turiste, no zbog praktičnosti provedbe i dostupnosti podataka, gdje je bilo potrebno u konačnoj listi se koristi uži termin turisti. Slično je i s noćenjima, gdje zbog točnosti podataka u slučaju obveznih pokazatelja koristi se uži termin noćenja u komercijalnom smještaju.

Ukupno je odabrano 23 obvezna pokazatelja, za 15 različitih temetskih područja iz Zakona (tablica 2.5), pri čemu je za 9 pokazatelja nužno provoditi primarna istraživanja, dok su za ostale pokazatelje podatci dostupni. Međutim, učestalo se radi o podacima koji nisu javno dostupni, već dostupni na zahtijev, te je stoga komunikacija unutar destinacije različitih upravljačkih tijela (TZ-a, Grada/Općine, Komunalnog društva, MUP-a, HEP-a, JU za zaštićena prirodna područja i drugo) preduvjet za prikupljanje podataka i izračun pokazatelja.

Tablica 2.5. **Odabrani obvezni pokazatelji i prilagodbe**

	Sustav za praćenje	Pokazatelj /hr	Prilagodba pokazatelja	Obrazloženje prilagodbe	Područje održivosti	Kod pokazatelja /Tematsko područje
1	ETIS	Utjecaj turizma na kvalitetu života u destinaciji	Utjecaj turizma na kvalitetu života lokalnog stanovništva	Pokazatelj usmjeren isključivo na lokalnu zajednicu, te isključuje širi skup osoba s povremenim boravištem	društveni	ZL-1 - zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom
2	ETIS/UNWTO-MST	Udio lokalnog stanovništva koji su zadovoljni turizmom u destinaciji	Udio lokalnog stanovništva koji su zadovoljni turizmom u destinaciji	Nema prilagodbe	društveni	ZL-2- zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom
3	ETIS/UNWTO-MST	Broj turističkih noćenja na stotinu stalnih stanovnika	Broj turističkih noćenja na stotinu stalnih stanovnika	Nema prilagodbe	društveni	ZL-3- zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom
4	UNWTO - MST/ETIS	Udio posjetitelja zadovoljnih ukupnim iskustvom na odredištu	Zadovoljstvo cjelokupnim boravkom u destinaciji	Ne postoji jedinstveni standard za procjenu zadovoljstva posjetitelja, stoga novi pokazatelj integrira različite standarde iskazivanja i mjerenja zadovoljstva kako bi se sveobuhvatnije i robusnije procijenila kvaliteta cjelokupnog	društveni	ZT-1 - Zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja destinacijom
5	UNWTO – MST	Namjera preporuke destinacije od strane posjetitelja	Neto spremnost na preporuku destinacije	Nema prilagodbe	društveni	ZT-2 - Zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja destinacijom
6	UNWTO - MST	Udio smještajnih objekata s pristupačnim smještajem	Udio pristupačnih komercijalnih ležajeva	Broj ležajeva kvalitetnije prikazuje stvarnu situaciju u destinaciji, broj objekata je pokazatelj koji bi	društveni/ upravljanje	PD-1 -Pristupačnost destinacije

				uključivao sve objekte s barem jednim ležajem		
7	GSTC	Javno dostupne usluge	Broj organiziranih turističkih ambulanti	Fokus isključivo na usluge zdravstvene zaštite kroz medicinske ambulante	društveni	SD-1 Sigurnost destinacije
8	ETIS	Postotak turista koji su uložili prigovor kod policije	Udio turista koji su uložili prigovor kod policije	Nema prilagodbe	društveni	SD-2 - Sigurnost destinacije
9	ETIS	Potrošnja pitke vode po turističkom noćenju u usporedbi s potrošnjom vode općeg stanovništva po osobi po noći	Omjer potrošnje vode po turističkom noćenju u komercijalnom smještaju s potrošnjom vode općeg stanovništva destinacije (po osobi; po noćenju)	Pokazatelj umjesto apsolutnih vrijednosti prikazuje relativne vrijednosti, zbog lakše usporedivosti	okolišni	UVR-1 - Upravljanje vodnim resursima
10	ETIS	Postotak otpadnih voda destinacije tretiranih do najmanje sekundarne razine prije ispuštanja	Udio otpadnih voda destinacije tretiranih do najmanje sekundarne razine prije ispuštanja	Nema prilagodbe	okolišni	GOV-1 - Gospodarenje otpadnim vodama
11	UNWTO - MST	Udio krutog otpada koji stvaraju turističke djelatnosti u odnosu na ukupni kruti otpad	Udio komunalnog otpada iz turističkih djelatnosti u odnosu na ukupni komunalni otpad destinacije	Fokus pokazatelja je na komunalni otpad, koji predstavlja u kontekstu gospodarenja otpadom najveći izazov	okolišni	GO-1 - Gospodarenje otpadom
12	ETIS	Količina otpada koju proizvodi odredište (tone po stanovniku po godini ili po mjesecu)	Omjer količine komunalnog otpada nastale po noćenju turista u komercijalnom smještaju i količine otpada koje generira stanovništvo u destinaciji (kg (tone) po	Pokazatelj umjesto apsolutnih vrijednosti prikazuje relativne vrijednosti, zbog lakše usporedivosti	okolišni	GO-2 - Gospodarenje otpadom

			stanovniku, po godini ili po mjesecima)			
13	UNWTO - MST	Postotak zaštićenih područja (morskih i kopnenih) prema ukupnoj površini	Udio i kategorije zaštićenih prirodnih područja u ukupnoj površini u Republici Hrvatskoj	Uz udio, važna je raspodijela po kategorijama, zbog različitih mogućnosti održivog korištenja resursa u turizmu ovisno o kategoriji zaštite	okolišni - priroda	BR-1 - Zaštita bioraznolikosti
14	ETIS	Potrošnja energije po turističkom noćenju u usporedbi s potrošnjom energije općeg stanovništva po osobi po noći	Omjer potrošnje električne energije po turističkom noćenju u komercijalnom smještaju s potrošnjom električne energije općeg stanovništva destinacije (po osobi; po noćenju)	Pokazatelj umjesto apsolutnih vrijednosti prikazuje relativne vrijednosti, zbog lakše usporedivosti	okolišni - klima	UEN-1 - Održivo upravljanje energijom
15	GSTC	Postojeći sustav za prilagodbu klimatskim promjenama i procjenu rizika	Uspostavljen sustav za prilagodbu klimatskim promjenama i procjenu rizika	Nema prilagodbe	okolišni - klima	UPK-1- Ublažavanje i prilagodba klimatskih promjena
16	2021/C 373/01	Broj turističkih objekata koji su usklađeni sa smjericama za prilagodbu infrastrukture klimatskim promjenama	Broj turističkih objekata koji su usklađeni sa EU smjericama ublažavanja i prilagodbe klimatskim promjenama	Nema prilagodbe	okolišni - klima	UPK-2 - Ublažavanje i prilagodba klimatskih promjena
17	UNWTO - MST	Postotak godišnjeg broja dolaznih posjetitelja u mjesecima ili tromjesečju s najvećim opterećenjem	Ukupan broj dolazaka turista u mjesecima ili tromjesečjima s najvećim opterećenjem	Izmjena iz relativnog omjera u apsolutni broj. Izmjena iz posjetitelja, u turiste, zbog dostupnosti podataka	ekonomski	TP-1 - Turistički promet

18	UNWTO – MST/ETIS	Prosječna duljina boravka dolaznih posjetitelja i prosječna duljina boravka domaćih posjetitelja/ Prosječna duljina boravka turista	Prosječna duljina boravka turista u destinaciji	Fokus na ukupni broj turista	ekonomski	TP-2- Turistički promet
19	UNWTO - MST	Udio zaposlenih u turističkim djelatnostima u odnosu na ukupno gospodarstvo	Ukupan broj zaposlenih u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	Ograničenja na NKD djelatnosti 55 i 56 zbog dostupnosti podataka. Apsolutni broj zbog manje ovisnosti u fluktuacijama zaposlenosti u drugim sektorima	ekonomski	PGS-1 - Poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu
20	OECD	Izravni bruto domaći proizvod turizma Produktivnost rada u turističkim djelatnostima	Poslovni prihod gospodarskih subjekata (obveznika poreza na dobit) u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	Fokus na NKD sektore 55 i 56 zbog dostupnosti podataka i jasnijeg odgovora na tematsko područje iz Zakona	ekonomski	PGS-2 - Poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu/ Turistički promet
21	GSTC	Trenutačni popis i klasifikacija turističkih dobara i atrakcija uključujući prirodna i kulturna mjesta	Identifikacija i klasifikacija turističkih atrakcija	Nema prilagodbe	prostorni/upravljanje	TI-1 - turistička infrastruktura
22	GSTC	Višegodišnji plan ili strategija odredišta koja je ažurna i javno dostupna	Status implementacije aktivnosti iz plan upravljanja destinacijom	Izmjena u zakonom definiran dokument upravljanja, te praćenje stanja	prostorni/upravljanje	OUD-1- Održivo upravljanje destinacijom
23	UNWTO - MST	Broj posjetitelja po hektaru građevinskog područja	Broj ostvarenih noćenja u komercijalnom smještaju po hektaru izrađenog građevinskog područja JLS	Posjetitelji promijenjeni u noćenja, jer daju bolji uvid u korištenje prostora	prostorni	OUP-1- Održivo upravljanje prostorom

ž

2.4. Metodološki okvir obveznih pokazatelja

U ovom je poglavlju definiran jedinstveni metodološki okvir za izračun obveznih pokazatelja. Za svaki odabrani obvezni pokazatelj dani su: definicija i objašnjenje pokazatelja (u nekim slučajevima i podpokazatelja), pristup i povezanost s ključnim temama iz Zakona o turizmu, potrebni podatci i (potencijalni) izvori podataka, dostupnost podataka za izračun, opis ili poveznica na opis primarnog istraživanja (ako je potrebno), periodičnost prikupljanja podataka, metodologija izračuna, učestalost mjerenja i ograničenja. Elementi metodološkog okvira navedeni su u tablici 2.6.

Tablica 2.6. Metodološki okvir obveznih pokazatelja

Pokazatelj (<i>kod pokazatelja</i>)	
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima
	Povezanost sa Zakonom o turizmu
	Povezanost sa SDG-ovima
Obilježja pokazatelja	Definicija
	Opis
	Podpokazatelji (opcionalno)
Podatci	Naziv podataka
	Mjerna jedinica
	Izvor podataka/potencijalni izvor
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz
	Primarno istraživanje (poveznica na prijedlog)
	Periodičnost prikupljanja podataka
Metodologija izračuna pokazatelja	
Učestalost mjerenja	
Ograničenja pokazatelja	

Obvezni pokazatelji su podijeljeni u kategorije temeljem područja održivosti, te tematskim područjima iz Zakona o turizmu, Članak 14.

2.4.1. Društveni pokazatelji

ZL-1 - Zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom

Pokazatelj (kod pokazatelja)		Utjecaj turizma na kvalitetu života lokalnog stanovništva (ZI-1)
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	ETIS: Utjecaj turizma na kvalitetu života u destinaciji UNWTO – MST: Percepcija o negativnom i pozitivnom doprinosu turizma dobrobiti lokalnog stanovništva OECD: Indeks boljeg života
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2. - Zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom
	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 8 - Uključiv i održiv gospodarski rast, puna zaposlenost i dostojanstven rad za sve Cilj 9 - Prilagodljiva infrastruktura, uključiva i održiva industrijalizacija i inovativnost Cilj 11 - Održivi gradovi i zajednice
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Cjelogodišnji i regionalno uravnoteženiji turizam Posebni cilj: Razvoj vremenski i prostorno ravnomjernije raspoređenog turističkog prometa
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj predstavlja procjenu udjela (%) stalnih stanovnika koji pozitivno percipiraju utjecaj turizma na kvalitetu života u destinaciji u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji
	Opis	U turistički razvijenim destinacijama turizam je važan faktor u kvaliteti života lokalnog stanovništva. Održivim upravljanjem učincima turizma, koji se između ostalog mogu ogledati u ekonomskim, društvenim, okolišnim i infrastrukturnim promjenama, moguće je održati i unaprijediti kvalitetu života uslijed intenzivnog turističkog razvoja. Bolja percepcija utjecaja turizma na kvalitetu života u destinaciji može doprinijeti i većoj podršci turističkom razvoju, dok pogoršanje percepcije signalizira potrebu pravodobnih prilagodbi u upravljanju turističkim razvojem kako bi se osigurala njegova održivost.
	Podpokazatelji	<ul style="list-style-type: none"> - Udio lokalnih stanovnika s pozitivnom percepcijom utjecaja turizma na kvalitetu života u destinaciji kod onih koji ostvaruju koristi od turizma - Udio lokalnih stanovnika s pozitivnom percepcijom utjecaja turizma na kvalitetu života u destinaciji kod onih koji ne ostvaruju koristi od turizma - Zadovoljstvo životom u destinaciji u sezoni - Zadovoljstvo životom u destinaciji u vansezonskom razdoblju
Podatci	Naziv podataka	<ol style="list-style-type: none"> 1. Percepcija utjecaja turizma na kvalitetu života u destinaciji 2. Zadovoljstvo životom u destinaciji

	Mjerna jedinica	1. Udio (%) ispitanika s pozitivnom percepcijom utjecaja turizma na kvalitetu života u destinaciji 2. Udio (%) ispitanika koji su zadovoljni životom u destinaciji
	Izvor podataka/potencijalni izvor	1. i 2. Anketa lokalnog stanovništva
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	1. i 2. Podatak nije dostupan, nužno je prikupljanje podataka primarnim istraživanjem
	Primarno istraživanje (smjernice)	Poglavlje 2.6.1. Metodološke smjernice za istraživanje percepcije i stavova lokalnog stanovništva (Anketa lokalnog stanovništva)
	Periodičnost prikupljanja podataka	1. Svake dvije godine 2. Dva puta u jednoj godini (u sezoni i izvan visoke sezone), Svake dvije godine
Metodologija izračuna pokazatelja		<p>Udio (%) lokalnog stanovništva s pozitivnom percepcijom utjecaja turizma na kvalitetu života u destinaciji procjenjuje se sljedećim pitanjem:</p> <p>P1. Razmislite kako sve turizam utječe na svakodnevni život u Vašem mjestu – na lokalno gospodarstvo, okoliš, dostupnost javnih sadržaja, sigurnost u mjestu, društveni život, cijene i slično. Uzimajući u obzir i dobre i loše strane turizma, smatrate li da turizam u Vašem mjestu...</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Smanjuje kvalitetu života 2. Pomaže u održanju kvalitete života 3. Pomaže u unapređenju kvalitete života 4. Nema nikakav učinak <p>Udio lokalnog stanovništva s pozitivnom percepcijom utjecaja turizma na kvalitetu života u destinaciji računa se kao omjer broja ispitanika koji smatraju da turizam pomaže u održanju ili unapređenju kvalitete života u mjestu i ukupnog broja ispitanika: $\% \text{ stanovnika s pozitivnom percepcijom} = (\text{broj ispitanika koji smatraju da turizam pomaže u održanju ili unapređenju kvalitete života} / \text{ukupan broj ispitanika}) * 100\%$</p> <p>Pokazatelj se računa na ukupnom skupu ispitanika te zasebno na skupu ispitanika koji ostvaruju koristi od turizma i na skupu ispitanika koji ne ostvaruju koristi od turizma. Udio stanovnika koji ostvaruju koristi od turizma (odnosno turizam im je glavni ili dodatni izvor prihoda) procjenjuje se sljedećim pitanjem:</p> <p>P2. Vama i/ili članovima Vaše uže obitelji turizam je:</p>

	<p>1. Glavni izvor prihoda 2. Dodatni izvor prihoda 3. Nemate nikakav prihod od turizma</p> <p><i>Izračun podpokazatelja – Zadovoljstvo životom u destinaciji:</i> Pokazatelj za analizu na razini godine: P3. Udio lokalnog stanovništva koji su zadovoljni cjelokupnim životom u destinaciji procjenjuje se sljedećim pitanjem: Molimo, recite nam koliko ste sveukupno zadovoljni životom u svom mjestu? 1 = 'U potpunosti nezadovoljan' do 7 = 'U potpunosti zadovoljan'</p> <p>Za analizu zadovoljstva životom u destinaciji prema sezoni preporuka je koristiti sljedeće pitanje, pri čemu je istraživanje potrebno provesti u sezoni i vansezoni: P4. Kako biste ocijenili život u svom mjestu tijekom posljednjih mjesec dana? 1 = 'Najgore moguće mjesto za život' do 7 = 'Najbolje moguće mjesto za život'</p> <p>Udio (%) lokalnog stanovništva koji su zadovoljni životom u destinaciji računa se kao omjer broja ispitanika s ocjenom 6 ili 7 i ukupnog broja ispitanika:</p> <p>$\% \text{ stanovnika zadovoljnih životom u destinaciji} = (\text{broj ispitanika s ocjenom 6 ili 7} / \text{ukupan broj ispitanika}) * 100\%$</p>
Učestalost mjerenja	Svake dvije godine
Ograničenja pokazatelja i perspektive	Nužna je provedba primarnog istraživanja – poskupljuje i produžuje proces.

ZL-2 - Zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom

Pokazatelj (kod pokazatelja)		Zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom (ZL-2)
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja međunarodnim sustavima	ETIS: C.1.2 Udio lokalnog stanovništva koji su zadovoljni turizmom u destinaciji
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2. - Zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom

	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 3 – Zdravlje i blagostanje Cilj 11 - Održivi gradovi i zajednice
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Cjelogodišnji i regionalno uravnoteženiji turizam Posebni cilj: Razvoj vremenski i prostorno ravnomjernije raspoređenog turističkog prometa
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj predstavlja procjenu udjela (%) stalnih stanovnika koji su zadovoljni turizmom u destinaciji u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji
	Opis	Zadovoljstvo stanovnika razvojem turizma bitan je cilj održivog upravljanja destinacijom, pri čemu je pozitivan stav stanovnika prema razvoju turizma jedan od ključnih elemenata njegove uspješnosti. Tamo gdje turizam nije podržan može se očekivati otpor stanovnika prema infrastrukturnim ulaganjima. Dodatno, gostoljubivi domaćini jedan su od ključnih faktora u formiranju cjelokupnog zadovoljstva turista posjetom.
	Podpokazatelji	- Udio lokalnog stanovništva zadovoljnih turizmom kod onih koji ostvaruju koristi od turizma - Udio lokalnog stanovništva zadovoljnih turizmom kod onih koji ne ostvaruju koristi od turizma
Podatci	Naziv podataka	Zadovoljstvo turizmom u destinaciji
	Mjerna jedinica	Udio (%) ispitanika koji su zadovoljni turizmom u destinaciji
	Izvor podataka/potencijalni izvor	Anketa lokalnog stanovništva
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	Podatak nije dostupan, nužno je prikupljanje podataka primarnim istraživanjem
	Primarno istraživanje (smjernice)	Poglavlje 2.6.1. Metodološke smjernice za istraživanje percepcije i stavova lokalnog stanovništva (Anketa lokalnog stanovništva)
	Periodičnost prikupljanja podataka	Svake dvije godine
Metodologija izračuna pokazatelja	<p>Udio lokalnog stanovništva zadovoljnih turizmom u destinaciji procjenjuje se sljedećim pitanjem: P1. Koliko ste sveukupno zadovoljni turizmom u svom mjestu? 1 = 'U potpunosti nezadovoljan' do 7 = 'U potpunosti zadovoljan'</p> <p>Udio lokalnog stanovništva zadovoljnih turizmom u destinaciji računa se kao omjer broja ispitanika zadovoljnih turizmom i ukupnog broja ispitanika % zadovoljnih = (broj ispitanika s ocjenom 6 ili 7/ ukupni broj ispitanika) * 100%</p>	

	<p>Pokazatelj se računa na ukupnom skupu te zasebno na skupu ispitanika koji ostvaruju koristi od turizma i na skupu ispitanika koji ne ostvaruju koristi od turizma. Udio stanovnika koji ostvaruju koristi od turizma (odnosno turizam im je glavni ili dodatni izvor prihoda) procjenjuje se sljedećim pitanjem:</p> <p>Vama i/ili članovima Vaše uže obitelji turizam je:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Glavni izvor prihoda 2. Dodatni izvor prihoda 3. Nemate nikakav prihod od turizma
Učestalost mjerenja	Četiri godine
Ograničenja pokazatelja i perspektive	Nužna je provedba primarnog istraživanja – poskupljuje i produžuje proces.

ZL-3 - Zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom

Pokazatelj (kod pokazatelja)		Broj turističkih noćenja na stotinu stalnih stanovnika (ZL-3)
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	UNWTO – MST/ETIS (prilagodba) - Broj turista/jednodnevnih posjetitelja na 100 stanovnika
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2. – zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom – održivo upravljanje prostorom
	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 11 – Održivi gradovi i zajednice Cilj 12 – Odgovorna potrošnja i proizvodnja
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu Posebni cilj: Smanjenje negativnog utjecaja turizma na sastavnice okoliša, prirodu i prostor
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se definira ukupan broj ostvarenih turističkih noćenja u destinaciji u odnosu na stotinu stalnih stanovnika u periodu koji se smatra glavnom turističkom sezonom što ujedno podrazumijeva i najveće opterećenje kako u kontekstu infrastrukture tako i u društvenom kontekstu. To dakle također podrazumijeva individualnu odluku nositelja politike upravljanja održivošću destinacije o tome koliko mjeseci ili kvartala godišnje se može smatrati glavnom odnosno visokom turističkom sezonom.
	Opis	Ovim pokazateljem se nastoji procijeniti tzv. intenzitet turizma, odnosno razina objektivnog opterećenja koju turizam u periodu glavne turističke sezone stvara po lokalno stanovništvo, ali i prostor te infrastrukturu. Valja uočiti postojanje razlike između ovog pokazatelja, koji se može smatrati objektivnim, u odnosu na različite pokazatelje dojma koji lokalno stanovništvo ima o turizmu, koji se s druge strane mogu smatrati subjektivnim pokazateljima.
Podatci	Naziv podataka	Noćenje turista predstavlja svaku registriranu noć posjetitelja u objektu koji pruža uslugu smještaja. Stalnim stanovnikom se smatra osoba koja ima prebivalište ili boravište na lokaciji turističke destinacije.
	Mjerna jedinica	Registrirano noćenje u smještajnom objektu. Stalni stanovnik destinacije.

	Izvor podataka/potencijalni izvor	eVisitor, Državni zavod za statistiku, baza „Gradovi u statistici“ (https://podaci.dzs.hr/media/bz5hplcj/gradovi-u-statistici.xlsx)
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	Podaci su dostupni
	Primarno istraživanje (link na prijedlog)	-
	Periodičnost prikupljanja podataka	Podaci su kontinuirano dostupan
Metodologija izračuna pokazatelja		Broj turističkih noćenja na stotinu stalnih stanovnika = $\frac{\text{Ukupan broj turističkih noćenja u destinaciji u vrhu turističke sezone}}{\text{Ukupan broj stalnih stanovnika u destinaciji}}$
Učestalost mjerenja		Jednom godišnje
Ograničenja pokazatelja i perspektive		Obvezni problem ovog pokazatelja je što on, iako se smatra objektivnim pokazateljem, ne predstavlja cjelovitu zamjenu za subjektivne pokazatelje zadovoljstva lokalnog stanovništva turizmom. Ovaj pokazatelj zasigurno može pružiti stanovitu informaciju o pritisku koje turizam, poglavito u vrhu turističke sezone, stvara na lokalnu zajednicu, prostor i infrastrukturu, ali se dojam lokalnog stanovništva o turizmu može uvelike razlikovati u odnosu na sliku koju daje ovaj pokazatelj. Od ostalih problema vezanih za ovaj pokazatelj svakako valja istaknuti nepotpunost izvora podataka vezanih za noćenja u nekomercijalnim smještajnim objektima.

ZT-1 - Zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja destinacijom

Pokazatelj (kod pokazatelja)		Zadovoljstvo cjelokupnim boravkom u destinaciji (ZT-1)
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	UNWTO – MST: Ukupno zadovoljstvo posjetitelja s destinacijom ETIS A.2.1: Udio posjetitelja koji su zadovoljni svojim cjelokupnim iskustvom u destinaciji
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2. - Zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja destinacijom
	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 8 - Uključiv i održiv gospodarski rast, puna zaposlenost i dostojanstven rad za sve Cilj 12 - Održiva potrošnja i proizvodnja
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Cjelogodišnji i regionalno uravnoteženiji turizam Posebni cilj: Razvoj vremenski i prostorno ravnomjernije raspoređenog turističkog prometa
Obilježja pokazatelja	Definicija	Procjena zadovoljstva turista koji borave u komercijalnim smještajnim objektima i jednodnevnih posjetitelja cjelokupnim boravkom u destinaciji na skali od 0 do 100

		Procjena udjela (%) turista koji borave u komercijalnim smještajnim objektima i jednodnevnih posjetitelja koji su zadovoljni boravkom u destinaciji
	Opis	Zadovoljni posjetitelji učinkovit su alat privlačenja novih gostiju te time i stvaranja novih radnih mjesta u destinaciji, a uz to često i dulje borave te generiraju veći prihod u odnosu na posjetitelje koji nisu zadovoljni svojim boravkom u destinaciji. Nadalje, praćenjem zadovoljstva posjetitelja mjere se i prate učinci aktivnosti na unapređenju turističkog proizvoda destinacije. Ne postoji jedinstveni standard za procjenu zadovoljstva kupaca. Zadovoljstvo je složeni pokazatelj koji se može mjeriti na različite načine, poput percepcije kvalitete, percepcije vrijednosti, i raskoraka između očekivanog i stvarnog iskustva. Primjenom različitih standarda mjerenja zadovoljstva (koji ujedno predstavljaju različite standarde na koje se kupci referiraju prilikom kupnje) i njihovim integriranjem u jedinstveni pokazatelj u skladu s validiranom metodologijom Američkog indeksa zadovoljstva klijenta (eng. American Customer Satisfaction Index – ACSI) postignut je sveobuhvatniji pristup mjerenju kvalitete cjelokupnog iskustva posjetitelja.
	Podpokazatelji (opcionalno)	- Zadovoljstvo cjelokupnim boravkom u destinaciji u sezoni - Zadovoljstvo cjelokupnim boravkom u destinaciji u predsezoni ili posezoni
Podatci	Naziv podataka	1. Zadovoljstvo cjelokupnim boravkom u destinaciji 2. Nepotvrđivanje očekivanja 3. Usporedba s idealnim boravkom
	Mjerna jedinica	1., 2. i 3. Prosječna vrijednost zadovoljstva turista i jednodnevnih posjetitelja 1., 2. i 3. Udio (%) zadovoljnih turista i jednodnevnih posjetitelja
	Izvor podataka/potencijalni izvor	1., 2. i 3. Anketa turista i jednodnevnih posjetitelja
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	1., 2. i 3. Podatak nije dostupan, nužno je prikupljanje podataka primarnim istraživanjem
	Primarno istraživanje (smjernice)	Poglavlje 2.6.2- Metodološke smjernice za istraživanje zadovoljstva turista i jednodnevnih posjetitelja (Anketa turista i jednodnevnih posjetitelja)
	Periodičnost prikupljanja podataka	1., 2. i 3. Svake tri do četiri godine
Metodologija izračuna pokazatelja	Indeks zadovoljstva posjetitelja mjeri se pomoću tri varijable/pitanja: P1. Koliko ste zadovoljni svojim cjelokupnim boravkom u ovoj destinaciji? 1 = 'U potpunosti nezadovoljan' do 7 = 'U potpunosti zadovoljan'	

P2. U kojoj mjeri je boravak u ovoj destinaciji ispunio Vaša očekivanja?

1 = 'Daleko ispod očekivanja' do 7 = 'Daleko iznad očekivanja'

P3. Koristeći ocjene od 1 = 'Najgori mogući boravak kojega možete zamisliti' do 7 = 'Najbolji mogući boravak kojega možete zamisliti', recite kako biste ocijenili svoj boravak u ovoj destinaciji?

Sažeti prikaz varijabli

Varijabla (pitanje)	Označavanje krajnjih točaka mjerne ljestvice	
	1	7
Ukupno zadovoljstvo (P1)	U potpunosti nezadovoljan	U potpunosti zadovoljan
Nepotvrđivanje očekivanja (P2)	Daleko ispod očekivanja	Daleko iznad očekivanja
Usporedba s idealnim boravkom (P3)	Najgori mogući boravak kojega možete zamisliti	Najbolji mogući boravak kojega možete zamisliti

Indeks zadovoljstva posjetitelja destinacijom računa se sljedećom formulom (prema uzoru na Američki indeks zadovoljstva klijenta, ASCI), koja daje rezultat u rasponu od 0 do 100:

$$\text{Indeks zadovoljstva} = ((P1 + P2 + P3 - 3) / 18) * 100$$

gdje su P1, P2 i P3 prosječne vrijednosti odgovora na ta pitanja.

Uz vrijednost indeksa zadovoljstva moguće je zasebno interpretirati i vrijednosti pojedinačnih mjera/standarda zadovoljstva:

- P1: Udio (%) posjetitelja zadovoljnih cjelokupnim boravkom u destinaciji
- P2: Udio (%) posjetitelja čija očekivanja su ispunjena
- P3: Udio (%) posjetitelja kojima je to bio gotovo idealan boravak

Pojedinačni udjeli za P1, P2 i P3 se računaju kao omjer broja ispitanika s ocjenom 6 ili 7 i ukupnog broja ispitanika:

$$\% \text{ zadovoljnih posjetitelja} = (\text{broj ispitanika s ocjenom 6 ili 7} / \text{ukupni broj ispitanika}) * 100\%$$

Učestalost mjerenja

Svake dvije godine

Ograničenja perspektive	pokazatelja i	<p>Nužna je provedba primarnog istraživanja – poskupljuje i produžuje proces.</p> <p>S obzirom na složenost procjene broja jednodnevnih posjetitelja u pojedinoj destinaciji, preporučeno je pokazatelj izračunati zasebno za turiste koji borave u komercijalnom smještaju i jednodnevne posjetitelje. Sumarni pokazatelj može se koristiti samo indikativno, uz izračun pondera (težina) na osnovi dostupnih podataka i ekspertnih procjena.</p> <p>Istraživanjem je poželjno obuhvatiti i turiste koji borave u nekomercijalnim smještajnim objektima, ukoliko resursi to omogućavaju, uzimajući pritom u obzir nepouzdanost dostupnih podataka o noćenjima turista koji borave u nekomercijalnom smještaju.</p>
-------------------------	---------------	---

ZT-2- Namjera preporuke destinacije

Pokazatelj (kod pokazatelja)		Neto spremnost na preporuku destinacije (ZT-2)
Povezanost sa sustavima	Povezanost sa međunarodnim sustavima	UNWTO – MST: Namjera preporuke destinacije od strane posjetitelja
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2. - Zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja destinacijom
	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 8 - Uključiv i održiv gospodarski rast, puna zaposlenost i dostojanstven rad za sve Cilj 12 - Održiva potrošnja i proizvodnja
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Cjelogodišnji i regionalno uravnoteženiji turizam Posebni cilj: Razvoj vremenski i prostorno ravnomjernije raspoređenog turističkog prometa
Obilježja pokazatelja	Definicija	Procjena neto spremnosti na preporuku na skali od –100 do 100, posebno za turiste koji borave u komercijalnim smještajnim objektima i jednodnevne posjetitelje
	Opis	Neto spremnost na preporuku (eng. Net Promoter Score, NPS) smatra se jednim od glavnih standarda za vrednovanje iskustva korisnika proizvoda/usluga u različitim industrijama, a koristi se i za predviđanje lojalnosti kupaca. Zasniva se na pitanju o vjerojatnosti preporuke proizvoda/usluge rodbini, prijateljima i/ili kolegama. Preporuke rodbine i prijatelja (eng. word of mouth) ujedno su jedan od najvažnijih izvora informacija prilikom odabira destinacije putovanja, te u kombinaciji s pokazateljem o zadovoljstvu daje pravu sliku utiska same destinacije.
	Podpokazatelji (opcionalno)	<ul style="list-style-type: none"> - Neto spremnost na preporuku destinacije u sezoni - Neto spremnost na preporuku destinacije u predsezoni ili posezoni - Neto stvarna preporuka destinacije (na skupu lojalnih posjetitelja destinacije)
Podatci	Naziv podataka	Namjera preporuke destinacije prijateljima, rodbini ili kolegama

	Mjerna jedinica	<p>Udio (%) promotora (eng. promoters) odnosno onih koji su skloni preporučiti destinaciju</p> <p>Udio (%) pasivnih posjetitelja (eng. passives) odnosno onih neutralnih</p> <p>Udio (%) odgovaratelja (eng. detractors) odnosno onih koji nisu skloni dati preporuku nego dapače odvratiti druge od posjećivanja destinacije</p>
	Izvor podataka/potencijalni izvor	Anketa turista i jednodnevnih posjetitelja
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	Podatak nije dostupan, nužno je prikupljanje podataka primarnim istraživanjem
	Primarno istraživanje (smjernice)	Poglavlje 2.6.2- Metodološke smjernice za istraživanje zadovoljstva turista i jednodnevnih posjetitelja (Anketa turista i jednodnevnih posjetitelja)
	Periodičnost prikupljanja podataka	Svake dvije do tri godine
Metodologija izračuna pokazatelja i perspektive	<p>Procjena udjela promotora, pasivnih posjetitelja i odgovaratelja putem analize namjere preporuke destinacije prijateljima, rodbini ili kolegama. Namjera preporuke ispituje se na mjernoj ljestvici s 11 stupnjeva:</p> <p>P1. Koliko je vjerojatno da ćete ovo mjesto preporučiti prijateljima, rodbini ili kolegama? Označite na ljestvici od 0 = 'Nije vjerojatno da ću preporučiti' do 10 = 'Jako je vjerojatno da ću preporučiti'.</p> <p>Ispitanici koji su dali ocjenu od 0 do 6 smatraju se odgovarateljima, oni koji su dali ocjenu 7 ili 8 neutralnima, a oni s ocjenom 9 ili 10 promotorima.</p> <p>Neto spremnost na preporuku računa se kao razlika udjela promotora i udjela odgovaratelja: $\% \text{ promotora} = (\text{broj ispitanika s ocjenom 9 ili 10} / \text{ukupan broj ispitanika}) * 100\%$ $\% \text{ odgovaratelja} = (\text{broj ispitanika s ocjenom između 0 i 6} / \text{ukupan broj ispitanika}) * 100\%$ $\text{NPS} = \% \text{ promotora} - \% \text{ odgovaratelja}$</p> <p><i>Izračun podpokazatelja - Neto stvarna preporuka destinacije:</i> Pokazatelj koji mjeri stvarne preporuke i odvratanja od posjeta destinaciji, na skupu lojalnih posjetitelja kojima to nije prvi posjet destinaciji:</p> <p>P2. Udio stvarnih promotora procjenjuje se (potvrdnim) odgovorom na sljedeće pitanje: Jeste li ikada ovu destinaciju preporučili svojim prijateljima, rodbini ili kolegama? 1. Da 2. Ne</p> <p>P3. Udio stvarnih odgovaratelja procjenjuje se (potvrdnim) odgovorom na sljedeće pitanje:</p>	

	<p>Jeste li ikada odvratili svoje prijatelje, rodbinu ili kolege od posjećivanja ove destinacije? 1. Da 2. Ne</p> <p>Neto stvarna preporuka destinacije računa se kao razlika udjela promotora i udjela odgovaratelja: $rNPS = \% \text{ promotora} - \% \text{ odgovaratelja}$</p> <p>Za identifikaciju lojalnih posjetitelja koriste se sljedeća dva pitanja: P4. Je li ovo Vaš prvi posjet ovom mjestu? 1. Da 2. Ne P5. AKO DA: Koliko ste puta posjetili ovo mjesto tijekom posljednjih pet godina? _____</p> <p>Lojalni posjetitelji su oni koji su, ne uključujući boravak tijekom anketiranja, već posjetili mjesto anketiranja tijekom posljednjih pet godina ($P5 > 0$).</p>
Učestalost mjerenja	Svake dvije do tri godine
Ograničenja i perspektive pokazatelja	<p>Nužna je provedba primarnog istraživanja – poskupljuje i produžuje proces.</p> <p>S obzirom na složenost procjene broja jednodnevnih posjetitelja u pojedinoj destinaciji, preporučeno je pokazatelj izračunati zasebno za turiste koji borave u komercijalnom smještaju i jednodnevne posjetitelje. Sumarni pokazatelj može se koristiti samo indikativno, uz izračun pondera (težina) na osnovi dostupnih podataka i ekspertnih procjena.</p> <p>Istraživanjem je poželjno obuhvatiti i turiste koji borave u nekomercijalnim smještajnim objektima, ukoliko resursi to omogućavaju, uzimajući pritom u obzir nepouzdanost dostupnih podataka o noćenjima turista koji borave u nekomercijalnom smještaju.</p>

PD-1- Pristupačnost destinacije

Pokazatelj (kod pokazatelja)		Udio pristupačnih komercijalnih ležajeva (PD-1)
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja sa međunarodnim sustavima	UNWTO – MST (prilagodba) - Udio smještajnih objekata s pristupačnim smještajem
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2. – Pristupačnost destinacije
	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 9 - Prilagodljiva infrastruktura, uključiva i održiva industrijalizacija i inovativnost Cilj 10 – Smanjenje nejednakosti Cilj 11 - Održivi gradovi i zajednice

	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Konkurentan i inovativan turizam Posebni cilj: Unaprjeđenje strukture i kvalitete smještajnih kapaciteta
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se definira udio stalnih komercijalnih ležajeva (kolektivnih i privatnih) pristupačnih za osobe s motoričkim, senzornim ili mentalnim u destinaciji u ukupnom broju stalnih ležajeva
	Opis	Dostupnost turističkih sadržaja, proizvoda i usluga osobama s motoričkim, senzornim ili mentalnim oštećenjima je središnji dio odgovornih i održivih turističkih politika. Udio komercijalnih ležajeva s pristupačnim smještajem odražava tržišnu dostupnost i privlačnost destinacije, te može imati pozitivan utjecaj na gospodarstvo, društvenu inkluzivnost i imidž destinacije.
	Podpokazatelji (opcionalno)	<ul style="list-style-type: none"> - Udio pristupačnih komercijalnih ležajeva u kolektivnim smještajnim kapacitetima - Udio pristupačnih komercijalnih ležajeva u privatnim smještajnim kapacitetima
Podatci	Naziv podataka	<ol style="list-style-type: none"> 1. Broj stalnih komercijalnih ležajeva u destinaciji 2. Broj pristupačnih komercijalnih ležajeva u destinaciji
	Mjerna jedinica	1.i 2. ležaj
	Izvor podataka/potencijalni izvor	<ol style="list-style-type: none"> 1. eVisitor 2. Anketa gospodarskih subjekata (komercijalnih smještajnih kapaciteta)
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	<ol style="list-style-type: none"> 1. Podatak je dostupan 2. Podatak nije dostupan, nužno je prikupljanje podataka primarnim istraživanjem
	Primarno istraživanje (smjernice)	Poglavlje 2.6.3. Ankete gospodarskih subjekata u turizmu (komercijalni smještajni kapaciteti)
	Periodičnost prikupljanja podataka	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kontinuirano dostupan podatak 2. Svake dvije godine
Metodologija izračuna pokazatelja	$\text{Udio pristupačnih ležajeva} = \left(\frac{\text{Broj stalnih pristupačnih ležejeva}}{\text{Ukupan broj stalnih ležejeva}} \right) \times 100$	
Učestalost mjerenja	Svake dvije godine	
Ograničenja pokazatelja i perspektive	<p>Nužna je provedba primarnog istraživanja – produžuje proces</p> <p>S obzirom na nepouzdanost podataka o nekomercijalnom smještaju, trenutno se prati samo broj turističkih noćenja u komercijalnom smještaju</p>	

Naziv pokazatelja (kod pokazatelja)	Broj organiziranih turističkih ambulanti (SD-1)	
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja sa međunarodnim sustavima	GSTC – Community services
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2 - Sigurnost destinacije
	Povezanost sa SDGs	Cilj 3 Zdravlje i dobrobit Cilj 11 Održivi gradovi i zajednice
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj je broj organiziranih turističkih ambulanti u svrhu provođenja mjera zdravstvene zaštite za povećani broj korisnika zdravstvene zaštite koje se pružaju turistima.
	Opis	Sukladno Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o zdravstvenoj zaštiti („Narodne novine“, broj 33/23) turističku ambulantu može organizirati jedinica područne (regionalne) samouprave odnosno Grad Zagreb, jedinica lokalne samouprave, turistička zajednica, druga pravna i fizička osoba koja obavlja ugostiteljsku djelatnost i/ili pruža usluge u turizmu, zdravstvena ustanova, trgovačko društvo koje obavlja zdravstvenu djelatnost ili privatni zdravstveni radnik, koji su dužni utvrditi i razdoblje rada turističke ambulante tijekom godine. Turistička ambulanta organizira se izvan mreže javne zdravstvene službe. Pravilnikom o normativima i standardima za turističku ambulantu („Narodne novine“ broj xx/24) određeni su minimalni normativi i standardi u pogledu prostora, radnika i medicinsko-tehničke opreme koje mora ispunjavati turistička ambulanta. Zbog potrebe osiguranja provođenja mjera zdravstvene zaštite za povećani broj korisnika zdravstvene zaštite koje se pružaju turistima, jedinica područne (regionalne) samouprave odnosno Grad Zagreb, za svaku sljedeću turističku sezonu utvrđuje minimalni broj turističkih ambulanti za svoje područje na temelju broja dolazaka turista u prethodnoj godini.
	Pod-pokazatelj (opcionalno)	N/P
Obilježja podataka	Naziv	Broj organiziranih turističkih ambulanti temeljem Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zdravstvenoj zaštiti („Narodne novine“, broj 33/23)
	Mjerna jedinica	Broj
	Izvor /potencijalni izvor	Jedinica područne (regionalne) samouprave odnosno Grad Zagreb

	Dostupnost i podatkovni jaz	Podatak je dostupan
	Primarno istraživanje (poveznica na prijedlog)	N/P
	Periodičnost prikupljanja podataka	Jednom godišnje
Metodologija izračuna pokazatelja	Pokazatelj je informacija o broju ambulanti u destinaciji, te se broj direktno preuzima i služi kao pokazatelj.	
Učestalost mjerenja	Jednom godišnje	
Ograničenja i perspektive pokazatelja	Pokazatelj govori samo o broju ambulanti, ali ne i njihovoj dostupnosti (radnom vremenu), opremljenosti i kapacitiranosti (ljudski resursi)	

SD-2 - Sigurnost destinacije

Naziv pokazatelja (kod pokazatelja)	Udio turista koji su uložili prigovor kod policije (SD-2)	
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja sa međunarodnim sustavima	ETIS: Postotak turista koji su uložili prigovor kod policije (C.2.1.)
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Članak 14, stavak 2 - Sigurnost destinacije
	Povezanost sa SDGs	Cilj 3 Zdravlje i dobrobit Cilj 11 Održivi gradovi i zajednice
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: / Otporan turizam Posebni cilj: Odgovoriti na trendove u razvoju turističkih destinacija
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj je udio turista koji su uložili prigovor kod policije
	Opis	Pritužba/prigovor je problem koji uzrokuje veliku zabrinutost i strah kod građana te ometa njihov svakodnevni život. Pritužba sadrži informacije o rizičnim pojedincima, skupinama, mjestima i situacijama te informacije o kažnjivim djelima.

		<p>Pokazatelj prati broj pritužbi koje su policiji uložili turisti u destinaciji te udio turista koji su uložili pritužbe, po mjesecima i ukupno u kalendarskoj godini. Vođenje evidencije o prijavama dužno je provoditi i osigurati njezino provođenje tijelo državne uprave nadležno za unutarnje poslove (MUP) u jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave na temelju Zakona i provedbenih pravilnika. Nema podatkovnog jaza.</p> <p>Napomena: prikuplja se isključivo broj pritužbi, informacije o sadržaju pritužbi ne trebaju biti prikupljene u ove svrhe</p>
	Pod-pokazatelj (opcionalno)	N/P
Obilježja podataka	Naziv	1. Ukupan broj turista u destinaciji 2. Broj pritužbi uloženi policiji u destinaciji temeljem Zakona o policiji, NN 34/11, 130/12, 89/14, 151/14, 33/15, 121/16, 66/19
	Mjerna jedinica	%
	Izvor /potencijalni izvor	1. eVisitor 2. Ministarstvo unutarnjih poslova, PU u destinaciji
	Dostupnost i podatkovni jaz	1. Podatak je dostupan 2. Podatak je dostupan
	Primarno istraživanje (poveznica na prijedlog)	1. Nije potrebno 2. Nije potrebno
	Periodičnost prikupljanja podataka	1. Svake dvije godine 2. Svake dvije godine
Metodologija izračuna pokazatelja	<p>Pokazatelj se izračunava kao udio broja prigovora turista policiji u destinaciji u koji borave u odnosu na ukupan broj turista u destinaciji:</p> $\text{udio broja prigovora turista policiji} = \frac{\text{broj prigovora turista u destinaciji}}{\text{ukupan broj turista u destinaciji}} \times 100\%$	
Učestalost mjerenja	Svake dvije godine	
Ograničenja pokazatelja i perspektive	Potrebno je u PU prethodno ispitati dostupnost i način evidencije uloženi prigovora od strane turista	

2.5.2. Okolišni pokazatelji

UVR-1 - Upravljanje vodnim resursima

Naziv pokazatelja (kod pokazatelja)	Omjer potrošnje vode po turističkom noćenju u komercijalnom smještaju s potrošnjom vode općeg stanovništva destinacije (po osobi; po noćenju) (UVR-1)	
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja sa međunarodnim sustavima	ETIS: Potrošnja pitke vode po turističkom noćenju u usporedbi s potrošnjom vode općeg stanovništva po osobi po noći (D.5.1.)
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2 - Upravljanje vodnim resursima
	Povezanost sa SDGs	Cilj 3 Zdravlje i dobrobit Cilj 6 Čista, pitka voda i higijenski uvjeti Cilj 11 Održivi gradovi i zajednice
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu Posebni cilj: Smanjenje negativnog utjecaja turizma na sastavnice okoliša, prirodu i prostor
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj je omjer ukupne količine vode isporučene u komercijalnim smještajnim objektima destinacije u odnosu na ukupnu potrošnju vode u destinaciji, koji daje uvid u opterećenje turizma na vodni resurs destinacije.
	Opis	Ograničavajući čimbenik razvoja turizma u pojedinim destinacijama je dostupnost vode, odnosno njena nepovoljna prostorna i vremenska raspodjela, osobito u Jadranskoj Hrvatskoj te u ljetnim mjesecima, kao i gubici vode u vodoopskrbnom sustavu. Vođenje evidencije o ukupnoj finalnoj potrošnji vode dužno je provoditi i osigurati tijelo državne uprave nadležno za upravljanje vodnim resursima u jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave na temelju Zakona o vodama NN 66/19, 84/21, 47/23.
	Pod-pokazatelj (opcionalno)	N/P
Obilježja podataka	Naziv	1. Ukupna finalna potrošnja vode u kućanstvima i komercijalnim smještajnim objektima u siječnju (m ³) 2. Ukupna finalna potrošnja vode u kućanstvima i komercijalnim smještajnim objektima u kolovozu (m ³) 3. Broj ostvarenih turističkih noćenja u komercijalnom smještaju u destinaciji u siječnju

		<p>4. Broj ostvarenih turističkih noćenja u komercijalnom smještaju u destinaciji u kolovozu</p> <p>5. Ukupan broj noćenja u ostvarenih turističkih noćenja u komercijalnom smještaju u destinaciji</p> <p>6. Broj stanovnika u destinaciji koji imaju pristup sigurnoj vodi ili imaju priključak na javnu vodoopskrbu ili imaju mogućnost priključenja na javnu vodoopskrbu u destinaciji</p>
	Mjerna jedinica	N/P
	Izvor /potencijalni izvor	<p>1. Javni isporučitelji vodne usluge - Vodovod/komunalno poduzeće, interni izvještaji o mjesečnoj potrošnji vode</p> <p>2. Javni isporučitelji vodne usluge - Vodovod/komunalno poduzeće, interni izvještaji o mjesečnoj potrošnji vode</p> <p>3.-5. eVisitor</p> <p>6. DZS, Naselja obuhvaćena mrežom javne vodoopskrbe i Statističko izvješće - Stanovništvo RH (godišnje procjene)</p>
	Dostupnost i podatkovni jaz	1. -6. Podatak je dostupan
	Primarno istraživanje (smjernice)	<p>Poglavlje 2.6.3. Ankete gospodarskih subjekata u turizmu (komercijalni smještajni kapaciteti)</p> <p>U slučaju nedostupnosti i/ili nepouzdanosti podataka o potrošnji vode u komercijalnim smještajnim objektima potrebno je provesti prikupljanje podataka primarnim istraživanjem od strane TZ-ova.</p>
	Periodičnost prikupljanja podataka	1 – 6. Svake dvije godine
Metodologija izračuna pokazatelja	<p>Pokazatelj se izračunava kao omjer finalne vode potrošnje po noćenju turista (m^3) u komercijalnim smještajnim objektima u odnosu na potrošnju vode po stanovniku destinacije (m^3).</p> <p>F_1 – ukupna finalna potrošnja vode u kućanstvima i komercijalnim smještajnim objektima u siječnju</p> <p>F_2 – ukupna finalna potrošnja vode u kućanstvima i komercijalnim smještajnim objektima u kolovozu</p> <p>T_1 – broj ostvarenih turističkih noćenja u komercijalnim smještajnim objektima u siječnju</p> <p>T_2 – broj ostvarenih turističkih noćenja u komercijalnim smještajnim objektima u kolovozu</p> <p>N_S – broj noćenja stanovnika, $N_S = \text{broj stanovnika} \times 31$</p> $\text{potrošnja vode po noćenju turista} = \frac{F_2 - F_1}{T_2 - T_1}$ $\text{potrošnja vode po noćenju stanovnika} = \frac{1}{N_S} \left(F_1 - T_1 \times \frac{F_2 - F_1}{T_2 - T_1} \right)$	

	$\text{omjer potrošnje vode po noćenju turista i stanovnika} = \frac{\text{potrošnja vode po noćenju turista}}{\text{potrošnja vode po noćenju stanovništva}} \times 100$ <p>Alternativna metoda: Anketa gospodarskih subjekata u turizmu u komercijalnim smještajnim objektima = norma potrošnje vode turista po noćenju / potrošnja vode stanovnika po noćenju u komercijalnim smještajnim objektima.</p>
Učestalost mjerenja	Svake dvije godine
Ograničenja pokazatelja i perspektive	<p>Javna vodoopskrba je opskrba vodom za piće više od 50 stanovnika ili 10 m³/dan, opskrba iz objekata pravnih i fizičkih osoba kućanstva i javnih institucija te infrastrukture.</p> <p>Izračun je relevantan za destinacije čiji omjer noćenja turista u siječnju/ili drugom mjesecu minimalne sezone i kolovozu /ili drugom mjesecu maksimuma sezone iznosi minimalno 1:10. Stoga bi u perspektivi trebalo težiti sljedećim metodologijama izračuna:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Izračun utemeljen na uspostavljenom toku podataka od strane Javnih poslužitelja vodnih usluga, koji će evidentirati potrošnju u turističkim poslovnim subjektima (NKD 55 i 56), te će se podaci o potrošnji u turizmu koristiti za izračun omjera (idealna opcija) 2. Izračun utemeljen na normama potrošnje vode turista u komercijalnom smještaju može biti temeljena na normama potrošnje po vrstama komercijalnog smještaja i broju noćenja po vrstama smještaja. Norme bi bilo nužno definirati temeljem primarnih istraživanja za tipove destinacije, te ih revidirati svakih 10 godina

GOV-1 - Gospodarenje otpadnim vodama

Naziv pokazatelja (kod pokazatelja)	Udio otpadnih voda destinacije tretiranih do najmanje sekundarne razine prije ispuštanja (GOV-1)	
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja sa međunarodnim sustavima	ETIS: Postotak otpadnih voda destinacije tretiranih do najmanje sekundarne razine prije ispuštanja (D.4.1.)
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Članak 14, stavak 2 - Gospodarenje otpadnim vodama
	Povezanost sa SDGs	Cilj 3 Zdravlje i dobrobit Cilj 6 Čista, pitka voda i higijenski uvjeti Cilj 11 Održivi gradovi i zajednice
	Povezanost sa Strategijom i	Strateški cilj: Turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu Posebni cilj: Smanjenje negativnog utjecaja turizma na sastavnice okoliša, prirodu i prostor

	Nacionalnim planom	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj je udio otpadnih voda koje su u destinaciji tretirane minimalno sekundarnom razinom pročišćavanja prije ispuštanja.
	Opis	Javna odvodnja je djelatnost skupljanja komunalnih otpadnih voda, njihova pročišćavanja i ispuštanja u sustav kanalizacije te obrade i ispuštanje u prirodni prijamnik (vode/more). Vođenje evidencije o količini otpadnih voda i stupnjevima pročišćavanja otpadnih voda dužno je osigurati i provoditi tijelo državne uprave nadležno za javnu odvodnju, odnosno javni isporučitelji usluge – komunalno poduzeće u jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave na temelju Zakona o vodim uslugama NN 66/2019, koje izvještava DZS. Pokazatelj daje informaciju o opterećenju sustava obrade otpadnih voda destinacije te o potencijalu rizika od onečišćenja vodnih/morskih resursa. To je osobito važno za destinacije kojima su vodni i morski resursi ključne atrakcije.
	Pod-pokazatelj (opcionalno)	N/P
Obilježja podataka	Naziv	1. Ukupne količine pročišćenih otpadnih voda u destinaciji (m ³) prema stupnju pročišćavanja (1., 2. i 3. stupanj) 2. Količine pročišćenih voda do minimalno 2. stupnja pročišćavanja – 2. i 3. stupanj (m ³): 3. Broj gospodarskih subjekata i kućanstava/stanova priključenih na mrežu javne odvodnje
	Mjerna jedinica	%
	Izvor /potencijalni izvor	1. Javni isporučitelj vodnih usluga koji upravlja uređajem za pročišćavanje komunalnih otpadnih voda - Komunalno poduzeće u destinaciji zaduženo za odvodnju (sustav kanalizacije, obrade, ispust u more) / DZS, Priopćenje Javna odvodnja 2. Javni isporučitelj vodnih usluga koji upravlja uređajem za pročišćavanje komunalnih otpadnih voda - Komunalno poduzeće u destinaciji zaduženo za odvodnju (sustav kanalizacije, obrade, ispust u more) / DZS, Priopćenje Javna odvodnja 3. DZS, Statistički poslovni registar (Registar poslovnih subjekata) i Priopćenje Javna odvodnja; Popis stanovništva, kućanstava i stanova, Stanovi prema zauzetosti, Stanovi za stalno i povremeno stanovanje prema vodovodnim i kanalizacijskim instalacijama i vrsti priključaka
	Dostupnost i podatkovni jaz	1.- 3- Podatak je dostupan
	Primarno istraživanje (smjernice)	1. -3. Nije potrebno

	Periodičnost prikupljanja podataka	1 – 3. Svake dvije godine
Metodologija izračuna pokazatelja	<p>Pokazatelj se izračunava kao udio otpadnih voda pročišćenih prije ispuštanja do minimalno 2. stupnja pročišćavanja u odnosu na ukupnu količinu otpadnih voda u destinaciji koje su ispustili gospodarski subjekti i kućanstva u destinaciji.</p> <p>N – ukupno ispuštanje nepročišćenih voda u destinaciji u m^3 na razini godine</p> <p>P_1, P_2, P_3 – ukupno ispuštanje pročišćene vode u destinaciji u m^3 na razini godine za stupanj pročišćavanja 1, 2 i 3.</p> <p>P – ukupno ispuštanje pročišćene vode u destinaciji u m^3 na razini godine, $P = P_1 + P_2 + P_3$.</p> $\text{udio otpadnih voda pročišćenih prije ispuštanja do minimalno 2. stupnja pročišćavanja} = \frac{P_2 + P_3}{N + P} \times 100\%$	
Učestalost mjerenja	Svake dvije godine	
Ograničenja pokazatelja i perspektive	<p>Podaci o otpadnoj vodi pročišćenoj do minimalno 2. razine prije ispuštanja u prirodni prijamnik korigirani su udjelom kućanstava/stanova priključenih na sustav javne odvodnje u destinaciji. Pretpostavka da je količina otpadnih voda za obradu svim primijenjenim stupnjevima pročišćavanja odgovara količini upotrijebljene vode. Za podatke gospodarskih subjekata relevantan je izvor Izvještaj kojeg popunjavaju pravne osobe i dijelovi pravnih osoba koji su prema NKD-u 2007. registrirani u području E Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša, razred 37.00 Uklanjanje otpadnih voda.</p> <p>U slučaju nedostupnosti i/ili nepouzdanosti podataka, potrebno je prikupljanje podataka primarnim istraživanjem od strane TZ-ova – produžuje proces.</p>	

GO-1 Gospodarenje otpadom

Naziv pokazatelja (kod pokazatelja)	Udio komunalnog otpada iz turističkih djelatnosti u odnosu na ukupni komunalni otpad destinacije (GO-1)	
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja sa međunarodnim sustavima	UNWTO-MST: Udio krutog otpada koji stvaraju turističke djelatnosti u odnosu na ukupni kruti otpad
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Članak 14, stavak 2 - Gospodarenje otpadom
	Povezanost sa SDGs	Cilj 3 Zdravlje i dobrobit Cilj 11 Održivi gradovi i zajednice Cilj 12 Odgovorna potrošnja i proizvodnja

	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu Posebni cilj: Smanjenje negativnog utjecaja turizma na sastavnice okoliša, prirodu i prostor
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj je omjer komunalnog otpada iz turističkih djelatnosti: hrana i piće, prijevoz, smještaj (komercijalni i nekomercijalni), putničke agencije i iznajmljivanje vozila u odnosu na ukupne količine komunalnog otpada nastalog u destinaciji.
	Opis	Pokazateljem se prati ostvarenje razdvajanja veze između proizvodnje otpada u turizmu i gospodarskog rasta te uspješnost sprečavanja nastanka otpada u destinaciji. Ukazuje na okolišni aspekti rizika u turističkim destinacijama gdje nedovoljno adekvatna infrastruktura gospodarenja otpadom u kombinaciji sa povećanom turističkom aktivnosti može ugroziti konkurentnost turističke destinacije. Pokazatelj je važan za atraktivnost destinacije i u slučaju neuređenog ili preopterećenog (prekapacitiranog) sustava gospodarenja otpadom što predstavlja ograničavajući čimbenik razvoja destinacije. Komunalni otpad je miješani komunalni otpad i odvojeno sakupljeni otpad. Javna usluga sakupljanja komunalnog otpada podrazumijeva prikupljanje komunalnog otpada na području pružanja javne usluge putem spremnika od pojedinog korisnika i prijevoz i predaju tog otpada ovlaštenoj osobi za obradu takvoga otpada.
	Pod-pokazatelj (opcionalno)	N/P
Obilježja podataka	Naziv	1. Ukupne količine komunalnog otpada nastalog u destinaciji (tone) 2. Ukupne količine komunalnog otpada iz turističkih djelatnosti u destinaciji (tone)
	Mjerna jedinica	N/P
	Izvor /potencijalni izvor	1. pružatelj javne usluge koje je a) trgovačko društvo koje osnova jedna ili više jedinica lokalne samouprave (JLS), temeljem odluke predstavničkog tijela JLS ili pravna ili b) fizička osoba – obrtnik temeljem koncesije dodijeljene odlukom predstavničkog tijela JLS / Upravni odjeli jedinica lokalne/područje samouprave /MINGOR 2. Anketa pravnih i fizičkih osoba koji provode turističke djelatnosti u destinaciji
	Dostupnost i podatkovni jaz	1. Podatak je dostupan (potencijalno djelomična dostupnost kvalitetnih/verificiranih) podataka na razini pojedinih gradova/općina). 2. Podatak nije dostupan, nužno je prikupljanje podataka primarnim istraživanjem od strane TZ-ova (prijedlog ankete dostupan na http://www.crosto.hr/hr/korisni-dokumenti/prirucnik/).

	Primarno istraživanje (smjernice)	Poglavlje 2.6.3. Ankete gospodarskih subjekata u turizmu (komercijalni smještajni kapaciteti)
	Periodičnost prikupljanja podataka	1. Svake dvije godine 2. Svake dvije godine
Metodologija izračuna pokazatelja	Pokazatelj se izračunava kao omjer količine otpada nastalog u turističkim djelatnostima: hrana i piće, prijevoz, smještaj (komercijalni i nekomercijalni), putničke agencije i iznajmljivanje vozila u odnosu na ukupne količine komunalnog otpada nastalog u destinaciji.	
Učestalost mjerenja	Svake dvije godine	
Ograničenja pokazatelja i perspektive	Nužna je provedba primarnog istraživanja – produžuje proces Pokazatelj prikazuje proizvodnju otpada u dijelu tzv. stacionarnog turizma – u komercijalnim smještajnim objektima u destinaciji, što znači da se količine otpada sa plovila (npr. nautički i krizing turizam) ne obrađuju u ovom pokazatelju.	

GO-2 - Gospodarenje otpadom

Naziv pokazatelja (kod pokazatelja)	Omjer količine komunalnog otpada nastale po noćenju turista u komercijalnom smještaju i količine otpada koje generira stanovništvo u destinaciji (kg (tone) po stanovniku, po godini ili po mjesecima) (GO-2)	
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja sa međunarodnim sustavima	ETIS: Količina otpada koju proizvodi odredište (tone po stanovniku po godini ili po mjesecu) (D.3.1.) (prilagođeno)
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Članak 14, stavak 2 - Gospodarenje otpadom
	Povezanost sa SDGs	Cilj 3 Zdravlje i dobrobit Cilj 11 Održivi gradovi i zajednice Cilj 12 Odgovorna potrošnja i proizvodnja
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu Posebni cilj: Smanjenje negativnog utjecaja turizma na sastavnice okoliša, prirodu i prostor

Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj prati omjer količina komunalnog otpada nastalog po noćenju turista u komercijalnom i nekomercijalnom smještaju u usporedbi s količinama otpada koje generira stanovništvo u destinaciji (kg ili tone po stanovniku, po godini ili po mjesecu)
	Opis	<p>Pokazateljem se prati ostvarenje razdvajanja veze između proizvodnje otpada u turizmu i gospodarskog rasta te uspješnost sprečavanja nastanka otpada u destinaciji. Ukazuje na okolišni aspekti rizika u turističkim destinacijama gdje nedovoljno adekvatna infrastruktura gospodarenja otpadom u kombinaciji sa povećanom turističkom aktivnosti može ugroziti konkurentnost turističke destinacije. Pokazatelj je važan za atraktivnost destinacije i u slučaju neuređenog ili preopterećenog (prekapacitiranog) sustava gospodarenja otpadom što predstavlja ograničavajući čimbenik razvoja destinacije.</p> <p>Noćenja turista jesu svaka registrirana noć osobe (turista) u objektu koji pruža uslugu smještaja. Komercijalni smještaj je boravak turista u hotelima, kampovima i odmaralištima. Komunalni otpad je miješani komunalni otpad i odvojeno sakupljeni otpad. Javna usluga sakupljanja komunalnog otpada podrazumijeva prikupljanje komunalnog otpada na području pružanja javne usluge putem spremnika od pojedinog korisnika i prijevoz i predaju tog otpada ovlaštenoj osobi za obradu takvoga otpada.</p>
	Pod-pokazatelj (opcionalno)	N/P
Obilježja podataka	Naziv	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ukupne količine komunalnog otpada nastalog u destinaciji u siječnju (tone) 2. Ukupne količine komunalnog otpada u nastalog u destinaciji u kolovozu (tone) 3. Ukupan broj ostvarenih turističkih noćenja u komercijalnom destinacije u siječnju 4. Ukupan broj ostvarenih turističkih noćenja u komercijalnom destinacije u kolovozu 5. Broj stanovnika u destinaciji
	Mjerna jedinica	<ol style="list-style-type: none"> 1. i 2. tone 3, 4 i 5. N/P
	Izvor /potencijalni izvor	<ol style="list-style-type: none"> 1. pružatelj javne usluge koje je a) trgovačko društvo koje osniva jedna ili više jedinica lokalne samouprave (JLS), temeljem odluke predstavničkog tijela JLS ili pravna ili b) fizička osoba – obrtnik temeljem koncesije dodijeljene odlukom predstavničkog tijela JLS / Upravni odjeli jedinica lokalne/područje samouprave 2. pružatelj javne usluge koje je a) trgovačko društvo koje osniva jedna ili više jedinica lokalne samouprave (JLS), temeljem odluke predstavničkog tijela JLS ili pravna ili b) fizička osoba – obrtnik temeljem koncesije dodijeljene odlukom predstavničkog tijela JLS/ Upravni odjeli jedinica lokalne/područje samouprave 3.-4. eVisitor 5. DZS, Popis stanovništva RH (godišnje procjene)

	Dostupnost i podatkovni jaz	1. i 2. Podatak je dostupan (potencijalno djelomična dostupnost kvalitetnih/verificiranih podataka na razini pojedinih gradova/općina za sve vrste otpada) 3. i 4. Podatak je dostupan 5. Podatak je dostupan
	Primarno istraživanje (poveznica na prijedlog)	1. i 2. Poglavlje 2.6.3. Ankete gospodarskih subjekata u turizmu (komercijalni smještajni kapaciteti) 3., 4., i 5. Nije potrebno
	Periodičnost prikupljanja podataka	1. – 5. Svake dvije godine
<p>Metodologija izračuna pokazatelja</p>	<p>Pokazatelj se izračunava kao omjer količine otpada nastalog po noćenju turista u komercijalnom smještaju u odnosu na ukupne količine komunalnog otpada nastale u destinaciji u godini i po mjesecima u istoj godini.</p> <p>F_1 – ukupne količine komunalnog otpada nastalog u destinaciji u siječnju (tone) F_2 – ukupne količine komunalnog otpada nastalog u destinaciji u kolovozu T_1 – broj ostvarenih turističkih noćenja u komercijalnim smještajnim objektima u siječnju T_2 – broj ostvarenih turističkih noćenja u komercijalnim smještajnim objektima u kolovozu S – broj stanovnika u destinaciji N_S – broj noćenja stanovnika u siječnju i kolovozu, $N_S = S \times 31$ W_{TN} – količina otpada po turističkom noćenju ,</p> $W_{TN} = \frac{F_2 - F_1}{T_2 - T_1}$ <p>W_{RN} – količina otpada po noćenju stanovnika,</p> $W_{RN} = \frac{1}{N_S} \left(F_1 - T_1 \times \frac{F_2 - F_1}{T_2 - T_1} \right)$ <p>W_T – količina otpada nastalog zbog noćenja turizma u vremenskom intervalu (godina, mjesec). Izračunava se kao umnožak broja noćenja u vremenskom intervalu (T_M) i količine otpada po turističkom noćenju (W_{TN}),</p> $W_T = T_M \times W_{TN}.$ <p>W_R – količina otpada od lokalnog stanovništva u destinaciji u vremenskom intervalu (godina, mjesec). Izračunava se kao umnožak broja stanovnika (S), broja dana u vremenskom intervalu (D_M) i količine otpada po noćenju stanovnika (W_{RN}),</p> $W_R = S \times D_M \times W_{RN}.$	

	<p style="text-align: center;"><i>omjer količine komunalnog otpada koji su proizveli turisti u komercijalnom smještaju i lokalno stanovništvo</i></p> <p style="text-align: center;">(za promatrani period) = $\frac{W_T}{W_R}$</p>
Učestalost mjerenja	Svake dvije godine
Ograničenja pokazatelja i perspektive	<p>U slučaju nedostupnosti i/ili nepouzdanosti podataka nužna je provedba primarnog istraživanja od strane TZ – produžuje proces.</p> <p>Razlika u količinama otpada i u broj noćenja turista u siječnju i kolovozu ukazuje na obim turističkog udjela u ukupnim količinama otpada u destinaciji. Stoga je točnije utvrditi podatke primarnim istraživanjima, uz preporuku prikupljanja podataka na razini svih mjeseci u godini. Provjera i korekcija konačnih podataka može se izvršiti na osnovi broja stanovnika, uz pretpostavku da je dnevna količina otpada koju stvara turist jednaka dnevnoj količini otpada koju stvara stanovnik.</p> <p>Izračun je relevantan za destinacije čiji omjer noćenja turista u siječnju/ili drugom mjesecu minimalne sezone i kolovozu /ili drugom mjesecu maksimuma sezone iznosi minimalno 1:10. Pokazatelj je validan za destinacije s izraženom sezonalnošću, stoga bi u perspektivi trebalo težiti sljedećim metodologijama izračuna:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Izračun utemeljen na uspostavljenom toku podataka od Komunalnih poduzeća, koji će evidentirati produkciju otpada u turističkim poslovnim subjektima (NKD 55 i 56), te će se podaci o potrošnji u turizmu koristiti za izračun omjera (idealna opcija) 2. Izračun utemeljen na normama proizvodnje otpada turista u komercijalnom smještaju, koja može biti utemeljena na normama proizvodnje po vrstama komercijalnog smještaja i broju noćenja po vrstama smještaja. Norme bi bilo nužno definirati temeljem primarnih istraživanja za tipove destinacije, te ih revidirati svakih 10 godina

BR-1 - Zaštita bioraznolikosti

Pokazatelj (kod pokazatelja)		Udio i kategorije zaštićenih prirodnih područja u ukupnoj površini u Republici Hrvatskoj (BR-1)
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	UNWTO – MST - Postotak zaštićenih područja (morskih i kopnenih) prema ukupnoj površini
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2. - Zaštita bioraznolikosti

	Povezanost sa SDG-ovima	<p>Cilj 13: Klimatske promjene - Zaštita prirodnih područja doprinosi ublažavanju klimatskih promjena kroz očuvanje šuma i drugih ekosustava koji apsorbiraju ugljikov dioksid.</p> <p>Cilj 14: Život ispod vode - Ovaj cilj uključuje očuvanje i održivo korištenje oceana, mora i morskih resursa. Zaštićena prirodna područja mogu uključivati morske i obalne ekosustave.</p> <p>Cilj 15: Život na zemlji - Usredotočuje se na zaštitu, obnovu i održivu upotrebu kopnenih ekosustava te očuvanje bioraznolikosti i zaustavljanje degradacije zemljišta i gubitka staništa.</p>
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	<p>Strateški cilj: Turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu</p> <p>Posebni cilj: Smanjenje negativnog utjecaja turizma na sastavnice okoliša, prirodu i prostor</p>
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se definira udio zaštićenih prirodnih područja (kopnenih i morskih) u ukupnoj površini Republike Hrvatske, te njihova struktura prema kategoriji zaštite.
	Opis	Turizam zasnovan na prirodi brzo raste, a jedan od ključnih faktora za iskustvo posjetitelja je kvaliteta okoliša. Bioraznolika područja privlače turiste, posebno ona s infrastrukturom koja omogućava pristupačnost. Očuvanje kopnene i morske bioraznolikosti ključno je za očuvanje značajnih ekonomskih koristi koje države ostvaruju od turizma. Nacionalni postotak zaštićenih područja ukazuje na aktivnosti vezane za očuvanje bioraznolikosti te na očuvanje, obnovu i održivu upotrebu ekosustava i njihovih usluga.
	Podpokazatelji (opcionalno)	<ul style="list-style-type: none"> - Udio zaštićenih prirodnih područja u ukupnoj površini RH - Kategorije zaštićenih prirodnih područja u RH
Podatci	Naziv podataka	<ol style="list-style-type: none"> 1. Površina zaštićenih prirodnih područja prema kategoriji 2. Kategorija zaštite prirodnih područja
	Mjerna jedinica	<ol style="list-style-type: none"> 1. Površina ZPP u odnosu na površinu RH 2. Kategorija zaštite
	Izvor podataka/potencijalni izvor	<ol style="list-style-type: none"> 1. Bioportal 2. Bioportal
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	<ol style="list-style-type: none"> 1. Podatak je dostupan 2. Podatak je dostupan
	Primarno istraživanje (smjernice)	
	Periodičnost prikupljanja podataka	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kontinuirano dostupan podatak 2. Kontinuirano dostupan podatak
Metodologija izračuna pokazatelja		Pokazatelj se izračunava kao udio površina zaštićenih područja u destinaciji u odnosu na ukupnu površinu zaštićenih područja u RH ukupno i prema kategorijama zaštite temeljem Zakona o zaštiti prirode (NN 80/13, 15/18, 14/19, 127/19)

Učestalost mjerenja	Jednom godišnje
Ograničenja pokazatelja i perspektive	<p>Nedostatak informacija o kvaliteti upravljanja: Iako pokazatelj pruža informacije o površini i kategorijama zaštićenih područja, ne pruža uvid u efektivnost upravljanja ili stanje očuvanja tih područja. Ovo može biti ključno za razumijevanje stvarnog utjecaja zaštite na bioraznolikost i ekosustave.</p> <p>Neuključivanje nezaštićenih, ali vrijednih područja: Pokazatelj se fokusira isključivo na formalno zaštićena područja, ignorirajući potencijalno važna područja koja nisu formalno zaštićena, ali imaju visoku ekološku, biološku ili kulturnu vrijednost.</p>

UEN-1 -Održivo upravljanje energijom

Naziv pokazatelja	Omjer potrošnje električne energije po turističkom noćenju u komercijalnom smještaju s potrošnjom električne energije općeg stanovništva destinacije (po osobi; po noćenju)	
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja sa međunarodnim sustavima	ETIS: Potrošnja energije po turističkom noćenju u usporedbi s potrošnjom energije općeg stanovništva po osobi po noći
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2 - održivo upravljanje energijom
	Povezanost sa SDGs	Cilj 7. Pristupačna energija iz čistih izvora Cilj 11 Održivi gradovi i zajednice
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu Posebni cilj: Smanjenje negativnog utjecaja turizma na sastavnice okoliša, prirodu i prostor
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj je omjer ukupne količine električne energije isporučene u komercijalnim smještajnim objektima destinacije u odnosu na ukupnu potrošnju energije u destinaciji
	Opis	Ovaj pokazatelj daje uvid u opterećenje energetske infrastrukture i potrebe implementacije održivih oblika energije. S obzirom na intenzivnu potrebu za energijom tijekom visoke sezone, posebice u Jadranskoj Hrvatskoj, važno je razmotriti stvarno opterećenje.
	Pod-pokazatelj (opcionalno)	N/P
Obilježja podataka	Naziv	1. Ukupna finalna potrošnja el. energije u kućanstvima i komercijalnim smještajnim objektima u siječnju

		<p>2. Ukupna finalna potrošnja el. energije u kućanstvima i komercijalnim smještajnim objektima u kolovozu</p> <p>3. Broj ostvarenih turističkih noćenja u komercijalnom smještaju u destinaciji u siječnju</p> <p>4. Broj ostvarenih turističkih noćenja u komercijalnom smještaju u destinaciji u kolovozu</p> <p>5. Ukupan ostvarenih turističkih noćenja u komercijalnom smještaju u destinaciji</p> <p>6. Broj stanovnika u destinaciji koji imaju pristup elektro-energetskoj mreži</p>
	Mjerna jedinica	<p>1.i 2. kWh</p> <p>3., 4, 5. – noćenje</p> <p>6. stanovnik</p>
	Izvor /potencijalni izvor	<p>1.i 2. . Hrvatska elektroprivreda</p> <p>3., 4, 5. – eVisitor</p> <p>6. DZS, Naselja obuhvaćena mrežom elektro-energetskom mrežom i Statističko izvješće - Stanovništvo RH (godišnje procjene)</p>
	Dostupnost i podatkovni jaz	<p>1. i 2. Podatak je dostupan (uz poseban zahtjev)</p> <p>3. -6. Podatak je dostupan</p>
	Primarno istraživanje (smjernice)	<p>U slučaju nedostupnosti i/ili nepouzdanosti podataka o potrošnji električne energije u komercijalnim smještajnim objektima potrebno je provesti prikupljanje podataka primarnim istraživanjem od strane TZ-ova. Poglavlje 2.6.3. Ankete gospodarskih subjekata u turizmu (komercijalni smještajni kapaciteti)</p>
	Periodičnost prikupljanja podataka	<p>1.-6. Svake dvije godine</p>
Metodologija izračuna pokazatelja	<p>Pokazatelj se izračunava kao omjer finalne potrošnje el. energije po noćenju turista (kWh) u komercijalnim smještajnim objektima u odnosu na potrošnju el. energije po stanovniku destinacije (kWh).</p> <p>F_1 – ukupna finalna potrošnja el. energije u kućanstvima i komercijalnim smještajnim objektima u siječnju</p> <p>F_2 – ukupna finalna potrošnja el. energije u kućanstvima i komercijalnim smještajnim objektima u kolovozu</p> <p>T_1 – broj ostvarenih turističkih noćenja u komercijalnim smještajnim objektima u siječnju</p> <p>T_2 – broj ostvarenih turističkih noćenja u komercijalnim smještajnim objektima u kolovozu</p> <p>N_S – broj noćenja stanovnika, $N_S = broj\ stanovnika \times 31$</p> $potrošnja\ el.\ energije\ po\ noćenju\ turista = \frac{F_2 - F_1}{T_2 - T_1}$	

	$\text{potrošnja el. energije po noćenju stanovnika} = \frac{1}{N_s} \left(F_1 - T_1 \times \frac{F_2 - F_1}{T_2 - T_1} \right)$ $\text{omjer potrošnje el. energije po noćenju turista i stanovnika} = \frac{\text{potrošnja el. energije po noćenju turista}}{\text{potrošnja el. energije po noćenju stanovnika}} \times 100$ <p>Alternativna metoda: Anketa gospodarskih subjekata u turizmu u komercijalnim smještajnim objektima = norma potrošnje el. energije turista po noćenju / potrošnja el. energije stanovnika po noćenju u komercijalnim smještajnim objektima.</p>
Učestalost mjerenja	Svake dvije godine
Ograničenja pokazatelja i perspektive	<p>Izračun je relevantan za destinacije čiji omjer noćenja turista u siječnju/ili drugom mjesecu minimalne sezone i kolovozu /ili drugom mjesecu maksimuma sezone iznosi minimalno 1:10. Pokazatelj je validan za destinacije s izraženom sezonalnošću, stoga bi u perspektivi trebalo težiti sljedećim metodologijama izračuna:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Izračun utemeljen na uspostavljenom toku podataka od HEP-a, koji će evidentirati potrošnju energije u turističkim poslovnim subjektima (NKD 55 i 56), te će se podaci o potrošnji u turizmu koristiti za izračun omjera (idealna opcija) 2. Izračun utemeljen na normama potrošnje energije turista u komercijalnom smještaju, koja može biti utemeljena na normama potrošnje po vrstama komercijalnog smještaja i broju noćenja po vrstama smještaja. Norme bi bilo nužno definirati temeljem primarnih istraživanja za tipove destinacije, te ih revidirati svakih 10 godina

UPK-1 - Ublažavanje i prilagodba klimatskih promjena

Pokazatelj (kod pokazatelja)		Uspostavljen sustav za prilagodbu klimatskim promjenama i procjenu rizika (UPK-1)
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	GSTC - Postojeći sustav za prilagodbu klimatskim promjenama i procjenu rizika
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2. - ublažavanje i prilagodba klimatskih promjena
	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 3 - Zdravlje i dobrobit Cilj 11 - Održivi gradovi i zajednice
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu Posebni cilj: Smanjenje negativnog međudnosa turizma i klime
Pokazatelj	Definicija	Pokazateljem se utvrđuje postoji li u destinaciji sustav za prilagodbu klimatskim promjenama i procjenu rizika
	Opis	Članak 7. Pariškog sporazuma postavlja globalni cilj "poboljšanja sposobnosti prilagodbe, jačanja otpornosti i smanjenja ranjivosti na klimatske promjene". Provedba nacionalnih i lokalnih planova prilagodbe, izgradnja kapaciteta i tehnologije te povećani financijski tokovi navedeni su kao ključni alati za provedbu aktivnosti prilagodbe. Sektor turizma je jedan od pet najranjivijih sektora na klimatske promjene. Stoga je uspostava sustava za procjenu

		izloženosti, otpornosti i rizika te provedbu mjera za prilagodbu klimatskim promjenama na svim razinama ključna za održivost turizma kao ključne gospodarske grane u RH. Strategija prilagodbe klimatskim promjenama u Republici Hrvatskoj za razdoblje do 2040. godine s pogledom na 2070. godinu (NN 46/20) i Zakon o klimatskim promjenama i zaštiti ozonskog sloja (NN 127/19) reguliraju pitanje prilagodbe klimatskim promjenama u RH.
	Podpokazatelji (opcionalno)	- N/P
Podatci	Naziv podataka	Broj destinacija koje su donijele i provode strateške, planske ili programske dokumente koji integriraju koncept prilagodbe klimatskim promjenama i procjenu rizika
	Mjerna jedinica	N/P
	Izvor podataka/potencijalni izvor	Upravni odjeli JLS
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	Podatak je dostupan
	Primarno istraživanje (smjernice)	N/P
	Periodičnost prikupljanja podataka	Jednom godišnje
Metodologija izračuna pokazatelja		Pokazatelj je informacija o broju destinacija koje su donijele dokumente (strategiju i/ili plan i/ili program) za prilagodbu i ublažavanje klimatskih promjena i procjenu rizika
Učestalost mjerenja		Jednom godišnje
Ograničenja pokazatelja i perspektive		Pod pojmom „sustav za prilagodbu klimatskim promjenama i procjenu rizika“ podrazumijeva se dokumentiranje dionika uključenih u odgovor na štetne utjecaje klimatskih promjena te opis mjera, aktivnosti i procjene rizika i ostalih relevantnih podataka i informacija važnih za odgovor destinacije na utjecaje klimatskih promjena, pri čemu navedene postavke mogu biti dokumentirane u Programu ublažavanja klimatskih promjena, prilagodbe klimatskim promjenama i zaštite ozonskog sloja, kao i u drugim dokumentima održivog razvitka i zaštite okoliša (dostupno na https://www.haop.hr/hr/baze-i-portali/dokumenti-odrzivog-razvitka-i-zastite-okolisa)

UPK-2 - Ublažavanje i prilagodba klimatskih promjena

Pokazatelj (kod pokazatelja)		Broj turističkih objekata koji su usklađeni sa EU smjericama ublažavanja i prilagodbe klimatskim promjenama (UPK-2)
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	Broj turističkih infrastrukturnih objekata usklađenih s postizanjem ublažavanja i prilagodbi klimatskim promjenama
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2. - ublažavanje i prilagodba klimatskih promjena
	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 3 - Zdravlje i dobrobit

		Cilj 11 - Održivi gradovi i zajednice
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu Posebni cilj: Smanjenje negativnog međuodnosa turizma i klime
Pokazatelj	Definicija	Pokazateljem se utvrđuje broj turističkih objekata koji su usklađeni sa zahtjevima tehničkih smjernica za pripremu infrastrukture za klimatske promjene EU za klimatsku neutralnost (ublažavanju) i otpornost (prilagodbu) klimatskim promjenama
	Opis	Ublažavanje klimatskih promjena obuhvaća dekarbonizaciju, energetska učinkovitost, uštedu energije i uvođenje obnovljivih oblika energije. Obuhvaća i poduzimanje mjera za smanjenje emisija stakleničkih plinova ili povećanje sekvestracije stakleničkih plinova, a temelji se na politici EU-a o ciljevima smanjenja emisija za 2030. i 2050. Procjena ranjivosti na klimatske promjene i rizika pomaže u utvrđivanju znatnih klimatskih rizika te ocjenu prilagodbe infrastrukture klimatskim promjenama. Kako bi turistička infrastruktura (javna i privatna) bila trajna te osigurala zaštitu ljudi, imovine i okoliša, treba biti izgrađena ili rekonstruirana u skladu sa usklađeni sa Tehničkim smjernicama Europske komisije za pripremu infrastrukture za klimatske promjene u razdoblju 2021.–2027. (C/2021/5430), odnosno sa Adaptacijskim planom Europske investicijske banke (2021) te ostalim relevantnim zakonskim i drugim dokumentima EU i RH.
	Podpokazatelji (opcionalno)	N/P
Podatci	Naziv podataka	Broj turističkih objekata u destinaciji koji su pripremljeni na klimatske promjene uključivanjem mjera ublažavanja i prilagodbe klimatskim promjenama (provedeno tzv. klimatsko potvrđivanje - climate proofing)
	Mjerna jedinica	N/P
	Izvor podataka/potencijalni izvor	MINTS (projekti - Javni poziv „Regionalna diversifikacija i specijalizacija hrvatskog turizma kroz ulaganja u razvoj turističkih proizvoda visoke dodane vrijednosti“ (referentni broj: NPOO.C1.6.R1-I1.01) Otvoren privremeni poziv za podnošenje projektnih prijedloga u okviru Nacionalnog plana oporavka i otpornosti Republike Hrvatske 2021. - 2026.)
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	Podatak je dostupan do kraja 2023.
	Primarno istraživanje (smjernice)	N/P
	Periodičnost prikupljanja podataka	Jednokratno
Metodologija izračuna pokazatelja		Pokazatelj je informacija o broju turističkih objekata koji su usklađeni sa smjernicama za prilagodbu infrastrukture klimatskim promjenama na razini destinacije

Učestalost mjerenja	Jednokratno za 2023., predviđeno je da svi infrastrukturni projekti u turizmu koji će se sufinancirati nakon 2023. iz RH I EU sredstva imaju klimatsko potvrđivanje temeljem smjernica EU
Ograničenja pokazatelja i perspektive	Infrastruktura je širok koncept koji obuhvaća zgrade, mrežnu infrastrukturu i cijeli niz izgrađenih sustava i imovine. Važno je konkretno i vjerodostojno dokumentirati prakse i procese pripreme za klimatske promjene od početka pa do kraja projektnog ciklusa (dokumentacija o pripremi infrastrukture na klimatske promjene).

2.5.3. Ekonomski pokazatelji

TP-1 - Turistički promet

Pokazatelj (kod pokazatelja)		Ukupan broj dolazaka turista u mjesecima ili tromjesečjima s najvećim opterećenjem (TP-1)
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	UNWTO – MST (prilagodba) - Postotak godišnjeg broja dolaznih posjetitelja u mjesecima ili tromjesečju s najvećim opterećenjem
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2. – Turistički promet
	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 11 – Održivi gradovi i zajednice Cilj 12 – Odgovorna potrošnja i proizvodnja
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Cjelogodišnji i regionalno uravnoteženiji turizam Posebni cilj: Razvoj vremenski i prostorno ravnomjernije raspoređenog turističkog prometa / Repozicioniranje Hrvatske kao cjelogodišnje autentične destinacije održivog turizma
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se definira ukupan broj dolazaka turista u destinaciji u periodu koji se smatra glavnom turističkom sezonom što ujedno podrazumijeva i najveće opterećenje kako u kontekstu infrastrukture tako i u društvenom kontekstu. To dakle podrazumijeva individualnu odluku nositelja politike upravljanja održivošću destinacije o tome koliko mjeseci ili kvartala godišnje se može smatrati glavnom odnosno visokom turističkom sezonom.
	Opis	Priljev posjetitelja u turističku destinaciju predstavlja obvezni uzrok potrebe za upravljanjem održivošću destinacije. S obzirom na činjenicu da turizam predstavlja uglavnom sezonalnu aktivnost, ovim pokazateljem svakako valja uzeti u obzir razlike u priljevu posjetitelja unutar i van turističke sezone, pri čemu je priljev posjetitelja u periodu glavne, odnosno visoke turističke sezone najrelevantniji podatak za upravljanje održivošću destinacije.
Podatci	Naziv podataka	Ukupan broj dolazaka turista kao broj osoba koje su se u destinaciji prijavile i ostvarile noćenje u objektu koji pruža uslugu smještaja.
	Mjerna jedinica	Dolazak, odnosno prijava posjetitelja u smještajnom objektu
	Izvor podataka/potencijalni izvor	eVisitor
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	Podatak je dostupan
	Primarno istraživanje (smjernice)	-
	Periodičnost prikupljanja podataka	Podatak je kontinuirano dostupan
Metodologija izračuna pokazatelja		Podatak se preuzima iz službenih izvora
Učestalost mjerenja		Jednom godišnje

Ograničenja pokazatelja i perspektive	<p>Obvezni problem ovog pokazatelja je što su njime u obzir uzeti samo oni posjetitelji koji u destinaciji ostvaruju barem jedno noćenje. Pored takvih posjetitelja, mnoge turističke destinacije se poglavito u vrhu turističke sezone često nalaze i pod pritiskom velikog broja jednodnevnih posjetitelja koji nisu uzeti u obzir, budući da se oni trenutno ne registriraju niti u jednom službenom izvoru.</p> <p>Od ostalih ograničenja svakako valja uzeti u obzir i podcjenjivanje broja dolazaka turista u nekomercijalnim smještajnim objektima, budući da njihov obuhvat u službenim izvorima trenutno nije adekvatan. Također valja spomenuti i problem višestruke registracije posjetitelja kod promjene smještajnog objekta tijekom boravka u destinaciji što dovodi do artificijelnog povećanja službene brojke dolazaka turista.</p>
---------------------------------------	--

TP-2 - Turistički promet

Pokazatelj (kod pokazatelja)		Prosječna duljina boravka turista u destinaciji (TP-2)
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	UNWTO – MST/ETIS (prilagodba) - Prosječna duljina boravka dolaznih posjetitelja i prosječna duljina boravka domaćih posjetitelja/ Prosječna duljina boravka turista
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2. – Turistički promet
	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 11 – Održivi gradovi i zajednice Cilj 12 – Odgovorna potrošnja i proizvodnja
	Povezanost sa Strategijom Nacionalnim planom	Strateški cilj: Cjelogodišnji i regionalno uravnoteženiji turizam Posebni cilj: Razvoj vremenski i prostorno ravnomjernije raspoređenog turističkog prometa
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se definira prosječan broj noćenja koje jedan turist ostvari u destinaciji.
	Opis	Duljina boravka, odnosno prosječan broj noćenja koje turisti ostvaruju u destinaciji se može smatrati relevantnom informacijom za upravljanje destinacijom, poglavito u kontekstu suvremenih trendova skraćivanja duljine boravka, ali i s aspekta upravljanja ljudskim potencijalima potrebnim za održavanje ujednačene razine pružanja sveobuhvatne turističke usluge što se posebno odnosi na segment smještaja.
	Podpokazatelji (opcionalno)	<ul style="list-style-type: none"> - Prosječna duljina boravka turista u destinaciji u mjesecima, odnosno kvartalima koji se smatraju glavnom turističkom sezonom - Prosječna duljina boravka turista u destinaciji u mjesecima, odnosno kvartalima izvan glavne turističke sezone
Podatci	Naziv podataka	Dolazak turista predstavlja posjetitelja koji se prijavio i ostvario noćenje u objektu koji pruža uslugu smještaja. Noćenje turista predstavlja svaku registriranu noć posjetitelja u objektu koji pruža uslugu smještaja.
	Mjerna jedinica	Registrirano noćenje u smještajnom objektu. Dolazak, odnosno prijava posjetitelja u smještajnom objektu.
	Izvor podataka/potencijalni izvor	eVisitor

	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	Podaci su dostupni
	Primarno istraživanje (link na prijedlog)	-
	Periodičnost prikupljanja podataka	Podaci su kontinuirano dostupni
Metodologija izračuna pokazatelja		Prosječna duljina boravka turista u destinaciji = $\frac{\text{Ukupan broj registriranih noćenja u destinaciji}}{\text{Ukupan broj dolazaka turista u destinaciju}}$
Učestalost mjerenja		Jednom godišnje
Ograničenja pokazatelja i perspektive		Ovim pokazateljem nisu u potpunosti obuhvaćeni niti dolasci, niti noćenja u nekomercijalnim smještajnim objektima. Također valja istaknuti da i ukupan broj dolazaka, koji se u kontekstu ovog pokazatelja uzima u obzir, može biti višestruko pristran. S jedne strane se ovim pokazateljem po njegovoj definiciji u obzir uopće ne uzimaju jednodnevni posjetitelji koji su nedvojbeno relevantni, a čija bi ukupna brojka mogla uvelike izmijeniti krajnju vrijednost ovog pokazatelja, dok s druge strane valja imati u vidu i problem višestruke registracije posjetitelja kod promjene smještajnog objekta tijekom boravka u destinaciji što dovodi do artificijelnog povećanja službene brojke dolazaka turista.

PGS-1 - Poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu

Pokazatelj (kod pokazatelja)		Ukupan broj zaposlenih u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (PGS-1)
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	UNWTO – MST (prilagodba) - Udio zaposlenih u turističkim djelatnostima u odnosu na ukupno gospodarstvo
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2. - Poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu
	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 8 – Uključiv i održiv ekonomski rast, puna i produktivna zaposlenost te dostojanstveni rad za sve Cilj 10 – Smanjenje nejednakosti
	Povezanost sa Strategijom Nacionalnim planom	Strateški cilj: Konkurentan i inovativan turizam Posebni cilj: Jačanje ljudskih potencijala u turizmu
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se definira ukupan broj zaposlenih na dan 31. ožujka u području I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane sukladno Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti 2007.
	Opis	Budući da rad predstavlja obvezni proizvodni čimbenik uslužnih djelatnosti, izravno povezan s isporukom turističkog proizvoda odnosno usluge, povećanje ili smanjenje ukupnog broja zaposlenih osoba u središnjim turističkim djelatnostima (pružanje smještaja te priprema i usluživanje hrane) može posredno ukazivati na poboljšanje odnosno pogoršanje poslovanja gospodarskih subjekata općenito u svim turističkim djelatnostima.

	Podpokazatelji (opcionalno)	- Ukupan broj zaposlenih u mjesecima, odnosno kvartalima koji se smatraju glavnom turističkom sezonom (podatak nije izravno dostupan iz službenih izvora)
Podatci	Naziv podataka	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ukupan broj zaposlenih osoba u pravnim osobama na dan 31. ožujka 2. Ukupan broj zaposlenih u gospodarskim subjektima obveznicima poreza na dobit sa sjedištem na području JLS u djelatnosti pružanja usluga smještaja te pripreme i usluživanja hrane, broj zaposlenih prema satima rada i prosjek broja zaposlenih 3. Prosječan godišnjih broj zaposlenih u pravnim osobama prema područjima NKD 2007., po županijama i prema spolu – obrada prema obrascu JOPPD1) 4. Prosječan godišnjih broj ukupno zaposlenih prema područjima djelatnosti NKD 2007. i po županijama, administrativni izvori
	Mjerna jedinica	Fizička osoba u radnom odnosu
	Izvor podataka/potencijalni izvor	<ol style="list-style-type: none"> 1. Državni zavod za statistiku – Zaposlenost (pregled po županijama) 2. FINA – podatak iz Registra godišnjih financijskih izvještaja 3. Državni zavod za statistiku – Zaposlenost (pregled po županijama) 4. Državni zavod za statistiku – Zaposlenost (pregled po županijama)
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	<ol style="list-style-type: none"> 1. Podatak je dostupan 2. Podatak je dostupan na zahtjev od FINA, podrazumijeva posebnu obradu kako bi se dobili podaci na razini JLS 3. Podatak na razini županija je dostupan, podatak na razini JLS očekivano podrazumijeva posebnu obradu (potrebno provjeriti uvjeti dobivanja podatka) 4. Podatak na razini županija je dostupan, podatak na razini JLS očekivano podrazumijeva posebnu obradu (potrebno provjeriti uvjeti dobivanja podatka)
	Primarno istraživanje (smjernice)	-
	Periodičnost prikupljanja podataka	<ol style="list-style-type: none"> 1. Podatak je kontinuirano dostupan podatak 2. Podatak je kontinuirano dostupan podatak na godišnjoj razini 3. Podatak je kontinuirano dostupan podatak na mjesečnoj razini 4. Podatak je kontinuirano dostupan podatak na mjesečnoj razini
	Metodologija izračuna pokazatelja	Podaci se preuzimaju iz službenih administrativnih izvora
	Učestalost mjerenja	Jednom godišnje
	Ograničenja pokazatelja i perspektive	1. Budući da je se službeno dostupni podaci odnose isključivo na dan 31. ožujka, dio sezonskih radnika može biti izostavljen u izračunu pokazatelja. Također su izostavljeni zaposleni u obrtima i slobodnim zanimanjima.

	<p>Pokazateljem nisu obuhvaćeni zaposleni niti u svim turističkim djelatnostima, već isključivo u dvije najznačajnije turističke djelatnosti. Budući da su za hrvatski turizam izuzetno bitne i neke djelatnosti koje se službeno ne smatraju turističkim, poput primjerice trgovine na malo, njihovo ne obuhvaćanje može biti izvor značajne pristranosti ovog pokazatelja.</p> <p>Iako je pokazateljem načelno obuhvaćena zaposlenost u djelatnost pružanja smještaja, valja istaknuti da to ne uključuje smještaj u kućanstvima, što s obzirom na specifičnosti hrvatskog smještajnog kapaciteta, također može biti izvor pristranosti ovog pokazatelja.</p> <p>2. Izvor osigurava podatke koji uključuju mjerenje broja zaposlenih u 4 vremenske točke tijekom godine odnosno broj zaposlenih s obzirom na sate rada te na taj način obuhvaćaju i sezonsko zapošljavanje. Ograničenje izvora vezano je uz mjerenje zaposlenosti u obrtima i slobodnim zanimanjima koji uobičajeno nisu obveznici poreza na dobit. Izvor omogućava mjerenje zaposlenosti u svim djelatnostima (turističkim i neturističkim) po JLS, ali je zaposlenost vezana uz JLS sjedišta tvrtke, ne nužno i JLS u kojem se obavlja gospodarska aktivnosti.</p> <p>3. Podatak omogućava praćenje zaposlenosti po mjesecima i NKD 2007 djelatnostima te omogućava i sezonsko praćenje utjecaja turizma na zaposlenost. Izvor prevladava problem mjerenja zaposlenosti prema sjedištu tvrtke jer je izvor zaposlenosti vezan uz mjesto prebivališta zaposlenih (očekivano mjesto rada). Ključno ograničenje vezano je uz mogućnost da Državni zavod za statistiku osigura obradu podataka na razini JLS kao i činjenicu da podatak ne obuhvaća zaposlenost u obrtu i slobodnim zanimanjima.</p> <p>4. Podatak omogućava praćenje zaposlenosti po mjesecima i NKD 2007 djelatnostima, u pravnim subjektima te obrtu i slobodnim zanimanjima te omogućava i sezonsko praćenje utjecaja turizma na zaposlenost. Izvor prevladava i problem mjerenja zaposlenosti prema sjedištu tvrtke jer je izvor zaposlenosti vezan uz mjesto prebivališta zaposlenih (očekivano mjesto rada). Ključno ograničenje vezano je uz mogućnost da Državni zavod za statistiku osigura obradu podataka na razini JLS.</p>
--	--

PGS-2 - Poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu

Pokazatelj (kod pokazatelja)		Poslovni prihod gospodarskih subjekata (obveznika poreza na dobit) u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (PGS-2)
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	OECD: Izravni bruto domaći proizvod turizma, Produktivnost rada u turističkim djelatnostima (kombinacija – prilagodba)
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2. - Poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu i Turistički promet
	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 8 – Uključiv i održiv ekonomski rast, puna i produktivna zaposlenost te dostojanstveni rad za sve

		Cilj 10 – Smanjenje nejednakosti
	Povezanost sa Strategijom Nacionalnim planom	Strateški cilj: Konkurentan i inovativan turizam Posebni cilj: Unaprjeđenje strukture i kvalitete smještajnih kapaciteta
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se definira poslovni prihod gospodarskih subjekata ostvaren tijekom godine u području I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane sukladno Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti 2007.
	Opis	Poslovni prihod izravno je povezan s sa sposobnosti gospodarskih subjekata da isporuče turistički proizvod odnosno uslugu, pri čemu promjena u vremenu odnosno povećanje ili smanjenje poslovnog prihoda može ukazivati na poboljšanje odnosno pogoršanje poslovnog položaja gospodarskih subjekata uslijed internih ili eksternih razloga, ali i neizravno upućivati na položaj gospodarskih subjekata u svim turističkim djelatnostima na razini destinacije.
	Podpokazatelji (opcionalno)	<ul style="list-style-type: none"> - Dodana vrijednost gospodarskih subjekata ostvaren tijekom godine - Bruto dobit/gubitak gospodarskih djelatnosti ostvaren tijekom godine
Podatci	Naziv podataka	Poslovni prihod ostvaren tijekom godine
	Mjerna jedinica	Euro
	Izvor podataka/potencijalni izvor	FINA – podatak iz Registra godišnjih financijskih izvještaja
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	Podatak je dostupan na zahtjev od FINA, podrazumijeva posebnu obradu kako bi se dobili podaci na razini JLS
	Primarno istraživanje (smjernice)	-
	Periodičnost prikupljanja podataka	Podatak je kontinuirano dostupan podatak na godišnjoj razini
Metodologija izračuna pokazatelja		Podaci se preuzimaju iz službenih administrativnih izvora
Učestalost mjerenja		Svake dvije godine
Ograničenja pokazatelja i perspektive		Izvor osigurava podatke koji omogućavaju mjerenje poslovnog prihoda ostvarenog tijekom godine, bez mogućnosti razlikovanja dinamike ostvarivanje prihoda u razdoblju sezone i izvan sezone. Ključno ograničenje izvora vezano je uz izostanak mogućnosti mjerenja monetarnog aspekta poslovne aktivnosti u obrtima i slobodnim zanimanjima koji uobičajeno nisu obveznici poreza na dobit. Važno ograničenje vezano je i uz činjenicu da izvor omogućava mjerenje poslovnog prihoda gospodarskih subjekata obveznika poreza na dobit u svim djelatnostima (turističkim i neturističkim) po JLS, ali se prihod alokira JLS-u sjedišta tvrtke, a ne nužno i JLS-u kojem se obavlja gospodarska aktivnosti.

2.5.4. Prostorno-upravljački

TI-1 - Turistička infrastruktura

Pokazatelj (kod pokazatelja)		Identifikacija i klasifikacija turističkih atrakcija (TI-1)
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	GSTC - Trenutačni popis i klasifikacija turističkih dobara i atrakcija uključujući prirodna i kulturna mjesta
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2. - Turistička infrastruktura
	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 8: Dostojan rad i ekonomski rast - Promicanje održivog turizma koji pridonosi zapošljavanju i rastu. Cilj 11: Održivi gradovi i zajednice - Očuvanje kulturne i prirodne baštine urbanog okruženja. Cilj 12: Održiva potrošnja i proizvodnja - Odgovorno upravljanje prirodnim resursima. Cilj 15: Život na zemlji - Zaštita, obnova i promicanje održive uporabe ekosustava, očuvanje biološke raznolikosti.
	Povezanost sa Strategijom Nacionalnim planom	Strateški cilj: Cjelogodišnji i regionalno uravnoteženiji turizam Posebni cilj: Repozicioniranje Hrvatske kao cjelogodišnje autentične destinacije održivog turizma
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se vrši identifikacija i kategorizacije turističkih resursa na području destinacije, uključujući prirodne (parkovi, rezervati, pejzaži) i kulturno povijesne/antropogene atrakcije (povijesni lokaliteti, muzeji, spomenici, nematerijalna baština).
	Opis	Identifikacija i kategorizacija turističkih resursa ključna je za razvoj održivog turizma jer omogućava efikasno upravljanje i očuvanje prirodnih i kulturnih resursa. Pruža temelj za kreiranje ciljanih marketinških strategija koje ističu jedinstvene atribute destinacije, privlačeći time odgovarajuće turiste. Osim toga, pomaže lokalnim zajednicama da razumiju i vrednuju svoju baštinu, potičući lokalno sudjelovanje i osvještavanje važnosti očuvanja tih resursa za buduće generacije.
	Podpokazatelji (opcionalno)	<ul style="list-style-type: none"> - Popisi kulturnih dobara, uključujući procjenu i naznaku ranjivosti. - Identifikacija i popisivanje nematerijalne kulturne baštine. - Popis lokaliteta i dobara prirodne baštine s naznakom vrste, stanja očuvanja i ranjivosti.
Podatci	Naziv podataka	<ol style="list-style-type: none"> 1. Popis i vrsta zaštićenih kulturnih dobara 2. Popis i vrsta kulturnih dobara nacionalnog značaja 3. Popis i vrsta preventivno zaštićenih dobara 4. Popis i kategorija zaštićenih prirodnih područja u RH
	Mjerna jedinica	1.- 4. broj/vrsta (kategorija)
	Izvor podataka/potencijalni izvor	1.-3. Registar kulturnih dobara RH (MKM) 4. Biportal (MINGOR)

	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	1- Podatak je dostupan
	Primarno istraživanje (link na prijedlog)	-
	Periodičnost prikupljanja podataka	1.-4- Kontinuirano dostupan podatak
Metodologija izračuna pokazatelja		
Učestalost mjerenja		Jednom godišnje
Ograničenja pokazatelja i perspektive		Ograničeni opseg podataka: Izvori podataka kao što su Registar kulturnih dobara RH i Bioportal fokusirani su primarno na zaštićena kulturna i prirodna područja u Hrvatskoj. Ovo može rezultirati nedostatkom informacija o manje poznatim ili nezaštićenim turističkim atrakcijama koje bi mogle biti značajne za turiste. Aktualnost i ažurnost podataka: Ako registri i baze podataka nisu redovito ažurirani, postoji rizik da podaci ne odražavaju trenutno stanje turističkih atrakcija. Promjene u statusu zaštite, oštećenja zbog prirodnih ili ljudskih faktora, ili novootkrivene atrakcije mogu biti isključene iz analize.

UOD-1 - Održivo upravljanje destinacijom

Pokazatelj (kod pokazatelja)		Status implementacije aktivnosti iz plana upravljanja destinacijom (UOD -1)
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	GSTC – Višegodišnji plan ili strategija odredišta koja je ažurna i javno dostupna
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2. Održivo upravljanje destinacijom
	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 11: Održivi gradovi i zajednice - Ovaj cilj se fokusira na stvaranje održivih i otpornih urbanih područja. Višegodišnji planovi ili strategije za odredišta, koji su ažurni i javno dostupni, igraju ključnu ulogu u planiranju i upravljanju urbanim razvojem, uključujući turističke destinacije. Cilj 8: Dostojan rad i ekonomski rast - Strategije koje promiču održivi razvoj turističkih destinacija mogu doprinijeti održivom ekonomskom rastu i stvaranju kvalitetnih radnih mjesta. Cilj 12: Održiva potrošnja i proizvodnja - Višegodišnje strategije koje uključuju načela održive potrošnje i proizvodnje mogu pomoći u smanjenju ekološkog otiska turizma i promicanju održivih praksi u lokalnim zajednicama. Cilj 17: Partnerstva za ciljeve - Uspostavljanje partnerstava između različitih dionika, uključujući vladine i nevladine organizacije, privatni sektor i lokalne zajednice, ključno je za razvoj i provedbu uspješnih strategija održivog razvoja.
	Povezanost sa Strategijom Nacionalnim planom	Strateški cilj: Otporan turizam Posebni cilj: Uspostavljanje učinkovitog okvira za upravljanje razvojem održivog razvoja

Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj je definiran kao praćenja statusa implementacije Plana upravljanja, pri čemu je polazište terminski plan aktivnosti i njihove implementacije
	Opis i svrha	Postojanje Plana upravljanja preduvjet je destinacijskog razvoja za sva odredišta u Hrvatskoj, stoga je uspješna implementacija aktivnosti iz Plana polazište za održivo upravljanje destinacijom, te praćenja stanja upravljačkih aktivnosti.
	Podpokazatelji (opcionalno)	<ul style="list-style-type: none"> - Objavljeni dokument strategije i/ili akcijskog plana destinacije. - Strategija/plan su jasno vidljivi i dostupni online. - Dokazi o konzultacijama (sastancima/radionicama) s dionicima prilikom razvoja strategije/plana.
Podatci	Naziv podataka	<ol style="list-style-type: none"> 1. Strategija/ plan izrađen i javno dostupan – DA/NE 2. Dokaz o održanim konzultacijama/sastancima/radionicama s dionicima – DA/NE
	Mjerna jedinica	<ol style="list-style-type: none"> 1. Višegodišnji plan i/ili strategija 2. Zapis o održanim konzultacijama/sastancima/radionicama
	Izvor podataka/potencijalni izvor	<ol style="list-style-type: none"> 1. Turistička zajednica / JLS 2. Turistička zajednica /JLS
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	<ol style="list-style-type: none"> 1. Podatak dostupan 2. Podatak dostupan
	Primarno istraživanje (smjernice)	-
	Periodičnost prikupljanja podataka	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jednom godišnje 2. Jednom godišnje
Metodologija izračuna pokazatelja		
Učestalost mjerenja		Jednom godišnje
Ograničenja pokazatelja i perspektive		Nužna je provedba primarnog istraživanja – produžuje proces Pokazatelj daje isključivo uvid u postojanje strateškog dokumenta, međutim ne i u njegovu primjenu te efikasnost provedbe mjera.

OUP-1 - Održivo upravljanje prostorom

Pokazatelj (kod pokazatelja)		Broj ostvarenih noćenja u komercijalnom smještaju po hektaru izrađenog građevinskog područja JLS (OUP-1)
Povezanost pokazatelja	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	UNWTO – MST (prilagodba) - Broj posjetitelja po hektaru građevinskog područja

sa sustavima	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2. - Održivo upravljanje prostorom
	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 11 – Održivi gradovi i zajednice Cilj 15 – Očuvanje života na zemlji
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Cjelogodišnji i regionalno uravnoteženiji turizam Posebni cilj: Razvoj vremenski i prostorno ravnomjernije raspoređenog turističkog prometa
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se definira ukupan broj ostvarenih noćenja u komercijalnom smještaju unutar godine dana/tromjesečja po izgrađenom hektaru zona stambene i ugostiteljsko-turističke namjene.
	Opis	S obzirom da se komercijalna turistička aktivnost može gotovo isključivo odvijati u zonama stanovanja, te u zonama predviđenima za odvijanje ugostiteljsko-turističke namjene, sve druge građevinske zone nisu uključene u analizu. Nadalje, pritisak koji proizlazi iz korištenja prostora može se isključivo evidentirati kao pritisak na već izgrađena područja, te stoga u izračun ne ulaze planirana(neizgrađena) područja. U konačnici pritisak bi bilo poželjno evidentirati na godišnjoj razini, ali i na razini tromjesečja, da bi se utvrdilo pritisak u najopterećenijem dijelu godine.
	Podpokazatelji (opcionalno)	<ul style="list-style-type: none"> - Broj ostvarenih noćenja u privatnom komercijalnom smještaju po hektaru izrađenog stambenog građevinskog područja JLS - Broj ostvarenih noćenja u kolektivnim komercijalnom smještaju po hektaru izrađenog stambenog/ugostiteljsko-turističkog građevinskog područja JLS
Podatci	Naziv podataka	<ol style="list-style-type: none"> 1. Noćenja u komercijalnom smještaju 2. Površina izgrađenog dijela zona stambene namjene JLS 3. Površina izgrađenog dijela zona ugostiteljsko-turističke namjene JLS
	Mjerna jedinica	<ol style="list-style-type: none"> 1. Noćenje 2. Hektar
	Izvor podataka/potencijalni izvor	<ol style="list-style-type: none"> 1. eVisitor 2.i 3. Jedinice lokalne samouprave i uprave + PPUG/O (prostorni planovi uređenja gradova/ općina)
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	<ol style="list-style-type: none"> 1. Podatak je dostupan 2.i 3.Podatak je dostupan
	Primarno istraživanje (smjernice)	-

	Periodičnost prikupljanja podataka	Podatak je kontinuirano dostupan
Metodologija izračuna pokazatelja	T_N – broj turističkih noćenja unutar destinacije P_S – površina izgrađenog građevinskog zemljišta u zonama stanovanja (ha) P_T – površina izgrađenog građevinskog zemljišta u zonama predviđenim za odvijanje ugostiteljsko-turističke aktivnosti $\text{broj turističkih noćenja u komercijalnom smještaju po građevinskoj površini} = \frac{T_N}{P_S + P_T}$	
Učestalost mjerenja	Svake dvije godine	
Ograničenja pokazatelja i perspektive	Pokazateljem nije obuhvaćen pritisak koji na prostor kreiraju turisti u nekomercijalnom smještaju, te ostali jednodnevni posjetitelji. Stoga, pokazatelj ima nešto manju relevantnost za destinacije izletničkog turizma, jer je sagledava taj utjecaj na prostor. Nadalje, u većim urbanim cjelinama (posebice površinski većima) zbog velike površine stambene namjene, pokazatelj će imati manje vrijednosti, te bi bilo poželjno da se pritisak razmatra isključivo u zonama intenzivnijeg turističkog posjećivanja. Također, pokazatelj sagledava utjecaj samo noćenja (boravka), te izostaju drugi utjecaji na prostor koji proizlaze iz posjećivanja.	

2.6. Metodološke smjernice za primarna istraživanja za potrebe obveznih pokazatelja

U ovom se poglavlju daju smjernice za izračun pokazatelja za koje nisu dostupni sekundarni izvori podataka već je potrebno provesti primarno istraživanje kako bi se prikupili specifični podaci potrebni za izračun pokazatelja. Kako bi podaci koji se prikupljaju istraživanjima bili relevantna, reprezentativna i pouzdana osnova za izračun pokazatelja održivosti turizma, te kako bi ti pokazatelji bili usporedivi tijekom vremena, ali i među destinacijama, sve korake istraživanja kao standardiziranog postupka prikupljanja i tumačenja podataka valja dobro pripremiti i provesti na isti način. S obzirom na to da je provođenje istraživanja zahtjevno, kako financijski tako i zbog toga što zahtijeva specifična znanja, predlaže se razmotriti nekoliko načina pristupu provođenja istraživanja, primjerice:

- provođenje istraživanja na području jedne jedinice lokalne samouprave (grada/općine) – takav je pristup opravdan za veće gradove/destinacije,
- provođenje istraživanja za područje nekoliko jedinica lokalne samouprave, primjerice, otok ili rivijera,
- provođenje nacionalnog istraživanja s povećanim uzorcima na razini određenih destinacija/klastera.

Sličan pristup prepoznat je i u međunarodnim primjerima gdje se istraživanja provode na većim geografskim prostorima/regijama (Asmelash i Kumar, 2019).

Smjernice se daju za tri primarna istraživanja: 1. istraživanje percepcije i stavova lokalnog stanovništva, 2. istraživanje zadovoljstva turista i jednodnevnih posjetitelja te 3. istraživanje gospodarskih subjekata u turizmu. Navedena istraživanja su podloga za kreiranje primarnih istraživanja za sveukupno devet pokazatelja za koja je u ovoj studiji detektirana nužnost provođenja primarnih istraživanja (tablica 2.6.1.),

Tablica 2.6.1. Pregled primarnih istraživanja za određene pokazatelja

Istraživanje	Pokazatelji
1. Istraživanje percepcije i stavova lokalnog stanovništva	Utjecaj turizma na kvalitetu života lokalnog stanovništva (ZI-1) Zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom (ZI-2)
2. Istraživanje zadovoljstva turista i jednodnevnih posjetitelja	Zadovoljstvo cjelokupnim boravkom u destinaciji (ZI-1) Neto spremnost na preporuku destinacije (ZI-2)
3. Istraživanje gospodarskih subjekata u turizmu	Udio pristupačnih komercijalnih ležajeva (PD-1) Omjer potrošnje vode po turističkom noćenju u komercijalnom smještaju s potrošnjom vode općeg stanovništva destinacije (po osobi; po noćenju) (UVR-1) Udio komunalnog otpada iz turističkih djelatnosti u odnosu na ukupni komunalni otpad destinacije (GO-1) Omjer količine komunalnog otpada nastale po noćenju turista u komercijalnom smještaju i količine otpada koje generira stanovništvo u destinaciji (kg (tone) po stanovniku, po godini ili po mjesecima) (GO-2) Omjer potrošnje električne energije po turističkom noćenju u komercijalnom smještaju s potrošnjom električne energije općeg stanovništva destinacije (po osobi; po noćenju) (UEN-1)

Za svako istraživanje opisuju se sljedeći koraci u provođenju:

1. Definiranje sadržaja istraživanja i izrada instrumenta istraživanja (upitnika)

2. Određivanje populacije od interesa
3. Odabir metode prikupljanja podataka
4. Određivanje nacrti i veličine uzorka
5. Prikupljanje podataka i kontinuirana kontrola procesa prikupljanja podataka
6. Obrada i analiza podataka
7. Izvještavanje

2.6.1. Metodološke smjernice za istraživanje percepcije i stavova lokalnog stanovništva (Anketa lokalnog stanovništva)

Definiranje sadržaja istraživanja

Sadržaj istraživanja je pretpostavka za izradu instrumenta istraživanja odnosno upitnika. Pri određivanju sadržaja istraživanja važno je voditi se postavljenim ciljem istraživanja, a obvezni cilj ovog istraživanja je prikupiti podatke za izračun obveznih pokazatelja zadovoljstva lokalnog stanovništva turizmom. S obzirom na to da se 'zadovoljstvo turizmom' stanovnika destinacije može definirati na različite načine, pri određivanju sadržaja istraživanja korišteno je nekoliko definicija 'zadovoljstva turizmom', sukladno prijedlogu ETIS priručnika. Sadržaj istraživanja uz obvezne pokazatelje percepcije i stavova lokalnog stanovništva o turizmu trebao bi obuhvatiti i niz specifičnih pokazatelja, čiji odabir može ovisiti o prioritetima odnosno potrebama određene turističke destinacije. Uz specifične pokazatelje, dionici u destinaciji mogu dodatno proširiti sadržaj istraživanja i drugim relevantnim pokazateljima, kojima se mogu obuhvatiti određene specifičnosti destinacije i/ili neka specifična pitanja razvoja i/ili upravljanja destinacijom.

Određivanje populacije od interesa

Ciljnu populaciju ili populaciju od interesa u istraživanju potrebno je definirati pojmovno, vremenski i prostorno. Kako je anketa istraživanja usmjerena na lokalno stanovništvo destinacije, ciljna populacija trebala bi obuhvatiti stalne stanovnike grada/općine u dobi od 18 do 75 godina u godini provođenja istraživanja. Dionici u destinaciji mogu prilagoditi ciljnu populaciju svojim ciljevima i potrebama.

Odabir metode prikupljanja podataka

Prigodne metode prikupljanja podataka o percepciji i stavovima lokalnog stanovništva su osobni intervju, kojega je moguće provesti i korištenjem prijenosnih računala/tableta (eng. Computer Assisted Personal Interview, CAPI), i telefonski intervju (eng. Computer Assisted Telephone Interview, CATI). U ovom istraživanju predlažemo osobni intervju kao metodu prikupljanja podataka. Ukoliko nije moguće podatke prikupiti osobnim intervjuom, predlažemo telefonski intervju.

Određivanje nacrta i veličine uzorka

Kod određivanja nacrta uzorka važno je znati da jedino slučajni uzorak omogućava generalizaciju rezultata istraživanja, a može osigurati i približnu reprezentativnost rezultata. Za odabir slučajnog uzorka potrebno je imati određene podatke o ciljnoj populaciji, na primjer, popis svih stanovnika (iz Popisa stanovništva Državnog zavoda za statistiku) ili telefonski imenik (u slučaju telefonskog intervjua kao metode prikupljanja podataka).

Slučajni odabir uzorka može se prihvatljivo dobro aproksimirati određenim pristupom u odabiru ispitanika. Odabir ispitanika odvija se u dva koraka: odabir kućanstva, a zatim odabir ispitanika u kućanstvu. Za odabir kućanstva mogu se, primjerice, slučajno odabrati kvartovi u naselju (poželjno je kvartove poistovjetiti s tzv. popisnim krugovima o čemu postoji informacija u gradskoj/općinskoj upravi), a unutar popisnih krugova/kvartova se određenim smjerom kretanja od odabrane točke (npr. smjer kretanja od početne točke u smjeru većih kućnih brojeva, na prvom križanju skreće se desno ukoliko se kreće desnom stranom ulice, odnosno lijevo ukoliko se kreće lijevom stranom ulice) te korištenjem određenog koraka anketiranja (npr. svako deseto ili petnaesto kućanstvo) odabire kućanstvo. Broj popisnih krugova/kvartova te korak izbora kućanstva određuju se temeljem veličine uzorka i ciljne populacije. Broj odabranih kućanstava u određenom kvartu trebao bi biti proporcionalan

broj stanovnika u kvartu (tj., treba vrijediti odnos: više stanovnika - više odabranih kućanstava odnosno ispitanika).

U kućanstvu se ispitanik bira prema tzv. rođendanskom ključu – metodi koja osigurava slučajan odabir ispitanika. Ukoliko, dakle, u kućanstvu živi više osoba, anketira se, primjerice, osoba koja će prva sljedeća imati rođendan ili ona koja je zadnja imala rođendan – valja unaprijed definirati pristup.

Za određivanje nacrtu uzorka valja prikupiti raspoložive podatke (npr. popisni krugovi u naseljima i broj stanovnika u njima) te na temelju tih podataka i veličine uzorka odrediti korake i način izbora kućanstva. Potrebno je pripremiti i detaljne Upute za anketiranje koje će sadržavati i plan anketiranja ili tzv. alokaciju uzorka.

Kod određivanja uzorka važno je znati da veći uzorak omogućava veću točnost procjena. Što je veća varijabilnost istraživanog obilježja potreban je veći uzorak. Veličina uzorka ovisi i o resursima, financijskim i ljudskim, raspoloživim za istraživanje. Uzimajući u obzir prethodne rezultate sličnih istraživanja, željenu točnost procjena i raspoložive resurse predlažemo istraživanje provesti na uzorku od 200 do 300 stanovnika. Naravno, ukoliko je moguće ostvariti veći uzorak, to će i rezultati biti precizniji.

Prikupljanje podataka i kontinuirana kontrola procesa prikupljanja podataka

Prije samog procesa prikupljanja podataka potrebno je:

- Angažirati anketare – osobe koje će prikupljati podatke od stanovnika osobnim intervjuom
- Pripremiti pisana pravila anketiranja/Upute za anketare
- Održati instruktazu za anketare tijekom koje ih treba upoznati s istraživanjem i procesom prikupljanja podataka te njihovim zadacima i obvezama
- Definirati evidenciju praćenja anketiranja
- Odrediti vrijeme anketiranja (preporučuje se anketiranje provoditi radnim danom od 16 do 21 sat te subotom, nedjeljom i praznikom tijekom cijelog dana)

Tijekom prikupljanja podataka potrebno je provoditi kontrole anketiranja (primjerice, telefonski pozivi kućanstvima koja su bila obuhvaćena anketiranjem, pregled prikupljenih ispunjenih upitnika kako bi se na vrijeme upozorilo anketare na eventualna odstupanja od prihvaćene metodologije i sl.).

Obrada i analiza podataka

Nakon prikupljenih ispunjenih upitnika potrebno je podatke s upitnika unijeti na elektronski medij kako bi se mogli analizirati. Naravno, u slučaju CAPI i CATI metode prikupljanja podataka, ovaj se korak preskače jer su podaci već na elektronskom mediju.

Preporuka je podatke s upitnika unijeti u Excel tablicu na način da su redovi ispitanici, a stupci pitanja na upitniku. Obrada podataka uključuje kontrolu dozvoljenih vrijednosti za svako pitanje te logičku kontrolu podataka na upitniku (kod povezanih pitanja). Analiza obuhvaća izračun apsolutnih i relativnih frekvencija (učestalosti pojavljivanja pojedinih odgovora) za kvalitativna obilježja, te izračun srednjih vrijednosti i mjera raspršenosti za kvantitativna obilježja.

Izvještavanje

Temeljem prikupljenih i analiziranih podataka moguće je izračunati temeljne i specifične pokazatelje percepcije i stavova lokalnog stanovništva prema turizmu. Sva pitanja trebala bi se prikazati u tablicama ili grafičkim prikazima s kratkim komentarima.

2.6.2. Metodološke smjernice za istraživanje zadovoljstva turista i jednodnevnih posjetitelja (Anketa turista i jednodnevnih posjetitelja)

Definiranje sadržaja istraživanja

Sadržaj istraživanja obuhvaća obvezne pokazatelje zadovoljstva turista i jednodnevnih posjetitelja destinacijom, te specifične pokazatelje relevantne za određenu destinaciju, a sadržaj se može dodatno proširiti specifičnostima destinacijske ponude i/ili nekim specifičnim pitanjima važnim za razvoj i/ili upravljanje destinacijom.

Određivanje populacije od interesa

Ciljna populacija obuhvaća turiste (posjetitelje s ostvarenim noćenjem) u komercijalnim smještajnim kapacitetima te jednodnevne posjetitelje u dobi od 18 i više godina u vrhu turističke sezone. Dionici u destinaciji mogu prilagoditi ciljnu populaciju svojim ciljevima i potrebama.

Odabir metode prikupljanja podataka

U ovom se istraživanju predlaže osobni intervju kao metodu prikupljanja podataka, kojega je moguće provesti i korištenjem prijenosnih računala/tableta (eng. Computer Assisted Personal Interview, CAPI). Ukoliko postoji mogućnost, preporuča se CAPI metoda prikupljanja podataka.

Određivanje nacrtu i veličine uzorka

Za određivanje nacrtu uzorka za istraživanje percepcije i stavova turista valja prikupiti raspoložive podatke o ostvarenim noćenjima u komercijalnim smještajnim kapacitetima prethodne godine. U ovom istraživanju dobru aproksimaciju slučajnom uzorku predstavlja stratificirani kvotni uzorak. Stratumi mogu biti: vrsta smještaja, mjeseci i zemlje porijekla gostiju. Veličina uzorka prema stratumima može biti proporcionalna ostvarenom prometu u stratumu prethodne godine. Potrebno je pripremiti i detaljne Upute za anketiranje koje će sadržavati i plan anketiranja ili tzv. alokaciju uzorka na izabrane smještajne objekte gdje će se provoditi anketiranje.

Podaci za istraživanje percepcije i stavova jednodnevnih posjetitelja prikupljaju se na lokalitetima glavnih turističkih atrakcija u destinaciji, uzimajući u obzir zastupljenost različitih vrsta dana (radni dan/vikend), kao i razdoblju u danu (prije podne/poslije podne/večer). Za svaku lokaciju je potrebno odrediti vremensko razdoblje i točan broj (kvotu) ispitanika koje treba anketirati. Po izlasku na pojedinu lokaciju dozvoliti anketiranje ograničenog broja ispitanika (npr. najviše 5 ili 10 ispitanika).

Veličina uzorka ovisi i varijabilnosti obilježja turističke potražnje, željenoj točnosti procjena i resursima, financijskim i ljudskim, raspoloživim za istraživanje. Uzimajući u obzir prethodne rezultate sličnih istraživanja, željenu točnost procjena i raspoložive resurse predlažemo istraživanje provesti na uzorku od 300 do 400 turista te na otprilike toliko jednodnevnih posjetitelja. Naravno, ukoliko je moguće ostvariti veći uzorak, to će i rezultati biti precizniji.

Prikupljanje podataka i kontinuirana kontrola procesa prikupljanja podataka

Prije samog procesa prikupljanja podataka potrebno je:

- Angažirati anketare – osobe koje će prikupljati podatke od turista osobnim intervjuom
- Pripremiti pisana pravila anketiranja/Upute za anketare
- Održati instruktažu za anketare tijekom koje ih treba upoznati s istraživanjem i procesom prikupljanja podataka te njihovim zadacima i obvezama

- Definirati evidenciju praćenja anketiranja
- Odrediti vrijeme i lokacije anketiranja

Tijekom prikupljanja podataka potrebno je provoditi kontrole anketiranja (primjerice, pregled prikupljenih ispunjenih upitnika kako bi se na vrijeme upozorilo anketare na eventualna odstupanja od prihvaćene metodologije i sl.).

Obrada i analiza podataka

Nakon prikupljenih ispunjenih upitnika potrebno je podatke s upitnika unijeti na elektronski medij kako bi se mogli analizirati. Naravno, u slučaju CAPI metode prikupljanja podataka, ovaj se korak preskače jer su podaci već na elektronskom mediju.

Preporuka je podatke s upitnika unijeti u Excel tablicu na način da su redovi ispitanici, a stupci pitanja na upitniku. Obrada podataka uključuje kontrolu dozvoljenih vrijednosti za svako pitanje te logičku kontrolu podataka na upitniku (kod povezanih pitanja). Analiza obuhvaća izračun apsolutnih i relativnih frekvencija (učestalosti pojavljivanja pojedinih odgovora) za kvalitativna obilježja, te izračun srednjih vrijednosti i mjera raspršenosti za kvantitativna obilježja.

Izvještavanje

Temeljem prikupljenih i analiziranih podataka moguće je izračunati obvezne i specifične pokazatelje percepcije i zadovoljstva turista i jednodnevnih posjetitelja destinacijom. Sva pitanja trebala bi se prikazati u tablicama ili grafičkim prikazima s kratkim komentarima.

2.6.3. Metodološke smjernice za istraživanje gospodarskih subjekata u turizmu

Definiranje sadržaja istraživanja

Sadržaj istraživanja minimalno obuhvaća informacije o broju pristupačnih komercijalnih ležajeva, potrošnji vode i električne energije te proizvodnji komunalnog otpada i otpadnih voda, uz obvezne podatke o kapacitetu i poslovanju - broj noćenja prema mjesecima i zemlji porijekla gostiju (domaći/strani), koji su potrebni zbog izračuna normi okolišnih pokazatelja po noćenju. Međutim, poželjno je da sadržaj istraživanja obuhvati i dodatna obilježja poslovanja/pitanja prema preporukama ETIS-a. Važno je napomenuti da se istraživanjem prikupljaju podaci za utvrđivanje normi potrošnje resursa (energije i vode) i proizvodnje otpada i otpadnih voda u različitim vrstama smještajnih objekata, temeljem kojeg se izračunava omjer navedenih veličina između turista i domicilnog stanovništva.

Određivanje populacije od interesa

Populaciju od interesa čine svi gospodarski subjekti koji pružaju usluge u turizmu (minimalno oni koji pružaju usluge smještaja). Popis gospodarskih subjekata trebao bi biti dostupan u uredima za gospodarstvo lokalne samouprave. Važno je napomenuti da ciljna populacija pod 'gospodarskim subjektima koji pružaju uslugu smještaja' obuhvaća i smještaj u domaćinstvu. Popis objekata obiteljskog smještaja dostupan je u eVisitoru.

Odabir metode prikupljanja podataka

S obzirom na složenost podataka koji se prikupljaju u istraživanju, preporuča se prikupljanje podataka putem osobnog intervjua s predstavnikom gospodarskog subjekta, uz prethodnu najavu istraživanja i slanje pisanog obrasca (upitnika) elektronskom poštom kao pripremu za intervju. Važno je naglasiti da

se anketom prikupljaju podatci za pojedinačne smještajne objekte, a ne poduzeća, stoga, ukoliko turističko poduzeće obuhvaća više smještajnih objekata, nužno je ispunjavanje ankete za svaki objekt. S obzirom na to da se prikupljeni podatci trebaju odnositi na mjesec najviše popunjenosti smještajnih kapaciteta, predlaže se da se podatci prikupljaju u razdoblju od siječnja do travnja za prethodnu godinu. S ciljem podizanja stope povrata i kvalitete prikupljenih podataka, neophodno je najaviti istraživanje gospodarskim objektima izabranim u uzorak te pripremiti detaljne upute za ispunjavanje upitnika.

Određivanje nacrtu i veličine uzorka

Pri provedbi istraživanja važno je voditi računa da izabrani uzorak gospodarskih subjekata (smještajnih objekata) bude reprezentativan za cijelu populaciju, vodeći računa o vrsti i broju smještajnih objekata u destinaciji. Veličinu uzorka s obzirom na vrstu smještajnog objekta (hoteli i slični objekti, kampovi, hosteli, obiteljski smještaj) treba odrediti na temelju resursa koji su na raspolaganju, maksimizirajući pri tome broj objekata u uzorku, prema vrsti. Ukoliko se za prikupljanje podataka odabere isključivo elektronski način (online ili e-mail), preporuka je da se u prvom koraku obuhvate svi gospodarski subjekti koji pružaju usluge smještaja (hoteli, kampovi i slični objekti) te minimalno 50 objekata obiteljskog smještaja.

Prikupljanje podataka i kontinuirana kontrola procesa prikupljanja podataka

Prije samog procesa prikupljanja podataka potrebno je pripremiti upitnik, upute za ispunjavanje upitnika, odrediti uzorak te obavijestiti sve izabrane objekte o istraživanju. Treba odabrati i obučiti osobe za prikupljanje podataka te definirati evidenciju praćenja anketiranja i odrediti vrijeme anketiranja.

Obrada i analiza podataka

Preporuka je podatke analizirati u Excel tablici u kojoj su redovi ispitanici-smještajni objekti, a stupci pitanja na upitniku. Prije izračuna srednjih vrijednosti i određivanja normi, poželjno je provesti kontrolu prikupljenih podataka (kontrolu dozvoljenih vrijednosti i logičku kontrolu podataka).

Izvještavanje

Temeljem prikupljenih i analiziranih podataka moguće je izračunati obvezne i, eventualno, specifične pokazatelje. Svi rezultati bi se trebali prikazati u tablicama i/ili grafičkim prikazima s kratkim komentarima.

2.7. Prijedlog specifičnih pokazatelja

Specifični pokazatelji turizma za destinacije igraju ključnu ulogu u pružanju dubljeg razumijevanja ekonomske, sociokulturne i ekološke održivosti tih destinacija. Njihov pažljiv odabir ima višestruki značaj i direktno utječe na prilagodbe strategija razvoja. Implementacija ovih pokazatelja temelji se na odredbama Zakona o turizmu, gdje će odabir specifičnih pokazatelja biti definiran kroz planove upravljanja svake pojedine destinacije.

Specifični pokazatelji neophodni su i poduzetnicima u turističkom sektoru, uključujući hotele, restorane te druge pružatelje turističkih usluga. Oni koriste ove pokazatelje kako bi planirali svoje poslovne strategije, razumjeli sezonske promjene, preferencije gostiju te druge faktore koji utječu na njihovo

poslovanje. Također, specifični pokazatelji imaju značajnu ulogu u promicanju odgovornog turizma, potičući lokalne zajednice, čuvajući kulturnu baštinu te promičući održivo korištenje prirodnih resursa.

Pri odabiru specifičnih pokazatelja za destinaciju, važno je uzeti u obzir kontekst te destinacije, potrebe lokalnih zajednica, specifičnosti turističke ponude i ciljeve održivog razvoja. Suradnja između vlasti, lokalnih stanovnika, poduzetnika i stručnjaka u turizmu postaje ključna kako bi se odabrali relevantni pokazatelji koji precizno odražavaju stvarne izazove i prilike destinacije. Ovaj holistički pristup omogućava usklađivanje specifičnih pokazatelja s karakteristikama destinacije, što je presudno za razvoj održivog turizma i dugoročni prosperitet destinacija.

U nastavku slijedi prijedlog specifičnih pokazatelja po obveznim dimenzijama održivosti, slijedom međunarodnih praksi i okvira Zakona o turizmu, članak 14. Po područjima održivosti predloženo je:

- 13 specifičnih pokazatelja iz područja društvene održivosti
- 16 specifičnih pokazatelja iz područja okolišne održivosti
- 10 specifičnih pokazatelja iz područja ekonomske održivosti
- 12 specifičnih pokazatelja iz područja organizacijsko- prostorne dimenzije održivosti

Prijedlog društvenih specifičnih pokazatelja

Teme iz Zakona o turizmu	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	Pokazatelj
Zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom	UNWTO - MST/ETIS	Udio stanovnika koji imaju pozitivno odnosno negativno mišljenje o utjecaju turizma na identitet mjesta
	Znan.	Udio stanovnika pod umjerenim ili visokim stresom od turizma
	Znan.	Promjena broja stanovnika u zadnjih pet godina u odnosu na promjenu broja turističkih noćenja
Zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja destinacijom	ETIS	Postotak ponovljenih/stalnih turista u komercijalnim smještajnim objektima
	znan.	Percepcija zdravstvene sigurnosti u destinaciji
Pristupačnost destinacije	GSTC	Javno dostupne informacije o atrakcijama u turističkim i informativnim centrima
	ETIS	Postotak pristupačnih linija javnog prijevoza u destinaciji za osobe s invaliditetom
	ETIS	Udio atrakcija (lokaliteta) pristupačnih osobama s invaliditetom
Sigurnost destinacije	ETIS	Ukupan broj kaznenih djela i prekršaja prijavljenih policiji po mjesecima
	GSTC	Sigurnosne mjere kao što su stanice prve pomoći na plažama/lokalitetima turističkih atrakcija
	EC - European Road Safety Observatory	Broj prometnih nesreća sa smrtnim ishodom na 1000 noćenja (turista i lokalne zajednice)

	ISO TC 228/WG	Broj podnesenih prijava zbog buke uzrokovane turističkim aktivnostima
--	------------------	---

Prijedlog okolišnih specifičnih pokazatelja

Teme iz Zakona o turizmu	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	Pokazatelj
Upravljanje vodnim resursima	ETIS	Postotak turističkih poduzeća koja poduzimaju akcije za smanjenje potrošnje vode
	GSTC	Sustav za pravovremenu reakciju na probleme s kvalitetom vode
	ETIS	Udio turističkih poduzeća koja koriste recikliranu vodu
Gospodarenje otpadnim vodama	UNWTO - MST	Udio otpadnih voda od noćenja turista u komercijalnoj smještajnoj djelatnosti
	GSTC	Propisi za postavljanje, održavanje i ispitivanje ispusta iz septičkih jama i sustava za pročišćavanje otpadnih voda i dokazi o njihovoj provedbi
Gospodarenje otpadom	ETIS	Udio turističkih poduzeća koja razdvajaju različite vrste otpada
	ETIS	Količina recikliranog otpada (postotak ili po stanovniku po godini)
	GSTC	Plan gospodarenja krutim otpadom koji se provodi i ima kvantitativne ciljeve za smanjivanje i osiguranje sigurnog održivog odlaganja otpada koji se ne koristi ponovno ili reciklira
	EU ECOLABEL-17	Sprječavanje stvaranja otpada: plan smanjenja količine otpada od posluživanja hrane
Zaštita bioraznolikosti	GSTC	Razvijen sustav za zaštitu prirodne i kulturne baštine i lokaliteta
	GSTC	Dostupne smjernice za ponašanje posjetitelja u destinaciji
Održivo upravljanje energijom	GSTC	Postotak turista i jednodnevnih posjetitelja koji koriste različita prometna sredstva za dolazak na odredište (javna/privatna i vrsta)
	ETIS	Udio turističkih poduzeća koja su implementirala neka od rješenja za ublažavanje i prilagodbu klimatskim promjenama
Ublažavanje i prilagodba klimatskih promjena	GSTC	Uspostavljene politike i/ili sustav za poticanje smanjena ovisnosti o fosilnim gorivima, poboljšanja energetske učinkovitosti i unapređenja korištenja tehnologija obnovljive energije
	ESA	Broj dana sa sniženom kvalitetom zraka u destinaciji
	ETIS	Udio lokalno proizvedene hranu, piće, dobara i usluga u turističkim poduzećima u destinaciji

Prijedlog ekonomskih specifičnih pokazatelja

Teme iz Zakona o turizmu	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	Pokazatelj
Turistički promet	ETIS	Stopa popunjenosti u komercijalnim smještajnim kapacitetima po mjesecu i prosjek za godinu
	UNWTO - MST	Prosječna dnevna potrošnja turista u eurima
	ETIS	Broj jednodnevnih posjetitelja u visokoj sezoni i niskoj sezoni
Poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu	UNWTO - MST	Produktivnost rada u Području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja
	UNWTO - MST	Bruto dodana vrijednost ostvarena u području i djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja
	ETIS	Udio malih i srednjih poduzeća u ukupnom broju poduzeća u području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane
	UNWTO - MST	Udio poduzeća u području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane koja su u pretežitom domaćem vlasništvu
	UNWTO - MST	Postotak muškaraca i žena zaposlenih u području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane
	ETIS	Zaposlenost u području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane prema dobi, stupnju obrazovanja te vrsti ugovora
	OECD	Postotak nedomicilnih radnika zaposlenih u području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane

Prijedlog prostorno-organizacijskih specifičnih pokazatelja

Teme iz Zakona o turizmu	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	Pokazatelj
Turistička infrastruktura	ETIS	Broj ugostiteljskih objekata koji poslužuju hranu aktivnih na 30.1. i 30.7 u odnosu na 100 stanovnika
	ETIS	Broj kuća i stanova za odmor na 100 objekata u kojima se stalno živi
Održivo upravljanje destinacijom	GSTC	Javno dostupan plan odgovora na krizne situacije i izvanredne situacije koji razmatra sektor turizma
	ETIS	Efikasnost ostvarenja ciljeva strateškog planiranja u turizmu
	UNWTO - MST	Provedba standardnih računovodstvenih alata za praćenje ekonomskih i ekoloških aspekata održivosti turizma
	ETIS	Specifična strategija za marketing izvansezonskih događanja i privlačenje posjetitelja tijekom cijele godine
	ETIS/EU ECOLABEL-1	Praćenje sudjelovanja turističkog gospodarstva u turističkom certificiranju ili sustavu upravljanja okolišem

Održivo upravljanje prostorom	GSTC	Smjernice, propisi i/ili politike koje se odnose na održivo korištenje prostora
	GSTC	Izrađene i implementirane smjernice upravljanja prostorom sa ciljem zaštite resursa
	GSTC	Razvijen i implementiran sustav praćenja i ublažavanja utjecaja turizma na atrakcije

2.8. Metodološki okvir Specifičnih pokazatelja

2.8.1. Društveni pokazatelji

zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom

Pokazatelj		Udio stanovnika koji imaju pozitivno odnosno negativno mišljenje o utjecaju turizma na identitet mjesta
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	ETIS: Pokazatelj C.5.1. Postotak stanovnika koji su zadovoljni utjecajem turizma na identitet odredišta UNWTO – MST: Percepcija učinaka turizma na kulturni identitet
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2. - Zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom
	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 11 - Održivi gradovi i zajednice
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Otporan turizam; Turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu Posebni cilj: 3. Smanjenje negativnog utjecaja turizma na sastavnice okoliša, prirodu i prostor; 9. Uspostavljanje učinkovitog okvira za upravljanje razvojem održivog turizma
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj predstavlja procjenu udjela (%) stalnih stanovnika koji imaju pozitivno odnosno negativno mišljenje o utjecaju turizma na identitet mjesta u ukupnom broju stalnih stanovnika
	Opis i svrha	Percepcija učinaka turizma i stavovi koje lokalna zajednica ima prema turističkom razvoju usko su povezani s percepcijom identiteta mjesta. Promjene uslijed intenzivnog turističkog razvoja mogu uzrokovati gubitak autentičnosti mjesta i narušiti njegov kulturni identitet. Degradacija identiteta mjesta pridonosi negativnim reakcijama prema turistima i može smanjiti zadovoljstvo životom u mjestu. Identitet mjesta ujedno je i bitan faktor u privlačenju posjetitelja, koji sve češće traže autentično iskustvo i doživljaj lokalne kulture. S druge strane, interakcija s posjetiteljima može imati i pozitivan učinak na identitet mjesta, jačanjem društvene identifikacije kroz veću percepciju posebnosti unutar lokalne zajednice ili povećanu svijest o baštini.
	Podpokazatelji	<ul style="list-style-type: none"> - Udio (%) stanovnika koji imaju pozitivno odnosno negativno mišljenje o utjecaju turizma na identitet mjesta kod onih koji ostvaruju koristi od turizma - Udio (%) stanovnika koji imaju pozitivno odnosno negativno mišljenje o utjecaju turizma na identitet mjesta kod onih koji ne ostvaruju koristi od turizma - Udio (%) stanovnika koji imaju pozitivno odnosno negativno mišljenje o utjecaju turizma na identitet mjesta prema socio-demografskim pokazateljima (npr. dob, duljina života u mjestu)
Podatci	Naziv podataka	4. Percepcija utjecaja turizma na autentičnost mjesta 5. Percepcija utjecaja turizma na očuvanje tradicije, običaja i kulture
	Mjerna jedinica	3. Udio (%) ispitanika s pozitivnom odnosno negativnom percepcijom utjecaja turizma na autentičnost mjesta

		4. Udio (%) ispitanika s pozitivnom odnosno negativnom percepcijom utjecaja turizma na očuvanje tradicije, običaja i kulture mjesta
Izvor podataka/potencijalni izvor		1. i 2. Anketa lokalnog stanovništva
Dostupnost podataka i podatkovni jaz		1. i 2. Podatak nije dostupan, nužno je prikupljanje podataka primarnim istraživanjem
Primarno istraživanje (smjernice)		Poglavlje 2.6.1. Metodološke smjernice za istraživanje percepcije i stavova lokalnog stanovništva (Anketa lokalnog stanovništva)
Periodičnost prikupljanja podataka		1., 2. i 3. Jednom godišnje
Metodologija izračuna pokazatelja		<p>Udio (%) stanovnika koji smatraju da turizam pozitivno odnosno negativno utječe na identitet mjesta procjenjuje se sljedećim pitanjima:</p> <p>P1. Prema Vašem mišljenju, kako turistički razvoj utječe na duh Vašeg mjesta, na njegovu autentičnost? Odgovorite koristeći ocjene od 1 do 5, pri čemu ocjena 1 znači da turizam ima 'izrazito negativan utjecaj', a ocjena 5 da ima 'izrazito pozitivan utjecaj'.</p> <p>P2. Prema Vašem mišljenju, kako turistički razvoj utječe na očuvanje tradicije, običaja i kulture Vašeg mjesta? Odgovorite koristeći ocjene od 1 do 5, pri čemu ocjena 1 znači da turizam ima 'izrazito negativan utjecaj', a ocjena 5 da ima 'izrazito pozitivan utjecaj'.</p> <p>Udio (%) stanovnika koji smatraju da turizam pozitivno utječe na identitet mjesta računa se kao udio ispitanika koji su odgovorili s ocjenom 4 ili 5 na oba pitanja P1 i P2:</p> <p>$\% \text{ stanovnika s pozitivnom percepcijom} = (\text{broj ispitanika s ocjenom 4 ili 5 na P1 i P2} / \text{ukupan broj ispitanika}) * 100\%$</p> <p>Udio (%) stanovnika koji smatraju da turizam negativno utječe na identitet mjesta računa se kao udio ispitanika koji su odgovorili s ocjenom 1 ili 2 na barem jedno od pitanja P1 i P2 (na P1 ili P2 ili na oba):</p> <p>$\% \text{ stanovnika s negativnom percepcijom} = (\text{broj ispitanika s ocjenom 1 ili 2 na P1 ili P2} / \text{ukupan broj ispitanika}) * 100\%$</p> <p>Pitanja o utjecaju turizma na autentičnost mjesta (P1) i na očuvanje tradicije, običaja i kulture (P2) korisno je i zasebno pratiti i interpretirati, pri čemu se može koristiti sljedeći izračun:</p>

	<p>% stanovnika s pozitivnom percepcijom = (broj ispitanika s ocjenom 4 ili 5/ ukupan broj ispitanika) * 100%</p> <p>% stanovnika s negativnom percepcijom = (broj ispitanika s ocjenom 1 ili 2/ ukupan broj ispitanika) * 100%</p>
Učestalost mjerenja	Svake dvije godine
Ograničenja pokazatelja i perspektive	Nužna je provedba primarnog istraživanja – poskupljuje i produžuje proces.

Pokazatelj		Udio stanovnika pod umjerenim ili visokim stresom od turizma
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	Znanstvena istraživanja: Jordan, E. J., Spencer, D. M., & Prayag. G. (2019). Tourism impacts, emotions and stress. <i>Annals of Tourism Research</i> , 75, 213-226. Gossling, S., McCabe, S., & Chen N. C. (2020). A socio-psychological conceptualisation of overtourism. <i>Annals of Tourism Research</i> , 84, 102976.
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2. - Zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom
	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 11 - Održivi gradovi i zajednice
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Otporan turizam; Uspostavljanje učinkovitog okvira za upravljanje razvojem održivog turizma Poseban cilj: 9. Uspostavljanje učinkovitog okvira za upravljanje razvojem održivog turizma; 3. Smanjenje negativnog utjecaja turizma na sastavnice okoliša, prirodu i prostor
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj predstavlja procjenu udjela (%) stalnih stanovnika koji su pod umjerenim ili visokim stresom od turizma u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji
	Opis i svrha	Emocije i stres važni su elementi psihološkog blagostanja pojedinca pa time utječu i na kvalitetu života. Turizam može imati značajan utjecaj na emocije i stres koje doživljavaju lokalni stanovnici. Praćenje psiholoških ishoda turističkog razvoja bitan je element održivog upravljanja destinacijom, posebice u kontekstu prekomjernog turizma. Ignoriranje stresa kojeg turizam izaziva kod lokalnog stanovništva može smanjiti podršku turističkom razvoju u dugom roku i uzrokovati negativne posljedice po ljudsko zdravlje.
	Podpokazatelji	<ul style="list-style-type: none"> - Udio (%) stanovnika pod umjerenim ili visokim stresom od turizma kod onih koji ostvaruju koristi od turizma - Udio (%) stanovnika pod umjerenim ili visokim stresom od turizma kod onih koji ne ostvaruju koristi od turizma - Udio (%) stanovnika pod umjerenim ili visokim stresom od turizma prema socio-demografskim pokazateljima (npr. spol, dob, udaljenost prebivališta pojedinca od glavnih turističkih zona/atrakcija)
Podatci	Naziv podataka	Percepcija stresa uzrokovanog turizmom
	Mjerna jedinica	Udio (%) ispitanika pod visokom razinom stresa od turizma Udio (%) ispitanika pod umjerenom razinom stresa od turizma Udio (%) ispitanika pod niskom razinom stresa od turizma

	Izvor podataka/potencijalni izvor	Anketa lokalnog stanovništva																																				
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	Podatak nije dostupan, nužno je prikupljanje podataka primarnim istraživanjem																																				
	Primarno istraživanje (smjernice)	Poglavlje 2.6.1. Metodološke smjernice za istraživanje percepcije i stavova lokalnog stanovništva (Anketa lokalnog stanovništva)																																				
	Periodičnost prikupljanja podataka	Svake dvije godine – tijekom turističke sezone (u kolovozu ili rujnu)																																				
Metodologija izračuna pokazatelja	<p>Procjena utjecaja turizma na razinu stresa kod lokalnog stanovništva provodi se pomoću standardiziranog upitnika subjektivne percepcije stresa (eng. Perceived Stress Scale, PSS) prilagođenog ispitivanju utjecaja turizma. PSS upitnik se sastoji od 10 pitanja, na koje ispitanici odgovaraju koristeći ljestvicu od pet stupnjeva (od 0 = 'Nikada' do 4 = 'Vrlo često').</p> <p>PSS upitnik</p> <p>Molimo Vas da navedete koliko ste se često tijekom prošlog mjeseca osjećali ili razmišljali na određeni način zbog turizma u Vašem mjestu, koristeći sljedeću ljestvicu: 0 = 'Nikada' 1 = 'Skoro nikada' 2 = 'Ponekad' 3 = 'Prilično često' 4 = 'Vrlo često'</p> <table border="1" data-bbox="786 874 2033 1329"> <tr> <td data-bbox="786 874 1765 946">1. Tijekom prošlog mjeseca, koliko često ste bili uznemireni zbog turizma u Vašem okruženju?</td> <td data-bbox="1765 874 1816 946">0</td> <td data-bbox="1816 874 1868 946">1</td> <td data-bbox="1868 874 1919 946">2</td> <td data-bbox="1919 874 1971 946">3</td> <td data-bbox="1971 874 2033 946">4</td> </tr> <tr> <td data-bbox="786 946 1765 1026">2. Tijekom prošlog mjeseca, koliko često ste zbog turizma osjećali da nemate kontrolu nad važnim stvarima u svom životu?</td> <td data-bbox="1765 946 1816 1026">0</td> <td data-bbox="1816 946 1868 1026">1</td> <td data-bbox="1868 946 1919 1026">2</td> <td data-bbox="1919 946 1971 1026">3</td> <td data-bbox="1971 946 2033 1026">4</td> </tr> <tr> <td data-bbox="786 1026 1765 1106">3. Tijekom prošlog mjeseca, koliko često ste se osjećali nervozno i pod stresom zbog turizma?</td> <td data-bbox="1765 1026 1816 1106">0</td> <td data-bbox="1816 1026 1868 1106">1</td> <td data-bbox="1868 1026 1919 1106">2</td> <td data-bbox="1919 1026 1971 1106">3</td> <td data-bbox="1971 1026 2033 1106">4</td> </tr> <tr> <td data-bbox="786 1106 1765 1185">4. Tijekom prošlog mjeseca, koliko ste se često osjećali sigurnima u svoju sposobnost da se nosite s problemima povezanim s turizmom? *</td> <td data-bbox="1765 1106 1816 1185">0</td> <td data-bbox="1816 1106 1868 1185">1</td> <td data-bbox="1868 1106 1919 1185">2</td> <td data-bbox="1919 1106 1971 1185">3</td> <td data-bbox="1971 1106 2033 1185">4</td> </tr> <tr> <td data-bbox="786 1185 1765 1265">5. Tijekom prošlog mjeseca, koliko često ste osjećali da turizam pozitivno utječe na vas? *</td> <td data-bbox="1765 1185 1816 1265">0</td> <td data-bbox="1816 1185 1868 1265">1</td> <td data-bbox="1868 1185 1919 1265">2</td> <td data-bbox="1919 1185 1971 1265">3</td> <td data-bbox="1971 1185 2033 1265">4</td> </tr> <tr> <td data-bbox="786 1265 1765 1329">6. Tijekom prošlog mjeseca, koliko često Vam se činilo da se ne možete nositi s utjecajima turizma?</td> <td data-bbox="1765 1265 1816 1329">0</td> <td data-bbox="1816 1265 1868 1329">1</td> <td data-bbox="1868 1265 1919 1329">2</td> <td data-bbox="1919 1265 1971 1329">3</td> <td data-bbox="1971 1265 2033 1329">4</td> </tr> </table>		1. Tijekom prošlog mjeseca, koliko često ste bili uznemireni zbog turizma u Vašem okruženju?	0	1	2	3	4	2. Tijekom prošlog mjeseca, koliko često ste zbog turizma osjećali da nemate kontrolu nad važnim stvarima u svom životu?	0	1	2	3	4	3. Tijekom prošlog mjeseca, koliko često ste se osjećali nervozno i pod stresom zbog turizma?	0	1	2	3	4	4. Tijekom prošlog mjeseca, koliko ste se često osjećali sigurnima u svoju sposobnost da se nosite s problemima povezanim s turizmom? *	0	1	2	3	4	5. Tijekom prošlog mjeseca, koliko često ste osjećali da turizam pozitivno utječe na vas? *	0	1	2	3	4	6. Tijekom prošlog mjeseca, koliko često Vam se činilo da se ne možete nositi s utjecajima turizma?	0	1	2	3	4
1. Tijekom prošlog mjeseca, koliko često ste bili uznemireni zbog turizma u Vašem okruženju?	0	1	2	3	4																																	
2. Tijekom prošlog mjeseca, koliko često ste zbog turizma osjećali da nemate kontrolu nad važnim stvarima u svom životu?	0	1	2	3	4																																	
3. Tijekom prošlog mjeseca, koliko često ste se osjećali nervozno i pod stresom zbog turizma?	0	1	2	3	4																																	
4. Tijekom prošlog mjeseca, koliko ste se često osjećali sigurnima u svoju sposobnost da se nosite s problemima povezanim s turizmom? *	0	1	2	3	4																																	
5. Tijekom prošlog mjeseca, koliko često ste osjećali da turizam pozitivno utječe na vas? *	0	1	2	3	4																																	
6. Tijekom prošlog mjeseca, koliko često Vam se činilo da se ne možete nositi s utjecajima turizma?	0	1	2	3	4																																	

	7. Tijekom prošlog mjeseca, koliko često ste imali kontrolu nad stvarima koje Vam smetaju ili Vas živciraju, a koje su povezane s turizmom? *	0	1	2	3	4
	8. Tijekom prošlog mjeseca, koliko često ste osjećali da ste se dobro prilagodili turizmu u Vašem mjestu? *	0	1	2	3	4
	9. Tijekom prošlog mjeseca, koliko često ste se osjećali ljutito zbog turizma?	0	1	2	3	4
	10. Tijekom prošlog mjeseca, koliko često Vam se činilo da se problemi uzrokovani turizmom toliko gomilaju da ih nećete moći riješiti?	0	1	2	3	4
* obrnuto bodovanje (pozitivno vrednovana pitanja)						
<p>Interpretacija:</p> <p>Ukupni PSS rezultat dobiva se zbrajanjem vrijednosti odgovora na pojedinačna pitanja, prije čega je potrebno obrnuti ljestvicu odgovora kod četiri pozitivno vrednovana pitanja (tj. u pitanjima 4, 5, 7 i 8 zamijeniti vrijednost odgovora: 0 s 4, 1 s 3, 3 s 1 i 4 s 0) tako da veća PSS vrijednost ukazuje na veću razinu percipiranog stresa. Moguće PSS vrijednosti se kreću u rasponu od 0 do 40, te se na temelju njih procjenjuje udio stanovnika pod umjerenim ili visokim stresom od turizma.</p> <p>Udio (%) stanovnika pod visokom razinom stresa od turizma se procjenjuje na sljedeći način: % stanovnika pod visokim stresom = (broj ispitanika s PSS rezultatom između 27 i 40/ ukupan broj ispitanika) * 100%</p> <p>Udio (%) stanovnika pod umjerenom razinom stresa od turizma se procjenjuje na sljedeći način: % stanovnika pod umjerenim stresom = (broj ispitanika s PSS rezultatom između 14 i 26/ ukupan broj ispitanika) * 100%</p> <p>Udio (%) stanovnika pod niskom razinom stresa od turizma se procjenjuje na sljedeći način: % stanovnika pod niskim stresom = (broj ispitanika s PSS rezultatom između 0 i 13/ ukupan broj ispitanika) * 100%</p> <p>Udio (%) stanovnika pod umjerenim ili visokim stresom od turizma računa se kao zbroj udjela stanovnika s percepcijom visokog i umjerenog stresa od turizma: % stanovnika pod visokim ili umjerenim stresom = % stanovnika pod visokim stresom + % stanovnika pod umjerenim stresom</p>						
Učestalost mjerenja	Svake dvije godine					

Ograničenja pokazatelja i perspektive	Nužna je provedba primarnog istraživanja – poskupljuje i produžuje proces.
---------------------------------------	--

Pokazatelj -		Promjena broja stanovnika u zadnjih pet godina u odnosu na promjenu broja turističkih noćenja
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	Demografski trendovi i kvaliteta života
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2. - Poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu OVO NE ZNAM, NEMAM ZADNJU VERZIJU
	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 8 – Uključiv i održiv ekonomski rast, puna i produktivna zaposlenost te dostojanstveni rad za sve Cilj 10 – Smanjenje nejednakosti
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Otporan turizam Poseban cilj: 9. Uspostavljanje učinkovitog okvira za upravljanje razvojem održivog turizma
Obilježja pokazatelja	Definicija	Promjena broja stanovnika uvjetovana prirodnim kretanjima i migracijama prema promjeni turističke aktivnosti mjerene brojem noćenja u komercijalnim smještajnim kapacitetima
	Opis i svrha	Pokazatelj omogućava praćenje relativnog odnosa broja stanovnika i turističke aktivnosti u petogodišnjem razdoblju. Pokazatelj se izračunava kao dvojni razlomak. Djeljenik dvojnog razlomka je razlomak u čijem je brojniku procjena broja stanovnika na 31.12. u godini t (prethodna godina), a nazivniku procjena broja stanovnika 31.12. u godini t-4 Djelitelj dvojnog razlomka je razlomak u čijem je brojniku broj ostvarenih noćenja u komercijalnim kapacitetima u godini t (prethodna godina), a nazivniku broj ostvarenih noćenja u komercijalnim kapacitetima u godini t-4
	Podpokazatelji (opcionalno)	
Podatci	Naziv podataka	<ul style="list-style-type: none"> Stanovništvo – procjena i prirodno kretanje, Procjena stanovništva, stanje na dan 31. prosinca u godini t (prethodna godina) i godini t-4 Turizam, noćenja turista
	Mjerna jedinica	Realni broj
	Izvor podataka/potencijalni izvor	Državni zavod za statistiku: <i>Statistika u nizu, Gradovi i općine u statistici</i>
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	Podaci su dostupni
	Primarno istraživanje (smjernice)	-
	Periodičnost prikupljanja podataka	Podatak je kontinuirano dostupan

Metodologija izračuna pokazatelja	Podaci se preuzimaju iz službenih administrativnih izvora
Učestalost mjerenja	Jednom godišnje
Ograničenja pokazatelja i perspektive	Izvor osiguravaju potrebne podatke za izračun, a ograničenje je vezano uz sadržaj pokazatelja koji tek neizravno ukazuje na povećanje/smanjenje društvenog standarda odnosno demografske trendove generirane turizmom budući da rast ili smanjenje broja stanovnika na području JLS može biti potaknuto bitno širim spektrom utjecaja od turističke aktivnosti.

Zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja destinacijom

Pokazatelj		Postotak ponovljenih/stalnih turista u komercijalnim smještajnim objektima
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	ETIS - Percentage of repeat/return visitors (within 5 years)
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2. – zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja destinacijom; turistički promet
	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 3 Zdravlje i dobrobit Cilj 11 Održivi gradovi i zajednice
	Povezanost sa Stategijom Nacionalnim planom	Strateški cilj: Otporan turizam Poseban cilj: 9. Uspostavljanje učinkovitog okvira za upravljanje razvojem održivog turizma; 10. Odgovoriti na trendove u razvoju turističkih destinacija
Obilježja pokazatelja	Definicija	Procjena broja turista u komercijalnim smještajnim kapacitetima koji su već posjetili određite tijekom posljednjih 5 godina u ukupnom broju turista u komercijalnim smještajnim kapacitetima u destinaciji (u %).
	Opis	Cilj destinacije je privlačiti nove goste, ali i zadržavati one stare. Stalni ('vjerni') gosti često donose i veću korist destinaciji, te pridonose stabilnosti destinacije u kriznim razdobljima. Prijedlog je (ETIS) pratiti udio gostiju koji se vraćaju unutar posljednjih 5 godina i usmjeriti se na praćenje ponovljenih dolazaka turista u komercijalnim oblicima smještaja. Kvantitativno istraživanje turističke potražnje koje se provodi na reprezentativnim uzorcima turista u komercijalnim smještajnim kapacitetima (anketa). Ukoliko su rezultati takvih istraživanja na raspolaganju, pokazatelj se izravno preuzima iz istraživanja. Inače je potrebno provesti istraživanje.
	Podpokazatelji	-
Podatci	Naziv podataka	1. Broj ispitanika u komercijalnom smještaju koji su već posjetili određite tijekom posljednjih 5 godina 2. Ukupan broj ispitanika u destinaciji
	Mjerna jedinica	1. i 2. broj ispitanika u komercijalnom smještaju

Izvor podataka/potencijalni izvor	Anketa o zadovoljstvu turista
Dostupnost podataka i podatkovni jaz	1. i 2. Podatak nije dostupan, nužno je prikupljanje podataka primarnim istraživanjem
Primarno istraživanje (smjernice)	Poglavlje 2.6.2- Metodološke smjernice za istraživanje zadovoljstva turista i jednodnevnih posjetitelja (Anketa turista i jednodnevnih posjetitelja)
Periodičnost prikupljanja podataka	Svake dvije godine u razdoblju visoke i niske sezone
Metodologija izračuna pokazatelja	<p><i>BIP</i> – broj ispitanika u komercijalnom smještaju koji su već posjetili odredište tijekom posljednjih 5 god.</p> <p><i>BI</i> – ukupni broj ispitanika u komercijalnom smještaju</p> $\text{Postotak } \frac{\text{ponovljenih}}{\text{stalnih}} \text{ turista u komercijalnom smještaju} = \frac{BIP}{BI} \times 100\%$
Učestalost mjerenja	Svake 4 godine
Ograničenja pokazatelja	Nužna je provedba primarnog istraživanja – poskupljuje i produžuje proces.

Pokazatelj		Percepcija zdravstvene sigurnosti u destinaciji
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	Znanstvene reference: Zou, Y., Yu, Q (2022) Sense of safety toward tourism destinations: A social constructivist perspective. Journal of Destination Marketing & Management, 24,100708. https://doi.org/10.1016/j.jdmm.2022.100708 .
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2. – Zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja destinacijom; sigurnost destinacije
	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 3 Zdravlje i dobrobit Cilj 11 Održivi gradovi i zajednice
	Povezanost sa Stategijom Nacionalnim planom	Strateški cilj: Otporan turizam Poseban cilj: 9. Uspostavljanje učinkovitog okvira za upravljanje razvojem održivog turizma; 10. Odgovoriti na trendove u razvoju turističkih destinacija
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se određuje stav turista o zdravstvenoj sigurnosti destinacije kroz udio turista koji imaju pozitivan stav o zdravstvenoj sigurnosti među ispitanim turistima
	Opis	Percepcija zdravstvene sigurnosti je mišljenje ispitanika hoće li mu u slučaju potrebe moći biti pružena odgovarajuća zdravstvena pomoć. Obzirom da turisti često ističu osobnu sigurnost kao jednu od stavki kojom su najviše zadovoljni

		tijekom posjete destinaciji, podatak o percepciji zdravstvene sigurnosti, kao dijela osobne sigurnosti, je bitan pokazatelj koji bi trebao utjecati na dostupnost zdravstvene usluge u destinaciji (veći broj sezonskih medicinskih timova, povećani broj dežurstava i slično).
	Podpokazatelji	-
Podatci	Naziv podataka	Percepcija turista o zdravstvenoj sigurnosti u destinaciji
	Mjerna jedinica	Udio Ispitanika
	Izvor podataka/potencijalni izvor	Anketa turista i jednodnevnih posjetitelja
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	1., 2. i 3. Podatak nije dostupan, nužno je prikupljanje podataka primarnim istraživanjem
	Primarno istraživanje (smjernice)	Poglavlje 2.6.2- Metodološke smjernice za istraživanje zadovoljstva turista i jednodnevnih posjetitelja (Anketa turista i jednodnevnih posjetitelja)
	Periodičnost prikupljanja podataka	Svake dvije godine u razdoblju visoke i niske sezone
Metodologija izračuna pokazatelja		<p><i>BT</i> – broj svih turista koji su pristupili anketi o zadovoljstvu turista u destinaciji</p> <p><i>BP</i> – broj svih turista koji su iskazali pozitivnu percepciju zdravstvene sigurnosti u destinaciji</p> $\text{percepcija zdravstvene sigurnosti u destinaciji} = \frac{BP}{BT} \times 100\%$
Učestalost mjerenja		Svake 4 godine
Ograničenja pokazatelja		Pitanje o percepciji zdravstvene sigurnosti se ne treba pojavljivati svake godine u anketi zadovoljstva turista, već može biti dio ankete periodično za potrebe upravljačkih planova

Pristupačnost destinacije

Pokazatelj		Javno dostupne informacije o atrakcijama u turističkim i informativnim centrima
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Poveznost pokazatelja s međunarodnim sustavima	GSTC – Interpretativne informacije dostupne posjetiteljima u turističkim uredima te na prirodnim i kulturnim lokacijama
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2. Pristupačnost destinacije
	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 11: Održivi gradovi i zajednice - Pružanje javno dostupnih informacija o atrakcijama doprinosi stvaranju održivih i otpornih urbanih područja, pomažući u planiranju i upravljanju urbanim razvojem, uključujući turističke destinacije. Cilj 8: Dostojan rad i ekonomski rast - Informacije koje promiču turističke destinacije mogu doprinijeti održivom ekonomskom rastu i stvaranju kvalitetnih radnih mjesta.

		Cilj 12: Održiva potrošnja i proizvodnja - Informacije koje uključuju načela održive potrošnje i proizvodnje mogu pomoći u smanjenju ekološkog otiska turizma.
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Otporan turizam Poseban cilj: 9. Uspostavljanje učinkovitog okvira za upravljanje razvojem održivog turizma
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj je definiran kao podaci koji su lako dostupni posjetiteljima i obuhvaćaju informacije o lokalnim atrakcijama, kulturnim događanjima, povijesnim znamenitostima i prirodnim ljepotama u turističkoj destinaciji.
	Opis i svrha	Ovaj pokazatelj odnosi se na kvalitetu i dostupnost informacija o turističkim atrakcijama koje pružaju turistički i informativni centri. Uključuje detalje o lokacijama, radnom vremenu, pristupačnosti, kulturnim i povijesnim kontekstima atrakcija, što pridonosi boljem iskustvu posjetitelja. Pružene informacije igraju ključnu ulogu u održivom upravljanju turističkim tokovima te promicanju kulturne i prirodne baštine destinacije
	Podpokazatelji (opcionalno)	<ul style="list-style-type: none"> - Izrađene brošure prevedene na barem tri svjetska strana jezika. - Ažurirane i dostupne informacije na web stranicama turističkih zajednica/lokaliteta.
Podatci	Naziv podataka	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dostupne brošure na barem tri strana jezika u uredu turističke zajednice / turističkim informativnim centrima / lokalitetima – DA/NE 2. Dostupne informacije o ključnim aspektima turističke ponude (atrakcije, ugostiteljska ponuda, dostupnost destinacije) na barem tri strana jezika na web stranici turističke zajednice / turističkog informativnog centra – DA/NE
	Mjerna jedinica	3. Dostupan dokument u fizičkom i/ili virtualnom obliku.
	Izvor podataka/potencijalni izvor	<ol style="list-style-type: none"> 3. Turistička zajednica / JLS 4. Odabrani turistički lokaliteti od značaja
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	<ol style="list-style-type: none"> 3. Podatak nije dostupan, nužno je prikupljanje podataka primarnim istraživanjem 4. Podatak nije dostupan, nužno je prikupljanje podataka primarnim istraživanjem od strane odabranih lokaliteta
	Primarno istraživanje (link na smjernice)	Anketiranje upravitelja turističkih lokaliteta
	Periodičnost prikupljanja podataka	<ol style="list-style-type: none"> 3. Jednom Svake dvije godine 4. Jednom Svake dvije godine
Metodologija izračuna pokazatelja		Pokazatelj predstavlja niz kvalitativnih podataka
Učestalost mjerenja		Jednom godišnje
Ograničenja pokazatelja i perspektive		Aktualnost i točnost: Informacije mogu zastarjeti ili biti netočne ako se ne ažuriraju redovito.

	<p>Doseg i pristupačnost: Informacije možda nisu dostupne na svim jezicima ili prilagođene osobama s posebnim potrebama.</p> <p>Objektivnost: Informacije mogu biti pristrane ili fokusirane samo na popularne atrakcije, zanemarujući manje poznate lokalitete.</p>
--	--

Pokazatelj		Postotak pristupačnih linija javnog prijevoza u destinaciji za osobe s invaliditetom
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	ETIS - Percentage of public transport that is accessible to people with disabilities and specific access requirements
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2. Pristupačnost destinacije
	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 11: Održivi gradovi i zajednice - Pružanje javno dostupnih informacija o atrakcijama doprinosi stvaranju održivih i otpornih urbanih područja, pomažući u planiranju i upravljanju urbanim razvojem, uključujući turističke destinacije. Cilj 8: Dostojan rad i ekonomski rast - Informacije koje promiču turističke destinacije mogu doprinijeti održivom ekonomskom rastu i stvaranju kvalitetnih radnih mjesta.
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Otporan turizam Poseban cilj: 9. Uspostavljanje učinkovitog okvira za upravljanje razvojem održivog turizma
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj se definira kao postotak linija javnog prijevoza u destinaciji koji opslužuje javni prijevoz pristupačan osobama s invaliditetom i osobama s posebnim zahtjevima za pristup
	Opis i svrha	Osnovna svrha pokazatelja je uvid u mogućnosti kretanja javnim prijevozom unutar destinacije osobama s motoričkim ili osjetilnim invaliditetom, a time i njihova mogućnost da posjećuju različite sadržaje unutar destinacije. Osnovo obilježje javnog prijevoza pristupačnog osobama s invaliditetom, jest postojanje zvučne signalizacije, rampa za invalidska kolica i mjesta za njihov smještaj unutar javnog prijevoza.
	Podpokazatelji	-
Podatci	Naziv podataka	1. Broj javnih linija u destinaciji 2. Broj javnih linija pokrivenih javnim prijevozom dostupnim osobama s invaliditetom
	Mjerna jedinica	1 i 2. broj linija
	Izvor podataka/potencijalni izvor	1. i 2. Javno prijevozničko poduzeće s koncesijom za prometovanje na području destinacije
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	1. i 2. Podatci dostupni
	Primarno istraživanje (smjernice)	-
	Periodičnost prikupljanja podataka	Svake 4 godine

Metodologija izračuna pokazatelja	<p>JL – broj svih javnih linija u destinaciji</p> <p>PJL – broj javnih linija pokrivenih javnim prijevozom dostupnim osobama s invaliditetom</p> $\text{postotak linija pokrivenih JP dostupnim osobama s invaliditetom} = \frac{PJL}{JL} \times 100$
Učestalost mjerenja	Svake dvije godine
Ograničenja pokazatelja i perspektive	Ograničenje predstavlja eventualno nepostojanje podataka o prijevoznim sredstvima i njihovoj prilagođenosti. Drugo ograničenje je što pokazatelj se ne referira na frekvenciju vozila na liniji, kao ni na ostale pristupne i infrastrukturne objekte u okruženju stanica javnog linijskog prijevoza

Pokazatelj		Udio atrakcija (lokaliteta) pristupačnih osobama s invaliditetom
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	ETIS - Percentage of tourist attractions that are accessible to people with disabilities and/or participating in recognised accessibility information schemes
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2. Pristupačnost destinacije
	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 11: Održivi gradovi i zajednice - Pružanje javno dostupnih informacija o atrakcijama doprinosi stvaranju održivih i otpornih urbanih područja, pomažući u planiranju i upravljanju urbanim razvojem, uključujući turističke destinacije. Cilj 8: Dostojan rad i ekonomski rast - Informacije koje promiču turističke destinacije mogu doprinijeti održivom ekonomskom rastu i stvaranju kvalitetnih radnih mjesta.
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Otporan turizam Poseban cilj: 9. Uspostavljanje učinkovitog okvira za upravljanje razvojem održivog turizma
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj prikazuje udio atrakcija (lokaliteta) pristupačnih osobama s invaliditetom i/ili koja sudjeluju u priznatim shemama pristupačnosti u odnosu na ukupan broj atrakcija u destinaciji prepoznatim Upravljačkim Planom
	Opis i svrha	Atrakcije kao razlog dolaska u destinaciju mogu biti iznimno raznolike i različite dostupnosti, stoga je svrha ovog pokazatelja uvid u mogućnosti obilaska atrakcija i lokaliteta od interesa osobama s motoričkim ili osjetilnim invaliditetom, pri čemu se pristupačnost očituje u fizičkoj pristupačnosti (za osobe s tjelesnim invaliditetom) i pristupačnost in-situ informacija za osobe s osjetilnim oštećenjima.
	Podpokazatelji	<ul style="list-style-type: none"> - Udio atrakcija (lokaliteta) fizički pristupačnih osobama s tjelesnim invaliditetom - Udio atrakcija (lokaliteta) informacijski pristupačnih osobama s osjetilnim invaliditetom
Podatci	Naziv podataka	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ukupan broj atrakcija dostupnih za posjećivanje (temeljem Plana Upravljanja) 2. Broj pristupačnih atrakcija

	Mjerna jedinica	Broj atrakcija
	Izvor podataka/potencijalni izvor	1. Plan upravljanja 2. Evidencija TZ-a o pristupačnosti atrakcija (turistički katastar)
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	1. i 2. Podatci nisu dostupni
	Primarno istraživanje (smjernice)	Kontinuirano vođenje evidencija o stanju i dostupnosti atrakcija od strane TZ-ova
	Periodičnost prikupljanja podataka	Kontinuirano
Metodologija izračuna pokazatelja		<p>EA – broj svih evidentiranih atrakcija u destinaciji</p> <p>EAP – broj atrakcija pristupačnih osobama s invaliditetom</p> $Udio pristupačnih atrakcija = \frac{EAP}{EA} \times 100$
Učestalost mjerenja		Svake dvije godine
Ograničenja pokazatelja i perspektive		Evidencija pristupačnosti za točkaste atrakcije je relativno jednostavna, no linijske i površinske atrakcije mogu imati različitu razinu pristupačnosti u različitim dijelovima, stoga je nužno odrediti primarno mjesto ulaza i dostupnosti ubog simplifikacije prikupljanja podataka i evidencije.

Sigurnost destinacije

Pokazatelj		Ukupan broj kaznenih djela i prekršaja prijavljenih policiji po mjesecima
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	ETIS (prilagodba) - Postotak turista koji su podnijeli prijavu policiji
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2. – Sigurnost destinacije
	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 11 – Održivi gradovi i zajednice
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Otporan turizam Posebni cilj: Odgovoriti na trendove u razvoju turističkih destinacija
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se definira ukupan broj kaznenih djela i prekršaja koji su prijavljeni lokalnim policijskim postajama po mjesecima u godini.
	Opis	U svrhu očuvanja percepcije destinacije kao sigurnog mjesta za odmor od strane posjetitelja, izuzetno je važno pratiti dinamiku prijavljenih kaznenih djela i prekršaja policiji. Povećanje vrijednosti ovog pokazatelja, u slučaju zadržavanja ukupnog broja i strukture stalnih stanovnika destinacije nepromijenjenom, svakako može predstavljati rani nagovještaj moguće promjene percepcije posjetitelja destinacije u pogledu njezine sigurnosti.

	Podpokazatelji (opcionalno)	Ukupan broj kaznenih djela protiv imovine, života, tijela te spolne slobode i prekršaja protiv javnog reda i mira prijavljenih policiji po mjesecima
Podatci	Naziv podataka	Ukupan broj kaznenih djela i prekršaja službeno prijavljenih u policijskoj postaji.
	Mjerna jedinica	Kazneno djelo sukladno kaznenom zakonu Prekršaj sukladno zakonu o prekršajima protiv javnog reda i mira
	Izvor podataka/potencijalni izvor	MUP
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	Javno su dostupni podaci o broju prijavljenih kaznenih djela po županijama na godišnjoj razini. Javno nisu dostupni podaci za jedinice lokalne samouprave kao niti podaci po mjesecima.
	Primarno istraživanje (link na prijedlog)	-
	Periodičnost prikupljanja podataka	Podatak je kontinuirano dostupan
Metodologija izračuna pokazatelja		Podatak se preuzima iz službenih izvora
Učestalost mjerenja		Jednom godišnje
Ograničenja pokazatelja		Iako se podaci o podnesenim kaznenim djelima i prekršajima u lokalnim policijskim postajama službeno evidentiraju od strane Ministarstva unutarnjih poslova, ti podaci nisu javno dostupni. Javno su dostupni podaci o ukupno prijavljenim kaznenim djelima i prekršajima na nacionalnoj i godišnjoj razini, dok su podaci za županije također javno dostupni na godišnjoj razini, ali samo za ukupan broj prijavljenih kaznenih djela. Podaci na razini jedinica lokalne uprave i samouprave, kao i podaci na mjesečnoj razini nisu javno dostupni u službenim statističkim objavama Ministarstva unutarnjih poslova.

Naziv pokazatelja	Sigurnosne mjere kao što su stanice prve pomoći na plažama/lokalitetima turističkih atrakcija	
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost indikatora sa međunarodnim sustavima	GSTC: Safety precautions such as first aid stations at beaches/tourist attraction sites (IN-A12.b.)
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2 - Sigurnost destinacije
	Povezanost sa SDGs	Cilj 3 Zdravlje i dobrobit Cilj 11 Održivi gradovi i zajednice
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Otporan turizam Poseban cilj: 9. Uspostavljanje učinkovitog okvira za upravljanje razvojem održivog turizma; 10. Odgovoriti na trendove u razvoju turističkih destinacija

Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj daje informacije o broju mjera, lokalitetu primjene, razdoblju implementacije s obveznim opisom mjera koje su implementirane u destinaciji za pomoći na plažama/lokalitetima turističkih atrakcija u okviru sustava za odgovor na sigurnosne i zdravstvene rizike.
	Opis i svrha	Pokazatelj prati ima li destinacija sustav za praćenje i prevenciju te odgovor na sigurnosne i zdravstvene rizike.
	Pod-pokazatelj (opcionalno)	-
Obilježja podataka	Naziv	1. Broj i opis mjera koje su implementirane u destinaciji u okviru sustava za odgovor na sigurnosne i zdravstvene rizike, npr. za pomoći na plažama i lokalitetima turističkih atrakcija.
	Mjerna jedinica	-
	Izvor /potencijalni izvor	1. Jedinice lokalne samouprave, Domovi zdravlja – turističke ambulante u destinaciji
	Dostupnost i podatkovni jaz	1. Podatak je dostupan
	Primarno istraživanje (poveznica na prijedlog)	1. Nije potrebno
	Periodičnost prikupljanja podataka	2. Jednom godišnje
Metodologija izračuna pokazatelja	Evidencija o broju mjera, lokalitetu primjene, razdoblju implementacije s obveznim opisom mjere.	
Učestalost mjerenja	Jednom godišnje	
Ograničenja pokazatelja i perspektive	Nema	

Pokazatelj		Broj prometnih nesreća sa smrtnim ishodom na 1000 noćenja (turista i lokalne zajednice)
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	EC - European Road Safety Observatory
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2. – sigurnost destinacije
	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 3 Zdravlje i dobrobit Cilj 11 Održivi gradovi i zajednice

	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Otporan turizam Poseban cilj: 9. Uspostavljanje učinkovitog okvira za upravljanje razvojem održivog turizma; 10. Odgovoriti na trendove u razvoju turističkih destinacija
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se određuje omjer između broja nesreća sa smrtnim ishodom na području jedinice lokalne samouprave i broja ostvarenih noćenja lokalnih stanovnika i turista.
	Opis	Veća vrijednost pokazatelja može ukazati na neadekvatnost prometne infrastrukture i potrebu za njezinom obnovom ili izgradnjom dodatnih objekata.
	Podpokazatelji	<ul style="list-style-type: none"> - Broj prometnih nesreća sa smrtnim ishodom u kojima su sudjelovali lokalni stanovnici na 1000 noćenja lokalnih stanovnika - Broj prometnih nesreća sa smrtnim ishodom u kojima su sudjelovale osobe koje nisu lokalni stanovnici na 1000 noćenja turista
Podatci	Naziv podataka	<ol style="list-style-type: none"> 1. Broj stanovnika u destinaciji 2. Broj ostvarenih turističkih noćenja u destinaciji 3. Broj prometnih nesreća sa smrtnim ishodom na području destinacije 4. Broj prometnih nesreća sa smrtnim ishodom na području destinacije u kojima su sudjelovali lokalni stanovnici 5. Broj prometnih nesreća sa smrtnim ishodom na području destinacije u kojima nisu sudjelovali lokalni stanovnici
	Mjerna jedinica	<ol style="list-style-type: none"> 1. Stanovnika 2. Noćenja 3. Broj nesreća 4. Broj nesreća 5. Broj nesreća
	Izvor podataka/potencijalni izvor	<ol style="list-style-type: none"> 1. Državni zavod za statistiku, Gradovi i općine u statistici ~ Stanovništvo – procjena i prirodno kretanje 2. eVisitor 3. – 5. Ministarstvo unutarnjih poslova RH, nadležna policijska uprava
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	Podaci su dostupni
	Primarno istraživanje (smjernice)	-
	Periodičnost prikupljanja podataka	Godišnje

<p>Metodologija izračuna pokazatelja</p>	<p>BS – broj stanovnika u destinaciji početkom godine. BS se preuzima iz publikacije DZS-a: <i>Gradovi i općine u statistici ~ Stanovništvo – procjena i prirodno kretanje</i> u kojoj je po jedinicama lokalne samouprave objavljena procjena broja stanovnika krajem godine, za kojeg se može pretpostaviti da je jednak procjeni broja stanovnika na početku sljedeće godine.</p> <p>BN – broj noćenja u komercijalnim smještajnim kapacitetima u destinaciji u godini. Podataka se dobije iz sustava eVisitor kao broj noćenja u komercijalnim smještajnim kapacitetima u destinaciji između prvog i zadnjeg dana godine.</p> <p>N_{Uk} – ukupan broj nesreća sa smrtnim ishodom na području jedinice lokalne samouprave u promatranoj godini</p> <p>N_{LS} - broj nesreća sa smrtnim ishodom na području jedinice lokalne samouprave u promatranoj godini u kojima su sudjelovali lokalni stanovnici</p> <p>N_T - broj nesreća sa smrtnim ishodom na području jedinice lokalne samouprave u promatranoj godini u kojima su sudjelovale osobe koje ne stanuju na području jedinice lokalne samouprave.</p> $\text{Broj prometnih nesreća sa smrtnim ishodom na 1000 noćenja} = \frac{N_{Uk} \times 1000}{(BS \times 365 + BN)}$ <p>Podpokazatelji: Uz oznake <i>Broj prometnih nesreća sa smrtnim ishodom (lokalni)</i> za podpokazatelj 1 te <i>Broj prometnih nesreća sa smrtnim ishodom (ostali)</i> za podpokazatelj 2, formule su:</p> $\text{Broj prometnih nesreća sa smrtnim ishodom (lokalni)} = \frac{N_{LS} \times 1000}{BS \times 365}$ $\text{Broj prometnih nesreća sa smrtnim ishodom (ostali)} = \frac{N_T \times 1000}{BN}$
<p>Učestalost mjerenja</p>	<p>Godišnje</p>
<p>Ograničenja pokazatelja</p>	<p>Pokazatelj nije prikladan za jedinice lokalne samouprave kroz koje prolaze važne prometnice poput autocesta i glavnih magistralnih pravaca. Međusobni odnos podpokazatelja i glavnog pokazatelja može naznačiti probleme u prometu zbog turizma. Obzirom da u velikom broju destinacija će vrijednost pokazatelja biti 0, možda ima smisla promatrati pokazatelj ali za duže razdoblje (npr. trogodišnje ili petogodišnje), kumulativno ili u prosjeku.</p>

<p>Naziv pokazatelja (kod pokazatelja)</p>	<p>Broj podnesenih prijava zbog buke uzrokovane turističkim aktivnostima</p>	
	<p>Povezanost pokazatelja sa</p>	<p>ETIS: Broj podnesenih prijava zbog buke uzrokovane turističkim aktivnostima</p>

Povezanost pokazatelja sa sustavima	međunarodnim sustavima	
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Članak 14, stavak 2 - Sigurnost destinacije
	Povezanost sa SDGs	Cilj 3 Zdravlje i dobrobit Cilj 11 Održivi gradovi i zajednice
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu Posebni cilj: Smanjenje negativnog utjecaja turizma na sastavnice okoliša, prirodu i prostor
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj je broj podnesenih prijava zbog buke koja je uzrokovana nekom od turističkih aktivnosti na razini destinacije, iskazan po mjesecima i ukupno u kalendarskoj godini.
	Opis	Buka okoliša je neželjen ili po ljudsko zdravlje i okoliš štetan zvuk u vanjskome prostoru izazvan ljudskom aktivnošću, prijevoznim sredstvima svih oblika prometa, kao i postrojenja i zahvata u okolišu (npr. izgradnja turističkih objekata). Indikatorom buke Lden (dan-večer-noć), najveće dopuštene vrijednosti >55 dB, ocjenjuje se ukupno smetanje bukom, dok se indikatorom noćne buke Lnight, najveće dopuštene vrijednosti vrijednost >50 dB, ocjenjuje ometanje sna. Zaštitu od buke obvezni su provoditi i osigurati njezino provođenje tijela državne uprave, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave te pravne i fizičke osobe koje obavljaju registrirane djelatnosti. Inspekcijski nadzor nad primjenom Zakona i propisa donesenih na temelju Zakona obavljaju sanitarni inspektori Državnog inspektorata.
	Pod-pokazatelj (opcionalno)	N/P
Obilježja podataka	Naziv	Broj podnesenih prijava lokalnog stanovništva ili turista zbog buke koja je uzrokovana nekom od turističkih aktivnosti na razini destinacije, temeljem Zakona o zaštiti od buke („Narodne novine“, br. 30/09, 55/13, 153/13, 41/16, 114/18)
	Mjerna jedinica	N/P
	Izvor /potencijalni izvor	Državni inspektorat, Sanitarna inspekcija ispostava u destinaciji
	Dostupnost i podatkovni jaz	Podatak je dostupan

	Primarno istraživanje (poveznica na prijedlog)	Nije potrebno
	Periodičnost prikupljanja podataka	Svake dvije godine
Metodologija izračuna pokazatelja	Pokazatelj se izrađuje temeljem podataka o broju podnesenih prijava zbog buke uzrokovane turističkim aktivnostima	
Učestalost mjerenja	Svake dvije godine	
Ograničenja pokazatelja i perspektive	Nema	

2.8.2. Okolišni pokazatelji

Upravljanje vodnim resursima

Naziv pokazatelja	Udio turističkih poduzeća koja poduzimaju akcije za smanjenje potrošnje vode	
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost indikatora sa međunarodnim sustavima	ETIS: Percentage of tourism enterprises taking actions to reduce water consumption (D.5.2.)
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2 - Održivo upravljanje vodama
	Povezanost sa SDGs	Cilj 3 Zdravlje i dobrobit Cilj 6 Čista, pitka voda i higijenski uvjeti Cilj 11 Održivi gradovi i zajednice
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu Poseban cilj: 3. Smanjenje negativnog utjecaja turizma na sastavnice okoliša, prirodu i prostor; 4. Smanjenje negativnog međuodnosa turizma i klime

Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj prati udio turističkih poduzeća prema strukturi poduzeća po djelatnostima: hrana i piće, prijevoz, smještaj (komercijalni), putničke agencije i iznajmljivanje vozila, koja u svom poslovanju poduzimaju akcije za smanjenje potrošnje vode u destinaciji
	Opis i svrha	Mjera smanjenja potrošnje vode podrazumijeva implementaciju sustava, odnosno uređaja koji kontinuirano smanjuju potrošnju vode za: piće i kuhanje, pranje posuđa, čišćenje, higijenu uključujući tuširanje i kupanje, ispiranje toaleta, bazene, navodnjavanje zelenih površina. Mjera se dokazuje specifikacijom i/ili certifikatom uređaja (npr. EU water label https://uwla.eu/), za npr. toalete sa spremnicima malog kapaciteta, slavine i tuševe niskog protoka te smanjenjem količine potrošene vode tijekom mjesečnih i jednogodišnjeg razdoblja i/ili novčanim iznosom (računom) za potrošnju vode.
	Pod-pokazatelj (opcionalno)	-
Obilježja podataka	Naziv	1. Ukupan broj turističkih poduzeća u destinaciji po djelatnostima: hrana i piće, prijevoz, smještaj (komercijalni), putničke agencije i iznajmljivanje vozila 2. Broj turističkih poduzeća po djelatnostima: hrana i piće, prijevoz, smještaj (komercijalni), putničke agencije i iznajmljivanje vozila koja poduzimaju mjere za smanjivanje potrošnje vode u svom poslovanju
	Mjerna jedinica	%
	Izvor /potencijalni izvor	1. Podatak nije dostupan, nužno je prikupljanje podataka primarnim istraživanjem 2. Podatak nije dostupan, nužno je prikupljanje podataka primarnim istraživanjem
	Dostupnost i podatkovni jaz	1. Anketa gospodarskih subjekata za ukupan broj turističkih poduzeća u destinaciji po djelatnostima: hrana i piće, prijevoz, smještaj (komercijalni), putničke agencije i iznajmljivanje vozila 2. Anketa gospodarskih subjekata za ukupan broj turističkih poduzeća u destinaciji po djelatnostima: hrana i piće, prijevoz, smještaj (komercijalni), putničke agencije i iznajmljivanje vozila
	Primarno istraživanje (poveznica na prijedlog)	1. i 2. Potrebno je dizajnirati anketu za provedbu primarnih istraživanja za broj poduzeća aktivnih u sektoru turizma prema turističkim djelatnostima: hrana i piće, prijevoz, smještaj (komercijalni), putničke agencije i iznajmljivanje vozila (nema postojećeg prijedloga primarnog istraživanja)
	Periodičnost prikupljanja podataka	1. i 2. Svake dvije godine(opcionalno mjesečno, radi uvida u predsezonske pripreme u kojima se očekuje veća potrošnja vode za pranje i čišćenje, osobito u komercijalnom smještaju).
Metodologija izračuna pokazatelja	Udio aktivnih turističkih poduzeća prema strukturi poduzeća po djelatnostima: hrana i piće, prijevoz, smještaj (komercijalni), putničke agencije i iznajmljivanje vozila u destinaciji koja su implementirala mjere za smanjenje potrošnje vode u odnosu na ukupan broj turističkih poduzeća u destinaciji.	

	<p>BA – broj turističkih poduzeća u destinaciji u djelatnostima hrana i piće, prijevoz, smještaj (komercijalni), putničke agencije i iznajmljivanje vozila koja poduzimaju mjere za smanjivanje potrošnje vode u svom poslovanju</p> <p>BT – ukupan broj turističkih poduzeća u destinaciji u djelatnostima hrana i piće, prijevoz, smještaj (komercijalni), putničke agencije i iznajmljivanje vozila</p> $\text{Udio turističkih poduzeća koja poduzimaju akcije za smanjenje potrošnje vode} = \frac{BA}{BT} \times 100\%$
Učestalost mjerenja	Svake dvije godine
Ograničenja pokazatelja i perspektive	<p>Nužna je provedba primarnog istraživanja, budući da prema postojećoj strukturi poslovnih subjekata (DZS, prema aktivnosti i područjima NKD-a 2007.), nije moguće napraviti cjelovit obuhvat podataka potrebnih za izradu pokazatelja na razini svih turističkih djelatnosti u destinaciji - produžuje proces.</p> <p>Pokazatelj je moguće računati i za poduzeća koja su unutar iste djelatnosti, samo treba prilagoditi način izračuna parametra BA i BT.</p>

Naziv pokazatelja	Sustav za pravovremenu reakciju na probleme s kvalitetom vode	
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost indikatora sa međunarodnim sustavima	GSTC: System to respond in a timely manner to water quality issues
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2 - Održivo upravljanje vodama
	Povezanost sa SDGs	Cilj 3 Zdravlje i dobrobit Cilj 6 Čista, pitka voda i higijenski uvjeti Cilj 11 Održivi gradovi i zajednice
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu; Otporan turizam Poseban cilj: 3. Smanjenje negativnog utjecaja turizma na sastavnice okoliša, prirodu i prostor; 4. Smanjenje negativnog međuodnosa turizma i klime; Uspostavljanje učinkovitog okvira za upravljanje razvojem održivog turizma
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj daje informacije o uspostavi sustavu koji je uspostavljen u destinaciji za ispitivanje kvalitete i zdravstvene ispravnost vode za ljudsku potrošnju u sustavima javne vodoopskrbe, odnosno za reakciju na probleme s kvalitetom vode.
	Opis i svrha	Pokazateljem se prate načini postupanja i izvještavanja u slučaju odstupanja od parametara za provjeru sukladnosti vode za ljudsku potrošnju, o monitoringu i službenoj kontroli zdravstvene ispravnosti vode za ljudsku potrošnju i izvještavanju u cilju zaštite ljudskog zdravlja od nepovoljnih utjecaja bilo kojeg onečišćenja vode za ljudsku potrošnju i osiguravanja zdravstvene ispravnosti vode za ljudsku potrošnju na području destinacije, temeljem Zakona o vodi za ljudsku potrošnju (NN 56/13, 64/15, 104/17, 115/18 i 16/20). Uputa za postupanje u slučaju odstupanja od parametara za provjeru sukladnosti vode za ljudsku potrošnju dostupna na: https://zdravlje.gov.hr/UserDocImages/2017%20Sanitarna/up7.pdf

	Pod-pokazatelj (opcionalno)	-
Obilježja podataka	Naziv	1. Informacija o uspostavi i obveznim postavkama sustava za pravovremenu reakciju na probleme s kvalitetom vode za ljudsku potrošnju
	Mjerna jedinica	-
	Izvor /potencijalni izvor	1. Ministarstvo zdravlja/ Hrvatski zavod za javno zdravstva i zavodi županija i Grada Zagreba/Hrvatske vode /Javni isporučitelji vodnih usluga javne vodoopskrbe u destinaciji (JLS) / Zavodi za javno zdravstvo na području destinacije (JLS)
	Dostupnost i podatkovni jaz	1. Podatak je dostupan
	Primarno istraživanje (poveznica na prijedlog)	-
	Periodičnost prikupljanja podataka	1. Jednom godišnje
Metodologija izračuna pokazatelja	Pokazatelj daje informaciju o uspostavi sustava za postupanje u slučaju odstupanja od parametara za provjeru sukladnosti vode za ljudsku potrošnju	
Učestalost mjerenja	Jednom godišnje	
Ograničenja pokazatelja i perspektive	<p>Uputa za postupanje u slučaju odstupanja od parametara za provjeru sukladnosti vode za ljudsku potrošnju propisana je na razini RH, dostupno na: https://zdravlje.gov.hr/UserDocImages/2017%20Sanitarna/up7.pdf.</p> <p>Pridržavanje uputi na razini destinacije se očekuje, a nepoznato je ima li destinacija dodatne mehanizme za unapređenje postojećeg nacionalnog sustava.</p>	

Gospodarenje otpadnim vodama

Naziv pokazatelja	Udio turističkih poduzeća koja koriste recikliranu vodu	
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost indikatora sa međunarodnim sustavima	ETIS: Percentage of tourism enterprises using recycled water (D.5.3.)
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2 - Gospodarenje otpadnim vodama

	Povezanost sa SDGs	Cilj 3 Zdravlje i dobrobit Cilj 6 Čista, pitka voda i higijenski uvjeti Cilj 11 Održivi gradovi i zajednice
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu Poseban cilj: 3. Smanjenje negativnog utjecaja turizma na sastavnice okoliša, prirodu i prostor; 4. Smanjenje negativnog međuodnosa turizma i klime
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj daje informacije o mjerama za korištenje reciklirane vode, koje su u destinaciji implementirali gospodarski subjekti u turizmu u području gospodarenja otpadnim vodama, održivom upravljanju vodama i posredno u području kružnog gospodarstva.
	Opis i svrha	Pokazatelj prati uspješnost turističkih poduzeća u destinaciji u područjima gospodarenja otpadnim vodama i održivom upravljanju vodama i informacije o osiguranju kružnosti recikliranih (sivih i crnih) voda te posredno o smanjenju onečišćenja vodnih i morskih resursa, osobito u destinacijama u kojima su ti resursi osnova turističkih djelatnosti. Napredni sustavi omogućuju recikliranje vode i ponovnu upotrebu, čime se smanjuje potrošnja svježe vode. Sive vode predstavljaju sanitarne otpadne vode iz perilica, tuševa, umivaonika odnosno one koje nastaju za vrijeme pranja, zatim iz prostora namijenjenih pripremi hrane, skladištenju hrane i čišćenju namirnica, bazena sl.. Crne vode su fekalne otpadne vode ljudskog i životinjskog porijekla, odnosno vode koje potječu iz toaleta te ostalih izljevaju takve vode. Crne i sive vode se prikupljaju u posebnim spremnicima, nakon čega se podvrgavaju obradi prije ispuštanja u okoliš.
	Pod-pokazatelj (opcionalno)	-
Obilježja podataka	Naziv	1. Ukupan broj poduzeća prema turističkim djelatnostima: hrana i piće, prijevoz, smještaj (komercijalni), putničke agencije i iznajmljivanje vozila 2. Broj poduzeća prema turističkim djelatnostima: hrana i piće, prijevoz, smještaj (komercijalni), putničke agencije i iznajmljivanje vozila koja koriste recikliranu vodu, s opisom mjere (tehnologije) recikliranja vode
	Mjerna jedinica	-
	Izvor /potencijalni izvor	1. Anketa gospodarskih subjekata 2. Anketa gospodarskih subjekata
	Dostupnost i podatkovni jaz	1. i 2. Podatak nije dostupan, nužno je prikupljanje podataka primarnim istraživanjem gospodarskih subjekata

	Primarno istraživanje (poveznica na prijedlog)	1. Potrebno je dizajnirati anketu za provedbu primarnih istraživanja radi utvrđivanja ukupnog broja gospodarskih subjekata u turizmu prema djelatnostima i broja gospodarskih subjekata u turizmu koja koriste recikliranu vodu, s opisom mjere (tehnologije) koja je primijenjena za recikliranje vode
	Periodičnost prikupljanja podataka	1. Jednom godišnje 2. Jednom godišnje
Metodologija izračuna pokazatelja	<p>Broj turističkih poduzeća koja koriste recikliranu vodu, s opisom mjere (tehnologije) za recikliranje vode u odnosu na ukupan broj gospodarskih subjekata u turizmu prema turističkim djelatnostima: hrana i piće, prijevoz, smještaj (komercijalni), putničke agencije i iznajmljivanje vozila</p> <p><i>BA</i> – broj turističkih poduzeća u destinaciji u djelatnostima hrana i piće, prijevoz, smještaj (komercijalni), putničke agencije i iznajmljivanje vozila koja koriste recikliranu vodu,</p> <p><i>BT</i> – ukupan broj turističkih poduzeća u destinaciji u djelatnostima hrana i piće, prijevoz, smještaj (komercijalni), putničke agencije i iznajmljivanje vozila</p> $\text{Udio turističkih poduzeća koja koriste recikliranu vodu} = \frac{BA}{BT} \times 100\%$	
Učestalost mjerenja	Jednom godišnje	
Ograničenja pokazatelja i perspektive	<p>Nužna je provedba primarnog istraživanja – produžuje proces</p> <p>Uz već postojeće sustave (npr. za prikupljanje i obradu kišnice, sustava za filtriranje i recikliranje vode iz kuhinja i sanitarnih čvorova) potrebno je u anketi definirati i najnovije inovativne tehnologije/rješenja koja se mogu implementirati kao mjera za recikliranje vode (npr. sustavi za kondenzaciju vode iz klima uređaja, tehnologije pročišćavanja bazenske vode, napredne desalinizacijske sustave sa značajno smanjenom količinom nusprodukata obrade voda i sl.). U tom smislu može se razviti cijeli sustav pod-pokazatelja koji daju udio gospodarskih subjekata koji koriste određene tehnologije.</p>	

Naziv pokazatelja	Udio otpadnih voda od noćenja turista u komercijalnoj smještajnoj djelatnosti	
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost indikatora sa međunarodnim sustavima	UNWTO-MST: Wastewater per visitor overnight in the accommodation industry
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2 - Gospodarenje otpadnim vodama
	Povezanost sa SDGs	Cilj 3 Zdravlje i dobrobit Cilj 6 Čista, pitka voda i higijenski uvjeti Cilj 11 Održivi gradovi i zajednice

	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu Poseban cilj: 3. Smanjenje negativnog utjecaja turizma na sastavnice okoliša, prirodu i prostor; 4. Smanjenje negativnog međuodnosa turizma i klime
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj prati ukupne količine otpadnih voda po noćenju posjetitelja u smještajnoj djelatnosti (komercijalni smještaj).
	Opis i svrha	Pokazatelj daje informaciju o opterećenju sustava obrade otpadnih voda destinacije svih razina pročišćavanja otpadnih voda kao posljedica noćenja turista u komercijalnim smještajnim objektima te o potencijalu rizika od onečišćenja voda i mora. To je osobito važno za destinacije kojima su vodni i morski resursi ključne atrakcije. Otpadne vode jesu sve potencijalno onečišćene industrijske, sanitarne, oborinske i druge vode.
	Pod-pokazatelj (opcionarno)	Otpadne vode po noćenju turista u nekomercijalnoj smještajnoj djelatnosti
Obilježja podataka	Naziv	1. Broj noćenja turista u komercijalnim smještajnim objektima u destinaciji 2. Broj noćenja turista u nekomercijalnim smještajnim objektima u destinaciji 3. Broj stanovnika u destinaciji 4. Ukupne količine otpadnih voda (m ³) u destinaciji
	Mjerna jedinica	-
	Izvor /potencijalni izvor	1. eVisitor, Ministarstvo turizma i sporta / DZS 2. eVisitor, Ministarstvo turizma i sporta / DZS 3. DZS, godišnje izvješće (procjena) 4. Javni isporučitelj vodnih usluga koji upravlja uređajem za pročišćavanje komunalnih otpadnih voda - Komunalno poduzeće u destinaciji zaduženo za odvodnju (sustav kanalizacije, obrade, ispus u more) / Potencijalni izvor podataka: DZS, Priopćenje Javna odvodnja
	Dostupnost i podatkovni jaz	1. Podatak je dostupan 2. Podatak je dostupan 3. Podatak je dostupan 4. Podatak je dostupan uz zahtjev
	Primarno istraživanje (poveznica na prijedlog)	1. Nije potrebno 2. Nije potrebno 3. Nije potrebno 4. Nije potrebno
	Periodičnost prikupljanja podataka	1. Svake dvije godine

Metodologija izračuna pokazatelja	<p>T_{KS} – broj noćenja turista u komercijalnom smještaju na teritoriju jedinice lokalne samouprave u referentnoj godini</p> <p>T_{NKS} – broj noćenja turista u nekomercijalnom smještaju na teritoriju jedinice lokalne samouprave u referentnoj godini</p> <p>BS – broj stanovnika jedinice lokalne samouprave</p> <p>OV - Ukupne količine otpadnih voda u jedinici lokalne samouprave</p> $\text{Udio otpadnih voda od noćenja turista u komercijalnoj smještajnoj djelatnosti} = \frac{T_{KS}}{T_{KS} + T_{NKS} + BS \times 365} \times 100\%$
Učestalost mjerenja	Svake dvije godine
Ograničenja pokazatelja i perspektive	<p>Pokazateljem nije obuhvaćen nekomercijalni smještaj zbog loše kvalitete podataka. U destinacijom s dobrom statistikom nekomercijalnog smještaja koristiti i podatke za izračun nekomercijalnog udjela.</p> <p>Pokazatelj je izračunat uz pretpostavku da je potrošnja vode turista i lokalnog stanovništva po noćenju jednaka.</p>

Naziv pokazatelja	Propisi za postavljanje, održavanje i ispitivanje ispusta iz septičkih jama i sustava za pročišćavanje otpadnih voda i dokazi o njihovoj provedbi	
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost indikatora sa međunarodnim sustavima	GSTC: Regulations for the siting, maintenance, and testing of discharge from septic tanks and wastewater treatment systems, and evidence of their enforcement
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2, gospodarenje otpadnim vodama -
	Povezanost sa SDGs	Cilj 3 Zdravlje i dobrobit Cilj 6 Čista, pitka voda i higijenski uvjeti Cilj 11 Održivi gradovi i zajednice
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu, Otporan turizam Poseban cilj: 3. Smanjenje negativnog utjecaja turizma na sastavnice okoliša, prirodu i prostor; 4. Smanjenje negativnog međuodnosa turizma i klime; 9 Uspostavljanje učinkovitog okvira za upravljanje razvojem održivog turizma
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj daje informaciju o uspostavi zakonskog i podzakonskog (provedbenog) okvira za postavljanje, održavanje i ispitivanje ispusta iz septičkih jama i sustava za pročišćavanje otpadnih voda i dokazi o njihovoj provedbi.
	Opis i svrha	Zakonom o vodama (66/19) te podzakonskim propisima (Pravilnik o tehničkim zahtjevima za građevine odvodnje otpadnih voda, kao i rokovima obvezne kontrole ispravnosti građevina odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda NN 3/11, Pravilnik o graničnim vrijednostima otpadnih voda NN 87/10), uspostavljena je osnova za postavljanje, održavanje i ispitivanje ispusta iz septičkih jama i sustava za pročišćavanje otpadnih voda i dokazi o njihovoj provedbi.

		Dokaz o provedbi je Odluku o odvodnji otpadnih voda aglomeracije kojim se uređuju pitanja: načina odvodnje, unutarnje kanalizacije, uvjeti ispuštanja otpadnih voda, pitanja vezana uz septičke i sabirne jame, postupanja kod onečišćenja, pitanja vezana uz odlaganje i uklanjanje opasnih i drugih tvari, nadzor i kaznene odredbe, temeljem Zakona o vodama i podzakonskih propisa koji su na teritoriju RH uspostavljeni na osnovi EU pravnog okvira u ovom području. Odluku su dužne donijeti JLS u destinaciji, a dokument je javan.
	Pod-pokazatelj (opcionalno)	-
Obilježja podataka	Naziv	1. Informacija o uspostavi zakonodavnog okvira propisima koji su na snazi za postavljanje, održavanje i ispitivanje ispusta iz septičkih jama i sustava za pročišćavanje otpadnih voda i dokazi o njihovoj provedbi (Odluka o odvodnji otpadnih voda aglomeracije)
	Mjerna jedinica	-
	Izvor /potencijalni izvor	1. Upravni odjeli JLS /Javni isporučitelji vodnih usluga javne vodoopskrbe u destinaciji
	Dostupnost i podatkovni jaz	-
	Primarno istraživanje (poveznica na prijedlog)	-
	Periodičnost prikupljanja podataka	1. Jednom godišnje
Metodologija izračuna pokazatelja	Pokazatelj informaciju o uspostavi zakonodavnog okvira (sa popisom zakonodavnih akata) za postavljanje, održavanje i ispitivanje ispusta iz septičkih jama i sustava za pročišćavanje otpadnih voda i dokazi o njihovoj provedbi	
Učestalost mjerenja	Svake dvije godine	
Ograničenja pokazatelja i perspektive	Odluka o odvodnji otpadnih voda aglomeracije donosi se na razini aglomeracije, što se često ne preklapa sa razinom destinacije.	

Gospodarenje otpadom

Naziv pokazatelja	Udio turističkih poduzeća koja razdvajaju različite vrste otpada	
<p>Povezanost pokazatelja sa sustavima</p>	Povezanost pokazatelja sa međunarodnim sustavima	ETIS: Percentage of tourism enterprises separating different types of waste (D.3.2.)
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2 - Gospodarenje otpadom
	Povezanost sa SDGs	Cilj 3 Zdravlje i dobrobit Cilj 11 Održivi gradovi i zajednice Cilj 12 Odgovorna potrošnja i proizvodnja
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu Poseban cilj: 3. Smanjenje negativnog utjecaja turizma na sastavnice okoliša, prirodu i prostor; 4. Smanjenje negativnog međuodnosa turizma i klime
<p>Obilježja pokazatelja</p>	Definicija	Pokazatelj daje informaciju o udjelu poduzeća u destinaciji koja u odnosu na ukupan broj poduzeća razdvajaju slijedeće vrste otpada, tj. posebne kategorije otpada: otpadni tekstil i obuća, otpadna ambalaža, otpadne gume, otpadna ulja, otpadne baterije i akumulatori, otpadna vozila, građevni otpad i otpad koji sadrži azbest, otpadna električna i elektronička oprema, plastika za jednokratnu uporabu
	Opis i svrha	Posebne kategorije otpada su tokovi otpada za prema Zakonu o gospodarenju otpadom NN 84/2021 i posebnim pravilnicima propisuju uvjeti gospodarenja otpadom uzimajući u obzir zemljopisne okolnosti ili potrebu za posebnim građevinama za posebne kategorije otpada, čime se smanjuje količina otpada koji se zbrinjava odlaganjem. Napomena: naknada je uvedena za slijedeće posebne kategorije otpada - ambalaža i otpadna ambalaža, otpadne gume, otpadna vozila, električni i elektronički otpad (EE – otpad), otpadne baterije i akumulatori i otpadna ulja.
	Pod-pokazatelj (opcionalno)	-
<p>Obilježja podataka</p>	Naziv	1. Ukupan broj turističkih poduzeća u destinaciji po djelatnostima: hrana i piće, prijevoz, smještaj (komercijalni), putničke agencije i iznajmljivanje vozila

		2. Broj poduzeća koja razdvajaju posebne kategorije otpada po djelatnostima: hrana i piće, prijevoz, smještaj (komercijalni), putničke agencije i iznajmljivanje vozila
	Mjerna jedinica	-
	Izvor /potencijalni izvor	1. Anketa gospodarskih subjekata 2. Anketa gospodarskih subjekata
	Dostupnost i podatkovni jaz	1. Podatak nije dostupan 2. Podatak nije dostupan
	Primarno istraživanje (poveznica na prijedlog)	1. i 2. Anketa gospodarskih subjekata u turizmu u destinaciji – ukupan broj i broj gospodarskih subjekata koji razdvajaju posebne kategorije otpada po djelatnostima: hrana i piće, prijevoz, smještaj (komercijalni), putničke agencije i iznajmljivanje vozila- nužno je prikupljanje podataka primarnim istraživanjem
	Periodičnost prikupljanja podataka	1. i 2. Svake dvije godine
Metodologija izračuna pokazatelja	<p>Pokazatelj se izračunava kao udio turističkih poduzeća po djelatnostima: hrana i piće, prijevoz, smještaj (komercijalni), putničke agencije i iznajmljivanje vozila u destinaciji koja razdvajaju različite vrste otpada u odnosu ukupni broj turističkih poduzeća u destinaciji.</p> <p><i>BA</i> – broj turističkih poduzeća u destinaciji u djelatnostima hrana i piće, prijevoz, smještaj (komercijalni), putničke agencije i iznajmljivanje vozila koja razdvajaju različite vrste otpada,</p> <p><i>BT</i> – ukupan broj turističkih poduzeća u destinaciji u djelatnostima hrana i piće, prijevoz, smještaj (komercijalni), putničke agencije i iznajmljivanje vozila</p> $\text{Udio turističkih poduzeća koja razdvajaju različite vrste otpada} = \frac{BA}{BT} \times 100\%$	
Učestalost mjerenja	Svake dvije godine	
Ograničenja pokazatelja i perspektive	Nužna je provedba primarnog istraživanja – produžuje proces. Moguće je razviti skup dodatnih pod-pokazatelja u kojima će se računati udio poduzeća koji razdvajaju određenu vrstu otpada.	

Naziv pokazatelja	Količina recikliranog otpada (postotak ili po stanovniku po godini)	
	Povezanost pokazatelja sa	ETIS: Percentage of total waste recycled per tourist compared to total waste recycled per resident per year (D.3.3.)

Povezanost pokazatelja sa sustavima	međunarodnim sustavima	
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2- Gospodarenje otpadom -
	Povezanost sa SDGs	Cilj 3 Zdravlje i dobrobit Cilj 11 Održivi gradovi i zajednice Cilj 12 Odgovorna potrošnja i proizvodnja
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu Poseban cilj: 3. Smanjenje negativnog utjecaja turizma na sastavnice okoliša, prirodu i prostor; 4. Smanjenje negativnog međuodnosa turizma i klime
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj daje informaciju o udjelu recikliranog otpada (postotak ili po stanovniku po godini) u destinaciji
	Opis i svrha	Oporaba otpada je svaki postupak čiji je glavni rezultat uporaba otpada u korisne svrhe kada otpad zamjenjuje druge materijale koje bi inače trebalo uporabiti za tu svrhu ili otpad koji se priprema kako bi ispunio tu svrhu, u tvornici ili u širem gospodarskom smislu. U Dodatku II. Zakona o gospodarenju otpadom (NN 84/91) sadržan je popis postupaka uporabe (postupak zbrinjavanja otpada R), a prema Katalogu otpada, dodatak X. Pravilnika o gospodarenju otpadom (NN 106/22) utvrđeni su postupci uporabe koji se smatraju recikliranjem. Ukupna masa otpada proizvedenog u kućanstvima i otpada iz drugih izvora čiji tokovi otpada su slični toku otpada iz kućanstva, uključujući barem papir, metal, plastiku i staklo, mora se uporabiti recikliranjem i pripremom za ponovnu uporabu Pokazateljem se prati napredak u recikliranju otpada (količina skupljenog otpada upućenog na recikliranje), koji se reciklira u reciklažnom centru, uključujući i mobilno reciklažno dvorište, što je nužno za prelazak na kružno gospodarstvo i osiguranje dugoročne konkurentnosti destinacije.
	Pod-pokazatelj (opcionalno)	-
Obilježja podataka	Naziv	1. Ukupna količina otpada u destinaciji 2. Ukupna količina recikliranog otpada u destinaciji, minimalno papir, metal, plastiku i staklo 2. Broj stanovnika u destinaciji
	Mjerna jedinica	% ili kg/stanovnik

	Izvor /potencijalni izvor	1. i 2. pružatelj javne usluge koje je a) trgovačko društvo koje osnova jedna ili više jedinica lokalne samouprave (JLS), temeljem odluke predstavničkog tijela JLS ili pravna ili b) fizička osoba – obrtnik temeljem koncesije dodijeljene odlukom predstavničkog tijela JLS, obveznik vođenja e-ONTO / MINGOR 3. DZS, Popis stanovništva (godišnje procjene)
	Dostupnost i podatkovni jaz	1. Podatak je dostupan 2. Podatak je dostupan 3. Podatak je dostupan
	Primarno istraživanje (poveznica na prijedlog)	-
	Periodičnost prikupljanja podataka	1. Jednom godišnje 2. Jednom godišnje 3. Jednom godišnje
Metodologija izračuna pokazatelja	<p>Pokazatelj se izračunava kao godišnji udio količina otpada upućenog na recikliranje (barem papir, metal, plastiku i staklo) u odnosu na ukupne količine otpada u destinaciji ili u odnosu na broj stanovnika destinacije</p> <p><i>BS</i> – broj stanovnika u destinaciji <i>UO</i> – ukupna količina otpada u destinaciji <i>RO</i> – količina otpada upućenog na recikliranje u destinaciji</p> $\text{Udio recikliranog otpada} = \frac{RO}{UO} \times 100\%$ $\text{Količina recikliranog otpada po stanovniku} = \frac{RO}{BS} \times 100\%$	
Učestalost mjerenja	Jednom godišnje	
Ograničenja pokazatelja i perspektive	Podaci prikupljeni iz navedenih izvora mogu biti nezadovoljavajuće i/ili dijelom nedostupni. U tom slučaju nužna je provedba primarnog istraživanja– produžuje proces.	
Naziv pokazatelja	Plan gospodarenja krutim otpadom koji se provodi i ima kvantitativne ciljeve za smanjivanje i osiguranje sigurnog održivog odlaganja otpada koji se ne koristi ponovno ili reciklira	
	Povezanost pokazatelja sa	GSTC: Solid waste management plan that is implemented, and has quantitative goals to minimize, and ensure safe sustainable disposal of waste that is not reused or recycled

Povezanost pokazatelja sa sustavima	međunarodnim sustavima	
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2 - Gospodarenje otpadom -
	Povezanost sa SDGs	Cilj 3 Zdravlje i dobrobit Cilj 11 Održivi gradovi i zajednice Cilj 12 Odgovorna potrošnja i proizvodnja
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu, Otporan turizam Poseban cilj: 3. Smanjenje negativnog utjecaja turizma na sastavnice okoliša, prirodu i prostor; 4. Smanjenje negativnog međudnosa turizma i klime, 9. Uspostavljanje učinkovitog okvira za upravljanje razvojem održivog turizma
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj daje informaciju o usvojenom Planu gospodarenja otpadom u destinaciji koji je donesen temeljem Zakona o gospodarenju otpadom NN 84/21 I Planu gospodarenja otpadom RH, NN 84/23, a kojim se na osnovi utvrđenih kvantitativnih ciljeva i hijerarhije otpada provode mjere za održivo gospodarenje otpadom
	Opis i svrha	Pokazateljem se prati je li na razini destinacije donesen Plan gospodarenja otpadom kojim su definirani ciljevi, mjere, aktivnosti i rokova za provođenje istih, kao i planiranje potrebnih financijskih sredstava za provođenje mjera iz Plana.
	Pod-pokazatelj (opcionalno)	-
Obilježja podataka	Naziv	1. Usvojen Planu gospodarenja otpadom u destinaciji
	Mjerna jedinica	-
	Izvor /potencijalni izvor	1. pružatelj javne usluge koje je a) trgovačko društvo koje osnova jedna ili više jedinica lokalne samouprave (JLS), temeljem odluke predstavničkog tijela JLS ili pravna ili b) fizička osoba – obrtnik temeljem koncesije dodijeljene odlukom predstavničkog tijela JLS / Upravni odjeli jedinica / MINGOR, baza dostupna na https://www.haop.hr/hr/baze-i-portali/dokumenti-odrzivog-razvitka-i-zastite-okolisa
	Dostupnost i podatkovni jaz	1. Podatak je dostupan
	Primarno istraživanje (poveznica na prijedlog)	1. Nije potrebno
	Periodičnost prikupljanja podataka	1. Jednom godišnje

Metodologija izračuna pokazatelja	Pokazatelj je informacija o donesenom Planu gospodarenja otpadom u destinaciji.
Učestalost mjerenja	Jednom godišnje
Ograničenja pokazatelja i perspektive	Nema

Naziv pokazatelja	Sprječavanje stvaranja otpada: plan smanjenja količine otpada od posluživanja hrane	
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja sa međunarodnim sustavima	EU ECOLABEL: Waste prevention: food service waste reduction plan
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2 -Gospodarenje otpadom
	Povezanost sa SDGs	Cilj 2 Svijet bez gladi Cilj 3 Zdravlje i dobrobit Cilj 11 Održivi gradovi i zajednice Cilj 12 Odgovorna potrošnja i proizvodnja
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu, Otporan turizam Poseban cilj: 3. Smanjenje negativnog utjecaja turizma na sastavnice okoliša, prirodu i prostor; 9. Uspostavljanje učinkovitog okvira za upravljanje razvojem održivog turizma
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj daje informaciju o sprječavanju i smanjenju nastajanja otpada od posluživanja hrane u turističkim poduzećima (poslovni subjekti i obrtnici u ugostiteljstvu) koji se bave djelatnošću pripreme i posluživanja hrane (NKD 56 Djelatnosti pripreme i usluživanja hrane i pića).
	Opis i svrha	Otpad od hrane je globalni problem, budući da se prema procjenama u svijetu godišnje baci čak jedna trećina proizvedene hrane. Radi postizanja održivosti proizvodnje i potrošnje hrane u ugostiteljstvu (NKD 56 Djelatnosti pripreme i usluživanja hrane i pića), poslovni subjekti i obrtnici u ugostiteljstvu trebaju izraditi vlastite smjernice i/ili plan sprječavanja i smanjenja nastajanja otpada od posluživanja hrane koje su temeljene ciljevima, mjerama i aktivnostima Plana sprječavanja i smanjenja nastajanja otpada od hrane Republike Hrvatske od 2023. – 2028. Gubici i otpad od hrane nastaju u svim fazama lanca proizvodnje i opskrbe hranom od primarne proizvodnje, proizvodnje i prerade, distribucije, skladištenja, trgovine, ugostiteljstva i institucionalnih kuhinja do kućanstava. Gubici

		hrane su nepoželjna pojava iz etičkih, gospodarskih i ekoloških razloga. Sprječavanje nastajanja i smanjivanje količina otpada od hrane izdvojeno je kao prioritarna tema europskih politika, strategija i inicijativa, uključujući Europski zeleni plan. Na RH razini dostupan je priručnik za hotele (https://mint.gov.hr/vijesti-22984/predstavljen-prirucnik-za-hotele-smanji-otpad-od-hrane-kuhaj-za-svoje-goste-22830-23004/23004) izrađen u okviru projekta „Smanji otpad od hrane, kuhaj za svoje goste“ (https://www.fzoeu.hr/hr/pilot-projekt-smanji-otpad-od-hrane-kuhaj-za-svoje-goste/8604).
	Pod-pokazatelj (opcionalno)	-
Obilježja podataka	Naziv	1. Usvojene Smjernice i/ili Plan sprječavanja i smanjenja nastajanja otpada od hrane (dokument) u turističkim poduzećima u destinaciji kojeg u okviru svoga poslovanja provode poslovni subjekti i obrtnici u ugostiteljstvu
	Mjerna jedinica	-
	Izvor /potencijalni izvor	1. Anketa poslovnih subjekata i obrtnika u ugostiteljstvu (NKD 56)
	Dostupnost i podatkovni jaz	1. Podatak nije dostupan, nužno je prikupljanje podataka primarnim istraživanjem
	Primarno istraživanje (poveznica na prijedlog)	1. Anketa gospodarskih subjekata i obrtnika u djelatnosti NKD 56 u destinaciji o donošenju i provedbi Plana (potrebno kreirati)
	Periodičnost prikupljanja podataka	1. Svake dvije godine
Metodologija izračuna pokazatelja	Pokazatelj je informacija o donesenim Smjernicama i/ili Planu sprječavanja i smanjenja nastajanja otpada od hrane u turističkim ugostiteljskim poduzećima u destinaciji	
Učestalost mjerenja	Svake dvije godine	
Ograničenja pokazatelja i perspektive	Nužna je provedba primarnog istraživanja – produžuje proces	

Zaštita bioraznolikosti

Pokazatelj		Razvijen sustav za zaštitu prirodne i kulturne baštine i lokaliteta
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	GSTC – Sustav upravljanja za zaštitu prirodnih i kulturnih lokaliteta, uključujući građevinsku baštinu i ruralne i urbane pejzaže
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2. Bioraznolikost

	Povezanost sa SDG-ovima	<p>Cilj 11: Održivi gradovi i zajednice - Razvijen sustav zaštite prirodne i kulturne baštine ključan je za očuvanje i revitalizaciju urbanih i ruralnih područja, čime se doprinosi održivosti i otpornosti zajednica.</p> <p>Cilj 15: Život na zemlji - Ovaj sustav igra važnu ulogu u zaštiti i očuvanju biološke raznolikosti te prirodnih staništa, što je temeljno za očuvanje ekosustava.</p> <p>Cilj 17: Partnerstva za ciljeve - Suradnja među dionicima, uključujući vladine, nevladine organizacije i lokalne zajednice, ključna je za uspostavu učinkovitih sustava zaštite.</p>
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	<p>Strateški cilj: Otporan turizam</p> <p>Poseban cilj: 9. Uspostavljanje učinkovitog okvira za upravljanje razvojem održivog turizma</p>
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj je definiran kao skup mjera, politika i aktivnosti usmjerenih na očuvanje, zaštitu i promicanje prirodne i kulturne baštine unutar turističke destinacije.
	Opis i svrha	Sustav uključuje zakonske regulative, fizičke mjere zaštite, edukativne programe i suradnju s lokalnim zajednicama. Cilj je očuvanje autentičnosti, raznolikosti i povijesne vrijednosti lokaliteta, uz minimiziranje negativnog utjecaja turizma. Efikasan sustav zaštite potiče održivi razvoj turizma i povećava svijest posjetitelja o važnosti očuvanja prirodne i kulturne baštine.
	Podpokazatelji (opcionalno)	<ul style="list-style-type: none"> - Objavljeni dokument strategije i/ili plana koji sadrži mjere zaštite i očuvanja baštine na području destinacije. - Uspostavljen sustav monitoringa efikasnosti provedenih mjera zaštite i očuvanja baštine na području destinacije.
Podatci	Naziv podataka	<ol style="list-style-type: none"> 1. Strategija / plan / smjernice izrađene i javno dostupne – DA/NE 2. Razvijen i implementiran sustav pokazatelja za praćenje učinkovitosti implementiranih mjera – DA/NE
	Mjerna jedinica	<ol style="list-style-type: none"> 1. Višegodišnji plan i/ili strategija / smjernice 2. Uspostavljena i ažurirana baza podataka
	Izvor podataka/potencijalni izvor	<ol style="list-style-type: none"> 1. JLS / relevantna javna tijela (Uprava za zaštitu kulturne baštine, Ministarstvo kulture i medija; Upisnik zaštićenih područja, Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja) 2. JLS / relevantna javna tijela
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	1 i 2. Podatak dostupan TZ ili JLS
	Primarno istraživanje (link na prijedlog)	-
	Periodičnost prikupljanja podataka	1 i 2. Svake dvije godine
Metodologija izračuna pokazatelja		

Učestalost mjerenja	Svake dvije godine
Ograničenja pokazatelja i perspektive	Financijska i tehnička ograničenja: Sustavi zaštite često zahtijevaju znatna financijska sredstva i stručnu ekspertizu. Suradnja i provedba: Učinkovita provedba zahtijeva suradnju između različitih dionika, što može biti izazov. Održavanje i nadzor: Kontinuirano održavanje i nadzor nad lokalitetima mogu biti teški zbog nedostatka resursa ili pristupa.

Pokazatelj		Dostupne smjernice za ponašanje posjetitelja u destinaciji
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	GSTC – Kulturne i ekološke smjernice za ponašanje posjetitelja na osjetljivim mjestima
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2.
	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 11: Održivi gradovi i zajednice - Smjernice za ponašanje posjetitelja doprinose stvaranju održivih, otpornih urbanih područja, pomažući u upravljanju turističkim destinacijama na način koji štiti lokalnu zajednicu i okoliš. Cilj 8: Dostojan rad i ekonomski rast - Pravilno vođenje posjetitelja može pridonijeti održivom turizmu, što potiče ekonomski rast i stvaranje kvalitetnih radnih mjesta u turističkom sektoru. Cilj 12: Održiva potrošnja i proizvodnja - Smjernice za održivo ponašanje posjetitelja doprinose smanjenju negativnog utjecaja turizma na okoliš i promiču održive prakse. Cilj 17: Partnerstva za ciljeve - Razvoj i provedba ovakvih smjernica često uključuju suradnju između različitih dionika, što je ključno za uspješnu implementaciju održivih turističkih strategija.
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu, Otporan turizam Poseban cilj: 3. Smanjenje negativnog utjecaja turizma na sastavnice okoliša, prirodu i prostor; 9. Uspostavljanje učinkovitog okvira za upravljanje razvojem održivog turizma
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj je definiran kao skup pravila i preporuka koje su dostupne turistima i posjetiteljima, a koje objašnjavaju prihvatljive obrasce ponašanja i interakcije unutar turističke destinacije.
	Opis i svrha	Smjernice uključuju informacije o lokalnim običajima, zakonima, zaštiti okoliša, i interakciji s lokalnom zajednicom. Cilj je promicanje održivog turizma i osiguravanje da posjetitelji pozitivno doprinose destinaciji, umjesto da je opterećuju. Pružaju ključne informacije za očuvanje kulturnog i prirodnog nasljeđa destinacije te zaštite prava i dobrobiti lokalnog stanovništva.
	Podpokazatelji (opcionalno)	<ul style="list-style-type: none"> - Objavljen i javno dostupan dokument koji sadrži smjernice za ponašanje posjetitelja. - Smjernice su javno dostupne fizički na području destinacije (lokaliteta) i virtualno na web stranici destinacije (lokaliteta). - Pokrenuta kampanja sa ciljem upoznavanja posjetitelja sa smjernicama za prihvatljivo ponašanje.

Podatci	Naziv podataka	1. Smjernice su izrađene i javno dostupne – DA/NE 2. Dokaz o kreiranoj i pokrenutoj informativnoj kampanji – DA/NE
	Mjerna jedinica	4. Izrađene, prezentirane, javno dostupne smjernice 1. Provedena kampanja
	Izvor podataka/potencijalni izvor	1. Turistička zajednica / JLS / lokalitet 2. Turistička zajednica /JLS / lokalitet
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	1. i 2. Turistička zajednica/JLS
	Primarno istraživanje (link na prijedlog)	-
	Periodičnost prikupljanja podataka	1-i 2- Svake dvije godine
Metodologija izračuna pokazatelja		Kvalitativni pokazatelj
Učestalost mjerenja		Svake dvije godine
Ograničenja pokazatelja i perspektive		Svijest: Posjetitelji možda nisu svjesni postojanja smjernica ili ih ne prate strogo. Jezik i pristupačnost: Smjernice možda nisu dostupne na svim jezicima ili prilagođene osobama s posebnim potrebama. Primjenjivost i učinkovitost: Smjernice se moraju redovito ažurirati i biti relevantne za lokalni kontekst, a njihova učinkovitost može biti teško mjerljiva.

Održivo upravljanje energijom

Pokazatelj		Udio turističkih poduzeća koja su implementirala neka od rješenja za ublažavanje i prilagodbu klimatskim promjenama
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	ETIS: Percentage of tourism enterprises involved in climate change mitigation schemes — such as: CO2 offset, low energy systems, etc.— and ‘adaptation’ responses and actions (D.2.1.)
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2 - Ublažavanje i prilagodba klimatskih promjena i Održivo upravljanje energijom (aspekt ublažavanja klimatskih promjena)

	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 3 - Zdravlje i dobrobit Cilj 11 - Održivi gradovi i zajednice Cilj 13 Očuvanje klime
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	<u>Strategije razvoja održivog turizma RH do 2030.</u> : SC2, PP 2.3. Smanjenje negativnog utjecaja turizma na klimu (indikator: II.02.8.27 Emisije CO ₂ u zrak prema NACE (revizija II) aktivnostima u turizmu). <u>Nacionalni plan razvoja održivog turizma do 2027.</u> : PC4.Smanjenje negativnog međuodnosa turizma i klime (indikator: Intenzitet stakleničkih plinova prouzročen turizmom i Energetska intenzivnost u turizmu).
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj daje informaciju o udjelu turističkih poduzeća koja sustavno provode mjere i aktivnosti ublažavanja i prilagodbe klimatskim promjenama u odnosu na ukupan broj poduzeća u destinaciji.
	Opis i svrha	Većina turističkih poduzeća u svom poslovanju koristi u cijelosti ili djelomično obnovljive izvore energije. Mnoga se turistička poduzeća nalaze u područjima osjetljivim na poplave, sušu i druge štetne utjecaje klimatskih promjena. Za uspostavu i provođenje mjera i aktivnosti u područjima ublažavanje klimatskih promjena (npr. smanjenje emisija CO ₂ iz smještajnih kapaciteta, uvođenje obnovljivih oblika energije u prometu i smještaju, poticanje korištenja nisko-energetskih sustava, smanjenje korištenja jednokratne plastike kao jednog od proizvoda fosilnih goriva) te za prilagodbu klimi (odgovor na neke od neizbježnih utjecaja i rizika, npr. na poplavu, sušu, podizanje razine mora) poduzeća mogu implementirati neke od rješenja za dekarbonizaciju (ublažavanje) i prilagodbu klimatskim promjenama. Za njihovu implementaciju turističko poduzeće može primijeniti smjernice pravnog okvira (MINGOR: https://mingor.gov.hr/djelokrug/uprava-za-procienutu-tjecaja-na-okolis-i-odrzivo-gospodarenje-otpadom-1271/procjena-utjecaja-na-okolis-puo-spuo/smjernice-7641/smjernice-za-pripremu-infrastrukture-klimatskim-promjenama/7643), inicijative (npr. GSTC Destination criteria, Glasgow Declaration i sl.), programe (npr. GEF Global Program to Support Electric Mobility), kao i sustave upravljanja okolišem (EMAS; ISO 14001) ili smjernice ekološkog označavanja (npr. EU Ecolabel) verificirane od treće strane i sl. Svrha pokazatelja je na angažiranost destinacije u planiranju i upravljanju klimatski održivim poslovanjem te razinu integracije izazova i rješenja za ublažavanje i prilagodbu klimatskim promjenama u svijesti šire zajednice.
	Podpokazatelji	-
Podatci	Naziv podataka	3. Broj turističkih poduzeća koja su implementirala rješenja za ublažavanje klimatskih promjena 1. Broj turističkih poduzeća koja su implementirala rješenja za prilagodbu klimatskim promjenama 2. Ukupan broj turističkih poduzeća u destinaciji
	Mjerna jedinica	-
	Izvor podataka/potencijalni izvor	1. Anketa gospodarskih subjekata u turističkim djelatnostima (minimalno prema NKD 55, 56 i 79)

	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	1. Podatak nije dostupan, nužno je prikupljanje podataka primarnim istraživanjem
	Primarno istraživanje (smjernice)	Potrebno je dizajnirati anketu i provesti primarno istraživanje broja turističkih poduzeća koja su implementirala rješenja (mjere i aktivnosti) za ublažavanje i prilagodbu klimatskim promjenama, minimalno za poduzeća razvrzana u NKD 55,56 i 79.
	Periodičnost prikupljanja podataka	Svake dvije godine
Metodologija izračuna pokazatelja		Pokazatelj se izračunava kao udio turističkih poduzeća koja su implementirala rješenja za ublažavanje i/ili prilagodbu klimatskim promjenama u odnosu na ukupan broj turističkih poduzeća u destinaciji.
Učestalost mjerenja		Svake dvije godine
Ograničenja pokazatelja i perspektive		Nužna je provedba primarnog istraživanja – produžuje proces. Napomena: turistička poduzeća mogu implementirati rješenja, mjere i aktivnosti u oba područja - ublažavanje i prilagodba ili u samo jednom od područja. Preporuča se rezultate istraživanja prikupljati zasebno u navedena dva područja. Turistička poduzeća je za potrebe primarnih istraživanja potrebno razvrstati minimalno prema NKD 55, 56 i 79 ili u slučaju provedbe sveobuhvatnijeg primarnog istraživanja npr. sukladno opisu turističkih djelatnosti prema IRTS 2008.

Pokazatelj		Postotak turista i jednodnevnih posjetitelja koji koriste različita prometna sredstva za dolazak na odredište (javna/privatna i vrsta)
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	GSTC- Postotak turista i jednodnevnih posjetitelja koji koriste različita prometna sredstva za dolazak na odredište (prilagođeno).
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2. – pristupačnost destinacije, održivo upravljanje destinacijom, ublažavanje i prilagodba klimatskih promjena.
	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 11 – Održivi gradovi i zajednice Cilj 13 - Odgovorni na klimatske promjene
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu Poseban cilj: 3. Smanjenje negativnog utjecaja turizma na sastavnice okoliša, prirodu i prostor; 4. Smanjenje negativnog međuodnosa turizma i klime
Obilježja pokazatelja	Definicija	Udio turista/jednodnevnih posjetitelja koji su koristili sredstva javnog prijevoza za dolazak na odredište.
	Opis i svrha	Praćenjem vrijednosti pokazatelja za turiste i jednodnevne posjetitelje dobiva se bolja slika o dostupnosti odredišta putem održivih načina transporta. Vrijednosti podpokazatelja daju uvid u strukturu prometnih sredstava kojima turisti dolaze u odredište.

	Podpokazatelji	<ol style="list-style-type: none"> 1. Udio turista koji su primarno koristili automobil u dolasku u odredište 2. Udio turista koji su primarno koristili zrakoplov u dolasku u odredište 3. Udio turista koji su primarno koristili autobus u dolasku u odredište 4. Udio turista koji su primarno koristili željeznicu u dolasku u odredište 5. Udio turista koji su primarno koristili brod u dolasku u odredište 6. Udio turista koji su primarno koristili neko drugo sredstvo u dolasku u odredište <p>Spomenuti podpokazatelji se mogu računati za sve posjetitelje zajedno, odnosno zasebno za turiste, jednodnevne posjetitelje</p>
Podatci	Naziv podataka	1. Prijevozno sredstvo koje je primarno korišteno u dolasku u destinaciju
	Mjerna jedinica	-
	Izvor podataka/potencijalni izvor	Anketa o zadovoljstvu turista, Anketa jednodневnih posjetitelja
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	Podataka o broju turista/jednodnevni posjetitelja koji su određenim prometnim sredstvom došli u destinaciju nema i potrebno ih je prikupiti primarnim istraživanjem.
	Primarno istraživanje (smjernice)	Primarnim istraživanjem potrebno je prikupiti podatke o vrsti posjetitelja i o prijevoznom sredstvu koje je posjetitelj primarno koristio u dolasku u destinaciju. Primarno istraživanje se može uklopiti u ankete turista, odnosno jednodnevni posjetitelja.
	Periodičnost prikupljanja podataka	Godišnje
Metodologija izračuna pokazatelja	<p><i>BP</i> – broj svih posjetitelja određene vrste (turisti, jednodnevni posjetitelji, turisti koji borave kraće ili duže i slično)</p> <p><i>PP</i> – broj svih posjetitelja određene vrste koji su u dolasku u destinaciju primarno koristili javni prijevoz</p> $\text{udio posjetitelja koji su u dolasku u odredište koristili javni prijevoz} = \frac{PP}{BP} \times 100$ <p>Podpokazatelji se računaju na isti način jedino se vrijednost <i>PP</i> određuje kao broj posjetitelja koji su pri dolasku u odredište koristili određenu vrstu prijevoznog sredstva.</p>	
Učestalost mjerenja	Jednom godišnje	
Ograničenja pokazatelja i perspektive	Podatke za izračun pokazatelja je potrebno prikupiti primarnim istraživanjem. Primarno istraživanje može biti uklopljeno u primarna istraživanja zadovoljstva turista, odnosno jednodnevni posjetitelja. Kod jednodnevni posjetitelja bitno je istaknuti da nas zanima kojim prijevoznim sredstvom su baš taj dan jednodnevni posjetitelji došli u odredište. Po potrebi se mogu dodati podpokazatelji za druga prijevozna sredstva (npr. motor, bicikl ili unajmljeno prijevozno sredstvo).	

Ublažavanje i prilagodba klimatskih promjena

Pokazatelj		Uspostavljene politike i/ili sustav za poticanje smanjena ovisnosti o fosilnim gorivima, poboljšanja energetske učinkovitosti i unapređenja korištenja tehnologija obnovljive energije
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja međunarodnim sustavima	GSTC: Policies and incentives to reduce reliance on fossil fuels, improve energy efficiency, and encourage the adoption and use of renewable energy technologies (IN-D5.b.)
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2 - Održivo upravljanje energijom i Ublažavanje i prilagodba klimatskih promjena (aspekt ublažavanja klimatskih promjena)
	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 13 Očuvanje klime
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	<u>Strategije razvoja održivog turizma RH do 2030.</u> : SC2, PP 2.3. Smanjenje negativnog utjecaja turizma na klimu (indikator: II.02.8.27 Emisije CO ₂ u zrak prema NACE (revizija II) aktivnostima u turizmu). <u>Nacionalni plan razvoja održivog turizma do 2027.</u> : PC4.Smanjenje negativnog međuodnosa turizma i klime (indikator: Intenzitet stakleničkih plinova prouzročen turizmom i Energetska intenzivnost u turizmu)
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se utvrđuje je li destinacija uspostavila politiku i/ili sustav poticanja za ublažavanje klimatskih promjena (dekarbonizacija) u turizmu.
	Opis i svrha	U skladu s obvezama iz nacionalnog pravnog okvira, globalnih i EU inicijativa te akcija koje potiču dekarbonizaciju svih sektora, pa tako i svih djelatnosti u turizmu, destinacije mogu uspostaviti politike (usvojenu strategiju i/ili plan i/ili program i sl.) i/ili sustav za poticanje turističkih poduzeća na mjerenje, praćenje, smanjenje i javno izvještavanje o potrošnji energije te smanjenju ovisnosti o fosilnim gorivima. Sustav za poticanje može uključivati aktivnosti, kao što su provođenje edukacija, informiranje javnosti te objavu poziva za dodjelu financijskih sredstava u svrhu dekarbonizacije poslovanja turističkih poduzeća. Svrha pokazatelja je osigurati kontinuirano praćenje uspješnosti održivog upravljanja energijom u turizmu na razini destinacije te dobiti uvid u trend smanjivanja ovisnosti o fosilnim gorivima, poboljšanje energetske učinkovitosti i unapređenje korištenja tehnologija obnovljive energije.
	Podpokazatelji	Udio destinacija u RH koje su uspostavile politiku i/ili poticaje za dekarbonizaciju turizma
Podatci	Naziv podataka	<ol style="list-style-type: none"> 1. Broj destinacija koje su uspostavile politiku za dekarbonizaciju turizma 2. Broj destinacija koje su uspostavile sustav poticanja dekarbonizacije u turizmu 3. Ukupan broj destinacija u RH
	Mjerna jedinica	<u>Pokazatelj</u> : - <u>Podpokazatelj</u> : % (udio)

Izvor podataka/potencijalni izvor	1. Upravni odjeli JLS/MINGOR i TZ
Dostupnost podataka i podatkovni jaz	1. Podatak je djelomično dostupan 2. Podatak nije dostupan 3. Podatak je dostupan
Primarno istraživanje (smjernice)	-
Periodičnost prikupljanja podataka	Svake dvije godine
Metodologija izračuna pokazatelja	<p>Pokazatelj je informacija o broju destinacija koje imaju uspostavljenu politiku i/ili sustav za poticanje dekarbonizacije u turizmu na razini destinacije.</p> <p>U slučaju izračuna podpokazatelja, prethodno provedbi istraživanja podataka 1. i 2. potrebno je definirati pojam „destinacija“ (npr. sve županije, svi gradovi ili sve općine) .</p>
Učestalost mjerenja	Svake dvije godine
Ograničenja pokazatelja i perspektive	<p>Dio informacija se nalazi u Bazi dokumenata održivog razvitka i zaštite okoliša (MINGOR, https://dokumenti.azo.hr/Pretrazivanje.aspx, kategorija Zrak; dokument „ Program ublažavanja klimatskih promjena, prilagodbe klimatskim promjenama i zaštite ozonskog sloja“) te na WEB stranicama županija i Grada Zagreba, velikih gradova, gradova i općina RH. Na osnovi Zakona o klimatskim promjenama i zaštiti ozonskog sloja (NN 127/19), čl. 19., predstavničko tijelo županije, Grada Zagreba i velikoga grada donosi „Program ublažavanja klimatskih promjena, prilagodbe klimatskim promjenama i zaštite ozonskog sloja“ koji je može biti sastavni dio „Programa zaštite okoliša za područje županije odnosno Grada Zagreba i velikoga grada“. Program se objavljuje u službenom glasilu jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave (u najvećem broju slučajeva dostupno na WEB stranici JL(R)S). Županije odnosno Grad Zagreb koji obavljaju poslove praćenja stanja okoliša dostavljaju tijelu državne uprave nadležnom za zaštitu okoliša raspoložive podatke o aktivnostima vezano za niskouglični razvoj i prilagodbu klimatskim promjenama svake dvije godine.</p> <p>Za teritorijalnu razine grada i općine Zakon ne predviđa izradu „Programa ublažavanja klimatskih promjena, prilagodbe klimatskim promjenama i zaštite ozonskog sloja“. Stoga je potrebno izvršiti dodatno istraživanje u vidu razmjene informacija sa odjelom nadležnim za okoliš u JLS te provesti istraživanje (suradnja s nadležnim tijelima, <i>desk research</i> i sl.) kako za ostale dokumente politike, tako i za sustav poticanja. Zasad je poznato da potičaje za mjere dekarbonizacije u suradnji s lokalnom razinom u većini slučajeva dodjeljuje Fond za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost.</p>

Pokazatelj		Broj dana sa sniženom kvalitetom zraka u destinaciji
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja sa međunarodnim sustavima	ESA – European space agency – Air quality surveillance
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2.- - Ublažavanje i prilagodba klimatskih promjena, Održivo upravljanje energijom i sigurnost destinacije
	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 3 - Zdravlje i dobrobit Cilj 11 - Održivi gradovi i zajednice Cilj 13 Očuvanje klime
	Povezanost sa Strategijom Nacionalnim planom	Strategije razvoja održivog turizma RH do 2030.: SC2, PP 2.3. Smanjenje negativnog utjecaja turizma na klimu Nacionalni plan razvoja održivog turizma do 2027.: PC4.Smanjenje negativnog međuodnosa turizma i klime
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj je definiran kao broj dana s Europskim indeksom kvalitete zraka loše, vrlo loše i izuzetno loše kvalitete
	Opis i svrha	Za opis kvalitete zraka koristi se Indeks koji opisuje trenutno stanje kvalitete zraka na pojedinoj mjernoj postaji je određen izmjerenim koncentracijama pet ključnih onečišćujućih tvari u zraku. Razina indeksa je određena najvišom izmjerenom koncentracijom jedne od pet onečišćujućih tvari u zraku u 6 obveznih kategorija (dobro, prihvatljivo, umjereno, loše, vrlo loše i izrazito loše). Svrha pokazatelja je identifikacija pojačanih i učestalijih koncentracija pet ključnih onečišćujućih tvari: lebdeće čestice (PM10 i PM2,5), ozon (O3), dušikov dioksid (NO2), sumpor dioksid (SO2). Europski indeks kvalitete zraka omogućava bolje razumijevanje trenutnog stanja kvalitete zraka u destinaciji, te ga je moguće pratiti na dnevnoj razini.
	Podpokazatelji	-
Podatci	Naziv podataka	1. Europski indeks kvalitete zraka
	Mjerna jedinica	1. Razina indeksa (na osnovi koncentracija u µg/m3)
	Izvor podataka/potencijalni izvor	1. MINGOR – portal kvaliteta zraka u Republici Hrvatskoj
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	1. Podatci su dostupni za 50 mjernih postaja (nužna implementacija novih mjernih postaja)
	Primarno istraživanje (smjernice)	-

	Periodičnost prikupljanja podataka	Kontinuirano
Metodologija izračuna pokazatelja		Pokazatelj je informacija o broju dana sa smanjenim EIKZ
Učestalost mjerenja		Godišnje
Ograničenja pokazatelja i perspektive		Trenutno nije dovoljna pokrivenost s mjernim postajama, trenutno ih postoji pedeset, koje pokrivaju 27 gradova i općina. Nužno je ulaganje u mjerne postaje uz stalnu kontrolu kvalitete podataka.

Pokazatelj		Udio lokalno proizvedene hranu, piće, dobara i usluga u turističkim poduzećima u destinaciji
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	ETIS – Postotak turističkih poduzeća u destinaciji koja koriste lokalno proizvedenu hranu, piće, dobra i usluge (prilagođeno)
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2. – Ublažavanje i prilagodba klimatskih promjena , Održivo upravljanje destinacijom, Poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu
	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 11 – Održivi gradovi i zajednice Cilj 12 – Odgovorna potrošnja i proizvodnja
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Cjelogodišnji i regionalno uravnoteženiji turizam; Turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu Poseban cilj: 1. Razvoj vremenski i prostorno ravnomjernije raspoređenog turističkog prometa; 4. Smanjenje negativnog međuodnosa turizma i klime
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se određuje zajednički udio vrijednosti lokalno proizvedene hrane, pića, dobara i usluga u turističkim poduzećima u destinaciji.
	Opis i svrha	Korištenje lokalnih proizvoda i usluga povećava ekonomsku vrijednost turizma. Praćenje tih vrijednosti pomaže u pronalaženju načina za povećanje veze između turističkog sektora i lokalne zajednice kroz podržavanje lokalnih proizvoda, dobara, usluga i poljoprivrede.
	Podpokazatelji	<ol style="list-style-type: none"> 1. Udio lokalno proizvedene hrane 2. Udio lokalno proizvedenog pića 3. Udio lokalno proizvedenih dobara 4. Udio lokalnih usluga
Podatci	Naziv podataka	1—4. Udio lokalno proizvedene hrane, pića, dobara i usluga
	Mjerna jedinica	1.-4- postotak

	Izvor podataka/potencijalni izvor	1.-4. Anketa gospodarskih subjekata u turizmu
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	Podatci nisu dostupni
	Primarno istraživanje (smjernice)	Istraživanje gospodarskih subjekata u turizmu, pitanje o udjelu vrijednosti lokalno proizvedene hrane, pića, dobara i usluga (za svaki dio zasebno, te još i podataka o ukupnom udjelu) u ukupnoj vrijednosti.
	Periodičnost prikupljanja podataka	Svake dvije godine
	Metodologija izračuna pokazatelja	Za pokazatelje prikazati koliki je udio poduzeća kod kojih je vrijednost udjela lokalnih proizvoda u određenim granicama.
	Učestalost mjerenja	Svake dvije godine
	Ograničenja pokazatelja i perspektive	Pokazatelj bi imao veću vrijednost kada bi mogao obuhvatiti i veličinu gospodarskog subjekta, ali to bi nužno tražilo proširenje anketnog upitnika te povećanje mogućnosti neodgovaranja na anketu. Dodatni uvid se može dobiti ako se gospodarski subjekti klasificiraju prema veličini (npr. prema broju zaposlenih u sezoni) pa se pokazatelji gledaju među subjektima slične veličine.

2.8.3. Ekonomski pokazatelji

Turistički promet

Pokazatelj		Stopa popunjenosti u komercijalnim smještajnim kapacitetima po mjesecu i prosjek za godinu
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	ETIS- Stopa popunjenosti u komercijalnim smještajnim kapacitetima po mjesecu i prosjek za godinu (prilagođeno)
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2. – Turistički promet
	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 11 – Održivi gradovi i zajednice Cilj 12 – Odgovorna potrošnja i proizvodnja
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Cjelogodišnji i regionalno uravnoteženiji turizam Poseban cilj: 2. Repozicioniranje Hrvatske kao cjelogodišnje autentične destinacije održivog turizma
	Definicija	Pokazateljem se definira stopa popunjenosti (iskorištenja) komercijalnih smještajnih kapaciteta za razdoblje mjeseca i cijele godine.

Obilježja pokazatelja	Opis i svrha	Stopa popunjenosti kapaciteta mjeri efikasnost korištenja komercijalnih smještajnih kapaciteta, na mjesečnoj i godišnjoj razini. U održivoj destinaciji cilj je imati kapacitete koji će biti iskorišteni tijekom cijele godine.
	Podpokazatelji	-
Podatci	Naziv podataka	1. Broj stalnih kreveta u komercijalnim smještajnim kapacitetima u destinaciji na mjesečnoj bazi 2. Broj ostvarenih noćenja u komercijalnim smještajnim kapacitetima u destinaciji na mjesečnoj bazi
	Mjerna jedinica	1. Stalni kreveti 2. Noćenja
	Izvor podataka/ potencijalni izvor	1. eVisitor 2. eVisitor
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	1. Podatak je dostupan 2. Podatak je dostupan
	Primarno istraživanje (smjernice)	-
	Periodičnost prikupljanja podataka	Podatak je kontinuirano dostupan
	Metodologija izračuna pokazatelja	<p>$BK(i)$ – broj stalnih kreveta u komercijalnim smještajnim kapacitetima u destinaciji za i-ti mjesec u godini. Podatak se dobije iz sustava eVisitor kao broj raspoloživih kreveta u destinaciji na zadnji dan mjeseca.</p> <p>$BN(i)$ – broj noćenja u komercijalnim smještajnim kapacitetima u destinaciji za i-ti mjesec u godini. Podataka se dobije iz sustava eVisitor kao broj noćenja u komercijalnim smještajnim kapacitetima u destinaciji između prvog i zadnjeg dana mjeseca.</p> <p>$d(i)$ – broj dana u i-tom mjesecu. Umnožak $d(i) \times BK(i)$ je broj raspoloživih mjesta komercijalnim smještajnim kapacitetima u cijelom mjesecu.</p> <p>$MSP(i)$ – mjesečna stopa popunjenosti komercijalnih smještajnih kapaciteta za i-ti mjesec se računa kao omjer broja ostvarenih noćenja i raspoloživih mjesta u komercijalnim smještajnim kapacitetima.</p> $MSP(i) = \frac{BN(i)}{d(i) \times BK(i)}$ <p>GSP – godišnja stopa popunjenosti komercijalnih smještajnih kapaciteta u destinaciji se računa kao omjer broja noćenja ostvarenih u komercijalnim smještajnim kapacitetima tijekom cijele godine i zbroja raspoloživih mjesta u komercijalnim smještajnim kapacitetima po mjesecima.</p> $GSP = \frac{\sum_{i=1}^{12} BN(i)}{\sum_{i=1}^{12} d(i) \times BK(i)}$
Učestalost mjerenja	Godišnje i mjesečno	

Ograničenja pokazatelja i perspektive	Metodologija ETIS sustava predviđa korištenje stope popunjenosti smještajne jedinice (sobe), ali podatak o zauzetosti sobe nije dostupan kroz sustav eVisitor pa se izračunava stopa popunjenosti stalnih kreveta.
---------------------------------------	--

Pokazatelj		Prosječna dnevna potrošnja turista u eurima
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	UNWTO – MST /ETIS Average visitor expenditure
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2. – Turistički promet
	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 11 – Održivi gradovi i zajednice Cilj 12 – Odgovorna potrošnja i proizvodnja
	Povezanost sa Strategijom Nacionalnim planom	Strateški cilj: Cjelogodišnji i regionalno uravnoteženiji turizam Poseban cilj: 2. Repozicioniranje Hrvatske kao cjelogodišnje autentične destinacije održivog turizma
Obilježja pokazatelja	Definicija	Procjena prosječne dnevne potrošnje turista u komercijalnim smještajnim objektima. Uključuje izdatke turista na turističke usluge i proizvode kao što su smještaj, prijevoz, hrana i piće, zabava, sport, kultura, izleti, najam opreme, kupnja, suveniri itd., po osobi i noćenju.
	Opis	Uz volumen turističke potražnje (broj noćenja), prosječna dnevna potrošnja turista jedan je od najvažnijih pokazatelja ekonomske održivosti turističke aktivnosti u destinaciji. Prosječna dnevna potrošnja turista je i temelj za praćenje ukupnih prihoda od turizma i izravnog gospodarskog utjecaja turizma na odredište. Također, ukazuje na veze unutar lanca vrijednosti u destinacijskoj ponudi.
	Podpokazatelji	-
Podatci	Naziv podataka	Prosječna dnevna potrošnja u eurima
	Mjerna jedinica	€
	Izvor podataka/potencijalni izvor	Anketa o zadovoljstvu i potrošnji turista
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	Podatak nije dostupan, nužno je prikupljanje podataka primarnim istraživanjem
	Primarno istraživanje (smjernice)	Poglavlje 2.6.2- Metodološke smjernice za istraživanje zadovoljstva turista i jednodnevnih posjetitelja (Anketa turista i jednodnevnih posjetitelja)

	Periodičnost prikupljanja podataka	Svake dvije godine
Metodologija izračuna pokazatelja		<i>Preuzimanje podataka iz ankete. Ne postoji dodatni izračun.</i>
Učestalost mjerenja		Svake 4 godine
Ograničenja pokazatelja		Nužna je provedba primarnog istraživanja – poskupljuje i produžuje proces.

Poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu

Pokazatelj		Produktivnost rada u Području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost s međunarodnim sustavima	UNWTO – MST (prilagodba) - Poslovanje gospodarskih objekata i gospodarska struktura djelatnosti
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2. - Poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu
	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 8 – Uključiv i održiv ekonomski rast, puna i produktivna zaposlenost te dostojanstveni rad za sve Cilj 10 – Smanjenje nejednakosti
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Konkurentan i inovativan turizam Poseban cilj: 5. Jačanje ljudskih potencijala u turizmu
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se prati produktivnost rada u području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane kao najvažnijoj turističkoj djelatnosti (prema kriteriju udjela u ostvarenoj dodanoj vrijednosti turizma) prema ukupnom prihodu po zaposlenom
	Opis i svrha	Pokazatelj omogućava analizu gospodarske aktivnosti s obzirom na produktivnost zaposlenih . Pokazatelj produktivnosti rada definira se kao razlomak u kojem je brojnik ukupan prihoda gospodarskih subjekata na području JLS, a nazivnik broja zaposlenih u djelatnosti izračunat na bazi sati rada
	Podpokazatelji (opcionalno)	Izračun produktivnosti po zaposlenom na bazi ostvarene bruto dobiti/gubitka
Podatci	Naziv podataka	1. Ukupan prihod poduzeća u djelatnosti na području JLS tijekom referentne godine 2. Broj zaposlenih na bazi sati u poduzećima u djelatnosti na području JLS tijekom referentne godine
	Mjerna jedinica	Realan broj

Izvor podataka/potencijalni izvor	FINA – podatak iz Registra godišnjih financijskih izvještaja
Dostupnost podataka i podatkovni jaz	Podatak je dostupan na zahtjev od FINA, podrazumijeva posebnu obradu kako bi se dobili podaci na razini JLS
Primarno istraživanje (smjernice)	-
Periodičnost prikupljanja podataka	Podatak je kontinuirano dostupan
Metodologija izračuna pokazatelja	Podaci se preuzimaju iz službenih administrativnih izvora <i>UP</i> – ukupan prihod poduzeća u djelatnostima iz područja I na teritoriju jedinice lokalne samouprave <i>ZP</i> – broj zaposlenih na bazi sati rada u poduzećima u djelatnostima iz područja I na teritoriju jedinice lokalne samouprave $\text{Produktivnost rada} = \frac{UP}{ZP} \times 100\%$
Učestalost mjerenja	Jednom godišnje
Ograničenja pokazatelja i perspektive	Izvor osigurava podatke za pravne osobe u djelatnosti, a ograničenje je vezano uz činjenicu da izvor ne pruža uvid u bruto dodanu vrijednost koji ostvaruju obrti koji nisu obveznici poreza na dobit.

Pokazatelj		Bruto dodana vrijednost ostvarena u području i djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	UNWTO – MST (prilagodba) - Poslovanje gospodarskih objekata i gospodarska struktura djelatnosti
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2. - Poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu
	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 8 – Uključiv i održiv ekonomski rast, puna i produktivna zaposlenost te dostojanstveni rad za sve Cilj 10 – Smanjenje nejednakosti
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Konkurentan i inovativan turizam Poseban cilj: 7. Osiguranje poticajnog poslovnog okruženja
Obilježja pokazatelja	Definicija	Bruto dodana vrijednost u Području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja kao najvažnijoj turističkoj djelatnosti (prema kriteriju udjela u ostvarenoj dodanoj vrijednosti turizma) definira se za tekuću godinu kao vrijednost outputa u obveznim cijenama umanjena za intermedijarnu potrošnju vrednovanu po kupovnim cijenama ostvarena, a izračunava se prije potrošnje fiksnog kapitala

	Opis i svrha	<p>Pokazatelj omogućava praćenje generiranja novostvorene vrijednosti na razini JLS koju ostvaruju gospodarski subjekti – pravne osobe u Području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja.</p> <p>Utvrđuje se za gospodarske subjekte – poduzetnike koji ispunjavaju godišnji financijski izvještaj.</p> <p>Na temelju podataka iz godišnjeg financijskog izvještaja gospodarskih subjekata – pravnih osoba u području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja, bruto dodana vrijednost izračunava se kao razlika outputa i intermedijarne potrošnje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Output se definira kao suma prihoda od prodaje, subvencija na proizvode, prihodi od poslovnog najma nekretnina, opreme i sl., kapitalizirane proizvodnje za vlastite potrebe, promjene vrijednosti zaliha proizvodnje u tijeku te minus troškovi prodane robe • Intermedijarna potrošnja definira se kao suma troškova sirovine i materijala, ostalih vanjskih i ostalih troškova umanjениh za sumu troškova investicijskog održavanja, poreza koji ne ovise od dobitku i pristojbi, naknada članovima uprave, naknada troškova, darova i potpora zaposlenicima te darova u naravi, troškova od najma zemljišta i plaćenih tantijema za iskorištavanje prirodnih dobara, troškova usluga dugoročnog i operativnog lizinga materijalne imovine
	Podpokazatelji (opcionalno)	Udio bruto dodane vrijednosti područja I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja ostvarene na području JLS u bruto dodane vrijednosti Područja I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja ostvarenoj na području Županije
Podatci	Naziv podataka	Bruto dodana vrijednost poduzeća u djelatnosti na području JLS tijekom referentne godine
	Mjerna jedinica	Euro
	Izvor podataka/potencijalni izvor	FINA – podaci iz Registra godišnjih financijskih izvještaja
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	Podatak je dostupan na zahtjev od FINA, podrazumijeva posebnu obradu kako bi se dobili podaci na razini JLS
	Primarno istraživanje (smjernice)	-
	Periodičnost prikupljanja podataka	Podatak je kontinuirano dostupan
Metodologija izračuna pokazatelja		Podaci se preuzimaju iz službenih administrativnih izvora
Učestalost mjerenja		Jednom godišnje
Ograničenja pokazatelja i perspektive		Izvor osigurava podatke za pravne osobe u djelatnosti, a ograničenje je vezano uz činjenicu da izvor ne pruža uvid u bruto dodanu vrijednost koji ostvaruju obrti koji nisu obveznici poreza na dobit. Izračun pokazatelja, polazeći od definiranog metodološkog okvira, potrebno je usklađivati s promjenom sadržaja obrasca godišnjeg financijskog izvještaja za poduzetnike (FINA)..

Pokazatelj		Udio malih i srednjih poduzeća u ukupnom broju poduzeća u području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	UNWTO – MST (prilagodba) - Poslovanje gospodarskih objekata i gospodarska struktura djelatnosti
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2. - Poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu
	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 8 – Uključiv i održiv ekonomski rast, puna i produktivna zaposlenost te dostojanstveni rad za sve Cilj 10 – Smanjenje nejednakosti
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Konkurentan i inovativan turizam Poseban cilj: 6. Unaprjeđenje strukture i kvalitete smještajnih kapaciteta
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se prati gospodarska struktura u Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane kao najvažnijoj turističkoj djelatnosti (prema kriteriju udjela u ostvarenoj dodanoj vrijednosti turizma)
	Opis i svrha	Pokazatelj omogućava praćenje gospodarske strukture djelatnosti s obzirom na veličinu poduzeća te povećanje ili smanjenje broja malih i srednjih poduzeća/gospodarskih subjekata koji uobičajeno čine temelj turističke aktivnosti, a definira se kao razlomak u kojem je brojnik broj malih i/ili srednjih poduzeća, a nazivnik ukupan broj poduzeća pomnožen sa 100. Broj malih i/ili srednjih poduzeća definira se prema dva kriterija: <ul style="list-style-type: none"> • Broju zaposlenih: Mala poduzeća: do 50 zaposlenih na dan 31.prosinca Srednja poduzeća: do 250 zaposlenih na dan 31. prosinca 23 • Ostvarenom godišnjim prihodom Mala poduzeća: do 10 milijuna eura tijekom godine Srednja poduzeća: do 50 milijuna eura tijekom godine Preporučuje se izračun udjela i malih i srednjih poduzeća po oba kriterija (broju zaposlenih, ostvareni godišnjim prihodom)
	Podpokazatelji (opcionalno)	Otvaranje i zatvaranje gospodarskih subjekata u Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane
Podatci	Naziv podataka	<ol style="list-style-type: none"> 1. Broj poduzeća sa središtem na teritoriju JLS u području I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane, stanje na kraju godine 2. Broj poduzeća sa središtem na teritoriju JLS u području I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane koja zapošljavaju manje od 50 djelatnika, stanje na kraju godine

		<p>3. Broj poduzeća sa središtem na teritoriju JLS u području I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane koja zapošljavaju manje od 250 djelatnika, stanje na kraju godine</p> <p>4. Broj poduzeća sa središtem na teritoriju JLS u području I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane koja ostvaruju godišnji prihod manji od 10 milijuna eura, stanje na kraju godine</p> <p>5. Broj poduzeća sa središtem na teritoriju JLS u području I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane koja ostvaruju godišnji prihod manji od 50 milijuna eura, stanje na kraju godine</p>
	Mjerna jedinica	%
	Izvor podataka/potencijalni izvor	FINA – podatak iz Registra godišnjih financijskih izvještaja
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	Podatak je dostupan na zahtjev od FINA, podrazumijeva posebnu obradu kako bi se dobili podaci na razini JLS
	Primarno istraživanje (smjernice)	-
	Periodičnost prikupljanja podataka	Podatak je kontinuirano dostupan
Metodologija izračuna pokazatelja		<p>Sve spomenute veličine se preuzimaju iz službenih administrativnih izvora. Podrazumijeva se da se odnose na poduzeća u djelatnostima iz područja I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane sa središtem na teritoriju jedinice lokalne samouprave</p> <p>UP – ukupan broj poduzeća</p> <p>ZP_{50} – broj poduzeća koji zapošljavaju manje od 50 djelatnika, stanje na kraju godine</p> <p>ZP_{250} – broj poduzeća koji zapošljavaju manje od 250 djelatnika, stanje na kraju godine</p> <p>P_{10} – broj poduzeća koja ostvaruju godišnji prihod manji od 10 milijuna eura</p> <p>P_{50} – broj poduzeća koja ostvaruju godišnji prihod manji od 50 milijuna eura</p> $\text{Udio malih poduzeća u Području I (zaposleni)} = \frac{ZP_{50}}{UP} \times 100\%$ $\text{Udio srednjih poduzeća u Području I (zaposleni)} = \frac{(ZP_{250} - ZP_{50})}{UP} \times 100\%$ $\text{Udio malih poduzeća u Području I (prihodi)} = \frac{P_{10}}{UP} \times 100\%$ $\text{Udio srednjih poduzeća u Području I (prihodi)} = \frac{(P_{50} - P_{10})}{UP} \times 100\%$
Učestalost mjerenja		Jednom godišnje
Ograničenja pokazatelja i perspektive		Izvor osigurava podatke sa stanjem na kraju godine, a ograničenje je vezano uz činjenicu da izvor ne pruža uvid u broj i veličinu obrta koji nisu obveznici poreza na dobit.

Pokazatelj		Udio poduzeća u području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane koja su u pretežitom domaćem vlasništvu
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	UNWTO – MST (prilagodba) - Poslovanje gospodarskih objekata
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2. - Poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu
	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 8 – Uključiv i održiv ekonomski rast, puna i produktivna zaposlenost te dostojanstveni rad za sve Cilj 10 – Smanjenje nejednakosti
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Konkurentan i inovativan turizam Poseban cilj: 6. Unaprjeđenje strukture i kvalitete smještajnih kapaciteta
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se prati vlasnička struktura gospodarskih subjekata u Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane kao najvažnijoj turističkoj djelatnosti (prema kriteriju udjela u ostvarenoj dodanoj vrijednosti turizma) na području JLS
	Opis i svrha	Pokazatelj omogućava praćenje gospodarske strukture djelatnosti s obzirom na vlasničku strukturu, definira se kao razlomak u kojem je brojnik broja poduzeća koja su u većinskom vlasništvu domaćih osoba, a nazivnik ukupan broj poduzeća u djelatnosti sa sjedištem na području JLS
	Podpokazatelji (opcionalno)	Udio malih poduzeća te udio srednjih poduzeća u Području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane koja su u pretežitom domaćem vlasništvu
Podatci	Naziv podataka	1. Broj poduzeća sa središtem na teritoriju JLS u području I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane, stanje na kraju godine 2. Broj poduzeća sa središtem na teritoriju JLS u području I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane koja su u pretežitom domaćem vlasništvu (udio domaćeg vlasništva 50% i više)
	Mjerna jedinica	%
	Izvor podataka/potencijalni izvor	1. FINA – podatak iz Registra godišnjih financijskih izvještaja
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	1. Podatak je dostupan na zahtjev od FINA, podrazumijeva posebnu obradu kako bi se dobili podaci na razini JLS
	Primarno istraživanje (smjernice)	-
	Periodičnost prikupljanja podataka	1. Podatak je kontinuirano dostupan
Metodologija izračuna pokazatelja		Sve spomenute veličine se preuzimaju iz službenih administrativnih izvora. Podrazumijeva se da se odnose na poduzeća u djelatnostima iz područja I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane sa središtem na teritoriju jedinice lokalne samouprave

	<p><i>UP</i> – ukupan broj poduzeća</p> <p><i>DV</i> – broj poduzeća koja su u pretežitom domaćem vlasništvu (udio domaćeg vlasništva 50% i više)</p> $\text{Udio poduzeća u koja su u pretežitom domaćem vlasništvu} = \frac{DV}{UP} \times 100\%$
Učestalost mjerenja	Jednom godišnje
Ograničenja pokazatelja i perspektive	Izvor osigurava podatke sa stanjem na kraju godine, a ograničenje je vezano uz činjenicu da izvor ne pruža uvid u vlasničku strukturu obrta koji nisu obveznici poreza na dobit.

Pokazatelj		Postotak muškaraca i žena zaposlenih u području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	UNWTO – MST (prilagodba) - Poslovanje gospodarskih objekata i gospodarska struktura djelatnosti
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2. - Poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu
	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 8 – Uključiv i održiv ekonomski rast, puna i produktivna zaposlenost te dostojanstveni rad za sve Cilj 10 – Smanjenje nejednakosti
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Konkurentan i inovativan turizam Poseban cilj: 5. Jačanje ljudskih potencijala u turizmu
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se prati spolna struktura zaposlenih u JLS u području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane kao najvažnijoj turističkoj djelatnosti (prema kriteriju udjela u ostvarenoj dodanoj vrijednosti turizma)
	Opis i svrha	<p>Pokazatelj omogućava analizu gospodarske strukture s obzirom na spolnu strukturu zaposlenih.</p> <p>Definiraju se dva pokazatelja:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Udio žena zaposlenih na području JLS u području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane koji se definira se kao razlomak u kojem je brojnik prosječan broj zaposlenih žena tijekom godine, a nazivnik ukupno prosječan broj zaposlenih tijekom godine 2. Udio muškaraca zaposlenih na području JLS u području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane koji se definira se kao razlomak u kojem je brojnik prosječan broj zaposlenih muškaraca tijekom godine, a nazivnik ukupno prosječan broj zaposlenih tijekom godine
	Podpokazatelji (opcionalno)	Postotak muškaraca i žena zaposlenih u djelatnostima iz Područja I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane tijekom 3 uzastopna mjeseca najveće gospodarske aktivnosti u djelatnosti mjerene ostvarenim poslovnih prihodom ili ostvarenim brojem noćenja

Podatci	Naziv podataka	<ol style="list-style-type: none"> 1. Broj žena zaposlenih na teritoriju JLS u djelatnostima iz Područja I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane, prosjek godine 2. Broj muškaraca zaposlenih na teritoriju JLS u djelatnostima iz Područja I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane, prosjek godine 3. Broj zaposlenih na teritoriju JLS u djelatnostima iz Područja I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane, prosjek godine
	Mjerna jedinica	Postotak
	Izvor podataka/potencijalni izvor	<p>Državni zavod za statistiku, posebna obrada podataka Prosječan godišnjih broj ukupno zaposlenih prema područjima djelatnosti NKD 2007. i po županijama, administrativni izvori (prema ZAPOSLENOST I PLAĆE – PREGLED PO ŽUPANIJAMA) za jedinice lokalne samouprave</p> <p>Alternativni izvor: Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike (MMRMSOP) - Portal za napredno praćenje tržišta rada</p>
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	Podatak za županije je dostupan, podrazumijeva posebnu obradu kako bi se dobili podaci na razini JLS
	Primarno istraživanje (smjernice)	-
	Periodičnost prikupljanja podataka	Podatak je kontinuirano dostupan
Metodologija izračuna pokazatelja	<p>Sve spomenute veličine se preuzimaju iz službenih administrativnih izvora. Podrazumijeva se da se odnose na poduzeća u djelatnostima iz područja I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane sa središtem na teritoriju jedinice lokalne samouprave.</p> <p>ZP_{UK} – Ukupan broj zaposlenih, prosjek godine</p> <p>$ZP_{\bar{z}}$ – Broj zaposlenih žena, prosjek godine</p> <p>ZP_M – Broj zaposlenih muškaraca, prosjek godine</p> $\text{Udio zaposlenih žena u djelatnostima iz Područja I} = \frac{ZP_{\bar{z}}}{ZP_{UK}} \times 100\%$ $\text{Udio zaposlenih muškaraca u djelatnostima iz Područja I} = \frac{ZP_M}{ZP_{UK}} \times 100\%$	
Učestalost mjerenja	Jednom godišnje	
Ograničenja pokazatelja i perspektive	Izvor osigurava podatke sa stanjem na razini mjeseca te prosjeka godine, a ograničenje je vezano uz činjenicu da izvor pruža uvid u broj zaposlenih prema JLS prebivališta/boravišta zaposlenih, ne JLS na kojem se nalazi sjedište gospodarskog subjekta.	

Pokazatelj		Zaposlenost u području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane prema dobi, stupnju obrazovanja te vrsti ugovora
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	UNWTO – MST/ETIS (prilagodba) - Poslovanje gospodarskih objekata i gospodarska struktura djelatnosti
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2. - Poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu
	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 8 – Uključiv i održiv ekonomski rast, puna i produktivna zaposlenost te dostojanstveni rad za sve Cilj 10 – Smanjenje nejednakosti
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Konkurentan i inovativan turizam Poseban cilj: 5. Jačanje ljudskih potencijala u turizmu
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se prati zaposlenost u području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane kao najvažnijoj turističkoj djelatnosti (prema kriteriju udjela u ostvarenoj dodanoj vrijednosti turizma) prema dobi, stupnju obrazovanja i vrsti ugovora
	Opis i svrha	Pokazatelj omogućava gospodarske strukture s obzirom na obilježja zaposlenih. Definiraju se tri pokazatelja: <ol style="list-style-type: none"> 1. Udio godišnjeg prosjeka zaposlenih u dobi od 25 – 49 godine u ukupnom broju zaposlenih koji se definira se razlomak u kojem je brojnik prosječan godišnji broja zaposlenih u dobi od 25 – 49 godine, a nazivnik prosječan godišnji broj ukupno zaposlenih pomnožen sa 100 2. Udio godišnjeg prosjeka zaposlenih sa strukovnom školom (niža i srednja stručna sprema) u ukupnom broju zaposlenih koji se definira kao razlomak u kojem je brojnik prosječan godišnji broj zaposlenih sa strukovnom školom, a nazivnik ukupan godišnji prosječan broj zaposlenih pomnožen sa 100 3. Udio prosječnog broja sezonski zaposlenih djelatnika u ukupnom broju zaposlenih tijekom 3 uzastopna mjeseca najveće gospodarske aktivnosti u djelatnosti mjerene ostvarenim poslovnih prihodom ili ostvarenim brojem noćenja koji se definira kao razlomak u kojem je brojnik tromjesečni prosjek broj sezonski zaposlenih djelatnika, a nazivnik tromjesečni prosječni broja ukupno zaposlenih pomnožen sa 100
	Podpokazatelji (opcionalno)	Izračun svakog pokazatelja s obzirom na spolnu strukturu
Podatci	Naziv podataka	<ol style="list-style-type: none"> 1. Broj zaposlenih u dobi od 25 – 49 godine, prosjek godine 2. Broj zaposlenih sa strukovnom školom (niža i srednja stručna sprema), prosjek godine 3. Broj sezonski zaposlenih, prosjek 3 uzastopna mjeseca najveće gospodarske aktivnosti 4. Broj zaposlenih, prosjek godine

5. Broj zaposlenih, prosjek 3 uzastopna mjeseca najveće gospodarske aktivnosti	
Mjerna jedinica	Postotak
Izvor podataka/potencijalni izvor	1. -5. Anketa svih gospodarskih subjekata (pravne osobe i obrti) u području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane, koja se provodi u siječnju za prethodnu godinu Alternativni izvor: Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike (MMRMSOP) - Portal za napredno praćenje tržišta rada
Dostupnost podataka i podatkovni jaz	1.-5- Podatci nisu dostupni i podrazumijevaju provedbu prikupljanja podataka od svih gospodarskih subjekata (pravne osobe i obrti) u Području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane kao najvažnijoj turističkoj djelatnosti (prema kriteriju udjela u ostvarenoj dodanoj vrijednosti turizma) na razini JLS Alternativni podatci zahtijevaju dodatnu obradu.
Primarno istraživanje (smjernice)	Provedba primarnog istraživanja u gospodarskim subjektima na temelju prethodno pripremljenog i najavljenog upitnika
Periodičnost prikupljanja podataka	1. Jedanput godišnje (anketa se provodi u siječnju za prethodnu godinu, uz prethodnu najavu gospodarskim subjektima)
Metodologija izračuna pokazatelja	Podaci se prikupljaju elektronskim putem od gospodarskih subjekata na temelju prethodno dostavljenog upitnika, obrada podataka vrši se agregiranjem pojedinih skupina zaposlenih na razinu JLS. Za sve spomenute veličine se podrazumijeva da se odnose na poduzeća u djelatnostima iz područja I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane sa središtem na teritoriju jedinice lokalne samouprave. ZP_{UK} – Ukupan broj zaposlenih, prosjek godine ZP_{MAX3} – Ukupan broj zaposlenih, prosjek 3 uzastopna mjeseca najveće gospodarske aktivnosti ZP_{25-49} - Broj zaposlenih u dobi od 25 – 49 godine, prosjek godine ZP_{SS} – Broj zaposlenih sa strukovnom školom (niža i srednja stručna sprema), prosjek godine ZP_{SZ} – Broj sezonski zaposlenih, prosjek 3 uzastopna mjeseca najveće gospodarske aktivnosti $Udio\ zaposlenih\ u\ dobi\ od\ 25 - 49\ u\ djelatnostima\ iz\ Područja\ I = \frac{ZP_{25-49}}{ZP_{UK}} \times 100\%$ $Udio\ zaposlenih\ sa\ strukovnom\ školom\ u\ djelatnostima\ iz\ Područja\ I = \frac{ZP_{SS}}{ZP_{UK}} \times 100\%$ $Udio\ sezonski\ zaposlenih\ djelatnika\ tijekom\ u\ djelatnostima\ iz\ Područja\ I = \frac{ZP_{SZ}}{ZP_{MAX3}} \times 100\%$
Učestalost mjerenja	Svake dvije godine

Ograničenja pokazatelja i perspektive	Izvor osigurava potrebne podatke za definiranje pokazatelja, a ograničenje je vezano uz interes gospodarskih subjekata da pravodobno osiguraju podatke, kao i sposobnost JLS da definiraju upitnik i osiguraju precizne upute za ispunjavanje upitnika kao i daljnju obradu prikupljenih podataka.
---------------------------------------	--

Pokazatelj (kod pokazatelja)		Postotak nedomicilnih radnika zaposlenih u području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	UNWTO – MST
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2. - Poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu
	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 8 – Uključiv i održiv ekonomski rast, puna i produktivna zaposlenost te dostojanstveni rad za sve Cilj 10 – Smanjenje nejednakosti
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Konkurentan i inovativan turizam Poseban cilj: 5. Jačanje ljudskih potencijala u turizmu
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se prati broj radnika zaposlenih u JLS u području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane, koji nemaju prijavljeno prebivalište i/ili boravište na području Županije u sklopu je JLS
	Opis i svrha	Pokazatelj omogućava analizu gospodarske strukture s obzirom na dostupnost radnika u destinaciji, kao i demografske parametre. Vitalnost destinacije značajno ovisi o radnoj snazi na raspolaganju, pri čemu se kao područje destinacije za definiranje domicilnosti koristi Županija, dakle nedomicilni radnici su svi radnici iz Hrvatske van županije JLS-a i strani radnici.
	Podpokazatelji (opcionalno)	-Postotak nedomicilnih radnika zaposlenih u Području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane tijekom 3 uzastopna mjeseca najveće gospodarske aktivnosti u djelatnosti mjerene ostvarenim poslovnih prihodom ili ostvarenim brojem noćenja .- Postotak radnika iz drugih zemalja zaposlenih u Području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane
Podatci	Naziv podataka	1. Broj nedomicilnih radnika zaposlenih na području JLS zaposlenih u Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane, prosjek godine 2. Broj zaposlenih na području JLS zaposlenih u Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane, prosjek godine
	Mjerna jedinica	1 i 2. broj radnika
	Izvor podataka/potencijalni izvor	1 i 2. Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike (MMRMSOP) - Portal za napredno praćenje tržišta rada

	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	Dostupan (uz zahtjev i obradu podataka)
	Primarno istraživanje (smjernice)	-
	Periodičnost prikupljanja podataka	Podatak je kontinuirano dostupan
Metodologija izračuna pokazatelja		<p><i>BNR</i> – Broj nedomicilnih radnika zaposlenih na području JLS zaposlenih u Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane, prosjek godine</p> <p><i>BZ</i> – Broj zaposlenih na području JLS zaposlenih u Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane, prosjek godine</p> $\text{Postotak nedomicilnih radnika zaposlenih u području I} = \frac{BNR}{BZ} \times 100\%$
Učestalost mjerenja		Jednom godišnje
Ograničenja pokazatelja i perspektive		Ograničenje je vezano uz činjenicu da izvor pruža uvid u broj zaposlenih prema JLS prebivališta/boravišta zaposlenih, ne JLS na kojem se nalazi sjedište gospodarskog subjekta.

2.8.4. Prostorno – organizacijski pokazatelji

Turistička infrastruktura

Pokazatelj		Broj ugostiteljskih objekata koji poslužuju hranu aktivnih na 30.1. i 30.7 u odnosu na 100 stanovnika
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	ETIS – Sezonalnost poslovanja turističkih poduzeća
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2. – održivo upravljanje destinacijom, poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu
	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 11 – Održivi gradovi i zajednice
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Cjelogodišnji i regionalno uravnoteženiji turizam; Otporan turizam Poseban cilj: 1. Razvoj vremenski i prostorno ravnomjernije raspoređenog turističkog prometa; 10. Repozicioniranje Hrvatske kao cjelogodišnje autentične destinacije održivog turizma

Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se utvrđuje omjer ugostiteljskih objekata koji poslužuju hranu i broja stanovnika u destinaciji u razdoblju izvan glavne sezone i u središtu glavne sezone.
	Opis i svrha	Manja razlika između dva omjera ukazuje na postojanje većeg broja objekata koji rade tijekom cijele godine. Veća vrijednost pokazatelja sugerira veću atraktivnost destinacije.
	Podpokazatelji	-
Podatci	Naziv podataka	1. Broj stanovnika u destinaciji 2. Broj ugostiteljskih objekata koji poslužuju hranu u destinaciji, aktivni na određeni dan
	Mjerna jedinica	1. Broj stanovnika 2. Broj objekata
	Izvor podataka/potencijalni izvor	1. Državni zavod za statistiku, Gradovi i općine u statistici ~ Stanovništvo – procjena i prirodno kretanje 2. Popis ugostiteljskih objekata iz skupina "Restorani", "Barovi", "Catering objekti" i "Objekti jednostavnih usluga", definiranih u <i>Pravilniku o razvrstavanju i minimalnim uvjetima ugostiteljskih objekata iz skupina "Restorani", "Barovi", "Catering objekti" i "Objekti jednostavnih usluga"</i> , unutar JLS. Upisnik ugostiteljskih objekata vode odgovarajuća upravna tijela županija, odnosno Grada Zagreba.
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	1. Podatak je dostupan 2. Popis objekata je dostupan. Iz popisa nije jasno koji objekti kada rade i koji od objekata pružaju uslugu posluživanja hrane.
	Primarno istraživanje (smjernice)	Na temelju popisa registriranih ugostiteljskih objekata, anketiranjem utvrditi koji od objekata s liste rade, a koji ne, u promatranom vremenskom intervalu.
	Periodičnost prikupljanja podataka	2 puta godišnje
	Metodologija izračuna pokazatelja	A – broj ugostiteljskih objekata koji pružaju uslugu posluživanja hrane koji su aktivni na određeni dan. BS – broj stanovnika u JLS prema podacima DZSa C – broj aktivnih ugostiteljskih objekata koji poslužuju hranu na 100 stanovnika, $C = \frac{A}{BS} \times 100$
Učestalost mjerenja	2 puta godišnje	
Ograničenja pokazatelja i perspektive	Navedeni datumi u kojima se prati broj aktivnih ugostiteljskih objekata koji poslužuju hranu se mogu i promijeniti. Bitno je da jedan datum bude u razdoblju najvećeg broja turista, a drugi u razdoblju najmanjeg broja turista u destinaciji. Bolju informaciju o ugostiteljskoj ponudi bi pružio podatak o broju raspoloživih stolaca u ugostiteljskim objektima koji pružaju uslugu posluživanja hrane po stanovniku. Podatak o broju stolaca se može prikupiti pri provođenju anketnog istraživanja. Za objekte razvrstane u skupinu „Objekti jednostavnih usluga“, nije potrebno prikupljati podatke o broju stolaca.	

Održivo upravljanje destinacijom

Pokazatelj		Javno dostupan plan odgovora na krizne i izvanredne situacije koji razmatra sektor turizma (UOD-1)
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	GSTC: A11 - Risk and crisis management a) A documented risk reduction, crisis management and emergency response plan for tourism in the destination.
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2: - održivo upravljanje destinacijom - sigurnost destinacije
	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 11 – Održivi gradovi i zajednice Cilj 13 – Poduzeti hitne akcije u borbi protiv klimatskih promjena i njenih posljedica
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Republika Hrvatska, kao država članica EU, u obvezi je djelovati u skladu s Odlukom o Mehanizmu Unije za civilnu zaštitu. Mehanizam je usmjeren na jačanje suradnje između Unije i država članica i olakšavanje koordinacije u području civilne zaštite, s ciljem poboljšanja učinkovitosti sustava za prevenciju, pripremu i odgovor na katastrofe uzrokovane prirodnim prijetnjama te katastrofe uzrokovane ljudskim djelovanjem. Odgovor na krizme i izvanredne situacije nalazi se u Nacionalnoj razvojnoj strategiji Republike Hrvatske do 2030. godine unutar razvojnog smjera „Jačanje otpornosti na krize“, kroz strateški cilj „Sigurnost za stabilan razvoj“. Kao prioritetna područja javnih politika unutar strateškog cilja „Sigurnost za stabilan razvoj“ ističu se „Jačanje otpornosti na rizike od katastrofa i unaprjeđenje sustava civilne zaštite“ te „Unaprjeđenje sustava vatrogastva“.
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj predstavlja dostupan i javno objavljen plan smanjenja rizika, upravljanja kriznim i izvanrednim situacijama i hitnog odgovora. Plan prepoznaje širok raspon rizika, uključujući prirodne katastrofe, terorizam, zdravlje, iscrpljivanje resursa i druge krizne i izvanredne situacije (ovisno o destinaciji) za koje postoji objektivna mogućnost ugroze na lokaciji.
	Opis i svrha	Klimatske promjene utječu na učestaliju pojavnost prirodnih katastrofa poput oluja, tornada, poplava i slično. Također, pojava terorizma, kao i potresa i ostalih katastrofa u turističkim odredištima potencijalni je rizik za lokalno stanovništvo, ali i posjetitelje. Smanjenje rizika od katastrofa je koncept koji zahtijeva sustavne napore, analize i smanjenje uzročnih čimbenika katastrofa. Smanjenje izloženosti prijetnjama, smanjenje ranjivosti ljudi i imovine, mudro upravljanje zemljištem i okolišem, poboljšanje pripravnosti i rano upozoravanje na štetne događaje predstavljaju primjere smanjenja rizika od katastrofa. Nužno je da destinacija ima plan smanjenja rizika, upravljanja kriznim i izvanrednim situacijama, te plan hitnog odgovora koji je primjeren i prilagođen

		<p>odredištu. Ključni element plana odgovora na krizne i izvanredne situacije je plan komunikacije sa stanovnicima, posjetiteljima i poduzećima.</p> <p>Rezultati procjene rizika u nekoj destinaciji ukazuju na to da li je potrebno djelovati i u kojem segmentu, te prema mogućnostima i uz analizu troškova i koristi na regionalnoj i lokalnoj razini poduzimati korake za smanjivanje tih rizika.</p>
	Podpokazatelji	<ul style="list-style-type: none"> - Ekonomski gubici kao posljedica izvanrednih i kriznih situacija - Broj umrlih, nestalih i izravno pogođenih osoba u izvanrednim i kriznim situacijama na 100.000 stanovnika - Uspostavljeni su postupci i resursi za provedbu plana koji se redovito ažurira - Postoje jasni komunikacijski postupci identificirani za korištenje tijekom i nakon hitnog slučaja - Program za lokalno pružanje informacija i obuku o upravljanju rizikom i krizama.
Podatci	Naziv podataka	<ol style="list-style-type: none"> 3. Plan odgovora na krizne i izvanredne situacije koji razmatra sektor turizma (Dostupan / Nije dostupan) 4. Izravni ekonomski gubici pripisani katastrofama, u % BDP-a 5. Broj umrlih, nestalih osoba i izravno pogođenih osoba u katastrofama na 100.000 stanovnika 6. Broj destinacija koje posjeduju plan odgovora na krizne i izvanredne situacije 7. Broj destinacija koje imaju javno dostupan program obuke za djelovanje u kriznim i izvanrednim situacijama
	Mjerna jedinica	-
	Izvor podataka/potencijalni izvor	Hrvatska platforma za smanjenje rizika od katastrofa MUP Državni inspektorat
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	Podatak je djelomično dostupan. (Planirana je izrada planova na lokalnoj i regionalnoj razini, ali nije objavljeno do kada plan treba biti dostupan.) Podaci su dostupni iz Strategije upravljanja rizicima od katastrofa do 2030. godine - polazni akt strateškog planiranja za izradu planova za upravljanje rizicima od katastrofa na lokalnoj i regionalnoj razini.
	Primarno istraživanje (smjernice)	Uspostaviti jedinstvenu bazu podataka o svim štetama i ranjivostima dostupnu svim subjektima u procesu procjene rizika na nacionalnoj i lokalnoj i regionalnoj razini sa propisanim sustavom prikupljanja podataka.
	Periodičnost prikupljanja podataka	Svake dvije godine
Metodologija izračuna pokazatelja	Pokazatelj je informacija o broju destinacija koje posjeduju i imaju javno objavljen plan odgovora na krizne i izvanredne situacije	
Učestalost mjerenja	Svake dvije godine	
Ograničenja pokazatelja i perspektive	<p>Nedostupnost određenih podataka (tehnička i administrativna ograničenja)</p> <p>Većina jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave za financiranje programa i projekata operativnih snaga sustava civilne zaštite planira minimalna sredstva, ispod obveznih potreba.</p>	

Pokazatelj		Specifična strategija za marketing izvansezonskih događanja i privlačenje posjetitelja tijekom cijele godine (UOD-1)
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja međunarodnim sustavima	ETIS: A.1.1. Percentage of the destination with a sustainable tourism strategy/action plan, with agreed monitoring, development control and evaluation arrangement
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2: <ul style="list-style-type: none"> - održivo upravljanje destinacijom - održivo upravljanje prostorom - zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom - zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja destinacijom - turistički promet - poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu
	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 8 – Uključiv i održiv gospodarski rast, puna zaposlenost i dostojanstven rad za sve Cilj 11 – Održivi gradovi i zajednice
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Cjelogodišnji i regionalno uravnoteženiji turizam; Otporan turizam Poseban cilj: 2. Repozicioniranje Hrvatske kao cjelogodišnje autentične destinacije održivog turizma; 9. Uspostavljanje učinkovitog okvira za upravljanje razvojem održivog turizma
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj predstavlja posjedovanje ili ne posjedovanje akcijskog plana za izvansezonska događanja na razini destinacije
	Opis i svrha	Visoka sezonalnost turizma posebno u ljetnim mjesecima dovodi do nepravilne raspodjele pritiska posjetitelja/turista u nekoj destinaciji. To ima veliki utjecaj na prirodne resurse. Potrebno je da destinacija ima sustav upravljanja posjetiteljima koji se redovito preispituje. U onim mjesecima u kojima je ispodprosječan broj posjetitelja nužno je donijeti akcijske planove kako bi se posjetitelji privukli i izvan sezone. Destinacija na osnovu akcijskog plana poduzima mjere za praćenje i upravlja obujmom i aktivnostima koje nudi posjetitelja. Na osnovu statističkih pokazatelja destinacije poduzima akcije kako ni utjecala na smanjenje ili povećanje broja posjetitelja. Prema potrebi destinacija u određeno vrijeme i na određenim lokacijama kroz akcijske planove radi na uspostavljanju ravnoteže između potreba lokalnog gospodarstva, zajednice, kulturne baštine i okoliša. Marketinška strategija i odabir ciljnih tržišta uzimaju u obzir obrasce posjeta, utjecaj aktivnosti i potrebe odredišta.
	Podpokazatelji	<ul style="list-style-type: none"> - % proračuna turističkih tijela potrošenog na promicanje izvan sezone i izvan sezone - Broj objekata koji nude alternativne aktivnosti tijekom sezone i izvan sezone (kapacitet i razine korištenja po vrsti aktivnosti) - % glavnih atrakcija otvorenih izvan sezone - Posebni događaji (npr. festivali, konferencije) koji se održavaju izvan sezone i izvan sezone (broj događaja, sudionika)

		<ul style="list-style-type: none"> - Dokaz o aktivnostima koje destinacija poduzima kako bi upravljala utjecajima povezanim s turizmom - Postojanje i javno objavljivanje akcijskog plana i rasporeda događanja u destinaciji te periodično praćenje usklađenosti - Kodeks prakse za turooperatore i turističke vodiče i/ili drugi angažman s njima u upravljanju posjetiteljima na kulturnim mjestima. - Postojanje strategije upravljanja destinacijom i akcijski plan koji se bavi se sezonalnošću i širenjem posjeta. - Praćenje varijacija u broju posjetitelja tijekom godine, uključujući i najposjećenija mjesta. - Analiza utjecaja broja posjetitelja i aktivnosti kroz povratne informacije zajednice i dionika. - Radnje poduzete za upravljanje protokom posjetitelja i utjecaja
Podatci	Naziv podataka	<ol style="list-style-type: none"> 1. Broj posjetitelja po mjesecima u destinaciji 2. Gini koeficijent mjesečnog broja noćenja 3. Donošenje akcijskog plana (Posjeduje / Ne posjeduje) 4. Postotak destinacija sa strategijom/akcijskim planom održivog turizma, s dogovorenim nadzorom, kontrolom razvoja i evaluacijom
	Mjerna jedinica	-
	Izvor podataka/potencijalni izvor	<ol style="list-style-type: none"> 1. , 2., 4. Turistička zajednica / JLS 2. eVisitor
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	<ol style="list-style-type: none"> 1. Broj posjetitelja po mjesecima u destinaciji je dostupan. 2. Gini koeficijent mjesečnog broja noćenja posjetitelja nije dostupan, ali se vrlo lako izračuna na temelju dostupnih sekundarnih izvora (e-visitor). 3. Brojne turističke zajednice na razini destinacije već imaju donesene akcijske planove za produljenje sezone npr. Akcijski plan gastroenološkog turizma, akcijski plan kulturnog turizma itd.
	Primarno istraživanje (smjernice)	-
	Periodičnost prikupljanja podataka	Svake dvije godine
Metodologija izračuna pokazatelja	Indeksna vrijednost opterećenja u nekoj destinaciji računa se kao $\frac{\text{Prosječan broj turista po danu u sezoni}}{\text{Prosječan broj turista po danu tijekom godine}}$	
Učestalost mjerenja	Svake dvije godine	
Ograničenja pokazatelja i perspektive		

Pokazatelj		Provedba standardnih računovodstvenih alata za praćenje ekonomskih i ekoloških aspekata održivosti turizma
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja međunarodnim sustavima	- UNWTO – MST)Implementation of standard accounting tools to monitor the economic and environmental aspects of tourism sustainability (SDG indicator 12b.1)
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2: - održivo upravljanje destinacijom - upravljanje vodnim resursima - gospodarenje otpadnim vodama - gospodarenje otpadom - održivo upravljanje energijom
	Povezanost sa SDG-ovima	(SDG indikator 12b.1) Cilj 6: Osigurati dostupnost i održivo upravljanje vodom i higijenske uvijete za sve Cilj 7: Pristupačna energija iz čistih izvora Cilj 8: Dostojan rad i ekonomski rast Cilj 11: Održivi gradovi i zajednice Cilj 12: Održiva potrošnja i proizvodnja Cilj 17: Partnerstvo između različitih dionika u svrhu ispunjavanja ciljeve
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Otporan turizam Poseban cilj: 9. Uspostavljanje učinkovitog okvira za upravljanje razvojem održivog turizma
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj se odnosi na postojanje i objavljivanje studija o održivosti u turizmu: 1. Satelitski račun turizma (TSA) i 2. Sustav ekoloških i ekonomskih računa (SEEA)
	Opis i svrha	Izravan i neizravan ekonomski doprinos turizma gospodarstvu destinacije prati se i javno izvještava. Odgovarajuće mjere mogu uključivati broj posjetitelja, izdatke posjetitelja, zapošljavanje i ulaganja te dokaze o raspodjeli ekonomskih koristi. Glavni cilj ovog indikatora je da se razviju, a nakon toga implementiraju alati za praćenje utjecaja provedenih mjera u sklopu održivog razvoja turizma koji stvara radna mjesta i promiče lokalnu kulturu i proizvode. Pokazatelj se odnosi na stupanj provedbe tablice Satelitskog računa turizma (TSA) i Sustava ekoloških i ekonomskih računa (SEEA) koji se do danas smatraju najrelevantnijim i najzvedivijim za praćenje održivosti u turizmu. Ove tablice su:

		<ul style="list-style-type: none"> • Tablica 1 TSA o izdacima za dolazni turizam • TSA Tablica 2 o rashodima domaćeg turizma • TSA tablica 3 o izdacima odlaznog turizma • TSA Tablica 4 o potrošnji unutarnjeg turizma • TSA Tablica 5 o računima proizvodnje turističkih djelatnosti • TSA Tablica 6 domaća ponuda i unutarnja turistička potrošnja • TSA Tablica 7 o zapošljavanju u turističkim djelatnostima • SEEA tablica o potrošnji vode • SEEA tablica tokova energije • SEEA tablica emisije stakleničkih plinova • SEEA tablica krutog otpada
	Podpokazatelji	<ul style="list-style-type: none"> - Broj destinacija koje razvijaju, usvajaju ili provode politike (mjere, smjernice) usmjerene na podupiranje prijelaza na održivu potrošnju i proizvodnju - Ugljični otisak po glavi stanovnika - Ugljični otisak u BDP-u - Program prikupljanja ekonomskih podataka. - Godišnja izvješća o izravnom i neizravnom gospodarskom doprinosu turizma u destinaciji. - Podaci koji pokrivaju niz mjera ekonomskog učinka (npr. opseg, rashodi, zapošljavanje, ulaganja i širenje ekonomske koristi u određitu).
Podatci	Naziv podataka	1. Da li destinacija slaže i objavljuje pokazatelje prema propisima iz Satelitskog računa turizma
	Mjerna jedinica	-
	Izvor podataka/potencijalni izvor	<ol style="list-style-type: none"> 1. Turistička zajednica / JLS 2. Satelitski račun turizma (TSA) i 3. Sustav ekoloških i ekonomskih računa (SEEA)
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	https://www.unwto.org/tourism-statistics/economic-contribution-SDG
	Primarno istraživanje (smjernice)	Primarno istraživanje je potrebno.
	Periodičnost prikupljanja podataka	Svake dvije godine
Metodologija izračuna pokazatelja		-

Učestalost mjerenja	Svake dvije godine
Ograničenja pokazatelja i perspektive	Nedostupnost podataka. TSA se ne objavljuje godišnje, a zadnji dostupni SEEA podaci su za 2020.

Pokazatelj		Efikasnost ostvarenja ciljeva strateškog planiranja u turizmu
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	ETIS: A.1.1. Percentage of the destination with a sustainable tourism strategy/action plan, with agreed monitoring, development control and evaluation arrangement
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2: - održivo upravljanje destinacijom
	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 11: Održivi gradovi i zajednice Cilj 8: Dostojan rad i ekonomski rast Cilj 12: Održiva potrošnja i proizvodnja Cilj 17: Partnerstvo između različitih dionika u svrhu ispunjavanja ciljeve
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Zakon o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske Strateški cilj: Otporan turizam Poseban cilj: 9. Uspostavljanje učinkovitog okvira za upravljanje razvojem održivog turizma
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se utvrđuje da li je definiran, objavljen i javno dostupan službeni dokument o strateškom planiranju na razini destinacije
	Opis i svrha	Destinacija je uspostavila i provodi višegodišnju strategiju upravljanja destinacijom i akcijski plan koji je javno dostupan, prilagođen je području/destinaciji za koju se donosi, te je razvijen uz angažman svih dionika uključenih u proces i temelji se na načelima održivosti. Strategija uključuje identifikaciju i procjenu turističke imovine i razmatra socioekonomska, kulturna i ekološka pitanja i rizike. Strategija se odnosi i utječe na širu politiku i djelovanje održivog razvoja u destinaciji. Doprinos strateških ciljeva održivog turizma Hrvatske ciljevima programa Ujedinjenih naroda za održivi razvoj 2030. uključuje sljedeće smjernice: <ul style="list-style-type: none"> - Cjelogodišnji i regionalno uravnoteženiji turizam - Turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu - Konkurentan i inovativan turizam - Otporan turizam
	Podpokazatelji	- Objavljeni dokument koji utvrđuje trenutnu strategiju odredišta i djelovanje.

		<ul style="list-style-type: none"> - Strategija/plan jasno vidljiva i dostupna online. - Dokazi o konzultacijama s dionicima, sastancima itd. u izradi strategija. - Strategije i akcijski planovi trebaju sadržavati jasno iskazana načela održivosti i procjena imovine, problema i rizika - Specifične reference u strategiji/akcijskom planu na širu politiku održivog razvoja (uključujući postizanje ciljeva održivog razvoja), i obrnuto.
Podatci	Naziv podataka	<ol style="list-style-type: none"> 1. Strategija/plan izrađen i javno dostupan – Dostupan / Nije dostupan 2. Dokaz o održanim sastancima i sadržaju strategija u skladu s ciljevima – Zadovoljava / Ne zadovoljava
	Mjerna jedinica	-
	Izvor podataka/potencijalni izvor	<ol style="list-style-type: none"> 1. Turistička zajednica / JLS 2. Turistička zajednica / JLS
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	Podaci su dostupni
	Primarno istraživanje (smjernice)	-
	Periodičnost prikupljanja podataka	Jednom godišnje
Metodologija izračuna pokazatelja	-	
Učestalost mjerenja	Jednom godišnje	
Ograničenja pokazatelja i perspektive	Ne analizira se detaljno sadržaj strategije i akcijskog plana već samo da li ga destinacija posjeduje ili ne, te da li zadovoljava obvezne smjernice – strateške ciljeve održivog turizma Hrvatske (cjelogodišnji i regionalno uravnoteženiji turizam; turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu; konkurentan i inovativan turizam; otporan turizam)	

Održivo upravljanje prostorom

Pokazatelj		Broj kuća i stanova za odmor na 100 objekata u kojima se stalno živi
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	ETIS - Broj kuća i stanova za odmor na 100 objekata za stalno stanovanje (prilagođeno)

	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2. – održivo upravljanje destinacijom, održivo upravljanje prostorom
	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 11 – Održivi gradovi i zajednice
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Cjelogodišnji i regionalno uravnoteženiji turizam; Turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu Poseban cilj: 1. Razvoj vremenski i prostorno ravnomjernije raspoređenog turističkog prometa; 3. Smanjenje negativnog utjecaja turizma na sastavnice okoliša prirodu i prostor
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se definira odnos između broja kuća i stanova za odmor i broja stalnih stambenih objekata u destinaciji
	Opis i svrha	Veliki broj nekretnina koji služe kao kuće i stanovi za odmor može promijeniti prirodu destinacije, naročito kada broj kuća i stanova za odmor preraste broj objekata za stalno stanovanje. Zbog toga ovaj indikator može pomoći prepoznavanju tog fenomena prije nego što postane problem.
	Podpokazatelji	-
Podatci	Naziv podataka	1. Broj kuća i stanova za odmor 2. Broj objekata u kojima se stalno živi
	Mjerna jedinica	1. Stambeni objekt 2. Stambeni objekt
	Izvor podataka/ potencijalni izvor	1. Podaci JLS o broju stambenih objekata koji se koriste za odmor, podaci institucija (npr. Porezna uprava) koje provode naplatu poreza na kuće za odmor 2. Podaci JLS
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	1. Dostupno (u JLS koje prikupljaju porez na kuće za odmor) 2. Dostupno
	Primarno istraživanje (smjernice)	-
	Periodičnost prikupljanja podataka	1. Godišnje 2. Godišnje
	Metodologija izračuna pokazatelja	A – broj kuća i stanova za odmor u destinaciji. U jedinicama lokalne samouprave koje ne prikupljaju porez na kuće za odmor ovaj podatak ne mora biti poznat. B – broj objekata koji se koriste za stalno stanovanje (uključujući i objekte za dugotrajni najam) C – broj kuća i stanova za odmor na 100 objekata u kojima se stalno živi,

	$C = \frac{A}{B} \times 100$
Učestalost mjerenja	U jedinicama lokalne samouprave koje prikupljaju porez na kuće za odmor – svake godine. U ostalim jedinicama lokalne samouprave – svake tri godine.
Ograničenja pokazatelja i perspektive	Umjesto broja stambenih objekata koji se koriste za odmor (kuće i stanovi za odmor) i za stalno stanovanje, bilo bi bolje uzeti u obzir površinu objekata. Podaci o površini objekata koji se koriste za odmor su dostupni jer se na osnovu njih izračunava porez, a isto tako bi trebali biti poznati podaci i o površini objekata koji se koriste za stalno stanovanje jer se podaci o površini koriste za izračun raznih naknada (ovisno o JLS: npr. komunalna naknada, vodoprivredna naknada, naknada za odvoz smeća i slično). U kuće i stanove za odmor treba uvrstiti sve takve objekte, bez obzira da li se koriste u komercijalne svrhe tijekom godine.

Pokazatelj		Smjernice, propisi i/ili politike koje se odnose na održivo korištenje prostora
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	GSTC – Smjernice, propisi i/ili politike koje se odnose na održivo korištenje zemljišta, dizajn, izgradnju i rušenje
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2. Održivo upravljanje prostorom
	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 11: Održivi gradovi i zajednice - Smjernice, propisi i politike za održivo korištenje prostora ključni su za razvoj održivih urbanih područja, s posebnim naglaskom na balansiranje urbanog razvoja s očuvanjem okoliša. Cilj 15: Život na zemlji - Ove smjernice i politike doprinose zaštiti i očuvanju prirodnih staništa, vitalno važnih za održavanje biološke raznolikosti i ekosustava. Cilj 17: Partnerstva za ciljeve - Uspostavljanje i provedba ovih politika zahtijeva suradnju između različitih dionika, uključujući vladine, nevladine organizacije i privatni sektor.
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Otporan turizam; Turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu Poseban cilj: 9. Uspostavljanje učinkovitog okvira za upravljanje razvojem održivog turizma, 3. Smanjenje negativnog utjecaja turizma na sastavnice okoliša prirodu i prostor
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj je definiran kao službeni dokument koji uključuje pravila i smjernice koje reguliraju korištenje zemljišta i resursa na način koji štiti i čuva okoliš i prirodne resurse.
	Opis i svrha	Ove smjernice osiguravaju da se prostor koristi na način koji smanjuje negativni utjecaj na okoliš i promiče održivost. Uključuju aspekte poput urbanog planiranja, zaštite prirodnih staništa i ograničenja u korištenju zemljišta. Cilj je postići ravnotežu između razvojnih potreba i zaštite prirodnih resursa za buduće generacije.
	Podpokazatelji (opcionalno)	<ul style="list-style-type: none"> - Objavljeni dokument strategije održivog razvoja. - Smjernice vezano za održivo korištenje prostora su jasno sadržane u strateškim razvojnim dokumentima.

Podatci	Naziv podataka	1. Strategija održivog razvoja je izrađena i javno dostupna – DA/NE 2. Smjernice / politike za održivo korištenje prostora su sadržane u strateškom razvojnom dokumentu – DA/NE
	Mjerna jedinica	1. Razvijen plan ili strategija 2. Razvijene smjernice / politike
	Izvor podataka/potencijalni izvor	1. JLS 2. JLS
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	1 i 2. podatak je dostupan
	Primarno istraživanje (link na prijedlog)	
	Periodičnost prikupljanja podataka	1 i 2. Svake dvije godine
Metodologija izračuna pokazatelja		Kvalitativni pokazatelj
Učestalost mjerenja		Svake dvije godine
Ograničenja pokazatelja i perspektive		Složenost provedbe: Teškoće u primjeni i nadzoru smjernica i propisa, posebno u raznolikim i dinamičnim urbanim okruženjima. Interesne skupine: Potencijalni sukobi između različitih interesnih skupina, uključujući privatni sektor i lokalne zajednice. Ažuriranje i adaptacija: Potreba za redovitim ažuriranjem smjernica kako bi se prilagodile promjenjivim okolišnim i društvenim uvjetima.

Pokazatelj		Razvijen i implementiran sustav praćenja i ublažavanja utjecaja turizma na atrakcije
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Poveznost pokazatelja s međunarodnim sustavima	GSTC – Sustav upravljanja za praćenje, mjerenje i ublažavanje utjecaja turizma na lokalitete i atrakcije
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2. Održivo upravljanje prostorom
	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 11 (Održivi gradovi i zajednice): Ovaj cilj se fokusira na minimiziranje negativnih učinaka turizma na urbana i ruralna područja, štiteći njihovu održivost i privlačnost. Cilj 12 (Odgovorna potrošnja i proizvodnja): Praćenje i ublažavanje utjecaja turizma pomaže u promicanju održivih praksi u turističkoj industriji.

		Cilj 15 (Život na zemlji): Sustav praćenja i ublažavanja pomaže u zaštiti prirodnih staništa i biološke raznolikosti od negativnih utjecaja turizma.
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Otporan turizam; Turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu Poseban cilj: 9. Uspostavljanje učinkovitog okvira za upravljanje razvojem održivog turizma, 3. Smanjenje negativnog utjecaja turizma na sastavnice okoliša prirodu i prostor
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj je definiran kao skup mjera i procesa koji su usmjereni na identifikaciju, praćenje i smanjenje negativnih učinaka turističkih aktivnosti na prirodne i kulturne atrakcije.
	Opis i svrha	Sustav uključuje redovito praćenje broja posjetitelja, utjecaja na okoliš, infrastrukturu i lokalnu zajednicu. Cilj je razviti strategije koje omogućuju održiv turizam, štiteći atrakcije od prekomjerne eksploatacije. Implementacija takvog sustava zahtijeva suradnju između tijela zaduženih za upravljanje razvoje turizma i destinacijom, javnih tijela i lokalnih zajednica.
	Podpokazatelji (opcionalno)	<ul style="list-style-type: none"> - Razvijen i implementiran sustav za praćenje utjecaja turizma na atrakcije s jasno definiranim aktivnostima i nadležnostima. - Razvijen sustav pokazatelja za praćenje utjecaja turizma na atrakcije uz referentne vrijednosti. - Definirana obveza prikupljanja podataka vezano za pokazatelje utjecaja turizma na atrakcije uz godišnju analizu i izradu izvještaja.
Podatci	Naziv podataka	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uspostavljen sustav za praćenje utjecaja turizma na atrakcije – DA/NE 2. Definirani pokazatelji s mjernim jedinicama – DA/NE 3. Kreirani izvještaji o provedenim mjerenjima – DA/NE
	Mjerna jedinica	<ol style="list-style-type: none"> 1. Razvijen plan 2. Razvijeni pokazatelji 3. Pripremljen izvještaj
	Izvor podataka/potencijalni izvor	<ol style="list-style-type: none"> 1. JLS / TZ 2. JLS / TZ 3. JLS / TZ
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	1.-3. Podatak je dostupan
	Primarno istraživanje (link na prijedlog)	-
	Periodičnost prikupljanja podataka	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jednom godišnje 2. Jednom godišnje

Metodologija izračuna pokazatelja	Kvalitativni pokazatelj
Učestalost mjerenja	Svake dvije godine
Ograničenja pokazatelja i perspektive	Resursi i financiranje: Potreba za resursima i financiranjem za razvoj i održavanje sustava. Koordinacija i suradnja: Izazovi u koordinaciji i suradnji između različitih dionika u turizmu. Točnost i relevantnost podataka: Teškoće u prikupljanju preciznih i ažurnih podataka te njihovoj interpretaciji.

Pokazatelj		Izrađene i implementirane smjernice upravljanja prostorom sa ciljem zaštite resursa
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Poveznost pokazatelja s međunarodnim sustavima	GSTC – Smjernice planiranja ili zoniranja, propisi i/ili politike kojima se štite prirodni i kulturni resursi
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2. Održivo upravljanje prostorom
	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 11: Održivi gradovi i zajednice - Smjernice upravljanja prostorom za zaštitu resursa ključne su za održivi urbani razvoj, pomažući u očuvanju okoliša i resursa unutar gradova i zajednica. Cilj 15: Život na zemlji - Implementacija ovih smjernica doprinosi očuvanju prirodnih staništa i biološke raznolikosti, što je ključno za održavanje ekosustava. Cilj 17: Partnerstva za ciljeve - Razvoj i provedba takvih smjernica zahtijevaju suradnju između različitih dionika, uključujući vladine i nevladine organizacije, za postizanje održivog upravljanja resursima.
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Otporan turizam; Turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu Poseban cilj: 9. Uspostavljanje učinkovitog okvira za upravljanje razvojem održivog turizma, 3. Smanjenje negativnog utjecaja turizma na sastavnice okoliša prirodu i prostor
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj je definiran kao razvijene i primijenjene politike i pravila koja reguliraju korištenje prostora i resursa u turističkim destinacijama kako bi se osigurala njihova održiva uporaba i zaštita.
	Opis i svrha	Smjernice obuhvaćaju planiranje korištenja zemljišta, zaštitu okoliša, i očuvanje prirodnih i kulturnih resursa. Cilj je uravnotežiti razvoj turizma s očuvanjem ekosustava i resursa, te osigurati održivost za buduće generacije. Implementacija ovih smjernica zahtijeva koordinaciju i suradnju među lokalnim vlastima, dionicima u sektoru turizma i lokalnom zajednicom.
	Podpokazatelji (opcionalno)	<ul style="list-style-type: none"> - Izrađen i ažuriran prostorni plan uređenja - Izrađen i ažuriran urbanistički plan - Provedena strateška procjena utjecaja na okoliš
Podatci	Naziv podataka	<ol style="list-style-type: none"> 1. Izrađen i javno dostupan dokument – DA/NE 2. Izrađen i javno dostupan dokument – DA/NE 3. Izrađen i javno dostupan dokument – DA/NE

	Mjerna jedinica	1. Objavljen dokument 1. Objavljen dokument 2. Objavljen dokument
	Izvor podataka/potencijalni izvor	1. JLS 1. JLS 2. JLS
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	1. -3. podatci su dostupni
	Primarno istraživanje (link na prijedlog)	-
	Periodičnost prikupljanja podataka	3. Jednom godišnje 4. Jednom godišnje
Metodologija izračuna pokazatelja		Kvalitativni pokazatelj
Učestalost mjerenja		Jednom godišnje
Ograničenja pokazatelja i perspektive		Složenost i provedba: Izazovi u razvoju, usklađivanju i implementaciji smjernica s obzirom na različite interese i potrebe. Nedostatak resursa: Ograničena financijska, ljudska i tehnička sredstva za provedbu i nadzor smjernica. Angažman zajednice i dionika: Potreba za snažnim angažmanom i suradnjom lokalne zajednice i dionika kako bi se osigurala učinkovitost smjernica.

Pokazatelj		Procjena pritiska razvoja turizma na kulturnu baštinu
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Poveznost pokazatelja s međunarodnim sustavima	GSTC – Popis kulturnih dobara uz procjenu ugroženosti
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Zakon o turizmu, Članak 14, stavak 2. Održivo upravljanje prostorom (zaštita kulturne baštine u turizmu)
	Povezanost sa SDG-ovima	Cilj 11: Održivi gradovi i zajednice - Procjena pritiska razvoja turizma na kulturnu baštinu ključna je za očuvanje kulturnog identiteta i povijesnih lokaliteta, čime se doprinosi održivosti urbanih i ruralnih područja. Cilj 15: Život na zemlji - Ova procjena pomaže u zaštiti kulturnih staništa i nasljeđa, što je važno za očuvanje globalne kulturne raznolikosti i identiteta. Cilj 17: Partnerstva za ciljeve - Učinkovita procjena i ublažavanje pritiska na kulturnu baštinu zahtijeva suradnju između javnih tijela, turističkog sektora i lokalnih zajednica.

	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu; Otporan turizam Poseban cilj: 3. Smanjenje negativnog utjecaja turizma na sastavnice okoliša prirodu i prostor; 9. Uspostavljanje učinkovitog okvira za upravljanje razvojem održivog turizma
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj je definiran kao provedena analiza koja daje informaciju o tome kako turističke aktivnosti utječu na očuvanje, integritet i dostupnost kulturnih dobara i povijesnih lokaliteta unutar turističke destinacije.
	Opis i svrha	Ovaj pokazatelj mjeri utjecaj turizma na fizičko stanje, očuvanje i prezentaciju kulturne baštine. Uključuje analizu posjećenosti, infrastrukturnih izazova i utjecaja na lokalne zajednice i kulturne prakse. Cilj je razviti strategije koje će uravnotežiti turistički razvoj s potrebama očuvanja kulturne baštine.
	Podpokazatelji (opcionalno)	<ul style="list-style-type: none"> - Provedena inventarizacija baštine - Provedena analiza utjecaja razvoja turizma na lokalnu zajednicu
Podatci	Naziv podataka	Studija utjecaja turizma na kulturnu baštinu, koja obuhvaća: <ul style="list-style-type: none"> - Integritet kulturne baštine - Dostupnost - Procjenu utjecaja turističkih aktivnosti (različite razine intenziteta i oblika turizma)
	Mjerna jedinica	Objavljen i javno dostupan dokument
	Izvor podataka/potencijalni izvor	JLS
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	-
	Primarno istraživanje (link na prijedlog)	-
	Periodičnost prikupljanja podataka	Periodično / u procesu izrade analize stanja u sklopu srednjoročnog strateškog dokumenta.
Metodologija izračuna pokazatelja		Kvalitativni pokazatelj
Učestalost mjerenja		Svake četiri godine
Ograničenja pokazatelja i perspektive		Subjektivnost u procjeni: Teškoće u objektivnom mjerenju utjecaja turizma na kulturnu baštinu. Nedostatak sveobuhvatnih podataka: Poteškoće u prikupljanju i analizi potpunih podataka koji odražavaju stvarni utjecaj turizma. Dinamična priroda turizma: Brze promjene u turističkim trendovima mogu učiniti podatke brzo zastarjelima.

3. SUSTAV POKAZATELJA NA NACIONALNOJ RAZINI

3.1. Povezanost Satelitskog računa održivosti turizma (TSSA) i Nacionalnih pokazatelja održivosti turizma: Makroagregati

Od 2019. godine satelitski račun turizma, kao alat koji pruža međunarodno harmoniziran iskaz veličine i važnosti turizma za ukupno gospodarstvo, sastavni je dio službene statistike Republike Hrvatske. Državni zavod za statistiku objavio je u 2022. godini *Satelitski račun turizma za Republiku Hrvatsku u 2019.* (Priopćenje broj. 12.1.7.), a u 2019. godini *Satelitski račun turizma za Republiku Hrvatsku u 2016.* (Priopćenje 12.4.1.). Računom za 2019. godinu procijenjeno je da je unutarnja turistička potrošnja u iznosu od 91.724 milijuna kuna generirala bruto dodanu vrijednost turizma u iznosu od 385.509 milijuna kuna odnosno 11,35% ukupne bruto dodane vrijednosti odnosno izravni bruto dodani proizvod u iznosu od 48.739 milijuna kuna ili 11,82% bruto domaćeg proizvoda Hrvatske.

Bez obzira na važnost za artikuliranje ekonomske i turističke politike, satelitski račun turizma istodobno ne osigurava i sve nužne pretpostavke za definiranje i upravljanje razvojem turizma. Naime, satelitski račun mjeri izravne ekonomske učinke turizma, dok su neizravni, ali i inducirani učinci turističke potrošnje izvan njegovog analitičkog fokusa. Jednako tako, izostaje i metodološki utemeljen uvid u negativne učinke turizma na gospodarstvo, ali i posebno na okoliš te društvo i životne uvjete lokalne zajednice. Stoga je, razumijevajući značajnu izravnu ulogu turizma za Republiku Hrvatsku, tijekom 2023. godine uspostavljen metodološki okvir satelitskog računa održivosti turizma (vidi izvještaj *Uspostavljanje metodološkog okvira Sustava satelitskih računa održivosti turizma Republike Hrvatske (Element 2.)*) koji na osnovama nacionalnog računovodstva omogućava rigorozno i konzistentno povezivanje izravnih ekonomskih i okolišnih utjecaja turizma.

Polazeći od metodološkog okvira Europskog sustava nacionalnih i regionalnih računa [ESA 2010] ([Uredba \(EU\) br. 549/2013 o Europskom sustavu nacionalnih i regionalnih računa u Europskoj uniji](#)) kao i definiranih odrednica satelitskih računa, usporedno mjerenja ekonomskih i okolišnih utjecaja turizma utemeljeno je na:

- Metodološkim odrednicama Uredbe (EU) br. 691/2011 Europskog parlamenta i vijeća od 6. srpnja 2011. o europskim ekonomskim računima okoliša SL EU L 192/1, 2011 kojom se uređuje provedba ključnih odrednica *System of Environmental-Economic Accounting [SEEA]*,⁴ te
- Metodološkim odrednicama dokumenta *Satelitskog računa turizma: Preporučeni metodološki okvir, 2008.* (Eurostat, OECD, UNSD, UNWTO) [*Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework 2008*, TSA:RMF 2008]).

Metodološki dokument kojim se razrađuju ključne odrednice *Satelitskog računa održivosti turizma Republike Hrvatske* predvidio je izradu 11 povezanih i sadržajno ujednačenih računa/tablica turizma⁵

⁴ System of Environmental-Economic Accounting 2012: Central Framework [SEEA, 2012], United Nations, European Commission, Food and Agriculture Organization of the United Nations, International Monetary Fund, Organisation for Economic Co-operation and Development, World Bank.

⁵ To su sljedeće tablice/računi: Dolazni turistički izdaci: TSSA tablica 1; Domaći turistički izdaci: TSSA tablica 2, Unutarnja turistička potrošnja: TSSA tablica 3, Proizvodni računi turističkih i ostalih djelatnosti: TSSA tablica 4, Ukupna domaća ponuda i unutarnja turistička potrošnja (u kupovnim cijenama): TSSA tablica 5; Zaposlenost u turističkim djelatnostima: TSSA tablica 6; Nemonetarni pokazatelji: TSSA tablica 7; Račun vode u turizmu: TSSA tablica 8; Račun energije u turizmu: TSSA tablica 9; Račun emisije stakleničkih plinova u turizmu: TSSA tablica 10; Račun krutog otpada u turizmu: TSSA tablica 11;

koje čine i informacijsku osnovicu razvoja sustava ekonomskih, okolišnih te ekonomsko-okolišnih makroagregata turizma odnosno nacionalnih pokazatelja održivosti turističke aktivnosti.

Ekonomski makroagregati, polazeći od dokumenta *Satelitskog računa turizma: Preporučeni metodološki okvir, 2008.* pružaju uvid u ključna obilježja turističke aktivnosti države tijekom jedne godine iz perspektive potražnje te ponude. Iz perspektive potražnje ekonomski pokazatelji iskazuju veličinu unutarnjih turističkih izdataka i unutarnje turističke potrošnje, a iz perspektive ponude vrijednost proizvodnje i dodane vrijednost turističkih industrija. Integrirajući aspekte potražnje i ponude, ekonomski makroagregati iskazuju i iznos dodane vrijednosti te bruto domaćeg proizvoda turizma.

Okolišni makroagregati usmjereni su na četiri ključna relevantna okolišna toka (vodu, energiju, emisije stakleničkih plinova te otpad) koji predstavljaju izuzetno važne, iako naravno ne i sve, aspekte povezanosti turističke aktivnosti i okoliša, a time i mogućnost ne samo definiranja mjera unapređenja održivosti turističke aktivnosti i praćenja njihove učinkovitosti, već i definiranja strategija i mjera ukupnog razvoja gospodarstva. Okolišni makroagregati omogućavaju tako izračun i praćenje promjena udjela potrošnje vode i energije potaknutog turističkom aktivnosti u ukupnoj potrošnji vode odnosno energije, ali i emisije stakleničkih plinova izravno generiranih turizmom u ukupnoj emisiji stakleničkih plinova. Važan dio utjecaja turističke aktivnosti povezan je i uz generiranje otpada zbog čega je uspostavljen pokazatelj koji mjeri udio krutog otpada izravno generiranog turizmom u ukupno stvorenom krutom otpadu.

Bez obzira na izuzetnu važnost pojedinih ekonomskih i okolišnih pokazatelja, ključna analitička snaga nacionalnih pokazatelja turističke aktivnosti iz perspektive vođenja održive turističke politike proizlazi iz ekonomsko-okolišnih pokazatelja koji omogućavaju integrirano utvrđivanje, a onda i praćenje, odnosa ekonomskih i okolišnih učinaka turizma. Integriranjem pokazatelja ekonomskih i okolišnih učinaka turizma, ekonomsko-okolišni makroagregati omogućavaju cjelovito utvrđivanje, a time neizravno i uspoređivanje s drugim sektorima, iskaza veličine pojedinih okolišnih tokova prema jedinici dodane vrijednosti, ali i njihovog relativnog omjera u odnosu na generirani bruto domaći proizvod. Drugim riječima, ekonomsko-okolišni pokazatelji na nacionalnoj razini omogućavaju praćenje primjerice potrebne količine emisije stakleničkih plinova da bi se generirala jedinica bruto domaćeg proizvoda turizma odnosno, drugim riječima, izračun troška bruto domaćeg proizvoda iskazanog u emitiranoj količini stakleničkih plinova. Pri tome je jednako važan uvid u relativan odnos udjela stakleničkih plinova koje generira turizam u ukupnoj emisiji stakleničkih plinova cijelog gospodarstva u odnosu na udio bruto domaćeg proizvoda turizma u ukupnom bruto domaćem proizvodu turizma.

Vremenska dinamika izračuna pojedinih makroagregata ovisna je o vremenskoj dinamici kompilacije satelitskog računa održivosti turizma, a preporuča se u dinamici svake dvije, odnosno eventualno, ovisno o skupini pokazatelja, svake tri godine.

3.2. Ekonomski makroagregati

Ekonomski makroagregati pružaju integrirane i analitički relevantne informacije o ekonomskim obilježjima turističke aktivnosti iz perspektive potražnje i ponude. Makroagregati su definirani sukladno metodološkom okviru *Satelitskog računa turizma: Preporučeni metodološki okvir, 2008.*, a uključuju:

- Unutarnje turističke izdatke godini t (UTI_t)
- Unutarnju turističku potrošnju u godini t (UTP_t)

- Dodanu vrijednost turističkih industrija u godini t ($DVTI_t$)
- Dodanu vrijednost turizma u bazičnim cijenama u godini t (DVT_t)
- Bruto domaći proizvod turizma u Hrvatskoj u godini t ($BDPT_t$)

Relevantnost ekonomskih makroagregata za formuliranje i praćenje učinaka turističke politike dodatno ovisi o njihovom kontinuiranom praćenju (poželjno u minimalno dvogodišnjim intervalima).

Unutarnji turistički izdaci u godini t (UTI_t)

Opis:

Unutarnji turistički izdaci iznos su koji dolazni i domaći posjetitelji te domaći posjetitelji na odlaznim putovanjima na području Hrvatske plaćaju za kupnju proizvoda i usluga za vlastitu potrošnju i poklanjanje za i tijekom turističkog putovanja, a iskazuje se u 000 eura

Relevantnost:

Kao pokretač domaće proizvodnje, unutarnji turistički izdaci najvažniji su ekonomski indikator veličine turističke aktivnosti te najvažnija komponenta turističke potrošnje.

Izvori podataka:

Račun unutarnje turističke potrošnje (TSSA tablica 3) za godinu t

Izračun:

$$UTI_t = \sum_{i=1}^n ITP_{i,t}$$

- gdje je $ITP_{i,t}$, $i = 1, \dots, n$, izdatak dolaznih i domaćih turista te jednodnevnih posjetitelja na turističke i ostale proizvode i usluge u godini t (retci stupca unutarnjih turističkih izdataka)

Unutarnja turistička potrošnja u godini t (UTP_t)

Opis:

Unutarnja turistička potrošnja predstavlja sumu novčanih izdataka posjetitelja i vrijednosti usluga vezanih uz vlastite objekte za odmor, turističke društvene transfere u stvarima i ostale vrste imputirane potrošnje koje se procjenjuju iz izvora različitih od onih kojima se utvrđuju turistički izdaci posjetitelja, a iskazuje se u 000 eura

Relevantnost:

Kao pokretač domaće proizvodnje, unutarnja turistička potrošnja prikazuje iz perspektive potražnje vrijednost novčanih i nenovčanih/imputiranih proizvoda i usluga koje su koristili turisti i posjetitelji iz Hrvatske i inozemstva.

Izvori podataka:

Račun unutarnje turističke potrošnje (TSSA tablica 3) za godinu t

Izračun:

$$UTP_t = \sum_{i=1}^n PTP_{i,t}$$

- gdje je $PTP_{i,t}$, $i = 1, \dots, n$, unutarnja potrošnja za turističke i ostale proizvode i usluge u godini t (retci stupca unutarnje turističke potrošnje)

Dodana vrijednost turističkih industrija u godini t ($DVTI_t$)

Opis:

Pokazatelj, iz perspektive ponude domaćih gospodarskih subjekata, iskazuje sumu dodane vrijednosti, izračunate kao razlika ukupne vrijednosti proizvodnje u bazičnim cijenama i ukupne intermedijarne potrošnje u kupovnim cijenama, koje su turističke djelatnosti generirale tijekom jedne godine, a iskazuje se u 000 eura

Relevantnost:

Iako pokazatelj nije iskaz dodane vrijednosti koju u gospodarstvu generira turizam, pokazuje koliko dodanu vrijednost generiraju turističke djelatnosti pružanjem proizvoda i usluga na domaćem tržištu posjetiteljima i lokalnom stanovništvu, ali i drugim gospodarskim djelatnostima te u izvozu.

Izvori podataka:

Proizvodni računi turističkih i ostalih djelatnosti (TSSA tablica 4), redak dodane vrijednosti u bazičnim cijenama za turističke djelatnosti

Izračun:

$$DVTI_t = \sum_{i=1}^n DVI_{i,t}$$

gdje je

- $DVI_{i,t}$, $i = 1, \dots, n$, dodana vrijednost pojedine turističke industrije u bazičnim cijenama u godini t (stupci retka dodane vrijednosti u bazičnim cijenama za turističke djelatnosti)

Dodana vrijednost turizma u bazičnim cijenama u godini t (DVT_t)

Opis:

Pokazatelj prikazuje ukupnu dodanu vrijednosti koju su domaće turističke i ostale djelatnosti generirale izravnim pružanjem proizvoda i usluga posjetiteljima, a iskazuje se u 000 eura

Relevantnost:

Pokazatelj je iskaz doprinosa turizma gospodarstvu na razini dodane vrijednosti i uspoređuje se s ostvarenom dodanom vrijednosti cijelog gospodarstva.

Izvori podataka:

Račun ukupne domaće ponude i unutarnje turističke potrošnje (TSSA tablica 5)

Izračun:

$$DVT_t = \sum_{i=1}^n DVTI_{i,t}$$

gdje je:

- $DVTI_{i,t}$, $i = 1, \dots, n$, dodana vrijednost pojedine turističke industrije u bazičnim cijenama u godini t generirana turizmom (stupci udjela turizma u retku dodane vrijednosti u bazičnim cijenama za turističke i ostale industrije)

Bruto domaći proizvod turizma u Hrvatskoj u godini t ($BDPT_t$)

Opis:

Pokazatelj prikazuje ukupan bruto domaći proizvod koji su domaće turističke i ostale djelatnosti generirale izravnim pružanjem proizvoda i usluga posjetiteljima, a iskazuje se u 000 eura

Relevantnost:

Pokazatelj je iskaz doprinosa turizma gospodarstvu na razini bruto domaćeg proizvoda i moguće ga je usporediti s ostvarenim bruto domaćim proizvodom cijelog gospodarstva.

Izvori podataka:

Račun ukupne domaće ponude i unutarnje turističke potrošnje (TSSA tablica 5)

Izračun:

$$BDPT_t = DVT_t + \sum_{i=1}^n NP_{i,t}$$

gdje su:

- DVT_t , dodana vrijednost turizma u bazičnim cijenama u godini t
- $NP_{i,t}$, $i = 1, \dots, n$, neto porezi na proizvode na domaću proizvodnju i uvoz namijenjen turizmu u godini t (reci stupca udio turizma u porezima minus subvencijama na proizvode)

3.3. Okolišni makroagregati

Okolišni makroagregati pružaju uvid u relativnu učinkovitost turizma u odnosu na ostatak gospodarstva u odnosu na potrošnju energije i vode, emisiju stakleničkih plinova te stvaranje otpada.

Polazeći od međunarodno harmoniziranog metodološkog okvira uspostavljenog dokumentima *The System of Environmental-Economic Accounting* (SEEA) i *Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework* (TSA: RMF), agregati su definirani su na temelju pristupa razrađenog u dokumentu *Uspostavljanje metodološkog okvira Sustava satelitskih računa održivosti turizma Republike Hrvatske (Element 2)*.

Okolišni agregati su:

- Udio potrošnje vode izravno generirane turizmom u ukupnoj potrošnji vode u godini t ($TPV\%_t$)

- Udio potrošnje energije izravno generirane turizmom u ukupnoj potrošnji energije u godini t ($TPE\%_t$)
- Udio emisije stakleničkih plinova izravno generiranih turizmom u ukupnoj emisiji stakleničkih plinova u godini t ($TGHGE\%_t$)
- Udio krutog otpada izravno generiranog turizmom u ukupno stvorenom krutom otpadu u godini t ($TKO\%_t$)

Relevantnost okolišnih makroagregata za formuliranje i praćenje učinaka turističke politike i politike zaštite okoliša dodatno ovisi o njihovom kontinuiranom praćenju (poželjno u minimalno dvogodišnjim, eventualno trogodišnjim intervalima).

Udio potrošnje vode izravno generirane turizmom u ukupnoj potrošnji vode u godini t ($TPV\%_t$)

Opis:

Relativni pokazatelj udjela izravne potrošnje vode generirane turizmom u ukupnoj potrošnji vode u %

Relevantnost:

Pokazatelj omogućava praćenje kretanja u vremenu potrošnje vode za potrebe turizma u ukupnoj potrošnji vode kao iskazu pritiska turističke aktivnosti na potrošnju vode u Hrvatskoj

Izvori podataka:

TSSA tablica 8: Tablica uporabe za račun fizičkih tokova vode u turizmu (sve vrijednosti u tis. m³)

Izračun:

$$TPV\%_t = \frac{\sum_{i=1}^n PVuT_{i,t}}{\sum_{i=1}^n UPV_{i,t}} * 100$$

gdje su

- $PVuT_{i,t}$, $i = 1, \dots, n$, potrošnja vode generirane turizmom u turističkim i ostalim djelatnostima te kućanstvima u godini t (elementi stupaca udjela turizma u retku ukupne uporabe)
- $UPV_{i,t}$, $i = 1, \dots, n$, potrošnja vode u turističkim i ostalim djelatnostima te kućanstvima u godini t (elementi stupaca ukupne potrošnje vode u retku ukupne uporabe)

Udio potrošnje energije izravno generirane turizmom u ukupnoj potrošnji energije u godini t ($TPE\%_t$)

Opis:

Relativni pokazatelj udjela izravne potrošnje energije generirane turizmom u ukupnoj potrošnji energije u %

Relevantnost:

Pokazatelj omogućava praćenje kretanja potrošnje energije za potrebe turizma u ukupnoj potrošnji energije u vremenu kao iskazu pritiska turističke aktivnosti na potrošnju energije u Hrvatskoj

Izvori podataka:

TSSA tablica 9: Tablica uporabe za račun fizičkih tokova energije u turizmu (sve vrijednosti u teradžulima)

Izračun:

$$TPE\%_t = \frac{\sum_{i=1}^n PEuT_{i,t}}{\sum_{i=1}^n UPV_{i,t}} * 100$$

gdje su

- $PEuT_{i,t}$, $i = 1, \dots, n$, ukupna uporaba energije generirana turizmom u turističkim i ostalim djelatnostima te kućanstvima i tzv. premošćujućim stavkama u godini t (elementi stupaca udjela turizma u retku ukupne uporabe)
- $UPV_{i,t}$, $i = 1, \dots, n$, ukupna uporaba energije u turističkim i ostalim djelatnostima te kućanstvima i tzv. premošćujućim stavkama u godini t (elementi stupaca ukupne uporabe energije u retku ukupne uporabe)

Udio emisije stakleničkih plinova izravno generiranih turizmom u ukupnoj emisiji stakleničkih plinova u godini t ($TGHGE\%_t$)

Opis:

Relativni pokazatelj udjela emisije stakleničkih plinova izravno generiranih turizmom u ukupnoj emisiji stakleničkih plinova u %

Relevantnost:

Pokazatelj omogućava praćenje kretanja emisije stakleničkih plinova koju izravno generira turizma u ukupnoj emisiji stakleničkih plinova kao iskazu pritiska turističke aktivnosti na emisiju stakleničkih plinova u Hrvatskoj

Izvori podataka:

TSSA tablica 10: Tablica ponude za račun emisija stakleničkih plinova u turizmu (sve vrijednosti u tonama)

Izračun:

$$TGHGE\%_t = \frac{\sum_{i=1}^n GHGEuT_{i,t}}{\sum_{i=1}^n GHGE_{i,t}} * 100$$

gdje su

- $GHGEuT_{i,t}$, $i = 1, \dots, n$, emisija stakleničkih plinova generirana turizmom u turističkim i ostalim djelatnostima, kućanstvima te tzv. premošćujućim stavkama u godini t (elementi stupaca udjela turizma u retku emisija otpuštenih u okoliš)
- $GHGE_{i,t}$, $i = 1, \dots, n$, emisija stakleničkih plinova koju se generira u turističkim i ostalim djelatnostima, kućanstvima te tzv. premošćujućim stavkama u godini t (elementi stupaca udjela turizma u retku emisija otpuštenih u okoliš)

Udio krutog otpada izravno generiranog turizmom u ukupno stvorenom krutom otpadu u godini t ($TKO\%_t$)

Opis:

Relativni pokazatelj udjela krutog otpada koji izravno generiran turizam u ukupno stvorenom krutom otpadu u %

Relevantnost:

Pokazatelj omogućava praćenje stvaranja krutog otpada izravno generiranog turizmom u ukupno stvorenom krutom otpadu kao iskazu pritiska turističke aktivnosti na stvaranje krutog otpada u Hrvatskoj

Izvori podataka:

TSSA tablica 11: Tablica ponude za račun fizičkih tokova krutog otpada u turizmu (sve vrijednosti u tonama)

Izračun:

$$TKO\%_t = \frac{\sum_{i=1}^n KOuT_{i,t}}{\sum_{i=1}^n UKO_{i,t}} * 100$$

gdje su

- $KOuT_{i,t}$, $i = 1, \dots, n$, kruti otpad generiran turizmom u turističkim i ostalim djelatnostima te kućanstvima u godini t (elementi stupaca udjela turizma u retku ukupna ponuda)
- $UKO_{i,t}$, $i = 1, \dots, n$, kruti otpad koji se stvara u turističkim i ostalim djelatnostima te kućanstvima u godini t (elementi stupaca udjela turizma u retku ukupna ponuda)

3.4. Ekonomsko-okolišni makroagregati

Ekonomsko-okolišni makroagregati omogućavaju usporedno praćenje odnosa okolišnih i ekonomskih utjecaja turizma povezujući potrošnju energije i vode, emisiju stakleničkih plinova te stvaranje krutog otpada turizma s doprinosom turizma bruto domaćem proizvodu gospodarstvu.

Polazeći od međunarodno harmoniziranog metodološkog okvira uspostavljenog dokumentima *The System of Environmental-Economic Accounting* (SEEA) i *Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework* (TSA: RMF), elementi pojedinih agregata definirani su na temelju dokumenta *Uspostavljanje metodološkog okvira Sustava satelitskih računa održivosti turizma Republike Hrvatske* (Element 2).

Ekonomsko-okolišni agregati su:

- Izravna potrošnja vode u turizmu po jedinici bruto domaćeg proizvoda turizma u godini t ($IPV_t/BDPT_t$)
- Omjer potrošnje vode u turizmu u ukupnoj potrošnji vode i udjela bruto domaćeg proizvoda turizma u ukupnom bruto domaćem proizvodu u godini t ($OPVuT_t$)

- Izravna potrošnja energije u turizmu po jedinici bruto domaćeg proizvoda turizma u godini t ($IPe_t/BDPT_t$)
- Omjer udjela potrošnje energije u turizmu u ukupnoj potrošnji energije i udjela bruto domaćeg proizvoda turizma u ukupnom bruto domaćem proizvodu u godini t ($OPEuT_t$)
- Izravna emisija stakleničkih plinova turizma po jedinici bruto domaćeg proizvoda turizma u godini t ($IGHGE_t/BDPT_t$)
- Omjer emisije stakleničkih plinova u turizmu u ukupnoj emisiji stakleničkih plinova i udjela bruto domaćeg proizvoda turizma u ukupnom bruto domaćem u godini t ($OGHGEuT_t$)
- Izravno generiran kruti otpad turizma po jedinici bruto domaćeg proizvoda turizma godini t ($IKO_t/BDPT_t$)
- Omjer krutog otpada generiranog turizmom u ukupno generiranom krutom otpadu i udjela u godini t ($OKOuT_t$)

Relevantnost okolišnih makroagregata za formuliranje i praćenje učinaka turističke politike i politike zaštite okoliša dodatno ovisi o njihovom kontinuiranom praćenju (poželjno u minimalno dvogodišnjim, eventualno trogodišnjim intervalima).

Izravna potrošnja vode u turizmu po jedinici bruto domaćeg proizvoda turizma t ($IPV_t/BDPT_t$)

Opis:

Pokazatelj potrošnje vode koju generira turizmu po jedinici ostvarenog bruto domaćeg proizvoda turizma, iskazuje se u tis. m³ na 000 eura

Relevantnost:

Pokazatelj omogućava izračun troška stvaranja jedinice bruto domaćeg proizvoda kroz potrošnju vode kao iskaz obilježja tehnologije i strukture potražnje u turizmu u Hrvatskoj

Izvori podataka:

- TSSA tablica 8: Tablica uporabe za račun fizičkih tokova vode u turizmu (sve vrijednosti u tis. m³) odnosno brojnik $\sum_{i=1}^n PVuT_{i,t}$ okolišnog makroagregata Udio potrošnje vode izravno generirane turizmom u ukupnoj potrošnji vode u godini t ($TPV\%_t$)
- TSSA tablica 5: Račun ukupne domaće ponude i unutarnje turističke potrošnje TSSA tablica 5 ekonomski makroagregat Bruto domaći proizvod turizma u Hrvatskoj u godini t ($BDPT_t$)

Izračun:

$$IPV_t/BDPT_t = \frac{\sum_{i=1}^n PVuT_{i,t}}{BDPT_t}$$

gdje su

- $PVuT_{i,t}$, $i = 1, \dots, n$, potrošnja vode generirane turizmom u turističkim i ostalim djelatnostima te kućanstvima u godini t (elementi stupaca udjela turizma u retku ukupne uporabe)

- $BDPT_t$, Ekonomski makroagregat: Bruto domaći proizvod turizma u Hrvatskoj u godini t

Omjer potrošnje vode u turizmu u ukupnoj potrošnji vode i udjela bruto domaćeg proizvoda turizma u ukupnom bruto domaćem proizvodu u godini t ($OPVuT_t$)

Opis:

Relativni pokazatelj sposobnosti turizma da generira veći ili manji odnos između potrošnje vode u ukupnoj potrošnji vode prema udjelu bruto domaćeg proizvoda turizma u ukupnom bruto domaćem proizvodu

Relevantnost:

Pokazatelj omogućava praćenje relativnog odnosa potrošnje vode u turizmu u odnosu na cijelo gospodarstva i stvaranja bruto domaćeg proizvoda turizma

Izvori podataka:

- TSSA tablica 8: Okolišni makroagregat: Udio potrošnje energije izravno generirane turizmom u ukupnoj potrošnji energije u godini t
- TSSA tablica 5: Račun ukupne domaće ponude i unutarnje turističke potrošnje TSSA tablica 5 ekonomski makroagregat Bruto domaći proizvod turizma u Hrvatskoj u godini t ($BDPT_t$)
- Bruto domaći proizvod RH u godini t prema podacima Državnog zavoda za statistiku (primjerice Priopćenje NR-2023-2-2 Godišnji bruto domaći proizvod za razdoblje 1995. – 2022., revidirani podaci)

Izračun:

$$OPVuT_t = \frac{TPV\%_t}{\frac{BDPT_t}{BDP_t}}$$

gdje su

- $TPV\%_t$, Okolišni makroagregat: Udio potrošnje vode izravno generirane turizmom u ukupnoj potrošnji vode u godini t
- $BDPT_t$, Ekonomski makroagregat: Bruto domaći proizvod turizma u Hrvatskoj u godini t
- BDP_t , Bruto domaći proizvod RH u godini t

Izravna potrošnja energije u turizmu po jedinici bruto domaćeg proizvoda turizma u godini t ($IPE_t/BDPT_t$)

Opis:

Pokazatelj potrošnje energije u turizmu po jedinici ostvarenog bruto domaćeg proizvoda turizma, iskazuje se u teradžulima na 000 eura

Relevantnost:

Pokazatelj omogućava praćenje potrošnje energije u turizmu po jedinici bruto domaćeg proizvoda turizma kao iskazu tehnoloških potreba turističke aktivnosti u Hrvatskoj

Izvori podataka:

- TSSA tablica 9: Tablica uporabe za račun fizičkih tokova energije u turizmu (sve vrijednosti u teradžulima) odnosno brojnik $\sum_{i=1}^n PEuT_{i,t}$ okolišnog makroagregata Udio potrošnje energije izravno generirane turizmom u ukupnoj potrošnji energije u godini t ($TPE\%_t$)
- TSSA tablica 5: Račun ukupne domaće ponude i unutarnje turističke potrošnje TSSA tablica 5, ekonomski makroagregat Bruto domaći proizvod turizma u Hrvatskoj u godini t ($BDPT_t$)

Izračun:

$$IPE_t/BDPT_t = \frac{\sum_{i=1}^n PEuT_{i,t}}{BDPT_t}$$

gdje je:

- $PEuT_{i,t}$, $i = 1, \dots, n$, ukupna uporaba energije generirane turizmom u turističkim i ostalim djelatnostima te kućanstvima i tzv. premošćujućim stavkama u godini t (elementi stupaca udjela turizma u retku ukupne uporabe)
- $BDPT_t$, Ekonomski makroagregat: Bruto domaći proizvod turizma u Hrvatskoj u godini t

Omjer udjela potrošnje energije u turizmu u ukupnoj potrošnji energije i udjela bruto domaćeg proizvoda turizma u ukupnom bruto domaćem proizvodu u godini t ($OPEuT_t$)

Opis:

Relativni pokazatelj sposobnosti turizma da generira relativnu potrošnju energije koja je veća ili manja od relativne sposobnosti turizma da ostvari bruto domaći proizvod

Relevantnost:

Pokazatelj omogućava praćenje učinkovitosti potrošnje energije u turizmu u odnosu na sposobnost generiranja bruto domaćeg proizvoda

Izvori podataka:

- TSSA tablica 9: Okolišni makroagregat: Udio potrošnje energije izravno generiranog turizmom u ukupnoj potrošnji energije u godini t

- TSSA tablica 5: Račun ukupne domaće ponude i unutarnje turističke potrošnje TSSA tablica 5 ekonomski makroagregat Bruto domaći proizvod turizma u Hrvatskoj u godini t ($BDPT_t$)
- Bruto domaći proizvod RH u godini t prema podacima Državnog zavoda za statistiku (primjerice Priopćenje NR-2023-2-2 Godišnji bruto domaći proizvod za razdoblje 1995. – 2022., revidirani podaci)

Izračun:

$$OPEuT_t = \frac{TPE\%_t}{\frac{BDPT_t}{BDP_t}}$$

gdje je:

- $TPE\%_t$, Okolišni makroagregat: Udio potrošnje energije izravno generirane turizmom u ukupnoj potrošnji energije u godini t
- $BDPT_t$, Ekonomski makroagregat: Bruto domaći proizvod turizma u Hrvatskoj u godini t
- BDP_t , Bruto domaći proizvod RH u godini t

Izravna emisija stakleničkih plinova turizma po jedinici bruto domaćeg proizvoda turizma u godini t ($IGHGE_t/BDPT_t$)

Opis:

Pokazatelj emisije stakleničkih plinova koje generira u turizmu po jedinici ostvarenog bruto domaćeg proizvoda turizma, iskazuje se u tonama na 000 eura

Relevantnost:

Pokazatelj omogućava izračun troška stvaranja jedinice bruto domaćeg proizvoda kroz generiranje emisije stakleničkih plinova turizma kao iskaza obilježja tehnologije koja se koristi u turizmu u Hrvatskoj

Izvori podataka:

- TSSA tablica 10: Tablica ponude za račun emisije stakleničkih plinova u turizmu (sve vrijednosti u tonama) odnosno brojnik $\sum_{i=1}^n GHGEuT_{i,t}$ okolišnog makroagregata Udio emisije stakleničkih plinova izravno generiranih turizmom u ukupnoj emisiji stakleničkih plinova u godini t (TGHGE%)
- TSSA tablica 5: Račun ukupne domaće ponude i unutarnje turističke potrošnje TSSA tablica 5 ekonomski makroagregat Bruto domaći proizvod turizma u Hrvatskoj u godini t ($BDPT_t$)

Izračun:

$$IGHGE_t/BDPT_t = \frac{\sum_{i=1}^n GHGEuT_{i,t}}{BDPT_t}$$

gdje je:

- $GHGEuT_{i,t}$, $i = 1, \dots, n$, emisija stakleničkih plinova generirana turizmom u turističkim i ostalim djelatnostima, kućanstvima te tzv. premošćujućim stavkama u godini t (elementi stupaca udjela turizma u retku emisija otpuštenih u okoliš)
- $BDPT_t$, Ekonomski makroagregat: Bruto domaći proizvod turizma u Hrvatskoj u godini t u 000 eur

Omjer emisije stakleničkih plinova u turizmu u ukupnoj emisiji stakleničkih plinova i udjela bruto domaćeg proizvoda turizma u ukupnom bruto domaćem u godini t ($OGHGEuT_t$)

Opis:

Relativni pokazatelj sposobnosti turizma da generira veći ili manji omjer potrošnje vode u ukupnoj potrošnji vode emisiji stakleničkih plinova u odnosu na udio bruto domaćeg proizvoda turizma u ukupnom bruto domaćem proizvodu

Relevantnost:

Pokazatelj omogućava praćenje relativnog odnosa generiranja emisije stakleničkih plinova turizma u odnosu na cijelo gospodarstvo i stvaranja bruto domaćeg proizvoda turizma

Izvori podataka:

- TSSA tablica 10: Tablica ponude za račun emisije stakleničkih plinova u turizmu (sve vrijednosti u tonama)
- TSSA tablica 5: Račun ukupne domaćeg ponude i unutarnje turističke potrošnje TSSA tablica 5 ekonomski makroagregat Bruto domaći proizvod turizma u Hrvatskoj u godini t ($BDPT_t$)
- Bruto domaći proizvod RH u godini t prema podacima Državnog zavoda za statistiku (primjerice Priopćenje NR-2023-2-2 Godišnji bruto domaći proizvod za razdoblje 1995. – 2022., revidirani podaci)

Izračun:

$$OGHGEuT_t = \frac{TGHGE\%_t}{\frac{BDPT_t}{BDP_t}}$$

gdje je

- $TGHGE\%_t$, Okolišni makroagregat: Udio emisije stakleničkih plinova izravno generiranih turizmom u ukupnoj emisiji stakleničkih plinova u godini t
- $BDPT_t$, Ekonomski makroagregat: Bruto domaći proizvod turizma u Hrvatskoj u godini t u 000 eur
- BDP_t , Bruto domaći proizvod RH u godini t u 000 eur

Izravno generiran kruti otpad turizma po jedinici bruto domaćeg proizvoda turizma u godini t ($IKO_t/BDPT_t$)

Opis:

Pokazatelj količine izravno generiranog krutog otpada koji generira turizam po jedinici ostvarenog bruto domaćeg proizvoda turizma, iskazuje se u tonama na 000 eura

Relevantnost:

Pokazatelj omogućava izračun količine krutog otpada potrebnog da se stvori jedinica bruto domaćeg proizvoda kao iskaza pritiska turizma u Hrvatskoj na stvaranje krutog otpada

Izvori podataka:

- TSSA tablica 11: Tablica ponude za račun fizičkih tokova krutog otpada u turizmu (sve vrijednosti u tonama) odnosno brojnik $\sum_{i=1}^n KOuT_{i,t}$ okolišnog makroagregata Udio krutog otpada izravno generiranog turizmom u ukupno stvorenom krutom otpadu u godini t (TKO% $_t$)
- TSSA tablica 5: Račun ukupne domaće ponude i unutarnje turističke potrošnje TSSA tablica 5 ekonomski makroagregat Bruto domaći proizvod turizma u Hrvatskoj u godini t ($BDPT_t$)

Izračun:

$$IKO_t/BDPT_t = \frac{\sum_{i=1}^n KOuT_{i,t}}{BDPT_t}$$

gdje je:

- $KOuT_{i,t}$, $i = 1, \dots, n$, kruti otpad generiran turizmom u turističkim i ostalim djelatnostima te kućanstvima u godini t (elementi stupaca udjela turizma u retku ukupna ponuda)
- $BDPT_t$, Ekonomski makroagregat: Bruto domaći proizvod turizma u Hrvatskoj u godini t u 000 eur

Omjer krutog otpada generiranog turizmom u ukupno generiranom krutom otpadu i udjela bruto domaćeg proizvoda turizma u ukupnom bruto domaćem proizvodu u godini t ($OKOuT_t$)

Opis:

Relativni pokazatelj sposobnosti turizma da generira veći ili manji odnos između stvaranja krutog otpada u ukupno stvorenom krutom otpadu prema udjelu bruto domaćeg proizvoda turizma u ukupnom bruto domaćem proizvodu

Relevantnost:

Pokazatelj omogućava praćenje relativnog odnosa stvaranja krutog otpada u turizmu u odnosu na cijelo gospodarstvo i stvaranja bruto domaćeg proizvoda turizma kao iskaza sposobnosti turizma da brže/ili sporije generira kruti otpad prema ostatku gospodarstva u odnosu na sposobnost da generira bruto domaći proizvod

Izvori podataka:

- TSSA tablica 11. Okolišni makroagregat: Udio krutog otpada izravno generiranog turizmom u ukupno stvorenom krutom otpadu u godini t (TKO% $_t$)

- TSSA tablica 5: Račun ukupne domaće ponude i unutarnje turističke potrošnje TSSA tablica 5, ekonomski makroagregat: Bruto domaći proizvod turizma u Hrvatskoj u godini t ($BDPT_t$)
- Bruto domaći proizvod RH u godini t prema podacima Državnog zavoda za statistiku (primjerice Priopćenje NR-2023-2-2 Godišnji bruto domaći proizvod za razdoblje 1995. – 2022., revidirani podaci)

Izračun:

$$OKOuT_t = \frac{TKO\%_t}{\frac{BDPT_t}{BDP_t}}$$

gdje su

- $TKO\%_t$, Okolišni makroagregat: Udio krutog otpada izravno generiranog turizmom u ukupno stvorenom krutom otpadu u godini t
- $BDPT_t$, Ekonomski makroagregat: Bruto domaći proizvod turizma u Hrvatskoj u godini t u 000 eur
- BDP_t , Bruto domaći proizvod RH u godini t u 000 eur

LITERATURA

- Asmelash, A. G., & Kumar, S. (2019). Assessing progress of tourism sustainability: Developing and validating sustainability indicators. *Tourism Management*, 71, 67-83.
- Blancas, F.J., Lozano-Oyola, M., González, M., Caballero, R., 2016: Sustainable tourism composite indicators: a dynamic evaluation to manage changes in sustainability, *Journal of Sustainable Tourism* 24 (10), 1403-1424, DOI: 10.1080/09669582.2015.1122014
- Cabello, J.M., Navarro, E., Prieto, F., Rodríguez, B., Ruiz, F., 2014. Multicriteria development of synthetic indicators of the environmental profile of the Spanish regions. *Ecological Indicators*, 39, 10–23.
- Castellani, V., Sala, S., 2010. Sustainable performance index for tourism policy development. *Tourism Management*, 31 (6), 871–880.
- Crabolu, G., Font, X., & Miller, G. (2023). The Hidden Power of Sustainable Tourism Indicator Schemes: Have We Been Measuring Their Effectiveness All Wrong?. *Journal of Travel Research*, 00472875231195736.
- DELEGIRANA UREDBA KOMISIJE (EU) /... o dopuni Direktive 2013/34/EU Europskog parlamenta i Vijeća u pogledu standarda izvještavanja o održivosti [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=PI_COM:C\(2023\)5303](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=PI_COM:C(2023)5303).
- Dimoska, T., Petrevska, B., 2012: Indicators for Sustainable Tourism Development in Macedonia, in: Conference Proceedings, First International Conference on Business, Economics and Finance “From Liberalization to Globalization: Challenges in the Changing World”, 13-15 September, 2012, Stip, Macedonia, 389-400.
- Dupeyras, A. and N. MacCallum (2013), “Indicators for Measuring Competitiveness in Tourism: A Guidance Document”, OECD Tourism Papers, 2013/02, OECD Publishing. Dostupno na: <http://dx.doi.org/10.1787/5k47t9q2t923-en>
- EC - European Commission, 2016. *European Tourism Indicators System. ETIS toolkit for sustainable destination management.* Dostupno na: http://ec.europa.eu/growth/sectors/tourism/offer/sustainable/indicators_en
- Europski ekonomski računi okoliša [European environmental economic accounts, EEEA], Uredba (EU) br. 691/2011 o europskim ekonomskim računima okoliša
- Europski sustav računa 2010 [European system of accounts – ESA 2010], Uredba (EU) br. 549/2013 Europskog Parlamenta i Vijeća od 21. svibnja 2013
- Font, X., 2016: What meaning for sustainability? Creating tourism impacts in a slippery policy context, *Journal of Policy Research in Tourism, Leisure and Events* 9 (2), DOI: 10.1080/19407963.2016.1258514
- Font, X., Torres-Delgado, A., Crabolu, G., Palomo Martinez, J., Kantzenbacher, J., & Miller, G. (2023). The impact of sustainable tourism indicators on destination competitiveness: The European Tourism Indicator System. *Journal of Sustainable Tourism*, 31(7), 1608-1630.
- GSTC - Global Sustainable Tourism Council, 2013a. *Global Sustainable Tourism Council Criteria and Suggested Performance Indicators for Hotels and Tour Operators.* Dostupno na: <http://www.gstcouncil.org>
- GSTC - Global Sustainable Tourism Council, 2013b. *Global Sustainable Tourism Council Criteria and Suggested Performance Indicators for Destinations.* Dostupno na: <http://www.gstcouncil.org>

- Hall, C. M., 2019: Constructing sustainable tourism development: The 2030 agenda and the managerial ecology of sustainable tourism, *Journal of Sustainable Literature* Literatura I. Marković Vukadin M. Zovko D. Krešić Review and evaluation of existing international systems of tourism sustainability indicators Pregled i evaluacija postojećih međunarodnih sustava pokazatelja održivosti turizma 109 *able Tourism* 27 (7), 1044-1060, DOI: 10.1080/09669582.2018.1560456.
- HAOP-Hrvatska agencija za okoliš i prirodu, 2015. Nacionalna lista pokazatelja. Hrvatska agencija za okoliš i prirodu, Zagreb.
- HRN EN ISO 14001 Sustavi upravljanja okolišem – Zahtjevi s uputama za uporabu (ISO 14001:2015; EN ISO 14001:2015)
- Hrvatski opservatorij održivosti turizma (Croatian Observatory for Sustainability of Tourism - CROSTO): Priručnik za mjerenje i praćenje održivosti turizma za destinacije, Institut za turizam, Zagreb 2019. (UNWTO/INSTO)
- International Recommendations for Tourism Statistics 2008 [IRTS 2008], United Nations, World Tourism Organization.
- ISO/TC 228. ISO TC 228/ WG 13 – Sustainable Tourism. Draft of New Proposal: Sustainable Tourism – Indicators for organizations – requirements and guidance for use (2022-04-13).
- Klanjšček, J., Geček, S., Marn, N., Legović, T., & Klanjšček, T., 2018. Predicting perceived level of disturbance of visitors due to crowding in protected areas. *PLoS one*, 13(6), e0197932.
- Lacitignola, D., Petrosillo, I., Cataldi, M., Zurlini, G., 2007. Modelling socioecological tourism-based systems for sustainability. *Ecological Modeling*, 206 (1), 191–204.
- Marušić, M., Prebežac, D., Mikulić, J. (2019). Istraživanje turističkih tržišta. Zagreb: Ekonomski fakultet – Zagreb, str. 471.
- Mikulić J, Kožić I., Krešić D., 2015. Weighting indicators of tourism sustainability: A critical note. *Ecological Indicators*, 48, 312-314.
- Miloš Sprčić, D., Prebežac, D., Mikulić, J. (2019). Identifikacija i procjena rizika turističke destinacije – primjer modela integriranog upravljanja rizicima. U Marušić, M., Prebežac, D., Mikulić, J. (2019). Istraživanje turističkih tržišta. Zagreb: Ekonomski fakultet – Zagreb, str. 491.
- ODLUKA KOMISIJE (EU) 2017/175 od 25. siječnja 2017. o utvrđivanju mjerila za znak za okoliš EU-a za turistički smještaj (priopćeno pod brojem dokumenta C(2017) 299) (Tekst značajan za EGP)
- System of National Accounting 2008 [SNA 2008], European Commission, International Monetary Fund, Organisation for Economic Co-operation and Development, United Nations, World Bank
- Torres-Delgado, A.; Saarinen, J., 2014: Using indicators to assess sustainable tourism development: A review, *Tourism Geographies* 16 (1), 31-47, DOI: 10.1080/14616688.2013.867530.
- Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework 2008 [TSA:RMF 2008], United Nations, World Tourism Organization, Commission of the European Communities, Organisation for Economic Co-operation and Development
- UNWTO (2004). Indicators of sustainable development for tourism destinations: A guidebook. World Tourism Organization, Madrid..
- UNWTO Statistics and Tourism Satellite Account Programme Measuring Sustainable Tourism(2016) Developing a statistical framework for sustainable tourism. Preuzeto sa: <http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/docpdf/mstoverviewrev1.pdf>

-
- UNWTO, EC (2013). Sustainable tourism for development guidebook. World Tourism Organization, European Commission, Madrid.
  - UREDBA KOMISIJE (EU) 2018/2026 od 19. prosinca 2018. o izmjeni Priloga IV. Uredbi (EZ) br. 1221/2009 Europskog parlamenta i Vijeća o dobrovoljnom sudjelovanju organizacija u sustavu upravljanja okolišem i neovisnog ocjenjivanja Zajednice (EMAS)
  - Vojnović, N., 2014: Problematika implementacije obveznih indikatora održivog turizma u hrvatskim općinama i gradovima. Ekonomska misao i praksa 1, 171-190.

PRILOZI

Evaluacijske tablice pokazatelja po 15 tematskih područja

Legenda

podatak nije dostupan/nije relevantan
podatak dostupan/relevantan
parcijalno dostupan/ donekle relevantan
Prijedlog obveznih pokazatelja
Prijedlog specifičnih pokazatelja

Zadovoljstvo lokalnog stanovništva

Sustav za praćenje	Pokazatelj /eng	Pokazatelj /hr	Tematsko područje	Vrsta podataka		Kompleksnost		Izvor podataka			Dostupnost podataka		Relevantnost		
				Kvantitativni	Kvalitativni	Jednostavni pokazatelj/	Kompozitni pokazatelj	Sekundarni podaci/ izvori	Sekundarni podaci/ izvori	Primarna istraživanja	Regionalna razina	Destinacijska razina	Jadranska Moravak	Kontinentalna Moravak	Izračun CC
ETIS	Percentage of residents who are satisfied with tourism in the destination (per month/season)	Postotak stanovnika koji su zadovoljni s turizmom u odredištu (po mjesecu/sezoni)	zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom												
UNWTO - MST	Number of visitors per 100 residents	Broj posjetitelja na 100 stanovnika	održivo upravljanje prostorom/ - turistički promet												
ETIS	Number of tourists/visitors per 100 residents	Broj turista/posjetitelja na 100 stanovnika	zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom												
GSTC	Regular collection, monitoring, recording, and public reporting of data on resident aspirations, concerns, and satisfaction with destination management	Redovito prikupljanje, praćenje, bilježenje i javno izvješćivanje podataka o željama, zabrinutostima i zadovoljstvu stanovnika destinacijskim menadžmentom	zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom												

ETIS	Percentage of residents that are satisfied with the impacts of tourism on the destination's identity	Postotak stanovnika koji imaju pozitivno ili negativno mišljenje o utjecaju turizma na identitet odredišta	zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom															
GSTC	Programs to monitor, protect, and rehabilitate or restore public access by locals and domestic visitors to natural and cultural sites	Programi za praćenje, zaštitu i rehabilitaciju ili ponovno uspostavljanje javnog pristupa lokalnog stanovništva i domaćih posjetitelja prirodnim i kulturnim mjestima	zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja destinacijom															
GSTC	Programs for enterprises, visitors, and the public to contribute donations to community and biodiversity conservation initiatives and/or infrastructure development	Programi za poduzeća, posjetitelje i javnost koji doprinose donacijama inicijativama za očuvanje zajednice i bioraznolikosti i/ili razvoju infrastrukture	zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom, zaštita bioraznolikosti, turistička infrastruktura															
OECD	OECD Better Life Index	Indeks boljeg života OECD-a	zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom															
GSTC	Policy or legislation that considers indigenous rights, ensures public consultation and authorizes resettlement only when there is informed consent and/or reasonable compensation	Politika ili zakonodavstvo koje razmatra prava domorodačkog stanovništva, osigurava javno savjetovanje i dopušta preseljenje samo ako postoji informirani pristanak i/ili razumna naknada	zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom															
GSTC	Program to raise awareness of tourism's role and potential contribution held in communities, schools, and higher education institutions	Program podizanja svijesti o ulozi i potencijalnom doprinosu turizma koji se održava u zajednicama, školama i ustanovama visokog obrazovanja	zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom															
GSTC	Laws and a program to prevent commercial, sexual, or any other form of exploitation, discrimination or harassment of residents or visitors	Zakoni i program za sprječavanje komercijalnog, seksualnog ili bilo kojeg drugog oblika iskorištavanja, diskriminacije ili uznemiravanja stanovnika ili posjetitelja	zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom															
GSTC	Laws, regulations or programs to protect intellectual property rights of local individuals and communities	Zakoni, propisi ili programi za zaštitu prava intelektualnog vlasništva lokalnih pojedinaca i zajednica	zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom															
S3-1	Publication of policies related to the management of significant impacts on affected communities, as well as associated significant risks and opportunities	Objava politika koje se odnose na upravljanje značajnim učincima na pogođene zajednice, kao i na povezane značajne rizike i prilike	zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom															

S3-2	Publication of general guidelines for cooperation with affected communities and to their representatives about the actual and potential effects on them	Objava općih postupaka za suradnju s pogođenim zajednicama i njihovim predstavnicima o stvarnim i potencijalnim učincima na njih	zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom													
S3-3	A description of the procedures that are in place to enable remediation or cooperate in the remediation of negative effects on the affected communities with which it is associated, as well as the channels available to affected communities for expressing concerns and addressing them	Opis postupaka koji su uspostavljeni kako bi omogućilo sanaciju ili surađivalo u sanaciji negativnih učinaka na pogođene zajednice s kojima je povezano, kao i kanale koji su pogođenim zajednicama dostupni za izražavanje zabrinutosti i njihovo rješavanje	zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom													
S3-4	Disclosure of information on how the company takes measures to address significant impacts on affected communities and manage significant risks and opportunities associated with affected communities, and the effectiveness of those measures.	Objava informacija o načinu na koji poduzeće poduzima mjere za rješavanje pitanja značajnih učinaka na pogođene zajednice i upravljanje značajnim rizicima i ostvarivanje značajnih prilika povezanih s pogođenim zajednicama te o djelotvornosti tih mjera.	zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom													

Zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja destinacijom

Sustav za praćenje	Pokazatelj /eng	Pokazatelj /hr	Tematsko područje	Vrsta podataka		Kompleksnost		Izvor podataka			Dostupnost podataka		Relevantnost			
				Kvantitativni	Kvalitativni	Jednostavni pokazatelj/	Kompozitni pokazatelj	Sekundarni podaci/izvori	Sekundarni podaci/izvori	Primarna izjava/izvori	Regionalna razina	Destinacijska razina	Jadranska Moravica	Kontinentalna Moravica	Izračun CC	Plan usklađivanja
UNWTO - MST	Share of visitors satisfied with overall experience at destination / Share of return visitors to total visitors	Udio posjetitelja zadovoljnih ukupnim iskustvom na odredištu / Udio ponovnih posjetitelja u ukupnom broju posjetitelja	zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja destinacijom													
OECD	Visitor satisfaction	Zadovoljstvo posjetitelja	zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja destinacijom													

ETIS	Percentage of tourists and same-day visitors that are satisfied with their overall experience in the destination	Udio turista i jednodnevnih posjetitelja koji su zadovoljni svojim cjelokupnim iskustvom u destinaciji	zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja destinacijom															
ETIS	Percentage of repeat/return visitors (within 5 years)	Postotak ponovnih posjetitelja /posjetitelja koji se vraćaju (u roku od 5 godina)	zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja destinacijom															
GSTC	Collection and public reporting of data on visitor satisfaction	Prikupljanje i javno objavljivanje podataka o zadovoljstvu posjetitelja	zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja destinacijom															
GSTC	System to take action to improve visitor satisfaction based on monitoring information	Sustav za poduzimanje radnji za poboljšanje zadovoljstva posjetitelja na temelju podataka praćenja	zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja destinacijom															
GSTC	Monitoring of behaviour and characteristics of local, domestic and foreign visitors to tourist sites and attractions	Praćenje ponašanja i karakteristika domaćih, lokalnih i stranih posjetitelja turističkih mjesta i atrakcija	zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja destinacijom															
S4-1	Publication of policies related to the management of significant effects of its products and/or services to consumers and end users, as well as to the associated significant risks and opportunities	Objava politika koje se odnose na upravljanje značajnim učincima njegovih proizvoda i/ili usluga na potrošače i krajnje korisnike, kao i na povezane značajne rizike i prilike	zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja destinacijom															
S4-2	Publication of general procedures for cooperation with consumers and end users and their representatives on actual and potential effects on them	Objava općih postupaka za suradnju s potrošačima i krajnjim korisnicima i njihovim predstavnicima o stvarnim i potencijalnim učincima na njih	zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja destinacijom															
S4-3	A description of the procedures in place to enable remediation or to cooperate in the remediation of negative effects on consumers and related end-users, as well as the channels available to consumers and end-users for expressing concerns and resolving them	Opis postupaka koji su uspostavljeni kako bi se omogućila sanacija ili surađivalo u sanaciji negativnih učinaka na potrošače i krajnje korisnike s kojima je povezano, kao i kanale koji su potrošačima i krajnjim korisnicima dostupni za izražavanje zabrinutosti i njihovo rješavanje	zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja destinacijom															

S4-4	Disclosure of how measures are taken to address significant impacts on consumers and end-users, manage significant risks and pursue significant opportunities related to consumers and end-users, and the effectiveness of those measures	Objava načina na koji se poduzimaju mjere za rješavanje značajnih učinaka na potrošače i krajnje korisnike, upravljanje značajnim rizicima i ostvarivanje značajnih prilika povezanih s potrošačima i krajnjim korisnicima te djelotvornost tih mjera	zadovoljstvo turista i jednostavnih posjetitelja destinacijom															
------	---	---	---	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Pristupačnost destinacije

Sustav za praćenje	Pokazatelj /eng	Pokazatelj /hr	Tematsko područje	Vrsta podataka		Kompleksnost	Izvor podataka			Dostupnost podataka		Relevantnost						
UNWTO - MST	Share of accommodation establishments with accessible accommodation	Udio smještajnih objekata s pristupačnim smještajem	pristupačnost destinacije															
ETIS	Percentage of rooms in commercial accommodation establishments accessible for people with disabilities	Postotak komercijalnih smještajnih kapaciteta sa sobama pristupačnim osobama s invaliditetom	pristupačnost destinacije															
GSTC	Interpretive information available to visitors in tourist offices and at natural and cultural sites	Interpretativne informacije dostupne posjetiteljima u turističkim uredima te na prirodnim i kulturnim lokacijama	pristupačnost destinacije															
GSTC	Program to make sites of visitor interest more accessible to active transportation (e.g., walking and cycling)	Program koji će mjesta od interesa posjetitelja učiniti dostupnijima aktivnom prijevozom (npr. hodanje i vožnja biciklom)	pristupačnost destinacije															
ETIS	Percentage of public transport that is accessible to people with disabilities and specific access requirements	Postotak odredišta koji opslužuje javni prijevoz pristupačan osobama s invaliditetom i osobama s posebnim zahtjevima za pristup	pristupačnost destinacije															
ETIS	Percentage of tourist attractions that are accessible to people with disabilities and/or participating in recognised accessibility information schemes	Postotak atrakcija (lokaliteta) pristupačnih osobama s invaliditetom i/ili koja sudjeluju u priznatim shemama pristupačnosti	pristupačnost destinacije															
GSTC	Policies supporting access to tourist sites and facilities, including those of natural and cultural importance, for individuals with disabilities and others who have specific access requirements, where appropriate	Politike koje podržavaju pristup turističkim mjestima i objektima, uključujući one od prirodne i kulturne važnosti, za osobe s invaliditetom i druge koji imaju posebne zahtjeve za pristup, gdje je to prikladno	pristupačnost destinacije															
GSTC	Accessibility solutions are designed to take into account the integrity of the site while making reasonable accommodation for people with disabilities	Rješenja za pristupačnost osmišljena su tako da uzmu u obzir cjelovitost web mjesta uz razumnu prilagodbu za osobe s invaliditetom	pristupačnost destinacije															
GSTC	Interpretive information is culturally appropriate	Interpretativne informacije su kulturološki primjerene	pristupačnost destinacije															
GSTC	Interpretive information is developed with community collaboration	Interpretativne informacije razvijaju se uz suradnju zajednice	pristupačnost destinacije															
GSTC	Interpretive information is available in languages pertinent to visitors	Informacije o tumačenju dostupne su na jezicima relevantnim za posjetitelje	pristupačnost destinacije															

ETIS	Percentage of commercial accommodation establishments participating in recognised accessibility information schemes	Postotak komercijalnih smještajnih kapaciteta koji sudjeluju u priznatim shemama pristupačnosti	pristupačnost destinacije															
S1-2	Publication of general procedures and methods and measures for cooperation with people from the own workforce and workers' representatives on the real and potential effects on the own workforce, particularly sensitive groups (e.g. women, people with disabilities, migrants)	Objava općih postupaka i načina te mjere za suradnju s osobama iz vlastite radne snage i predstavnicima radnika o stvarnim i potencijalnim učincima na vlastitu radnu snagu, osobito osjetljivih skupina (npr. žene, osobe s invaliditetom, migranti)	pristupačnost destinacije															
S1-12	Disclosure of the share of own employees with disabilities	Objava udjela vlastitih zaposlenika s invaliditetom	pristupačnost destinacije															

Sigurnost destinacije

Sustav za praćenje	Pokazatelj /eng	Pokazatelj /hr	Tematsko područje	Vrsta podataka		Kompleksnost		Izvor podataka			Dostupnost podataka		Relevantnost					
				Kvantitativni	Kvalitativni	Jednostavni pokazatelj/	Kompozitni pokazatelj	Sekundarni podaci	Sekundarni podaci	Primarna interakcija	Regionalna razina	Destinacijska razina	Jadranska Morakula	Kontinentalna Morakula	Izračun CC	Plan		
ETIS	Percentage of tourists who register a complaint with the police	Postotak turista koji su uložili prigovor kod policije	sigurnost destinacije															
ISO TC 228/WG	The number of complaints filed due to noise caused by tourist activities	Broj podnesenih prijava zbog buke uzrokovane turističkim aktivnostima	sigurnost destinacije															
GSTC	Safety precautions such as first aid stations at beaches/tourist attraction sites	Sigurnosne mjere kao što su stanice prve pomoći na plažama/lokalitetima turističkih atrakcija	sigurnost destinacije															
GSTC	On-going compulsory inspections of fire, food hygiene, and electricity safety for tourism properties	Trajni obvezni pregledi protupožarne, higijenske i elektroenergetske ispravnosti turističkih objekata	sigurnost destinacije															
GSTC	System to prevent and respond to crime	Sustav za prevenciju i odgovor na kriminal	sigurnost destinacije															
GSTC	Public reporting of safety and security	Javno izvješćivanje o sigurnosti i sigurnosti	sigurnost destinacije															
S1-14	Disclosure of information on the extent to which the company's own workforce is covered by the system established by the company to manage health and safety and on the number of incidents related to work-related injuries, illnesses and deaths of its own workforce	Objava informacija o mjeri u kojoj je vlastita radna snaga obuhvaćena sustavom koje je poduzeće uspostavilo radi upravljanja zdravljem i sigurnošću te o broju incidenata povezanih s ozljedama na radu, oboljenjima i smrtnim slučajevima vlastite radne snage	sigurnost destinacije															

Održivo upravljanje destinacijom

Sustav za praćenje	Pokazatelj /eng	Pokazatelj /hr	Tematsko područje	Vrsta podataka		Kompleksnost		Izvor podataka			Dostupnost podataka		Relevantnost				
GSTC	Multi-year destination plan or strategy that is up-to-date and publicly available	Višegodišnji plan ili strategija odredišta koja je ažurna i javno dostupna	održivo upravljanje destinacijom														
GSTC	Publicly available crisis and emergency response plan that considers the tourism sector	Javno dostupan plan odgovora na krizne situacije i izvanredne situacije koji razmatra sektor turizma	održivo upravljanje destinacijom														
GSTC	Multi-year destination plan or strategy that was developed with public participation	Višegodišnji plan ili strategija destinacije koja je izrađena uz sudjelovanje javnosti	održivo upravljanje destinacijom														
UNWTO - MST	Implementation of standard accounting tools to monitor the economic and environmental aspects of tourism sustainability (SDG indicator 12b.1)	Provedba standardnih računovodstvenih alata za praćenje ekonomskih i ekoloških aspekata održivosti turizma (SDG indikator 12b.1)	održivo upravljanje destinacijom														
GSTC	Monitoring of tourism business participation in tourism certification or environmental management system	Praćenje sudjelovanja turističkog gospodarstva u turističkom certificiranju ili sustavu upravljanja okolišem	održivo upravljanje destinacijom														
GSTC	The private sector and public sector are involved in the organization and coordination of tourism	Privatni i javni sektor su uključeni u organizaciju i koordinaciju turizma	održivo upravljanje destinacijom														
GSTC	Individuals within the tourism organization have assigned responsibilities for sustainable tourism	Pojedinci u okviru turističke organizacije imaju dodijeljene odgovornosti za održivi turizam	održivo upravljanje destinacijom														
GSTC	Active monitoring and public reporting of environmental, economic, social, cultural, tourism, and human rights issues	Aktivno praćenje i javno izvještavanje o pitanjima zaštite okoliša, gospodarstva, društva, kulture, turizma i ljudskih prava	održivo upravljanje destinacijom														
GSTC	Specific strategy for marketing off-season events and attracting yearround visitors	Specifična strategija za marketing izvansezonskih događanja i privlačenje posjetitelja tijekom cijele godine	održivo upravljanje destinacijom														
ETIS	Percentage of tourism enterprises/establishments in the destination using a voluntary certification/labelling for environmental /quality/sustainability and/or Corporate Social Responsibility	Postotak turističkih poduzeća/objekata u odredištu koje koriste dobrovoljne certifikate/ oznake za ekološke mjere/mjere kvalitete/mjere održivosti i/ili mjere korporativne društvene odgovornosti	održivo upravljanje destinacijom														
ETIS	Percentage of the destination's events that are focused on traditional/local culture and heritage	Postotak najvažnijih događanja u odredištu koja su usmjerena na tradicionalnu/lokalnu kulturu i dobra	održivo upravljanje destinacijom														

OECD	National Tourism Action Plan	Akcijski plan turizma na nacionalnom nivou	održivo upravljanje destinacijom																
GSTC	Political commitment to implement the multi-year destination plan and evidence of implementation	Politička posvećenost za sprovođenje višegodišnjeg plana odredišta i dokaz o implementaciji	održivo upravljanje destinacijom																
GSTC	An organization has responsibility for a coordinated approach to the management of sustainable tourism	Organizacija ima odgovornost za koordinirani pristup u upravljanju održivog turizma	održivo upravljanje destinacijom																
GSTC	The tourism organization is suited to the size and scale of the destination	Turistička organizacija odgovara veličini i opsegu destinacije	održivo upravljanje destinacijom																
GSTC	The tourism organization is appropriately funded	Turistička organizacija je financirana na odgovarajući način	održivo upravljanje destinacijom																
GSTC	Monitoring system is reviewed and evaluated periodically	Sustav praćenja se periodički pregledava i ocjenjuje	održivo upravljanje destinacijom																
GSTC	Industry-supported sustainable tourism certification or environmental management system	Certifikacija održivog turizma ili sustav upravljanja okolišem podržan od strane industrije	održivo upravljanje destinacijom																
GSTC	Sustainable tourism certification or environmental management system recognized by the GSTC	Certifikacija održivog turizma ili sustav upravljanja okolišem priznat od strane GSTC-a	održivo upravljanje destinacijom																
GSTC	Financial and human capital to implement the crisis and emergency response plan	Financijski i ljudski kapital za provedbu kriznog i hitnog plana odgovora	održivo upravljanje destinacijom																
GSTC	Crisis and emergency response plan developed with input from the tourism private sector and includes communication procedures for during and after a crisis or emergency	Plan odgovora na krize i izvanredne situacije razvijen uz pomoć privatnog turističkog sektora i uključuje komunikacijske postupke za vrijeme i nakon krize ili izvanrednog stanja	održivo upravljanje destinacijom																
GSTC	Crisis and emergency response plan provides resources and training for staff, visitors, and residents	Plan odgovora na krizne situacije i hitne slučajeve pruža resurse i obuku za osoblje, posjetitelje i stanovnike	održivo upravljanje destinacijom																
GSTC	Crisis and emergency response plan is updated on a regular basis	Plan odgovora u kriznim i izvanrednim situacijama redovito se ažurira	održivo upravljanje destinacijom																
GSTC	Destination promotional messages that represent local communities and visitors authentically and respectfully	Promotivne poruke odredišta koje autentično i s poštovanjem predstavljaju lokalne zajednice i posjetitelje	održivo upravljanje destinacijom																
GSTC	Destination promotional messages that are accurate in their description of products and services	Promotivne poruke odredišta koje su točne u opisu proizvoda i usluga	održivo upravljanje destinacijom																

GSTC	Public meeting(s) to discuss destination management issues each year	Javni sastanci za raspravu o pitanjima upravljanja destinacijom svake godine	održivo upravljanje destinacijom															
GSTC	Administrative mechanism responsible for implementing visitor management plans and operations	Administrativni mehanizam odgovoran za provedbu planova upravljanja posjetiteljima i operacija	održivo upravljanje destinacijom															
GSTC	Code of practice for tour guides and tour operators	Kodeks ponašanja turističkih vodiča i organizatora putovanja	održivo upravljanje destinacijom															
GSTC	Laws or regulations to protect historical and archaeological artefacts including those located under water, and evidence of their enforcement	Zakoni ili propisi za zaštitu povijesnih i arheoloških artefakata, uključujući one koji se nalaze pod vodom, i dokazi o njihovoj provedbi	održivo upravljanje destinacijom															
GSTC	Program to protect and celebrate intangible cultural heritage (e.g., includes song, music, drama, skills and crafts)	Program zaštite i slavljenja nematerijalne kulturne baštine (npr. uključuje pjesmu, glazbu, dramu, vještine i zanate)	održivo upravljanje destinacijom															
GSTC	Guidelines and regulations to minimize noise and light pollution	Smjernice i propisi za smanjenje buke i svjetlosnog onečišćenja	održivo upravljanje destinacijom															
GSTC	Program to encourage enterprises to follow guidelines and regulations to minimize noise and light pollution	Program za poticanje poduzeća da slijede smjernice i propise kako bi smanjili buku i svjetlosno zagađenje	održivo upravljanje destinacijom															
OECD	Use of e-tourism and other innovative services	Korištenje e-turizma i drugih inovativnih usluga	održivo upravljanje destinacijom															
GSTC	Multi-year destination strategy that includes a focus on sustainability and sustainable tourism and includes environmental, economic, social, cultural, quality, health, and safety issues	Višegodišnja strategija destinacije koja uključuje fokus na održivost i održivi turizam te uključuje pitanja okoliša, gospodarstva, društva, kulture, kvalitete, zdravlja i sigurnosti	održivo upravljanje destinacijom															
GSTC	Legislation or policies supporting fair wages for all, including women, youth, disabled people, minorities, and other vulnerable populations	Zakonodavstvo ili politike koje podržavaju pravedne plaće za sve, uključujući žene, mlade, osobe s invaliditetom, manjine i druge ranjive skupine	održivo upravljanje destinacijom															
GSTC	System for involving public, private, and community stakeholders in destination management planning and decision making	Sustav za uključivanje javnih, privatnih i društvenih dionika u planiranje upravljanja destinacijom i donošenje odluka	održivo upravljanje destinacijom															
GSTC	Collection, monitoring, recording, and public recording of data occurs in a timely manner	Prikupljanje, praćenje, bilježenje i javno bilježenje podataka odvija se pravodobno	održivo upravljanje destinacijom															

EU ECOLABEL-1	The basis of the environmental management system: ISO certificate of tourist accommodation facilities, ISO certificate of suppliers, services with ecolabel	Osnova sustava upravljanja okolišem: ISO certifikat turističkih smještajnih objekata, ISO certifikat dobavljača, usluge s ekološkom oznakom	održivo upravljanje destinacijom															
EU ECOLABEL-2	Staff education: environmental and social communication	Obrazovanje osoblja: ekološka i socijalna komunikacija	održivo upravljanje destinacijom															
EU ECOLABEL-3	Information for the guest	Informacije za goste	održivo upravljanje destinacijom															

Upravljanje vodnim resursima

Sustav za praćenje	Pokazatelj /eng	Pokazatelj /hr	Tematsko područje	Vrsta podataka		Kompleksnost		Izvor podataka			Dostupnost podataka		Relevantnost					
				Kvantitativni	Kvalitativni	Jednostavni pokazatelj/	Kompozitni pokazatelj	Sekundarni podaci/lično	Sekundarni podaci/lu	Primarna istraživanja	Regionalna razina	Destinacijska razina	Jadranska Hrvatska	Kontinentalna Hrvatska	Izračun CC	Plan realizacija		
UNWTO - MST	Final water use in tourism industries per inbound visitor overnight	Konačna potrošnja vode u turističkoj industriji po ulaznom posjetitelju preko noći	upravljanje vodnim resursima															
ETIS	Water consumption per tourist night compared to general population water consumption per resident night	Potrošnja pitke vode po turističkom noćenju u usporedbi s potrošnjom vode općeg stanovništva po osobi po noći	upravljanje vodnim resursima															
ETIS	Percentage of tourism enterprises taking actions to reduce water consumption	Postotak turističkih poduzeća koja poduzimaju akcije za smanjenje potrošnje vode	upravljanje vodnim resursima															
UNWTO - MST	Annual tourism water use as a proportion of the net change in stock of water resources	Godišnje korištenje vode u turizmu kao udio neto promjene u zalihama vodnih resursa	upravljanje vodnim resursima															
ETIS	Percentage of tourism enterprises using recycled water	Postotak turističkih poduzeća koja koriste recikliranu vodu	upravljanje vodnim resursima															
GSTC	Program to assist enterprises to measure, monitor, reduce, and publicly report water usage	Program za pomoć poduzećima u mjerenju, praćenju, smanjenju i javnom izvješćivanju o korištenju vode	upravljanje vodnim resursima															
GSTC	Management system to ensure that water use by enterprises and water requirements of the destination community are balanced and compatible	Sustav upravljanja kako bi se osiguralo da su korištenje vode od strane poduzeća i potrebe za vodom određene zajednice uravnotežene i kompatibilne	upravljanje vodnim resursima															

GSTC	Management system to monitor and publicly report on drinking and recreational water quality	Sustav upravljanja za praćenje i javno izvješćivanje o vodi za piće i kvaliteti vode za rekreaciju	upravljanje vodnim resursima																	
GSTC	Monitoring results are publicly available	Rezultati praćenja su javno dostupni	upravljanje vodnim resursima																	
GSTC	Program to reduce the use of bottled water by enterprises and visitors	Program za smanjenje upotrebe flaširane vode od strane poduzeća i posjetitelja	upravljanje vodnim resursima																	
ESG / ESRS E3-1	Developed policy focused on issues of water and marine resources for the use and procurement of water and marine resources, waste water management and prevention and reduction of pollution with design of related products and services (restoration and preservation of water and marine resources)	Izrađena politika usmjerena na pitanja vodnih i morskih resursa za korištenje i nabavu vodnih i morskih resursa, gospodarenje otpadnim vodama te sprječavanje i smanjivanje onečišćenja s dizajnom proizvoda i usluga povezanih s time (obnavljanje i očuvanje vodnih i morskih resursa)	upravljanje vodnim resursima																	
ESG / ESRS E3-2	Publication of key measures and allocated resources for aquatic and marine resources in terms of avoidance, reduction of use, restoration and regeneration of aquatic ecosystems and bodies	Objava ključnih mjera i dodijeljenih resursa za vodne i morske resurse u smislu izbjegavanja, smanjivanja korištenja, obnavljanja i obnove te regeneracije vodnih ekosustava i tijela	upravljanje vodnim resursima																	
ESG / ESRS E3-3	Publication of target values related to water and marine resources (such as gravel, deep-sea minerals, marine food products) in the management of significant impacts, risks and opportunities and their responsible management	Objava ciljnih vrijednosti povezanih s vodnim i morskim resursima (kao što su šljunak, dubokomorski minerali, morski prehrambeni proizvodi) u upravljanju značajnim učincima, rizicima i prilikama te odgovornom upravljanju njima	upravljanje vodnim resursima																	
ESG / ESRS E3-4	Water consumption in m3 in total water consumption, total amount of recycled and recovered and stored water	Potrošnja vode u m3 u ukupnoj potrošnji vode, ukupna količina reciklirane te oporavljene i pohranjene vode	upravljanje vodnim resursima																	
ESG / ESRS E3-5	Disclosure of expected financial consequences (effects), significant risks and opportunities related to water and marine resources	Objava očekivanih financijskih posljedica (učinaka), značajnih rizika i prilika povezanih s vodnim i morskim resursima	upravljanje vodnim resursima																	
EMAS-6	Total annual water consumption expressed in m3	Ukupna godišnja potrošnja vode izražena u m3	upravljanje vodnim resursima																	
EU Ecolabel-59	Recycling of rainwater and drinking water	Recikliranje kišnice i potrošne vode	upravljanje vodnim resursima																	
ISO TC 228/WG	The share of tourist organizations that contribute to the protection of the marine ecosystem	Udio turističkih organizacija koje doprinose zaštiti morskog ekosustava (%)	upravljanje vodnim resursima																	

Gospodarenje otpadnim vodama

Sustav za praćenje	Pokazatelj /eng	Pokazatelj /hr	Tematsko područje	Vrsta podataka		Kompleksnost		Izvor podataka			Dostupnost podataka		Relevantnost				
				Kvantitativni	Kvalitativni	Jednostavni	Kompozitni	Sekundarni	Sekundarni	Primarna izražajna	Regionalna razina	Destinacijska	Izračun	Kontinentalni	Izračun	Plan	
ETIS	Percentage of sewage from the destination treated to at least secondary level prior to discharge	Postotak otpadnih voda iz odredišta koje se obrađuju barem do sekundarne razine prije ispuštanja	gospodarenje otpadnim vodama														
UNWTO - MST	Wastewater per visitor overnight in the accommodation industry	Otpadne vode po noćenju posjetitelja u smještajnoj djelatnosti	gospodarenje otpadnim vodama														
GSTC	System to respond in a timely manner to water quality issues	Sustav za pravovremenu reakciju na probleme s kvalitetom vode	gospodarenje otpadnim vodama														
GSTC	Regulations for the siting, maintenance, and testing of discharge from septic tanks and wastewater treatment systems, and evidence of their enforcement	Propisi za postavljanje, održavanje i ispitivanje ispusta iz septičkih jama i sustava za pročišćavanje otpadnih voda i dokazi o njihovoj provedbi	gospodarenje otpadnim vodama														
GSTC	Regulations to ensure the size and type of waste water treatment is adequate for the location, and evidence of their enforcement	Propisi kojima se osigurava da veličina i vrsta pročišćavanja otpadnih voda odgovaraju lokaciji i dokazi o njihovoj provedbi	gospodarenje otpadnim vodama														
GSTC	Program to assist enterprises to effectively treat and reuse wastewater	Program pomoći poduzećima da učinkovito pročišćavaju i ponovno koriste otpadne vode	gospodarenje otpadnim vodama														
GSTC	Program to ensure proper treatment of wastes and safe reuse or release with minimal adverse effects to local population and environment	Program za osiguranje odgovarajućeg postupanja s otpadom i sigurnu ponovnu uporabu ili ispuštanje s minimalnim štetnim učincima na lokalno stanovništvo i okoliš	gospodarenje otpadnim vodama														
ESG / ESRS E3-1	Developed policy focused on issues of water and marine resources for the use and procurement of water and marine resources, waste water management and prevention and reduction of pollution with design of related products and services (restoration and preservation of water and marine resources)	Izrađena politika usmjerena na pitanja vodnih i morskih resursa za korištenje i nabavu vodnih i morskih resursa, gospodarenje otpadnim vodama te sprječavanje i smanjivanje onečišćenja s dizajnom proizvoda i usluga povezanih s time (obnavljanje i očuvanje vodnih i morskih resursa)	gospodarenje otpadnim vodama														
ESG / ESRS E3-5	Disclosure of expected financial consequences (effects), significant risks	Objava očekivanih financijskih posljedica (učinaka), značajnih rizika i prilika	gospodarenje otpadnim vodama														

	and opportunities related to water and marine resources	povezanih s vodnim i morskim resursima													
ISO 14001-2	Discharges of pollutants into water	Ispuštanja onečišćujućih tvari u vode	gospodarenje otpadnim vodama												

Gospodarenje otpadom

Sustav za praćenje	Pokazatelj /eng	Pokazatelj /hr	Tematsko područje	Vrsta podataka		Kompleksnost		Izvor podataka			Dostupnost podataka		Relevantnost		
				Kvantitativni	Kvalitativni	Jednostavni	Kompozitni pokazatelj	Sekundarni podaci	Sekundarni podaci	Primarna istraživanja	Regionalna razina	Destinacijska razina	Jadranska Morakula	Kontinentala	Izračun CC
UNWTO - MST	Share of solid waste generated by tourism industries related to total solid waste	Udio krutog otpada koji stvaraju turističke djelatnosti u odnosu na ukupni kruti otpad	gospodarenje otpadom												
ETIS	Waste production per tourist night compared to general population waste production per person (kg)	Količina otpada koju proizvodi odredište (tone po stanovniku po godini ili po mjesecu)	gospodarenje otpadom												
ETIS	Percentage of tourism enterprises separating different types of waste	Postotak turističkih poduzeća koja razdvajaju različite vrste otpada	gospodarenje otpadom												
ETIS	Percentage of total waste recycled per tourist compared to total waste recycled per resident per year	Količina recikliranog otpada (postotak ili po stanovniku po godini)	gospodarenje otpadom												
GSTC	Waste collection system that maintains public records on the amount of waste generated	Sustav prikupljanja otpada koji vodi javnu evidenciju o količini nastalog otpada	gospodarenje otpadom												
GSTC	Solid waste management plan that is implemented, and has quantitative goals to minimize, and ensure safe sustainable disposal of waste that is not reused or recycled	Plan gospodarenja krutim otpadom koji se provodi i ima kvantitativne ciljeve za smanjivanje i osiguranje sigurnog održivog odlaganja otpada koji se ne koristi ponovno ili reciklira	gospodarenje otpadom												
GSTC	Program to assist enterprises to reduce, reuse, and recycle waste	Program za pomoć poduzećima u smanjenju, ponovnoj upotrebi i recikliranju otpada	gospodarenje otpadom												
ESG / ERS E5-1	Adopted policy related to the management of significant impacts, risks and opportunities related to the use of resources and the circular economy	Donesena politika koja se odnosi na upravljanje značajnim učincima, rizicima i prilikama povezanim s korištenjem resursa i kružnim gospodarstvom	gospodarenje otpadom												
ISO 14001-7	Creation of waste and/or by-products	Stvaranje otpada i/ili nusproizvoda	gospodarenje otpadom												

EMAS-7	The total annual amount of generated waste expressed in tons	Ukupna godišnja količina stvorenog otpada izražena u tonama	gospodarenje otpadom															
EU ECOLABEL-17	Waste prevention: food service waste reduction plan	Sprječavanje stvaranja otpada: plan smanjenja količine otpada od posluživanja hrane	gospodarenje otpadom															
EU ECOLABEL-18	Waste prevention: single-use items	Sprječavanje stvaranja otpada: predmeti za jednokratnu uporabu	gospodarenje otpadom															
EU ECOLABEL-19	Waste sorting and recycling	Razvrstavanje otpada i slanje na recikliranje	gospodarenje otpadom															
ISO TC 228/WG	Share of waste that was reused (%)	Udio otpada koji je ponovno iskorišten (%)	gospodarenje otpadom															
ISO TC 228/WG	Amount of recycled material (number, kg, t, m3)	Količina recikliranog materijala (broj, kg, t, m3)	gospodarenje otpadom															
ISO TC 228/WG	Share of recycled material (%)	Udio recikliranog materijala (%)	gospodarenje otpadom															
ISO TC 228/WG	Measures to eliminate/reduce single-use plastics (if present or not)	Mjere za eliminaciju/smanjenje plastike za jednokratnu upotrebu (postoji li ili ne)	gospodarenje otpadom															
ISO TC 228/WG	Amount of compost (kg, t or m3)	Količina komposta (kg, t ili m3)	gospodarenje otpadom															
ISO TC 228/WG	Amount of food waste (kg, t or m3)	Količina otpada hrane (kg, t ili m3)	gospodarenje otpadom															
ISO TC 228/WG	Amount of food that ends up in a landfill (kg, t or m3)	Količina hrane koja završava na odlagalištu (kg, t ili m3)	gospodarenje otpadom															
ISO TC 228/WG	Reduced amounts of solid waste (kg, t or m3)	Smanjene količine krutog otpada (kg, t ili m3)	gospodarenje otpadom															
ISO TC 228/WG	Share (number) of tourist organizations involved in the circular use of materials (%)	Udio (broj) turističkih organizacije koje su uključene u kružno korištenje materijala (%)	gospodarenje otpadom															

Zaštita bioraznolikosti

Sustav za praćenje	Pokazatelj /eng	Pokazatelj /hr	Tematsko područje	Vrsta podataka		Kompleksnost		Izvor podataka			Dostupnost podataka		Relevantnost					
				Kvantitativni	Kvalitativni	Jednostavni pokazatelj/	Kompozitni pokazatelj	Sekundarni podaci/izvori	Sekundarni podaci/izvori	Primarna istraživanja	Dostupnost podataka na	Dostupnost podataka na	Relevantnost za	Relevantnost za	Relevantnost za	Relevantnost za		
UNWTO - MST	Percentage of protected areas (marine and terrestrial) to total area	Postotak zaštićenih područja (morskih i kopnenih) prema ukupnoj površini	zaštita bioraznolikosti															
ETIS	Percentage of local enterprises in the tourism sector actively supporting protection, conservation and management of local biodiversity and landscapes	Postotak lokalnih poduzeća u turističkom sektoru koja aktivno podržavaju zaštitu, očuvanje i upravljanje lokalnom bioraznolikosti i krajolikom	zaštita bioraznolikosti															

GSTC	Programs for enterprises, visitors, and the public to contribute donations to community and biodiversity conservation initiatives and/or infrastructure development	Programi za poduzeća, posjetitelje i javnost koji doprinose donacijama inicijativama za očuvanje zajednice i bioraznolikosti i/ili razvoju infrastrukture	zaštita bioraznolikosti															
GSTC	Cultural and environmental guidelines for visitor behaviour in sensitive sites	Kulturne i ekološke smjernice za ponašanje posjetitelja na osjetljivim mjestima	zaštita bioraznolikosti															
GSTC	Management system to protect natural and cultural sites, including build heritage and rural and urban scenic views	Sustav upravljanja za zaštitu prirodnih i kulturnih mjesta, uključujući građevinsku baštinu i ruralne i urbane pejzaže	zaštita bioraznolikosti, održivo upravljanje prostorom															
OECD	Natural resources and biodiversity	Prirodni resursi i bioraznolikost	zaštita bioraznolikosti															
GSTC	Maintained and updated inventory of sensitive and threatened wildlife and habitats	Održava se i ažurira popis osjetljivih i ugroženih divljih životinja i staništa	zaštita bioraznolikosti															
GSTC	Management system to monitor impacts and to protect ecosystems, sensitive environments, and species	Sustav upravljanja za praćenje utjecaja i zaštitu ekosustava, osjetljivih okoliša i vrsta	zaštita bioraznolikosti															
GSTC	System prevents the introduction of invasive species	Sustav sprječava unošenje invazivnih vrsta	zaštita bioraznolikosti															
GSTC	Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (CITES)	Konvencija o međunarodnoj trgovini ugroženim vrstama divlje faune i flore (CITES)	zaštita bioraznolikosti															
GSTC	Regulations and standards for controlling harvesting or capture, display, sale, of plants and animals	Propisi i standardi za kontrolu žetve ili lova, izlaganja, prodaje biljaka i životinja	zaštita bioraznolikosti															
UNWTO - MST	Output of establishments related to the tourism industries located within the area of influence of Protected Natural Areas	Učinak objekata povezanih s turističkom industrijom koji se nalaze unutar područja utjecaja zaštićenih prirodnih područja	zaštita bioraznolikosti															
ESG / ESRS E4-1	A transition plan was drawn up that describes the resilience of the strategy and business model in relation to the preservation of biodiversity and ecosystems	Izrađen tranzicijski plan koji opisuje otpornost strategije i poslovnog modela u odnosu na očuvanje bioraznolikosti i ekosustava	zaštita bioraznolikosti															
ESG / ESRS E4-2	Adopted policy for managing significant impacts, risks, dependencies and opportunities related to biodiversity and ecosystems	Donesena politika upravljanja značajnim učincima, rizicima, ovisnostima i prilikama povezanim s bioraznolikošću i ekosustavima	zaštita bioraznolikosti															
ESG / ESRS E4-3	Publication of measures related to biodiversity and ecosystems and data on resources allocated for their implementation (land cover conversion, management conversion, changes in structural connectivity, changes in land configuration, population size and health and species habitats)	Objava mjera povezanih s bioraznolikošću i ekosustavima te podaci o resursima dodijeljenih za njihovu provedbu (prenamjena pokrova zemljišta, prenamjena u upravljanju, promjene u strukturnoj povezanosti, promjene u konfiguraciji zemljišta, veličina i zdravlje populacije i staništa vrsta)	zaštita bioraznolikosti															
ESG / ESRS E4-4	Publication of targets related to biodiversity and ecosystems to support policy in the field of biodiversity and ecosystems and consideration of significant impacts, dependencies, risks and opportunities	Objava ciljnih vrijednosti povezane s bioraznolikošću i ekosustavima za podupiranje politike u području bioraznolikosti i ekosustava te razmatranje značajnih učinaka, ovisnosti, rizika i prilika	zaštita bioraznolikosti															
ESG / ESRS E4-5	Reporting on indicators associated with	Izveštavanje o pokazateljima povezanim sa značajnim učincima na bioraznolikost i ekosustave	zaštita bioraznolikosti															

	significant impacts on biodiversity and ecosystems																	
ESG / ESRS E4-6	Disclosure of expected financial consequences due to significant risks arising from effects and dependencies related to biodiversity and ecosystems and how these risks significantly affect the company's financial position, financial results and cash flows in the short, medium and long term, and related significant opportunities	Objava očekivanih financijskih posljedice zbog značajnih rizika koji proizlaze iz učinaka i ovisnosti povezanih s bioraznolikošću i ekosustavima te načina na koji ti rizici značajno utječu na financijski položaj, financijske rezultate i novčane tokove poduzeća u kratkoročnom, srednjoročnom i dugoročnom razdoblju te povezane značajne prilike	zaštita bioraznolikosti															
EMAS-9	Land use with regard to biodiversity expressed in m3 of built-up land: total land use, total closed space, total nature-oriented area on site, total nature-oriented area off-site	Korištenje zemljišta s obzirom na bioraznolikost izražena u m3 izgrađenog zemljišta: ukupna uporaba zemljišta, ukupno zatvoreni prostor, ukupno područje usmjereno na prirodu na lokaciji, ukupno područje usmjereno na prirodu van lokacije	zaštita bioraznolikosti															
EU Ecolabel-50	Indigenous or non-invasive foreign species planted on outdoor surfaces	Autohtone ili neinvazivne strane vrste posađene na vanjskim površinama	zaštita bioraznolikosti															
ISO TC 288/WG	Share of investments in ecosystem restoration in total capital income in a defined time period (%; or via CAPEX)	Udio ulaganja u obnovu ekosustava u ukupnom kapitalnom prihodu u definiranom vremenskom razdoblju (%; ili preko CAPEX)	zaštita bioraznolikosti															
ISO TC 288/WG	The share of tourist infrastructure in the increase in land use (%); Land and soil use - land occupation	Udio turističke infrastrukture u povećanju zauzimanja zemljišta (%); Korištenje zemljišta i tla - zauzimanje zemljišta	zaštita bioraznolikosti															

Održivo upravljanje energijom

Sustav za praćenje	Pokazatelj /eng	Pokazatelj /hr	Tematsko područje	Vrsta podataka		Kompleksnost		Izvor podataka			Dostupnost podataka		Relevantnost					
				Kvantitativni	Kvalitativni	Jednostavni pokazatelj/	Kompozitni pokazatelj	Sekundarni podaci	Sekundarni podaci	Primarna izračunavanja	Dostupnost podataka na	Dostupnost podataka na	Relevantnost za Indoneziju	Relevantnost za	Relevantnost za Indoneziju	Relevantnost za Indoneziju		
ETIS	Energy consumption per tourist night compared to general population energy consumption per resident night	Potrošnja energije po turističkom noćenju u usporedbi s potrošnjom energije općeg stanovništva po osobi po noći	održivo upravljanje energijom															
UNWTO - MST	Net domestic energy use by tourism industries per inbound visitor overnight	Neto domaća potrošnja energije u turističkim industrijama po dolaznom posjetitelju preko noći	održivo upravljanje energijom															
GSTC	Policies and incentives to reduce reliance on fossil fuels, improve energy efficiency, and encourage the adoption and use of renewable energy technologies	Politike i poticaji za smanjenje ovisnosti o fosilnim gorivima, poboljšanje energetske učinkovitosti i poticanje usvajanja i korištenja tehnologija obnovljive energije	održivo upravljanje energijom															

ETIS	Average carbon footprint of tourists and same-day visitors travelling from home to the destination	Prosječni ugljični otisak turista i jednodnevnih posjetitelja koji putuju od kuće do odredišta	održivo upravljanje energijom/ublažavanje i prilagodba															
ETIS	Percentage of tourism enterprises that take actions to reduce energy consumption	Postotak turističkih poduzeća koja su poduzela akcije smanjenja potrošnje energije	održivo upravljanje energijom/ublažavanje i prilagodba klimatskih promjena															
ETIS	Percentage of annual amount of energy consumed from renewable sources (Mwh) compared to overall energy consumption at destination level per year	Godišnja potrošnja energije iz obnovljivih izvora (Mwh) kao postotak ukupne potrošnje energije	održivo upravljanje energijom/ublažavanje i prilagodba klimatskih promjena															
ETIS	Average travel (km) by tourists and same-day visitors from home to the destination	Prosječna dužina putovanja (km) po turistima prema i od kuće ili prosječna dužina putovanja (km) od prethodnog odredišta do trenutnog odredišta	održivo upravljanje energijom															
GSTC	Program to promote energy conservation and measure, monitor, reduce, and publicly report energy consumption	Program za promicanje štednje energije i mjerenje, praćenje, smanjenje i javno izvješćivanje o potrošnji energije	održivo upravljanje energijom															
GSTC	Program to assist enterprises to measure, monitor, minimize, and publicly report greenhouse gas emissions	Program za pomoć poduzećima u mjerenju, praćenju, smanjenju i javnom izvješćivanju o emisijama stakleničkih plinova	održivo upravljanje energijom															
UNWTO - MST	Share of Greenhouse Gas (GHG) emissions from tourism industries to total national GHG emissions	Udio emisija stakleničkih plinova (GHG) iz turističke industrije u ukupnim nacionalnim emisijama stakleničkih plinova	održivo upravljanje energijom															
ESG / ESRs E1-5	Total energy consumption	Ukupna potrošnja energije u MWh	održivo upravljanje energijom															
ISO 14001-5	Energy use	Uporaba energije	održivo upravljanje energijom															
EMAS-1	Total energy consumption (Mwh ili GJ)	Ukupna godišnja potrošnja energije (Mwh ili GJ)	održivo upravljanje energijom															
EMAS-2	Total amount of energy from renewable energy sources expressed as a share of annual electricity consumption (electrical and thermal)	Ukupna količina energije iz obnovljivih izvora energije izražen kao udio godišnje potrošnje električne energije (električne i toplinske)	održivo upravljanje energijom															
EMAS-3	Total energy consumption from renewable energy sources	Ukupna potrošnja energije iz obnovljivih izvora energije	održivo upravljanje energijom															

EMAS-4	Total energy production from renewable energy sources	Ukupna proizvodnja energije iz obnovljivih izvora energije	održivo upravljanje energijom																
EU Ecolabel-12	Procurement of electricity from suppliers of electricity from renewable sources	Nabava električne energije od dobavljača električne energije iz obnovljivih izvora	održivo upravljanje energijom																
EU Ecolabel-27	Consumption monitoring of energy	Praćenje potrošnje: mjerenje energije	održivo upravljanje energijom																
EU Ecolabel-37	Own production of electricity on site from renewable sources	Vlastita proizvodnja električne energije na licu mjesta iz obnovljivih izvora	održivo upravljanje energijom																
EU Ecolabel-40	Thermal energy from renewable energy sources	Toplinska energija iz obnovljivih izvora energije	održivo upravljanje energijom																

Ublažavanje i prilagodba klimatskim promjenama

Sustav za praćenje	Pokazatelj /eng	Pokazatelj /hr	Tematsko područje	Vrsta podataka			Izvor podataka			Dostupnost podataka		Relevantnost							
GSTC	Current system for climate change adaptation and risk assessment	Postojeći sustav za prilagodbu klimatskim promjenama i procjenu rizika	ublažavanje i prilagodba klimatskih promjena																
GSTC	Program to promote energy conservation and measure, monitor, reduce, and publicly report energy consumption	Program za promicanje štednje energije i mjerenje, praćenje, smanjenje i javno izvješćivanje o potrošnji energije	ublažavanje i prilagodba klimatskih promjena/ održivo upravljanje energijom																
GSTC	Policies and incentives to reduce reliance on fossil fuels, improve energy efficiency, and encourage the adoption and use of renewable energy technologies	Politike i poticaji za smanjenje ovisnosti o fosilnim gorivima, poboljšanje energetske učinkovitosti i poticanje usvajanja i korištenja tehnologija obnovljive energije	održivo upravljanje energijom																
GSTC	Program to increase the use of low-impact transportation	Program za povećanje korištenja prijevoza s niskim utjecajem	ublažavanje i prilagodba klimatskim promjenama																
ETIS	Percentage of tourism enterprises involved in climate change mitigation schemes — such as: CO2 offset, low energy systems, etc.— and ‘adaptation’ responses and actions	Postotak turističkih poduzeća uključenih u programe za ublažavanje klimatskih promjena - kao što su: smanjenje emisija CO2, niskoenergetski sustavi, itd.— reakcije i djelovanja “prilagodbe”	ublažavanje i prilagodba klimatskih promjena																

Sustav za praćenje	Pokazatelj /eng	Pokazatelj /hr	Tematsko područje	Vrsta podataka		Kompleksnost		Izvor podataka		Dostupnost podataka		Relevantnost	
UNWTO - MST	Number of visitors per hectare of habitable land	Broj posjetitelja po hektaru građevinskog područja	održivo upravljanje prostorom										
GSTC	Planning or zoning guidelines, regulations and/or policies that protect natural and cultural resources	Smjernice planiranja ili zoniranja, propisi i/ili politike kojima se štite prirodni i kulturni resursi	održivo upravljanje prostorom										
GSTC	Guidelines, regulations, and/or policies that address sustainable land use, design, construction, and demolition	Smjernice, propisi i/ili politike koje se odnose na održivo korištenje zemljišta, dizajn, izgradnju i rušenje	održivo upravljanje prostorom										
GSTC	Management system to monitor, measure, and mitigate tourism impacts on sites and attractions	Sustav upravljanja za praćenje, mjerenje i ublažavanje utjecaja turizma na lokalitete i atrakcije	održivo upravljanje prostorom										
GSTC	Planning guidelines, regulations, and/or policies were created with local inputs from the public and a thorough review process	Smjernice za planiranje, propisi i/ili politike stvoreni su uz lokalne doprinose javnosti i temeljit proces pregleda	održivo upravljanje prostorom										
GSTC	Planning guidelines, regulations, and/or policies are publicly communicated and are enforced	Smjernice za planiranje, propisi i/ili politike javno se objavljuju i provode	održivo upravljanje prostorom										
GSTC	Sustainability assessment of the destination within the last five years, identifying environmental risks	Procjena održivosti destinacije u posljednjih pet godina, identificiranje rizika za okoliš	održivo upravljanje prostorom										
GSTC	System in place to address identified risks	Uspostavljen sustav za rješavanje identificiranih rizika	održivo upravljanje prostorom										
ISO 14001-8	Use of space	Uporaba prostora	održivo upravljanje prostorom										
ISO TC 228/WG	Compliance with the required level of reception capacity	Usklađenost sa zahtijevanom razinom prihvatnog kapaciteta	održivo upravljanje prostorom										
ISO TC 228/WG	The number of applications filed for actions that violate landscape management	Broj podnesenih prijava za radnje koje krše upravljanje krajolikom	održivo upravljanje prostorom										

Turistički promet

Sustav za praćenje	Pokazatelj /eng	Pokazatelj /hr	Tematsko područje	Vrsta podataka		Kompleksnost		Izvor podataka		Dostupnost podataka		Relevantnost	
ETIS	Number of tourist nights per month	Broj turističkih noćenja po mjesecu	turistički promet										

UNWTO - MST	Per cent of annual number of inbound visitors occurring in peak months or peak quarter	Postotak godišnjeg broja ulaznih posjetitelja koji se javljaju u mjesecima s najvećim opterećenjem ili tromjesečju s najvećim opterećenjem	turistički promet												
UNWTO - MST	Average length of stay of inbound visitors and average length of stay of domestic visitors	Prosječna duljina boravka dolaznih posjetitelja i prosječna duljina boravka domaćih posjetitelja	turistički promet												
UNWTO - MST	Number of inbound visitors relative to total internal visitors	Broj domaćih i stranih posjetitelja odnosu na izlazne posjetitelje	turistički promet												
UNWTO - MST	Average visitor expenditure	Prosječna potrošnja posjetitelja	turistički promet												
UNWTO - MST	Tourism direct GDP (SDG indikator 8.9.1)	Izravni BDP turizma (SDG indikator 8.9.1)	turistički promet												
ETIS	Number of same-day visitors per month	Broj jednodnevnih posjetitelja u visokoj sezoni i niskoj sezoni	turistički promet												
ETIS	Daily spending per overnight tourist	Dnevna potrošnja po turistu (smještaj, hrana i piće, druge usluge)	turistički promet												
ETIS	Daily spending per same-day visitors	Dnevna potrošnja po jednodnevnom posjetitelju	turistički promet												
ETIS	Average length of stay of tourists (nights)	Prosječna duljina boravka turista	turistički promet												
OECD	Tourism Direct Gross Domestic Product	Izravni bruto domaći proizvod turizma	turistički promet												
OECD	Inbound tourism revenues per visitor by source market	Prihod turizma od inozemnih turista, po posjetitelju prema emitivnom tržištu	turistički promet												
OECD	Overnights in all types of accommodation	Broj ostvarenih noćenja u svim vrstama smještajnih jedinica	turistički promet												
OECD	Exports of tourism services	Izvoz turističkih usluga	turistički promet												
OECD	Market diversification and growth markets	Diverzifikacija tržišta i tržišta rasta	turistički promet												
OECD	Consumer Price Index for tourism	Indeks potrošačkih cijena u turizmu	turistički promet												
ETIS	Relative contribution of tourism to the destination's economy (% GDP)	Relativan doprinos turizma gospodarstvu u određenju (% BDP-a)	turistički promet												
GSTC	Regular monitoring and reporting of visitor expenditure data, revenue per available room, employment and investment data	Redovito praćenje i izvješćivanje o podacima o troškovima posjetitelja, prihodima po raspoloživoj sobi, podacima o zapošljavanju i ulaganjima	turistički promet												
GSTC	Regular monitoring and reporting at least annually of direct and indirect contributions of tourism	Redovito praćenje i izvješćivanje najmanje jednom godišnje o izravnim i neizravnim doprinosima turizma	turistički promet												
UNWTO - MST	Inbound tourism expenditure over internal tourism expenditure /	Izdaci za dolazni turizam nad rashodima za unutarnji turizam / Izdaci domaćeg turizma nad rashodima unutarnjeg turizma	turistički promet												

	Domestic tourism expenditure over internal tourism expenditure																
UNWTO - MST	Occupancy rates for accommodation industry (based on bed-places)	Stope popunjenosti smještajnih djelatnosti (na temelju kreveta)	turistički promet														

Turistička infrastruktura

Sustav za praćenje	Pokazatelj /eng	Pokazatelj /hr	Tematsko područje	Vrsta podataka		Kompleksnost		Izvor podataka			Dostupnost podataka		Relevantnost				
				Kvantitativni	Kvalitativni	Jednostavni pokazatelj/	Kompozitni pokazatelj	Sekundarni podaci /javna	Sekundarni podaci /u	Primarna istraživanja	Dostupnost podataka na	Dostupnost podataka na	Relevantnost za turizam	Relevantnost za	Relevantnost za izvan	Relevantnost za	
GSTC	Current inventory and classification of tourism assets and attractions including natural and cultural sites	Trenutačni popis i klasifikacija turističkih dobara i atrakcija uključujući prirodna i kulturna mjesta	Ti-1 turistička infrastruktura														
ETIS	Number of beds available in commercial accommodation establishments per 100 residents	Broj raspoloživih kreveta u komercijalnim smještajnim kapacitetima na 100 stanovnika	turistička infrastruktura														
ETIS	Number of second homes per 100 homes	Broj stambenih objekata - vikend kuća/na 100 br. stalnih stambenih objekata	turistička infrastruktura														
ETIS	Percentage of tourists and same-day visitors using different modes of transport to arrive at the destination	Postotak turista i jednodnevnih posjetitelja koji koriste različita prometna sredstva za dolazak na odredište (javna/privatna i vrsta)	turistička infrastruktura														
ETIS	Percentage of tourists and same-day visitors using local/soft mobility/public transport services to get around the destination	Postotak posjetitelja koji koriste lokalne usluge mobilnosti/javnog prijevoza za kretanje po odredištu	turistička infrastruktura														
OECD	Cultural and creative resources	Kulturni i kreativni resursi	turistička infrastruktura														
OECD	Air connectivity and inter-modality	Zračna povezanost i intermodalnost	turistička infrastruktura /pristupačnost destinacije														
GSTC	Programs for enterprises, visitors, and the public to contribute donations to community and biodiversity conservation initiatives and/or infrastructure development	Programi za poduzeća, posjetitelje i javnost koji doprinose donacijama inicijativama za očuvanje zajednice i bioraznolikosti i/ili razvoju infrastrukture	zaštita bioraznolikosti/ turistička infrastruktura														

Poslovanje gospodarskih subjekata

Sustav za praćenje	Pokazatelj /eng	Pokazatelj /hr	Tematsko područje	Vrsta podataka		Kompleksnost		Izvor podataka			Dostupnost podataka		Relevantnost				
UNWTO - MST	Share of employed persons in tourism industries relative to total economy	Udio zaposlenih u turističkim djelatnostima u odnosu na ukupno gospodarstvo	poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu														
UNWTO - MST	Share of registered tourism businesses that are SME businesses	Udio registriranih turističkih poduzeća koja su mala i srednja poduzeća	poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu														
UNWTO - MST	Share of resident owned tourism establishments relative to all tourism establishments	Udio turističkih objekata u vlasništvu rezidenata u odnosu na sve turističke objekte	poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu														
ETIS	Percentage of men and women employed in the tourism sector	Postotak muškaraca i žena zaposlenih u turističkom sektoru	poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu														
OECD	Employment in tourism by age, education levels and type of contracts	Zapošljavanje u turizmu prema dobi, stupnju obrazovanja i vrsti ugovora	poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu														
GSTC	Training programs that provide equal access to all, including women, youth, disabled people, minorities, and other vulnerable populations	Programi osposobljavanja koji pružaju jednak pristup svima, uključujući žene, mlade, osobe s invaliditetom, manjine i druge ranjive skupine	poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu														
ETIS	Percentage of locally produced food, drinks, goods and services sourced by the destination's tourism enterprises	Postotak turističkih poduzeća koja koriste lokalno proizvedenu hranu, piće, dobra i usluge	poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu/održivo upravljanje destinacijom/ublažavanje i prilagodba klimatskim promjenama														
OECD	Labour productivity in tourism services	Produktivnost rada u turističkim djelatnostima	poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu														
ETIS	Percentage of jobs in tourism that are seasonal	Postotak sezonskih poslova u turizmu	poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu														
ETIS	Occupancy rate in commercial accommodation per month and average for the year	Stopa popunjenosti u komercijalnim smještajnim kapacitetima po mjesecu i prosjek za godinu	poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu / turistički promet														
OECD	Company mortality rate	Stopa smrtnosti poduzeća	poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu														
GSTC	Publicly available list of sustainably certified or verified enterprises	Javno dostupan popis održivo certificiranih ili verificiranih poduzeća	poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu														
ETIS	Percentage of tourism enterprises where the general manager position is held by a woman	Postotak turističkih poduzeća u kojima se na rukovoditeljskom položaju nalazi žena	poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu														

GSTC	Collection and public reporting at least annually of tourism-related employment data, disaggregated by gender and age group	Prikupljanje i javno izvješćivanje najmanje jednom godišnje o podacima o zapošljavanju u turizmu, razvrstanih po spolu i dobnoj skupini	poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu														
GSTC	Legislation or policies supporting equal opportunities in employment for all, including women, youth, disabled people, minorities, and other vulnerable populations	Zakonodavstvo ili politike koje podržavaju jednake mogućnosti zapošljavanja za sve, uključujući žene, mlade, osobe s invaliditetom, manjine i druge ranjive skupine	poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu														
GSTC	Legislation or policies supporting occupational safety for all	Zakonodavstvo ili politike koje podržavaju sigurnost na radu za sve	poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu														
GSTC	Program to support and build capacity of local and small- and mediumsized enterprises	Program podrške i izgradnje kapaciteta lokalnih i malih i srednjih poduzeća	poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu														
UNWTO - MST	Average hourly earnings of employees in tourism industries relative to average earnings of employees economy wide and for the services sector	Prosječna primanja po satu zaposlenih u djelatnostima turizma u odnosu na prosječna primanja zaposlenih u cijelom gospodarstvu i za sektor usluga	poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu														
UNWTO - MST	Share of persons employed in tourism industries who are informally employed	Udio zaposlenih u turizmu koji su neformalno zaposleni	poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu														
UNWTO - MST	Number of women in managerial positions in the tourism industries	Broj žena na rukovodećim pozicijama u turističkim djelatnostima	poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu														
ETIS	Direct tourism employment as percentage of total employment in the destination	Neposredna zaposlenost u turizmu kao postotak ukupne zaposlenosti	poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu														
GSTC	Program to promote and develop local sustainable products based on local nature and culture	Program za promicanje i razvoj lokalnih održivih proizvoda temeljenih na lokalnoj prirodi i kulturi	poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu, održivo upravljanje prostorom														
GSTC	Program to include local artisans, farmers, and suppliers in the tourism value chain	Program za uključivanje lokalnih obrtnika, poljoprivrednika i dobavljača u lanac vrijednosti turizma	poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu, održivo upravljanje prostorom														
OECD	Structure of tourism supply chains	Struktura lanaca turističke ponude	održivo upravljanje destinacijom /poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu														

ESG / ESRS S1-1	Adopted policy related to the management of significant effects on its own workforce, as well as related significant risks and opportunities	Donesena politika vezano uz upravljanje značajnim učincima na vlastitu radnu snagu, kao i na povezane značajne rizike i prilike	održivo upravljanje destinacijom /poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu															
ESG / ESRS S1-9	Publication of information on gender distribution at the highest management level and age distribution among employees	Objava informacija o rodnoj raspodjeli na najvišoj rukovodećoj razini i dobne raspodjele među zaposlenicima	održivo upravljanje destinacijom /poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu															
ESG / ESRS S1-13	Publication of a measure in which employees are provided with training and skill development	Objava mjere u kojoj se zaposlenicima omogućuje osposobljavanje i razvoj vještina	održivo upravljanje destinacijom /poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu															
ESG / ESRS S2-5	Publication of time-limited target values for managing significant negative effects, encouraging positive effects and managing significant risks and opportunities in the value chain	Objava vremenski ograničenih ciljnih vrijednosti za upravljanje značajnim negativnim učincima, poticanje pozitivnih učinaka i upravljanje značajnim rizicima i prilikama u lancu vrijednosti	održivo upravljanje destinacijom /poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu															
ESG / ESRS G1-2	Disclosure of information about managing your supplier relationships and your own effects on its own supply chain	Objava informacija o upravljanju svojim odnosima s dobavljačima i svojim učincima na vlastiti lanac opskrbe	održivo upravljanje destinacijom /poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu															
ESG / ESRS G1-6	Providing information about its payment practices, particularly with regard to late payments to small and medium-sized enterprises (SMEs)	Dostava informacija o svojim praksama plaćanja, posebno u pogledu kašnjenja plaćanja malim i srednjim poduzećima (MSP)	održivo upravljanje destinacijom /poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu															